

Η ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΡΟΥΜΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

Συντάκτες της μελέτης:

Κώστας Δ. Ντίνας, καθηγητής, Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Τσιπριάν Ν. Σούτσιου, λέκτορας, Τμήμα Βαλκανικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

Άννα Π. Χατζηπαναγιωτίδη, επίκουρη καθηγήτρια, Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Frederick, Κύπρος

Γεώργιος Χρηστίδης, επίκουρος καθηγητής, Τμήμα Βαλκανικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

PEΘYMNO 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
1.1 ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ	7
1.2 ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ	8
1.3 ΤΑ ΚΟΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΛΑΩΝ	11
1.4 ΔΙΑΒΑΛΚΑΝΙΚΑ ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	12
1.5 ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ	16
2. ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	17
3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	18
4. Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΗ ΡΟΥΜΑΝΙΑ	23
4.1 ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ	23
4.2 ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΣ	26
4.2.1. <i>Ο ελληνισμός της Τρανσυλβανίας</i>	26
4.2.2. <i>Ο ελληνισμός της Ουγγροβλαχίας και της Μολδαβίας. Φαναριώτες και φαναριωτισμός</i>	28
4.2.2.1. Έλληνες ηγεμόνες της Ουγγροβλαχίας.....	29
4.2.2.2. Έλληνες ηγεμόνες της Μολδαβίας.....	30
4.3 ΣΤΑ ΝΕΟΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ (18 ^ο -19 ^ο ΑΙΩΝΑΣ)	32
4.4 ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1945-1989.....	33
4.5 ΑΠΟ ΤΟ 1990 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ	35
5. ΤΟΠΟΙ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΡΟΥΜΑΝΙΚΩΝ ΠΑΡΟΙΚΙΩΝ	38
5.1 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΠΑΜΠΑΝΤΑΓΚ (BABADAG).....	38
5.2 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ BARLAD (ΒΟΥΡΛΑΤΙΟ)	41
5.3 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΜΠΡΑΣΟΒ (BRASOV)	43
5.4 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΡΑΪΛΑΣ (BRAILA)	47
5.5 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ (BUCURESTI).....	52
5.6 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΛΑΦΑΤΗ (CALAFAT).....	60
5.7 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΛΟΥΖ-ΝΑΠΟΚΑ (CLUJ-NAPOCA).....	64
5.8 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΖΑΣ (CONSTANTA)	64
5.9 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΡΑΪΟΒΑ (CRAIOVA).....	70
5.10 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ (GALATI)	73
5.11 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ GIURGIU (ΓΙΟΥΡΓΕΒΟ).....	76
5.12 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΙΑΣΙΟΥ (IASI)	80
5.13 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΙΖΒΟΑΡΕΛΕ (IZVOARELE)	84
5.14 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΟΝΕΣΤΙ (ONESTI).....	87
5.15 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΙΑΤΡΑ-ΝΕΑΜΤΣ (PIATRA-NEAMT).....	88
5.16 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΙΤΕΣΤΙ (PITESTI)	90
5.17 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΠΡΑΧΟΒΑ (PRAHOVA).....	93
5.18 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΡΟΜΑΝ (ROMAN)	95
5.19 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΣΙΜΠΙΟΥ (SIBIU).....	95
5.20 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΣΟΥΛΙΝΑ (SULINA).....	101
5.21 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΑΡΓΚΟΒΙΣΤΕ (TARGOVISTE)	103
5.22 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥΛΤΣΕΑ (TULCEA)	104
5.23 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥΡΝΟΥ-ΣΕΒΕΡΙΝ (TURNU-SEVERIN).....	109
6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ (ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΕΣ) ΧΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΗ ΡΟΥΜΑΝΙΑ	114
7. ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗ ΡΟΥΜΑΝΙΑ	116
7.1 ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ «HRISTO BOTEV» ΤΟΥ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ.....	116
7.2 ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ «ΑΘΗΝΑ»	117
7.3 ΕΔΡΕΣ ΤΩΝ ΤΟΠΙΚΩΝ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ.....	118

7.4 ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ, ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ	119
7.5 ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ	120
7.6 ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΑΣΙΟΥ	120
8. ΛΟΙΠΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ (ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ) ΣΤΗ ΡΟΥΜΑΝΙΑ.....	121
8.1 ΔΙΓΛΩΣΣΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ (ΜΟΝΤΕΛΑ) ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	125
8.2 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	125
8.2.1 Προσχολική Εκπαίδευση	125
8.2.2 Γενική Υποχρεωτική Εκπαίδευση	126
8.2.2.1 Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	126
8.2.2.2 Κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο).....	126
8.2.3 Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.....	127
8.2.4 Σχολές Καλών Τεχνών και Επαγγελματίων.....	127
8.2.5 Οι Τεχνολογικές Σχολές (Σχολές μαθητευομένων).....	127
8.2.6 Μετα-λυκειακή Εκπαίδευση.....	128
8.2.7 Ανώτατη Εκπαίδευση.....	128
9. ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΥΛΙΚΑ (ΡΟΥΜΑΝΙΑ)	129
10. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ (ΡΟΥΜΑΝΙΑ).....	130
11. ΓΟΝΕΙΣ (ΡΟΥΜΑΝΙΑ).....	133
11.1 ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥΣ	134
11.2 ΤΥΠΟΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ	135
11.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	135
12. ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ (ΡΟΥΜΑΝΙΑ).....	137
13. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΤΗ ΡΟΥΜΑΝΙΑ.....	138
14. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΡΟΥΜΑΝΙΑ.....	141
15. Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	144
15.1 ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	144
15.2 ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΥ ΠΡΙΓΚΙΠΑΤΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟ 1944 ..	145
14.2.1 Η ελληνική εκπαίδευση στη Βουλγαρία· τέλη 19ου αιώνα - αρχές 20ού.....	151
14.2.1.1 Γενικά.....	151
14.2.1.2 Η ιδιαίτερη θέση της Φιλιππούπολης για την ελληνική εκπαίδευση στη Βουλγαρία	153
15.3 Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ «ΥΠΑΡΚΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ» ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ (1947-1989)	154
15.4 ΤΕΛΗ ΤΟΥ 1989 – ΣΗΜΕΡΑ· ΜΙΑ ΝΕΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΛΛΗΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ, ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟ ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	159
16. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ (ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΕΣ) ΧΡΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ.....	160
17. ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΜΟΡΦΕΣ (ΤΥΠΟΙ) ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ.....	161
17.1 ΔΙΓΛΩΣΣΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ (ΜΟΝΤΕΛΑ) ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	167
17.2 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	167
18. ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΥΛΙΚΑ (ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ).....	168
19. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ (ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ)	169
20. ΓΟΝΕΙΣ (ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ)	170
20.1 ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥΣ	171
20.2 ΤΥΠΟΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ	172
20.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	172
21. ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ (ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ)	173

22. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	176
23. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ.....	177
24. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ: ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ - ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ.....	178
24.1 ΓΕΝΙΚΑ	178
24.2 ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.....	179
24.3 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ.....	182
24.3.1 <i>Μαθητές</i>	182
24.3.2 <i>Εκπαιδευτικοί</i>	183
24.3.3 <i>Γονείς</i>	185
24.4 <i>Αναλυτικά προγράμματα, διδακτικά υλικά και ηλεκτρονική μάθηση</i>	187
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	190
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι (ΡΟΥΜΑΝΙΑ).....	195
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ (ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ).....	257

1. Εισαγωγή

1.1 Γενικά για τα Βαλκάνια

Τα Βαλκάνια είναι ένας από τους προνομιακούς χώρους του Ελληνισμού ήδη από την αρχαιότητα. Η παρουσία τους στον χώρο αυτόν της Νοτιοανατολικής Ευρώπης υπήρξε διαχρονική και έντονη και άφησε ανεξίτηλα τα σημάδια της.

Ο γεωγραφικός όρος «Βαλκάνια» ή «Βαλκανική χερσόνησος», από την τουρκική ονομασία του όρους Αίμου (Κοτζιά Μπαλκάν), αναφέρεται στην περιοχή που ήταν παλιότερα γνωστή ως *Ιλλυρική* ή *Ελληνική Χερσόνησος* και περιλαμβάνει «την προς νότον των ποταμών Σάου και Δουνάβεως μεγάλην χερσόνησον μέχρι Ταινάρου άκρου»¹. Είναι η περιοχή της νοτιοανατολικής Ευρώπης η οποία από την αρχαιότητα λειτούργησε και λειτουργεί ακόμη και σήμερα ως σταυροδρόμι λαών και πολιτισμών μεταξύ της Ευρωπαϊκής και της Ασιατικής ηπείρου. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιοχής είναι η ορεινή γεωγραφία της, η συγκέντρωση πολλών εθνοτήτων σε μια ιδιαίτερα περιορισμένη γεωγραφική ενότητα και η εξαιρετικά βίαιη ιστορία της: αδιάκοποι και αλληλοδιάδοχοι πόλεμοι, επιδρομές και εξεγέρσεις.

Τα Βαλκάνια είναι μια πολυδύναμη, πολυσύνθετη και πολύπλευρη έννοια – ανάλογα με την οπτική του καθενός. Για τους Δυτικοευρωπαίους είναι η πυριτιδαποθήκη της Ευρώπης, αφού από εδώ θεωρούν –αδίκως ίσως– ότι ξεκίνησαν οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι· για τη γαλλική ή την ιταλική γλώσσα η λέξη «Βαλκάνια» σημαίνει κάτι ανακατεμένο, όπως η φρουτοσαλάτα, αφού για τις γλώσσες αυτές στα Βαλκάνια παρατηρείται η πιο χαρακτηριστική περίπτωση ανάμιξης εθνοτήτων, γλωσσών, μειονοτήτων, θρησκειών και δογμάτων. Για μας είναι «η άγνωστη γειτονιά μας»², μια περιοχή που είναι τόσο κοντά μας αλλά την ξέρουμε τόσο λίγο.

Με τον όρο «Βαλκανολογία» εννοούμε την επιστήμη που μελετά την ιστορία και τον πολιτισμό των βαλκανικών λαών³. Ο όρος είναι πλασμένος κατά τον όρο «ρομανική» ή «γερμανική» γλωσσολογία (φιλολογία). Ενώ όμως στην περίπτωση του «ρομανιστή» ή του «γερμανιστή» η μελέτη αφορά γλώσσες που ανήκουν σε μια γλωσσική οικογένεια, δεν είναι καθόλου ίδια η κατάσταση με την περίπτωση των βαλκανικών γλωσσών: της ελληνικής, της αλβανικής, της βουλγαρικής, της σερβικής,

¹ Μπαμπινιώτης (Λεξικό), 350

² Βλ. Μιχάλη Παπακωνσταντίνου, Βαλκάνια: η άγνωστη γειτονιά μας. Αθήνα, 2003, Εκδόσεις Μελάρι

³ πβ. Λεξικό Ιδρύματος Τριανταφυλλίδη, 257

της ρουμανικής και της τουρκικής⁴. Τα τουρκικά ανήκουν στη μεγάλη τουρκική οικογένεια γλωσσών, που εκτείνεται σ' όλη την Ασία. Όλες οι άλλες γλώσσες περιλαμβάνονται σε μια μεγάλη επίσης γλωσσική οικογένεια, την Ινδοευρωπαϊκή, ανήκουν όμως σε πολύ διαφορετικούς κλάδους της ή είναι μεμονωμένες. Έτσι: η νεοελληνική γλώσσα αποτελεί συνέχεια της αρχαίας ελληνικής, η οποία δε χωρίστηκε σε περισσότερες γλώσσες· η αλβανική γλώσσα έμεινε επίσης αδιαίρετη σε επιμέρους γλώσσες και κατά μερικούς αντιπροσωπεύει τη σύγχρονη Ιλλυρική, κατ' άλλους τη Θρακική· η βουλγαρική και η σερβική γλώσσα, αντίθετα, αποτελούν μέρος της ομάδας των σλαβικών γλωσσών, των οποίων η αρχική πατρίδα πρέπει να αναζητηθεί ανατολικά του ποταμού Βιστούλα και των οποίων η μελέτη αποτελεί αντικείμενο και τη Σλαβολογίας· η ρουμανική γλώσσα, τέλος, είναι μια ρομανική / νεολατινική γλώσσα, όπως η ιταλική, η γαλλική, η ισπανική, η πορτογαλική και με την ιδιότητά της αυτή αποτελεί αντικείμενο μελέτης και των ρομανιστών. Είναι αλήθεια ότι η ρουμανική γλώσσα, την οποία αναφέρουμε εδώ ως αντιπρόσωπο των νεολατινικών γλωσσών της Βαλκανικής, εντοπίζεται στο βορειότερο άκρο της βαλκανικής χερσονήσου, υπάρχουν όμως άλλα μη κρατικά γλωσσικά ιδιώματα της Βαλκανικής Λατινικής διάσπαρτα σε όλη τη χερσόνησο⁵.

Μετά από αυτά γεννάται το ερώτημα: αν οι γλώσσες αυτές είναι τόσο διαφορετικές ως προς την προέλευσή τους και παρουσιάζουν από πολλές πλευρές τελείως διαφορετικές δομές, πώς είναι δυνατόν να εντάσσονται όλες μαζί μέσα σε μια ομάδα και να είναι αντικείμενο μελέτης μιας συγκεκριμένης επιστήμης, της Βαλκανολογίας; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι ότι οι γλώσσες αυτές συνιστούν αυτό που ονομάζεται στη Γλωσσολογία «γλωσσικός συνασπισμός» (Sprachbund)⁶. Έχουν δηλ. κοινά μια σειρά χαρακτηριστικά που προκλήθηκαν από το ίδιο γλωσσικό υπόστρωμα ή οφείλονται σε επιδράσεις της μιας γλώσσας πάνω στην άλλη, χαρακτηριστικά που δίνουν σ' αυτές τις γλώσσες μιαν ιδιαίτερη χροιά.

1.2 Το ιστορικό υπόβαθρο

Οι λαοί που μιλούν αυτές τις γλώσσες, με εξαίρεση τους Τούρκους, συνεχίζουν την παράδοση του Βυζαντίου και έμειναν για πάνω από χίλια χρόνια κάτω από την κοινή

---

⁴ στα Βαλκάνια βέβαια μιλούνται κι άλλες γλώσσες, όπως π.χ. τα τσιγγάνικα, τα αρμένικα, τα ισπανικά από τους Ισπανοεβραίους κλπ.

⁵ αυτά είναι: τα Κουτσοβλαχικά, τα μογλενίτικα και τα ιστορορουμανικά

⁶ βλ. Rosetti, 1968, 203

εκκλησιαστική διοίκηση του Οικουμενικού Πατριαρχείου, έτσι που στο τέλος να θεωρούνται ένας ενιαίος κόσμος με πολλά κοινά χαρακτηριστικά. Η ομοιογένειά τους φαίνεται, όπως θα φανεί πιο κάτω, στις λαϊκές πίστες, τη λαϊκή λογοτεχνία, τα ήθη και έθιμα.

Πολλά από τα κοινά χαρακτηριστικά των βαλκανικών γλωσσών εξηγούνται από τη μακράιωνη συμβίωση των λαών της Βαλκανικής⁷. Η κτηνοτροφία, που ασκούσαν κατά τον μεσαίωνα οι σλαβόφωνοι, οι ρομανόφωνοι και οι αλβανόφωνοι πληθυσμοί της Βαλκανικής, έπαιξε έναν σημαντικό ρόλο. Οι κτηνοτροφικές αποδημίες αυτών των πληθυσμών, που συνέβησαν με την πάροδο των αιώνων, ευνόησαν την επαφή ανάμεσα σε ανθρώπους που μιλούσαν διαφορετικές γλώσσες και προκάλεσαν την ανάμειξη των γλωσσών. Κι αυτό, επειδή αυτές οι μετατοπίσεις του κτηνοτροφικού πληθυσμού συνιστούσαν πραγματικές μεταναστεύσεις από την μια μεριά στην άλλη της βαλκανικής χερσονήσου και δεν περιοριζόταν με απλές μετακινήσεις ενός μικρού αριθμού κτηνοτρόφων, αλλά μετατοπιζόταν ολόκληρες πόλεις. Αυτές οι μετακινήσεις πληθυσμού έπαιξαν έναν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των βαλκανικών γλωσσών.

Η δράση του γλωσσικού υποστρώματος, αν και δύσκολο να αποδειχτεί, δεν πρέπει ασφαλώς να αποκλειστεί. Η δράση αυτή βρίσκει την εξήγησή της στις προσεγγίσεις ανάμεσα στις βαλκανικές γλώσσες, καθώς σίγουρα δεν οφείλεται στην τύχη το γεγονός ότι η ομιλούμενη λατινική στις εκρομανισμένες περιοχές της Βαλκανικής εξελίχθηκε σε άλλο είδος νεολατινικής γλώσσας απ' ό,τι στη Γαλλία ή την Ισπανία. Η λατινική στη Βαλκανική, π.χ., διατηρεί το σύμφωνο στη λατινική λέξη aqua > ρουμανικά / κουτσοβλαχικά apă, ενώ το χάνει στα γαλλικά, eau [o]. Η διαφορετική αυτή εξέλιξη οφείλεται στο διαφορετικό γλωσσικό υπόστρωμα αυτών των δύο εκρομανισμένων περιοχών.

Ο βαλκανικός γλωσσικός συνασπισμός βασίζεται σε μια πολιτιστική ενότητα. Στην αρχαιότητα η Βαλκανική ήταν χωρισμένη σε δύο ζώνες πολιτιστικής επιρροής. Από τη μια ήταν η λατινική ζώνη, που περιλάμβανε το λεκανοπέδιο του Δούναβη και την περιοχή που εκτείνονταν ως τον Αίμο και τη Μαύρη Θάλασσα: στα δυτικά την περιοχή βόρεια των Σκοπίων, τη λίμνη Οχρίδα και τις εκλατινισμένες περιοχές της Δαλματίας, της άνω και κάτω Μοισίας, της Δακίας και της νότιας περιοχής της άνω και κάτω Παννονίας. Από την άλλη η ελληνική πολιτιστική ζώνη, που περιλάμβανε

---

⁷ βλ. Rosetti 1968, 204

το υπόλοιπο της περιοχής, δηλ. νότια των Σκοπίων, δυτικά της Σόφιας και κατά μήκος της οροσειράς του Αίμου μέχρι τη Μαύρη Θάλασσα. Ο καθορισμός των ορίων αυτής της πολιτιστικής περιοχής έγινε από τον τσέχο ιστορικό C. Jireček⁸ στη βάση των επιγραφών, λατινικών και ελληνικών, που βρέθηκαν από τις αρχαιολογικές ανασκαφές, είναι η γνωστή «γραμμή Jireček». Αρχίζοντας από το Lissus (Lesh) της Αλβανίας η οροθετική γραμμή περνούσε στα νότια του δρόμου ανάμεσα στη Σκόδρα και το Prizren, ανέβαινε μετά βόρεια προς το Pirot και τη Σόφια (Serdica) και ακολουθώντας τον ρου του Δούναβη έφτανε ως τις εκβολές του στη Μαύρη Θάλασσα.

Βέβαια ο ελληνισμός είχε διεισδύσει και βορειότερα από αυτή τη διαχωριστική γραμμή: στη Δοβρουτσά π.χ. ο ελληνικός πολιτισμός μεταφέρθηκε από τους Έλληνες αποίκους που εγκαταστάθηκαν στις ακτές της Μαύρης Θάλασσας ήδη από τον 8ο π.Χ. αιώνα (πβ. την αποικία με το όνομα Τόμοι). Αλλά και στο εσωτερικό της χώρας αυτής οι Έλληνες είχαν διεισδύσει αναπλέοντας τον Δούναβη για εμπορικούς λόγους.

Ο ελληνικός πολιτισμός άσκησε μια τεράστια επίδραση πάνω στους βαλκανικούς λαούς σε όλη τη διάρκεια του μεσαίωνα. Ήδη από την εποχή του Ιουστινιανού (527-565) εγκαταλείπονται οι λατινικές σπουδές στο ανατολικό ρωμαϊκό κράτος: τον 8ο αιώνα η ελληνική γλώσσα γίνεται η μοναδική γλώσσα των «Ρωμαίων- Ρωμιών». Κοσμοπολίτικη από την αρχή η βυζαντινή αυτοκρατορία έδωσε μια νέα δύναμη στην επέκταση του ελληνικού πολιτισμού. Στηριγμένος στην ορθοδοξία κι όχι στην «εθνικότητα» ο βυζαντινός πολιτισμός αποκτά μian αξιοσημείωτη δύναμη αφομοίωσης των λαών της Βαλκανικής. Σε όλους τους βαλκανικούς λαούς, που τότε ήταν οργανωμένοι σε κράτη, το Βυζάντιο χάρισε τον ελληνικό πολιτισμό και την ορθοδοξία, δηλαδή κοντά σε έναν πολιτισμό με πανάρχαιες βάσεις, έδωσε την έννοια του κράτους και τη δυνατότητα εισόδου σε μian εκκλησία με οικουμενικές τάσεις. Ο (εξ)ελληνισμός των Βουλγάρων και των Σέρβων και η διείσδυση της ελληνικής γλώσσας στα νέα νοτιοσλαβικά κράτη είχε ως συνέπεια αργότερα την εξάπλωση του ελληνικού πολιτισμού σε όλη τη Βαλκανική, ακόμα και σε περιοχές έξω από τη σφαίρα εξάπλωσης του ελληνικού πολιτισμού, όπως οι βόρεια του Δούναβη εκλατινισμένες περιοχές⁹.

---

⁸ βλ. C. Jireček, 1901-1903, 13 κ.ε.

⁹ πβ Rosetti 1968, 207

Με τον τρόπο αυτό και με το πέρασμα του χρόνου δημιουργήθηκε ένας ενιαίος βαλκανικός πολιτισμός, έχοντας ως βάση συγκεκριμένα πολιτιστικά γεγονότα, που δε θεμελιώνονται παρά μόνο στο γεγονός της συγκατοίκησης των βαλκανικών λαών.

1.3 Τα κοινά στοιχεία μεταξύ των βαλκανικών λαών

Η βυζαντινή επίδραση πάνω στους βαλκανικούς λαούς δε μεταφράζεται μόνο στα πνευματικά δημιουργήματα· στον υλικό τομέα έχει αφήσει επίσης βαθιά τα ίχνη της. Οι βαλκανικοί λαοί έχουν κοινούς τύπους κατοικιών, ασκούν ίδια επαγγέλματα, έχουν τα ίδια μέσα για την πραγματοποίηση των μεταφορών, τέλος, εμφανίζουν ομοιότητες στη γυναικεία και λαϊκή ενδυμασία: κάλαντα, έθιμα γάμου κλπ. Οι περιοχές με την πιο στενή επαφή με τον βυζαντινό πολιτισμό είναι αυτές της νότιας και της δυτικής βαλκανικής χερσονήσου, δηλ. η Θράκη και η Μακεδονία. Ο τομέας αυτός συμπίπτει μερικώς με τον χώρο του αρχαίου βαλκανικού πολιτισμού, αλλά ο βυζαντινός πολιτισμός εκτείνεται και πιο βόρεια και περιλαμβάνει τα μέρη γύρω από τη Νις, τον ποταμό Σάβα και τον Δούναβη.

Μπορεί με ασφάλεια να γίνεται λόγος για «κοινή ζωή» των βαλκανικών λαών μέχρι μια εποχή πολύ κοντά στη δική μας. Οι βαθιές ανανεώσεις των βαλκανικών λαών οφείλονται σε έκτακτες μετακινήσεις πληθυσμών, για τις οποίες υπήρχαν πάντοτε μαρτυρίες από μέρους των λαών της Βαλκανικής· κι αυτό γινόταν είτε με αναφορά σε μαζικές ή μεμονωμένες μετακινήσεις λαών που προκαλούνταν από στρατιωτικές εκστρατείες, είτε με αναφορά σε απλά μεταναστευτικά φαινόμενα. Με την αποδοχή ενός κοινού πολιτισμικού τύπου και την αναγνώριση της ελληνικής γλώσσας ως κοινής γλώσσας επικοινωνίας λαών που μιλούσαν διαφορετικές μεταξύ τους γλώσσες, καταλήξαμε να θεωρούμε ότι υπάρχει μια πολιτιστική ιδιαιτερότητα στα Βαλκάνια.

Υπάρχουν μύθοι-θρύλοι, οι οποίοι είναι διαδεδομένοι με διάφορες παραλλαγές και τοπικές προσαρμογές σε όλους βαλκανικούς λαούς. Αναφέρουμε ενδεικτικά:¹⁰

- την παραλογή «του νεκρού αδερφού», η οποία αποκάλυψε πολλές βαλκανικές παραλλαγές του ελληνικού πρωτοτύπου.

---

¹⁰ βλ. και Sandfeld 1930, 4 κ.ε.

- ο ελληνικός θρύλος για το «γεφύρι της Άρτας» απαντά στα ρουμανικά σε σχέση με την εκκλησία του Argeş (Biserica de Argeş).
- αντίστοιχα με τα ακριτικά τραγούδια, που υμνούν τους αγώνες και τα κατορθώματα του Βασιλείου Διγενή Ακρίτα, είναι τα σλαβικά τραγούδια που αναφέρονται στον Σλάβο ήρωα Marco Craljević.
- οι λαϊκοί μύθοι παρουσιάζουν κοινή έκφραση και σε σχέση με την αρχαία λογοτεχνία, η οποία παραμένει ζωντανή στο Βυζάντιο, περασμένη μέσα από τα ιερά βιβλία και άλλα εκκλησιαστικά και λαϊκά κείμενα, όπως η Φυλλάδα του Μεγαλέξανδρου, οι λαϊκοί μύθοι του Βαρλαάμ και Ιωασαφάτ κλπ.
- το πιο σημαντικό ίσως είναι μια κοινή αίσθηση στη σύλληψη της φύσης: στα παραμύθια και τα τραγούδια των βαλκανικών λαών η νεκρή φύση μιλάει, τα πουλιά φέρνουν κάθε είδους βοήθεια σ' όποιον τη χρειάζεται, μεταφέρουν μηνύματα αγάπης. Ομοιομορφία παρατηρείται επίσης και στη χρήση μεταφορών και αλληγοριών.

1.4 Διαβαλκανικά γλωσσικά στοιχεία

Αν και από καταγωγή πολύ διαφορετικές οι βαλκανικές γλώσσες, έχουν διαμορφώσει μια τέτοια γλωσσική ενότητα, που θυμίζει γλώσσες συγγενείς μεταξύ τους, όπως π.χ. οι γερμανικές ή οι νεολατινικές. Η διγλωσσία των βαλκανικών λαών, στην οποία η ελληνική γλώσσα αποτελούσε τον ένα όρο, φαίνεται όχι μόνο ως αναγκαία υπόθεση για την εξήγηση συγκεκριμένων γλωσσικών στοιχείων, τα οποία οι βαλκανικές γλώσσες τα έχουν κοινά, αλλά και ως επιβαλλόμενο συμπέρασμα της αναγνώρισης της βαλκανικής πραγματικότητας που αναφέραμε παραπάνω.

Με τη διγλωσσία δεν νοείται μόνο η χρήση της δεύτερης γλώσσας από το ίδιο πρόσωπο. Όταν η δεύτερη γλώσσα μαθαίνεται ταυτόχρονα με τη μητρική, οι αμοιβαίες επιδράσεις των δύο γλωσσών εισέρχονται στο κεφάλαιο των γλωσσικών αλληλοτυπιών, δηλ. του δεύτερου συστήματος, το οποίο επηρεάζεται αμοιβαία. Η διγλωσσία έτσι εξηγεί, κοντά στους φρασεολογικούς παραλληλισμούς των βαλκανικών γλωσσών, τα γλωσσικά μεταφραστικά δάνεια, δηλ. τον δανεισμό της

εσωτερικής δομής μιας ξένης λέξης και την απόδοση με την ίδια μέθοδο της ίδιας εσωτερικής δομής στη μητρική γλώσσα¹¹.

Με εξαίρεση και πάλι την τουρκική και συχνά και τη σερβοκροατική, περνώντας από τη μια γλώσσα στην άλλη έχει κανείς την αίσθηση ότι αλλάζει μόνο το λεξιλόγιο, ενώ ο τρόπος έκφρασης είναι ο ίδιος για όλες τις γλώσσες. Τείνει έτσι να πιστέψει ότι οι γλώσσες αυτές κινούνται και εμψυχώνονται από ένα κοινό πνεύμα, όπως έχει πολλές φορές τονιστεί. Να μια σειρά από παραδείγματα μεταφορικών εκφράσεων¹²:

- ελλ. έμεινε χωρίς στόμα
- ρουμ. *gămase fără gură*
- βουλγ. *останал без уста*
- αλβαν. *mbeti pa gojë*

- ελλ. άνοιξε η όρεξή μου
- ρουμ. *mi s-a deschis pofta*
- βουλγ. *отвори ми се нщак*
- αλβαν. *m u-hap iştai (oreksi)*

- ελλ. τρώγεται με τη γυναίκα του
- ρουμ. *se mănîncă cu nevasta*
- βουλγ. *яде се със жената си*
- αλβαν. *hahetë me shoqenë*

- ελλ. μού 'φαγε τ' αφτιά
- ρουμ. *mi-a mîncat urechile*
- βουλγ. *изяде ми ушите*
- αλβαν. *më hangri vesht*

- ελλ. φευγάτε να φύγουμε
- ρουμ. *fugiți să fugim*

---

¹¹ πβ. Rosetti 1968, 276

¹² βλ. Sandfeld 1930, 6 κ.ε.

- βουλγ. бегайте да бегаме
- αλβαν. ikëni t' ikëmi

Δεν είναι όμως οι φρασεολογικές ομοιότητες, παρότι πολλές, αυτές που δίνουν σ' αυτές τις γλώσσες μιαν εικόνα ενότητας. Το πιο σημαντικό είναι ότι η σύνταξή τους είναι πολύ συχνά ίδια. Το πιο εντυπωσιακό χαρακτηριστικό είναι η χρήση προθετικών φράσεων στη θέση του απαρεμφάτου, μια χρήση που προκάλεσε σε μεγάλη έκταση της περιοχής την πλήρη εξαφάνιση του απαρεμφάτου. Έτσι έχουμε:

όχι “δος μοι πιείν”, αλλά

- ελλ. δος μου να πιω
- ρουμ. dă mi să biau
- βουλγ. дай ми да пия
- αλβαν. në-më të pi

- ελλ. δε μπορώ να σου το δώσω
- ρουμ. nu pot să trăiască «δε μπορούν να ζήσουν»
- βουλγ. ако можеш да ме оздравеш «αν μπορείς να με γιατρέψεις»
- αλβαν. ti mundesh të bënjësh «εσύ μπορείς να κάνεις»
- σερβ. ne mogu da umru «δεν μπορούν να πεθάνουν»

Παρατηρείται στις βαλκανικές γλώσσες παρόμοια χρήση της λέξης “άλλο”: δεν υπάρχει λειτουργία σύγκρισης μετά τη λέξη αυτή σε φράσεις αρνητικές:

- ελλ. δε θέλω τίποτε άλλο, μόνο να με ανεβάσεις σε τούτο το βουνό
- βουλ. от тебе не искам друго, само да не ми сториш нещо лошо «από σένα δε θέλω άλλο, μόνο να μη μου κάνεις κανένα κακό»
- ρουμ. nu de alt, dar să-mi încerc norocul «όχι άλλο, παρά να δοκιμάσω την τύχη μου»

Οι όροι ευγένειας που αντικαθιστούν την προσωπική αντωνυμία και χρησιμοποιούνται στη θέση της κλητικής, συντάσσονται με το δεύτερο πρόσωπο του ρήματος, π.χ.

- ελλ. η ευγενεία σου ηξεύρεις ότι σε αγαπώ
- ρουμ. unde te ai născut Dumneata «πού γεννήθηκες, η αφεντιά σου»
- βουλγ. госпотво ви какво желаете? «η αφεντιά σας τι θέλετε;»

Άλλη μια αξιοσημείωτη ομοιότητα στον τύπο της αφήγησης φαίνεται στα παραδείγματα που ακολουθούν:

- ελλ. ανεβαίνει απάνω, και τι να δει!
- ρουμ. fetele intrară; cînd acolo, ce să vadă? «τα κορίτσια μπήκαν· όταν εκεί, τι να δουν;»
- βουλγ. орачът си отишил ха хива; кога що да види? «ο γεωργός πήγε στο χωράφι· όταν, τι να δει;»

Τα ρήματα “βγαίνω” και “μπαίνω” μπορούν στις βαλκανικές γλώσσες να συνοδεύονται πλεοναστικά από τα επιρρήματα “έξω” και “μέσα” αντίστοιχα:

• ελλ.	βγαίνω έξω	μπαίνω μέσα
• ρουμ.	a eși afară	a intra înauntru
• βουλγ.	излизам вън	влизам вътре
• αλβ.	dil jashtë	hÿr mbërnda

Γεννάται το ερώτημα εδώ: είναι οι ομοιότητες αυτές τυχαίες; Ασφαλώς όχι. Όσον αφορά τις ομοιότητες που αφορούν όλες τις βαλκανικές γλώσσες –πλην της τουρκικής, μερικές περιορίζονται μεταξύ ζευγαριών με πιο ειδικές σχέσεις. Τέτοια ζευγάρια μπορεί να είναι ελληνική-ρουμανική, ρουμανική-αλβανική, βουλγαρική-ρουμανική. Στις περιπτώσεις αυτές οι ομοιότητες επεκτείνονται, πέρα από τη σύνταξη και τη φρασεολογία, στη μορφολογία και τη φωνητική.

Τέλος, το λεξιλόγιο δείχνει ομοιότητα αξιοπερίεργη, αλλά οι περισσότερες κοινές λέξεις είναι ελληνικές και τουρκικές, διαδεδομένες σε όλη τη χερσόνησο με τον ίδιο τρόπο που διαδόθηκαν λατινικές λέξεις σε όλη τη δυτική Ευρώπη.

1.5 Τα χαρακτηριστικά του βαλκανικού γλωσσικού συνασπισμού

Οι ομοιότητες αυτές των βαλκανικών γλωσσών αποτέλεσαν αντικείμενο παρατήρησης από πολύ παλιά (πβ. Koritar 1829, Schleicher 1850)¹³. Πρώτος ο σλαβολόγος Koritar το 1829 τράβηξε το ενδιαφέρον του κόσμου πάνω στις ομοιότητες αυτών των γλωσσών· από τότε μπορεί να θεωρηθεί ότι θεμελιώνεται η “Βαλκανική Γλωσσολογία”, η οποία στοχεύει στην έρευνα των κοινών στοιχείων που έχουν αυτές οι γλώσσες μεταξύ τους.

Ο Miklosich, αφού μελέτησε διεξοδικά όλα αυτά τα στοιχεία, έδωσε μια σύνοψη των πιο σημαντικών ιδιαιτεροτήτων, που είναι κοινές στα ελληνικά, στα αλβανικά, στα βουλγαρικά και στα ρουμανικά. Τις κοινές αυτές ιδιαιτερότητες ονόμασε “αυτόχθονο στοιχείο”. Τα φαινόμενα με τα οποία ασχολείται, και που κατά τη γνώμη του είναι ξένης προέλευσης, μπορούν να εξηγηθούν μόνο με την επίδραση εξαφανισμένων σήμερα γλωσσών, της Ιλλυρικής και της Θρακικής, και είναι τα ακόλουθα¹⁴:

1. ο σχηματισμός του Μέλλοντα με τη βοήθεια του ρήματος “θέλω” στα σερβικά, στα ελληνικά, στα βουλγαρικά, στα ρουμανικά και στα αλβανικά: π.χ. σερβ. cu pisati / pisa cu, ελλ. θα γράφω, βουλγ. пиша ще / ще пиша, ρουμ. voiu scrie, αλβ. do (të) shkruaj.
2. απουσία απαρεμφάτου, πβ. παραδείγματα παραπάνω
3. ένας τύπος για τη γενική και τη δοτική: ελλ. το σπίτι του γέροντα / το είπα του γέροντα, ρουμ. casa moșului / (îi) a spus-o moșului, βουλγ. къщата на стария / му рече на стария
4. η επίταξη του άρθρου στα ρουμανικά, στα βουλγαρικά και στα αλβανικά, π.χ. ρουμ. om “άνθρωπος” – omul “ο άνθρωπος”, къща “σπίτι” – къщата “το σπίτι”, kokë “κεφάλι” – koka “το κεφάλι”

---

¹³ πβ. Rosetti 1968, 203

¹⁴ από Sandfeld 1930, 12 κ.ε.

5. η ύπαρξη συλλαβικού m και n σε αρχική θέση στα αλβανικά και τα ρουμανικά, π.χ. το λατινικό *imperator* δίνει στα αλβ. *mbret* και στα ρουμ. *împărat*.
6. η μετατροπή του n σε r ή αντίστροφα στα αλβανικά και στα ρουμανικά, π.χ. το λατινικό *fenestra* δίνει *fereastră* στα ρουμανικά, το λατινικό *cannabis* δίνει *kërp* στα αλβανικά.
7. ταυτόχρονη χρήση του δυνατού και του αδύνατου τύπου της προσωπικής αντωνυμίας, π.χ. βουλγ. *мене ми се струва*, ελλ. *εμένα με φαίνεται*, αλβ. *mëmna më gërton mua*, ρουμ. *mama mă ceartă pe mine* “η μαμά μου με μαλώνει”.
8. ο σχηματισμός των απόλυτων αριθμητικών από το 11 ως το 19 με τη βοήθεια της πρόθεσης “επί, πάνω”, π.χ. ρουμ. *unsprezece*, βουλγ. *дванадесет*, αλβ. *një mbë dhjetë*.

Σ' αυτό το πλαίσιο πρέπει να ενταχθεί και να μελετηθεί η παρουσία της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού σε όλη τη βαλκανική χερσόνησο και ειδικότερα στις χώρες οι οποίες αποτελούν το αντικείμενο της μελέτης αυτής, στη Ρουμανία και τη Βουλγαρία.

2. Στόχοι της μελέτης

Η παρούσα μελέτη εντάσσεται στο πρόγραμμα «*Ελληνόγλωσση Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Διαπολιτισμική Εκπαίδευση στη Διασπορά*», το οποίο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Υπουργείο Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ για το χρονικό διάστημα 2011-2013. Φορέας υλοποίησης του προγράμματος είναι το Εργαστήριο Διαπολιτισμικών και Μεταναστευτικών Μελετών (στο εξής Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.) του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης. Την περίοδο αυτή το Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ. συμπληρώνοντας το έργο του «*Παιδεία Ομογενών*» περνάει στην ολοκλήρωση και επέκταση της υποστήριξης της ελληνόγλωσσης απανταχού της γης με την ανάπτυξη μεθοδολογίας και υποδομών ηλεκτρονικής μάθησης.

Στο πλαίσιο αυτό η παρούσα μελέτη επιδιώκει τους εξής βασικούς στόχους: α. να χαρτογραφήσει την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Ρουμανία και τη Βουλγαρία αναδεικνύοντας τη σημερινή κατάσταση στον χώρο της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης, τα προβλήματα που αυτή αντιμετωπίζει και τις προοπτικές που διαφαίνονται —ιδιαίτερα μετά το 1989-90, προκειμένου να υποστηριχτεί (και ηλεκτρονικά) η γλωσσική διδασκαλία, β. να προσδιορίσει τον τρόπο και τη μορφή της συνεργασίας με όσους εμπλέκονται στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας (προέδρους των ελληνικών κοινοτήτων, διευθυντές των ελληνικών σχολείων, διδάσκοντες της ελληνικής γλώσσας, αποσπασμένους εκπαιδευτικούς του Υπουργείου Παιδείας της Ελλάδας, λοιπούς φορείς), στην κατεύθυνση της ενθάρρυνσης της προώθησης της ελληνομάθειας, και γ. να καταθέσει συγκεκριμένες προτάσεις ως προς την υιοθέτηση μέτρων και γενικότερα πολιτικών που θα μπορούσαν να βοηθήσουν την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Ρουμανία και Βουλγαρία στην παρούσα φάση.

3. Μεθοδολογία της μελέτης

Η συγγραφή της μελέτης βασίστηκε στη βιβλιογραφία η οποία υπάρχει αναφορικά με τις ελληνικές κοινότητες και τους συλλόγους της Ρουμανίας και Βουλγαρίας, στις πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν ύστερα από επιτόπια έρευνα που πραγματοποίησαν οι συγγραφείς της παρούσας μελέτης, καθώς και στις (τηλεφωνικές κυρίως) επαφές με τους προέδρους, τα μέλη και το διδακτικό προσωπικό των τοπικών ελληνικών κοινοτήτων, ιδρυμάτων και οργανώσεων.

Αφετηρία για την έρευνα και την εκπόνηση της μελέτης για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Ρουμανία και τη Βουλγαρία αποτέλεσε η απόφαση του Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ. να συνεργαστεί με μέλη ΔΕΠ των Πανεπιστημίων Θεσσαλονίκης (καθ. Αγγελική Κουλιάρη), Ιωαννίνων (καθ. Γεώργιος Καψάλης) και Δυτικής Μακεδονίας (καθ. Κωνσταντίνος Ντίνας), τα οποία ανέλαβαν την ευθύνη στήριξης του προγράμματος σε σχέση με τις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, την Αλβανία και τις βαλκανικές χώρες αντίστοιχα.

Την ερευνητική και συγγραφική ομάδα για την εκπόνηση της μελέτης για τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία υπό την καθοδήγηση του καθ. Κωνσταντίνου Ντίνα αποτέλεσαν οι:

- *Τσιπριάν Ν. Σούτσιου*, λέκτορας, Τμήμα Βαλκανικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας

- *Άννα Π. Χατζηπαναγιωτίδη*, επίκουρη καθηγήτρια, Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Frederick, Κύπρος, και
- *Γεώργιος Χρηστίδης*, επίκουρος καθηγητής, Τμήμα Βαλκανικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας (ο οποίος συνέγραψε την ιστορική εισαγωγή και πραγματοποίησε τη συγχρονική έρευνα για τη Βουλγαρία).

Ύστερα από αλληπάλληλες διερευνητικές επαφές και προσπάθειες τηλεφωνικής και διαδικτυακής επικοινωνίας με το διπλωματικό προσωπικό της Ελλάδας στις χώρες αυτές, τους φορείς και τους υπεύθυνους για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση, συντάχτηκε κατάλογος με σχολεία, άλλα ιδρύματα και συλλόγους όπου διδάσκεται η ελληνική γλώσσα, προκειμένου να αποφασιστούν οι χώροι στους οποίους έπρεπε να επικεντρωθεί η σχετική έρευνα. Η έρευνα αυτή συνίστατο σε επιτόπια διανομή, επεξήγηση και συμπλήρωση ερωτηματολογίων και διαπιστωτικών κριτηρίων γλωσσομάθειας.

Στη συλλογή των δεδομένων για την κατάσταση της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Ρουμανία ακολουθήθηκε η εξής διαδικασία: Επιχειρήθηκε αρχικώς η τηλεφωνική επαφή με όλους τους φορείς και τους υπεύθυνους για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Ρουμανία (οι οποίες στην περίπτωση αρκετών προέδρων τοπικών ελληνικών κοινοτήτων και διδασκόντων την ελληνική γλώσσα αποδείχθηκαν άκαρπες). Για τον λόγο αυτό προέκυψε η ανάγκη και ταυτόχρονα η πρόσκληση εκ μέρους των προσώπων και των φορέων αυτών για επιτόπια διανομή, επεξήγηση και συμπλήρωση των ερωτηματολογίων και των τεστ γλωσσομάθειας, προκειμένου να καθοριστεί κατόπιν απευθείας συνεννόησης η συνεργασία με όσους εμπλέκονται στη Ρουμανία στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Επίσημη πρόσκληση προς τούτο απεύθυναν:

α. Ο πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας για συμμετοχή των συγγραφέων της μελέτης στη 10^η Ολυμπιάδα Ελληνικής Γλώσσας, που διεξήχθη το διάστημα από 27-05-2011 έως την 29-05-2011 στην πόλη Piatra Neamț της βόρειας Ρουμανίας. Εκεί δόθηκε η ευκαιρία για συνάντηση με φορείς, υπεύθυνους, διδάσκοντες και διδασκόμενους της ελληνικής γλώσσας στη Ρουμανία.

β. Ο πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας Βουκουρεστίου και ταυτόχρονα διδάσκων της ελληνικής γλώσσας στο Βουλγαρικό Θεωρητικό Λύκειο «Hristo Botev», ίδρυμα όπου μαθαίνουν ελληνικά περίπου 70 μαθητές, από την α' τάξη του

Δημοτικού μέχρι και την δ' τάξη του Λυκείου, για επιτόπια συμπλήρωση των ερωτηματολογίων και των τεστ γλωσσομάθειας.

γ. Οι Χαράλαμπος Σχοιναράκης, διευθυντής του Ελληνικού Σχολείου (και Νηπιαγωγείου) «Αθήνα» και Γεώργιος Βαμβακάς, πρόεδρος του Συνδέσμου Ελλήνων Επιχειρηματιών Ρουμανίας, για επίσκεψη και συμπλήρωση των ερωτηματολογίων και των τεστ γλωσσομάθειας στο ελληνικό σχολείο όπου φοιτούν τα τέκνα των ελλήνων επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται στη Ρουμανία και παιδιά από μικτές οικογένειες.

Στη Ρουμανία ακολουθήθηκε το παρακάτω πρόγραμμα επισκέψεων και συναντήσεων:

α. Συνάντηση με τον Dragoș Gabriel Zisopol, πρόεδρο της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας, προκειμένου να καθοριστεί η στρατηγική της εφαρμογής των ερωτηματολογίων και των τεστ γλωσσομάθειας στους μαθητές που συμμετείχαν στη 10^η Ολυμπιάδα Ελληνικής Γλώσσας καθώς και στους υπόλοιπους ελληνομαθείς ανά τη χώρα. Σε συνεργασία μαζί του έγινε ο προγραμματισμός των συναντήσεων με τους υπεύθυνους από την πλευρά της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Η εξασφάλιση της άδειας του προέδρου υπήρξε καθοριστική, καθώς οι μέχρι τότε επαφές περιορίζονταν στη διατύπωση καλών προθέσεων εκ μέρους των συνομιλητών μας χωρίς όμως να προχωράει η υλοποίηση του σχεδιασμού. Με την παρέμβαση του προέδρου άνοιξαν πιο εύκολα πόρτες της επικοινωνίας μαζί τους. Αποστέλλονται έτσι επίσημα τα ερωτηματολόγια προς όλες τις τοπικές κοινότητες και ενημερώνονται όλοι οι πρόεδροι των τοπικών ελληνικών κοινοτήτων, με την παράκληση για υποστήριξη της ομαλής διεξαγωγής της έρευνας. Ταυτόχρονα γίνεται συνεννόηση για παράδοση εγχειριδίων διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας από τη σειρά «Μαργαρίτα» και συζητήσεις για εφαρμογή προγράμματος κατάρτισης εκπαιδευτικών στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης / ξένης γλώσσας.

β. Συνάντηση με την κυρία Nicola Ana, υπεύθυνη της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας για τα θέματα της Ελληνόγλωσσης Εκπαίδευσης.

γ. Συνάντηση με τους Τατιάνα Παπάζογλου, Δημήτριο Φρυγανιώτη και Ευάγγελο Γαρόπουλο, αποσπασμένους εκπαιδευτικούς από την Ελλάδα.

δ. Συνάντηση με τον Codruț-Mihalis Dumitrache, πρόεδρο του Πολιτιστικού Συλλόγου «Ελλάς», συντονιστή και ιδρυτή του Χορευτικού Συγκροτήματος «Ελλάς», πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Βουκουρεστίου και διδάσκοντα την ελληνικής

γλώσσας στο Βουλγαρικό Θεωρητικό Λύκειο «Hristo Botev», όπου μαθαίνουν ελληνικά περίπου 70 μαθητές,

ε. Συνάντηση με τους Siriorol Afrodita Tereza, πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Bârlad, Chiriac Lemonița, πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Μπρασόβ και αντιπρόεδρο της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας, Αντωνιάδη Ευθύμιο, πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Κωνσταντίας, Γκουριώτη Έλενα, διδάσκουσα της ελληνικής γλώσσας στην Κωνσταντία, Elly Vurlis και Corina Scorțeanu, διδάσκουσες την ελληνική γλώσσα στην Ελληνική Κοινότητα Γαλασίου, Gorgos Irina, διδάσκουσα την ελληνική γλώσσα στην Ελληνική Κοινότητα Ιασίου, Vițu Nicolae, πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Piatra-Neamț και διοργανωτή της 10^{ης} Ολυμπιάδας Ελληνικής Γλώσσας, δρ. Mîna Rusu, γενική επιθεωρήτρια του Ρουμανικού Υπουργείου Παιδείας, καθηγήτρια Luminița Georgeta Vîrlan, γενική επιθεωρήτρια για θέματα εκπαίδευσης της πόλης Piatra Neamț και την ομάδα υποστήριξης του Γενικού Σχολείου «Elena Cuza» της πόλης Piatra Neamț, όπου διεξήχθη η 10^η Ολυμπιάδα Ελληνικής Γλώσσας καθώς και με λοιπούς φορείς και μαθητές που συμμετείχαν στη 10^η Ολυμπιάδα Ελληνικής Γλώσσας.

στ. στην πόλη Piatra Neamț δόθηκε η δυνατότητα συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων και των τεστ γλωσσομάθειας από αρκετούς μαθητές και δασκάλους που συμμετείχαν στη 10^η Ολυμπιάδα Ελληνικής Γλώσσας (Piatra Neamț, 27-29 Μαΐου 2011).

Στην περίπτωση της Βουλγαρίας η μεθοδολογία της προσέγγισης των υπευθύνων για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας υπήρξε διαφορετική, λόγω της ιδιαιτερότητας της χώρας. Στη Βουλγαρία δεν υπάρχουν ελληνικές κοινότητες, όπως συμβαίνει στη Ρουμανία, ούτε —προφανώς— ομοσπονδιακή οργάνωση των εκεί Ελλήνων. Μετά την αλλαγή του κομμουνιστικού καθεστώτος δημιουργήθηκαν σύνδεσμοι ελληνοβουλγαρικής (ή βουλγαροελληνικής) φιλίας και στο πλαίσιο αυτό γίνεται προσπάθεια διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας.

Οι πρώτες διερευνητικές επαφές στη Βουλγαρία έγιναν με το διπλωματικό προσωπικό της Ελλάδας στη γείτονα χώρα. Αρχικά με τον Αστέριο Τσιούρβα, Γραμματέα Β' στη Πρεσβεία της Ελλάδος στη Σόφια και υπεύθυνο για μορφωτικά ζητήματα, ο οποίος παραχώρησε κατάλογο με σχολεία και πανεπιστημιακά τμήματα στα οποία πραγματοποιείται η διδασκαλία της ελληνικής σε περιοχές της διοικητικής του ευθύνης: τη Σόφια καθώς και τη «μισή Βουλγαρία», από τον Προμαχώνα (τα ελληνοβουλγαρικά σύνορα) διαγωνίως προς τη βορειοανατολική Βουλγαρία. Η

«συνολική εικόνα» για τη Βουλγαρία συμπληρώθηκε μετά από κατάλογο που παραχώρησε ο Γενικός Πρόξενος της Ελλάδας στη Φιλιπούπολη (Plovdiv), Νικόλαος Πιπερίγκος, ο οποίος κατάλογος περιελάμβανε Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας που λειτουργούν στην υπόλοιπη Βουλγαρία: στη Φιλιπούπολη, τη Στάρα Ζαγκόρα καθώς και στις βουλγαρικές ακτές του Εύξεινου Πόντου.

Η συμβολή των ελληνικών διπλωματικών αρχών στη Βουλγαρία υπήρξε αποφασιστικής σημασίας, καθώς στη βάση των δεδομένων που παρείχαν η ελληνική πρεσβεία της Σόφιας και το προξενείο της Φιλιπούπολης πραγματοποιήθηκε και η έρευνα με επαφή με άτομα και συλλόγους που ασχολούνται με τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στη Βουλγαρία στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, η έρευνα επικεντρώθηκε στη Σόφια, Φιλιπούπολη, Στάρα Ζαγκόρα, Σλίβεν, Ρετσίτσα, Καζανλίκ και τις ακτές του Εύξεινου Πόντου και συγκεκριμένα τις πόλεις/κωμοπόλεις Βάρνα, Όμπζορ, Άσπρο (Biala), Μεσημβρία (Nessebar), Αγκιάλο (Pomorie), Πύργο (Burgas), Σωζόπολη (Sozopol) και Αγαθόπολη (Ahtopol)¹⁵.

Κατά τις επιτόπιες συναντήσεις και στις δύο χώρες αναλύθηκαν οι στόχοι του προγράμματος σε όλους τους εμπλεκόμενους στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, καθόσον κατά τη διάρκεια των τηλεφωνικών επαφών είχε διαπιστωθεί μια επιφυλακτική στάση από τους ντόπιους φορείς όσον αφορά τους στόχους και την αποτελεσματικότητα του προγράμματος καθώς και δήλωση αδυναμίας σχετικά με τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων, λόγω του ότι το σχολικό έτος βρισκόταν στο τέλος και το πρόγραμμα ήταν βεβαρυμένο και για τους μαθητές και για τους εκπαιδευτικούς.

Τέλος, και για τις δύο χώρες, σημαντική υπήρξε η συνδρομή στην κατεύθυνση της υλοποίησης της έρευνας των ελληνικών διπλωματικών αρχών, του υπεύθυνου για θέματα Παιδείας της Ελληνικής Πρεσβείας στο Βουκουρέστι Πέτρου Παπάζογλου, του Γενικού προξένου της Ελλάδας στη Φιλιπούπολη Νικόλαου Πιπερίγκου καθώς και του συντονιστή για Θέματα Ελληνόγλωσσας Εκπαίδευσης στη Νοτιοανατολική Ευρώπη με έδρα την Μαριούπολη της Ουκρανίας Παύλου Καπίδη. Αυτοί οι υπηρεσιακοί παράγοντες βοήθησαν, ώστε να αρθούν οι επιφυλάξεις και αντιρρήσεις για τη διεξαγωγή της έρευνας που είχαν εξ αρχής διατυπώσει οι αποσπασμένοι από την Ελλάδα εκπαιδευτικοί.

---

¹⁵ Για τις επαφές που έγιναν και τα αποτελέσματα τους βλ. αναλυτικότερα στο οικείο κεφάλαιο της μελέτης.

4. Η παρουσία των Ελλήνων στη Ρουμανία

4.1 Κατά την Αρχαιότητα¹⁶

Η παρουσία των Ελλήνων στο ρουμανικό έδαφος έχει ιστορία σχεδόν 3.000 ετών. Η πρώτη ελληνική παροικία στο έδαφος της σημερινής Ρουμανίας ιδρύθηκε κατά τον 7^ο αιώνα π.Χ. από τους Μιλήσιους, στις εκβολές του ποταμού Δούναβη, και ήταν γνωστή με το όνομα Ίστρια. Τους επόμενους αιώνες, οι Μιλήσιοι ίδρυσαν την πόλη Τόμις (τη σημερινή Constanța) καθώς και την πόλη Καλλάτις (τη σημερινή Mangalia)¹⁷. Επίσης, οι σημερινές πόλεις της Τούλτσα (ρουμ. Tulcea) και της Τσερναβόντα (ρουμ. Cernavodă) αποτέλεσαν εξίσου σημαντικές αποικίες των Ελλήνων (η πρώτη με το αρχαίο όνομα Αιγισσός και η δεύτερη γνωστή ως Αξιούπολη)¹⁸. Πολλά τοπωνύμια της Ρουμανίας είναι ελληνικής προέλευσης ή έμπνευσης, προέρχονται από την περίοδο αυτή και αποτελούν τεκμήριο της ελληνικής παρουσίας σε όλη την επικράτεια. Πρόκειται για τους κυριότερους σταθμούς στη σημερινή Ρουμανία, όπου αρχαίοι Έλληνες από τη Μίλητο, την Ηράκλεια του Πόντου και από αλλού δημιούργησαν τοπικούς πολιτισμούς επεκτείνοντας το εμπόριο και τον πολιτισμό τους, στη βάση των οργανωμένων πόλεων με εξουσία, θεσμούς και νόμισμα. Βεβαιωμένες πληροφορίες επισημαίνουν την επέκταση των Ελλήνων αποίκων και στην ενδοχώρα της Δοβρουτσάς¹⁹.

Η δεσπόζουσα παρουσία των Ελλήνων δημιούργησε το πλαίσιο μιας μονιμότερης πολιτιστικής ανάπτυξης, πράγμα που επέδρασε καταλυτικά και στους άλλους λαούς της περιοχής. Ο εξόριστος μεγάλος Ρωμαίος ποιητής Οβίδιος, που άγαλμά του δεσπόζει σήμερα στο κέντρο της Κωνσταντίας, θεωρούσε τον εαυτό του ξένο προς τις συνήθειες του τοπικού και ελληνικού πληθυσμού και παρατηρούσε ότι ο ρωμαϊκός πληθυσμός καλλιεργούσε τη γη, καθώς οι Έλληνες συνέχιζαν να δρουν ως θαλασσοπόροι. Είναι χαρακτηριστική η αναφορά του μεγάλου ρουμάνου ιστορικού Νικολάε Ιόργκα, που έγραφε το 1937:

---

¹⁶ Βλέπε χάρτη των σημερινών ελληνικών κοινοτήτων στο έδαφος της Ρουμανίας στην ιστοσελίδα www.elpis.ro

¹⁷ Giurescu, *Istoria românilor*, σ. 34-36. Οι Ίωνες (Μιλήσιοι) από τη Μικρά Ασία ίδρυσαν τις πρώτες δύο αποικίες, ενώ οι Δωριείς (Μαγαρείς) την τρίτη. Βλέπε επίσης Α. Avram, Gh. Poenaru Bordea, «Coloniile grecești din Dobrogea», IR I (2001), σ. 533-616, Ion Croitoru, *Ορθοδοξία και Δύση στην πνευματική παράδοση των Ρουμάνων*, εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, Αθήνα, 2011, σ. 25.

¹⁸ D. Berciu, *Geți și greci la Dunărea de Jos din cele mai vechi timpuri până la cucerirea romană*, Βουκουρέστι, 1965. Αναφέρεται στον Ion Croitoru, ό.π., σ. 25.

¹⁹ Φλορίν Μαρινέσκου, *Οι Ρουμάνοι. Ιστορία και πολιτισμός*, εκδόσεις Ιωλκός, Αθήνα, 2007, σ. 17.

«Πράγματι, ολοκληρωτικός εκρωμαϊσμός εντός τόσο βραχέως διαστήματος και με τόσο ισχυρά και βαθείας ελληνικής ρίζας δεν ήτο δυνατόν να γίνη εις τα μέρη ταύτα. Πανταχού είχε παραμείνει ο αυτός “Πολιτικός λαός” (ο δήμος), το αυτό Συμβούλιον της πόλεως (η Βουλή), οι αυτοί δικασταί, ενίοτε αυτόχθονες την καταγωγήν, και το ίδιον μιλησιακόν ημερολόγιον. Ο εξόριστος εις Τόμιν Οβίδιος παρέμενε πάντοτε ξένος. Ματαίως και επί μακρόν ανέμενεν ιστιοφόρα εξ Ιταλίας, διότι οι έμποροι του τόπου δεν διέσχιζον ειμή μόνον τα γειτονικά ύδατα. Εν τούτοις, εις τους Τόμους υπήρχον πολλοί Έλληνες εξ Ανατολής. Οι Αλεξανδρινοί μάλιστα έμποροι είχαν και ίδιον “Οίκον”, διάφορον εκείνου των караβοκύρηδων των Τόμων»²⁰.

Την Ιστρία (Ιστρίη και Ιστρόπολις) αναφέρει ο Ηρόδοτος²¹ αλλά και ο Στράβων²² («έτι δε η αυτή και Ιστρόπολις καλουμένη»), ο δε Στράβων γράφει χαρακτηριστικά στα γεωγραφικά: «Ο μεν Αλέξανδρος της Ασίας πολλήν ανεκάλυψεν, ημίν των βορείων της Ευρώπης άπαντα μέχρι του Ιστρου»²³.

Ο μεγάλος Μακεδόνας βασιλιάς²⁴ την άνοιξη του 335 π.Χ. με 20.000 άνδρες φθάνει στην περιοχή, σε μια εκστρατεία εναντίον των Τριββαλών και των Γετών και, αφού τους κατατρόπωσε στην κυριολεξία με πολύ μικρές απώλειες, διαβαίνει στην τελευταία μάχη τον Δούναβη, εγκαθιστά φρουρές και επιστρέφει στο τέλος του έτους στη Μακεδονία. Το όνομά της η περιοχή το πήρε από τον ποταμό Ίστρο, τον οποίο οι Ρωμαίοι ονόμασαν Δούναβη (Danubius).

Η ελληνική αποικία του Ίστρου χρονολογείται από το δεύτερο μισό του 7^{ου} αιώνα π.Χ., όταν έφτασαν εκεί οι πρώτοι Έλληνες ναυτικοί από τη Μίλητο διεξάγοντας διαμετακομιστικό εμπόριο. Από την αρχαϊκή εποχή εικάζεται ότι στην Ιστρία οι Έλληνες έχτισαν οικήματα για την εξυπηρέτηση των λατρευτικών σκοπών και τα εμπλούτισαν με έργα τέχνης, με αγάλματα του Απόλλωνα και άλλων θεοτήτων. Στην περιφέρεια και δυτικά της Ιστρίας βρέθηκαν δείγματα ελληνικής αρχαϊκής κεραμικής, τα οποία βεβαίωσαν τους αρχαιολόγους (όπως τον Εμίλ Κονδουράκι) για το εμπόριο που διεξαγόταν από τη Μικρά Ασία, τη Ρόδο, την

---

²⁰ N. Iorga, *Istoria comerțului român. Drumuri, mărfuri, negustori și orașe*, τόμος α': *Până la 1700*, εκδόσεις «Neamul Românesc», Vălenii-de-Munte, σ. 17-84. Βλέπε και Αντώνιος Μάρκου, στο Συναξάρι της Εκκλησίας, Σελίδα του Κέντρου Αρχαιολογικών Μελετών «Όσιος Συμεών ο Μεταφραστής», άρθρο με τίτλο «Η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ρουμανίας» με ημερομηνία 18 Απριλίου 2009.

²¹ Φλορίν Μαρινέσκου, ό.π., σ. 17.

²² Φλορίν Μαρινέσκου, ό.π., σ. 18.

²³ Βλέπε σχετική αναφορά στον Σταύρο Μποφυλάτο, «Ο ελληνισμός γύρω από τον Δούναβη», περιοδικό «Αερόστατο», τεύχος 141, σ. 4-7.

²⁴ Φλορίν Μαρινέσκου, ό.π., σ. 18.

Κόρινθο, τη Χίο, τη Σάμο και την Αθήνα. Από την περίοδο αυτή σώζονται διάφορα μικρά τεμάχια και θραύσματα γλυπτικής και κεραμικής τέχνης.

Άλλες αρχαιολογικές έρευνες στην ενδοχώρα έδειξαν ότι οι Έλληνες οργάνωσαν το εμπόριο δια ξηράς και άνοιξαν δρόμους επικοινωνίας προς βορρά μέσω των Καρπαθίων και της Μολδαβίας, ακολουθώντας το ρεύμα δύο μεγάλων ποταμών του Προύθου και του Σιρέτ²⁵. Από τον Πόντο μέχρι τα βόρεια της Μολδαβίας έχουν βρεθεί νομίσματα των ΙCΤΡΙΗΝΩΝ, γεγονός που επιβεβαιώνει τις πληροφορίες για την κυριαρχία της ελληνικής αποικίας και για το ισχυρό νόμισμα στην αγορά όλων των λιμανιών της δυτικής ακτής του Εύξεινου Πόντου²⁶.

Στην κλασική περίοδο θεμελιώθηκαν επίσης ναοί προς τιμήν του Δία, της Αφροδίτης, του Απόλλωνα και των Μουσών. Έχουν σωθεί μάλιστα πολλές ελληνικές επιγραφές, που μαρτυρούν την επίδραση του ελληνικού πολιτισμού. Στην Ιστρία ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα ευρήματα από τη λεγόμενη Ιερή Ζώνη. Στο Μουσείο υπάρχουν δύο κούπες του 540 π.Χ. περίπου, κομμάτια από κούπες με ερυθρόμορφες παραστάσεις, κρατήρες και ληκύθους του 5^{ου} π.Χ. αι. και πολλά άλλα θρυμματισμένα αγγεία, τα οποία μας βεβαιώνουν για την ανάπτυξη των εισαγωγών, αλλά οπωσδήποτε επισημαίνουν και την άνθιση της εγχώριας παραγωγής, πράγμα που διαπιστώνουμε στις πολλές παραλλαγές αμφορέων, μικρών ειδωλίων και Ταναγραίων. Στους δύο τελευταίους π.Χ. αιώνες οι Ρωμαίοι αρχίζουν να καταλαμβάνουν τα δυτικά παράλια του Εύξεινου Πόντου. Η Ιστρία καταλαμβάνεται με τη βία το 72 π.Χ. Οι Έλληνες διώκονται και ολόκληρη η Δοβρουτσά αποτελεί πλέον τα όρια της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Το 7 μ.Χ. καταστρέφεται ολοσχερώς από τις συχνές επιδρομές των Ούννων και Αβάρων, μετά από τόσους αιώνες ύπαρξης και πολιτιστικής παρουσίας.

Η ιστορία και η τέχνη της Ιστρίας εκτίθεται ανάγλυφα στο ομώνυμο αρχαιολογικό μουσείο. Στη δεύτερη πτέρυγά του παρουσιάζεται με πληρότητα η αρχαϊκή Ιστρία. Η εισαγωγή αμφορέων με λάδι και κρασί από τη Χίο και τη Λέσβο αρχικά, και μετά από άλλα κέντρα, όπως η Θάσος και η Ρόδος, ήταν φυσικό να επιδράσουν στη συνέχιση της κεραμικής παραγωγής στην ευρύτερη περιοχή της Δοβρουτσάς. Στο μουσείο συναντά κανείς μιμήσεις και παραλλαγές ελληνικών αμφορέων.

---

²⁵ Φλορίν Μαρινέσκου, ό.π., κεφάλαιο «Ο ελληνισμός της Ρουμανίας», σ. 236-238.

²⁶ Ο.π.

Στον πρώτο όροφο του Μουσείου η τεχνολογία και η τέχνη της ελληνικής αρχαιότητας καταλαμβάνει το μεγαλύτερο χώρο. Εντύπωση προκαλούν σήμερα τα υποστυλωμένα αρχιτεκτονικά μέλη, επιστύλια και τμήματα μετόπης με ιωνικούς κίονες, που προέρχονται από το Ναό του Μεγάλου Δία. Επίσης επιγραφές και επιγράμματα σε διάφορες στήλες από μάρμαρο προκαλούν την προσοχή του επισκέπτη, όπως ο επιτάφιος του Αρίστωνος γραμμένος από τον Παυσανία, το επίγραμμα του Μενέχαρμου, γιου του Ευσθένη ή η επιγραφή για τον Ιερώνυμο, γιο του Διαγόρα. Οι Καλές Τέχνες στην Ιστρία είχαν τη δική τους αξία στα ιερατικά και θεσμικά δρώμενα της πολιτείας. Οι γλύπτες μάς κληροδότησαν μερικά έργα, μικρών κυρίως διαστάσεων, ανάγλυφες παραστάσεις σε επιτύμβιες στήλες, όπως αυτές που απεικονίζουν το μπούστο της Μούσας του χορού, της Τερψιχόρης, και η άλλη που δείχνει τη Θεά Νίκη σε κίνηση πάνω σε άρμα.

4.2 Την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας

Οι Βυζαντινοί χρησιμοποίησαν τον Δούναβη σαν εμπορικό δρόμο για την επικοινωνία τους με την Κεντρική Ευρώπη. Για το λόγο αυτό δημιούργησαν εμπορικούς σταθμούς κατά το μήκος του ποταμού. Αργότερα, η απώλειά του οδήγησε στον περιορισμό της αυτοκρατορίας. Τους επόμενους αιώνες, αλλά κυρίως μετά την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως, στο έδαφος της Ρουμανίας καταγράφηκαν περισσότερα κύματα μετανάστευσης των Ελλήνων. Οι μαζικές μεταναστεύσεις όμως έλαβαν χώρα την περίοδο της οθωμανικής επικυριαρχίας, κυρίως από κατοίκους της Μικράς Ασίας, της Τραπεζούντας και της Κωνσταντινούπολης²⁷.

4.2.1. Ο ελληνισμός της Τρανσυλβανίας

Η περιοχή της Τρανσυλβανίας προσέλκυσε από νωρίς πολλούς εμπόρους από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, κυρίως Έλληνες, λόγω της στρατηγικής της θέσης, στο επίκεντρο των εμπορικών δρόμων από την Κωνσταντινούπολη και τη νότια Βαλκανική προς την κεντρική Ευρώπη. Αρχικά, οι Έλληνες είχαν αναλάβει ένα μέρος του εμπορίου των δύο γειτονικών Παραδουνάβιων Ηγεμονιών, εισάγοντας σε αυτές διάφορα προϊόντα και από εκεί, μέσω της Τρανσυλβανίας, τα διαμετακόμιζαν

---

²⁷ Ελένη Γαβρά, *Εμπορικοί σταθμοί των Ελλήνων στη Ρουμανία. Ανάδειξη και προβολή του πολιτισμικού μνημειακού αποθέματος του μείζονος ελληνισμού*, εκδόσεις University Studio Press, Θεσσαλονίκη, σ. 21.

προς τις μεγάλες αγορές της Δυτικής Ευρώπης (Βουδαπέστη, Βιέννη, Βενετία κ.ά.)²⁸. Οι αρχές της Τρανσυλβανίας ενθάρρυναν και διευκόλυναν τη διεξαγωγή του εμπορίου αυτού ειδικά σε ό,τι αφορά τους Έλληνες, στους οποίους παραχώρησαν διάφορα προνόμια. Ακολούθως, από τα μέσα του 17^{ου} αιώνα, στις πόλεις Μπρασόβ²⁹ (ρουμ. Βρασον, γερμ. Kronstadt, ελλ. Στεφανούπολη) και Σιμπίου³⁰ (ρουμ. Sibiu, γερμ. Hermannstadt) της Τρανσυλβανίας δημιουργήθηκαν οι πρώτες ελληνικές κομπανίες στην περιοχή της Κεντρικής Ευρώπης. Η Ελληνική Κομπανία της πόλης Σιμπίου ιδρύθηκε το 1639, ενώ η αντίστοιχη της πόλης Μπρασόφ συστάθηκε το 1678³¹.

Μαζί με το προνόμιο για τη διεξαγωγή εμπορίου, το οποίο αποκτούν τα μέλη των Κομπανιών της Τρανσυλβανίας (Μαρία Θηρεσία, 1777)³², τους επιβάλλεται και η υποχρέωση να μεταφέρουν τις οικογένειές τους από τα εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, προκειμένου να εγκατασταθούν μόνιμα στην Τρανσυλβανία.

Τα μέλη των Κομπανιών του Σιμπίου και του Μπρασόφ κατάγονταν κατά κύριο λόγο από τις τουρκοκρατούμενες ελληνικές περιοχές και ιδιαίτερα από τη σημερινή βόρεια Ελλάδα³³. Συγκεκριμένα, οι τόποι καταγωγής τους ήταν οι πόλεις Αρβανιτοχώρι, Μελένοικο, Ιωάννινα, Κοζάνη, Σέρρες, Φιλιππούπολη, Κωνσταντινούπολη, Θεσσαλονίκη, Τραπεζούντα, Τίρνοβο, Σινώπη, Νικόπολη (οι περισσότεροι στην Ελληνική Κομπανία του Σιμπίου), καθώς και από τη Χίο και την

²⁸ Βλέπε αναλυτικά Paula Scalcău, *Grecii din România*, κεφάλαιο «Grecii în Transilvania și Banat», εκδόσεις Omonia, Βουκουρέστι, 2005.

²⁹ Α. Καραθανάσης, *Elenismul în Transilvania* (στη ρουμανική γλώσσα), εκδόσεις Omonia, Βουκουρέστι, 2003. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε και Paula Scalcău, *Grecii din România*, κεφάλαιο «Grecii în Transilvania și Banat», εκδόσεις Omonia, Βουκουρέστι, 2005.

³⁰ N. Iorga, *Despre compania grecilor din Sibiu*, στο *Studii și Documente cu privire la istoria românilor*, τόμος XII, Βουκουρέστι, 1906, σ. V-VI. Για την Ελληνική Κομπανία του Σιμπίου βλέπε και Δ. Τσούρκα-Παπασταθη, *Η ελληνική εμπορική κομπανία του Σιμπίου Τρανσυλβανίας 1648-1848*, Θεσσαλονίκη, 1994, Constantin Voicu, «Biserici cîtorite de grecii din Sibiu», στο περιοδικό «Orizonturi teologice», Πανεπιστήμιο Oradea, Θεολογική Σχολή, έτος V, αριθ. 1/2004, Oradea, Olga Cicanci, *Les statuts et les reglements du fonctionnement des compagnies grecque de Transylvanie (1636-1746). La compagnie de Sibiu*, RESEE 14 (1976) σ. 477-496, N. Camariano, «L'organisation et l'activite culturelle de la Compagnie des marchands grecs de Sibiu», στο περιοδικό *Βαλκάνια*, τόμος VI, σ. 215, Βουκουρέστι, 1943 και O. Ghibu, «Un semicentear», στο περιοδικό «Luceafărul», Sibiu, 1913, σ. 812.

³¹ Χ. Ζαφείρης, *Βαλκάνιος Πραγματευτής. Οδοιπορία μνήμης σε ελληνικές κοινότητες και παροικίες*, εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα, 1998, σ. 276. Αναφέρεται στην Ελένη Γαβρά, *Εμπορικοί σταθμοί...*, σ. 22, παραπομπή 8. Βλέπε και Αθανάσιος Καραθανάσης, *Ο ελληνισμός της Τρανσυλβανίας*, εκδόσεις ILP Productions, Θεσσαλονίκη, 2003, σ. 114.

³² Βλέπε σχετικά I. Moga, «Politica economică austriacă și comerțul Transilvaniei în sec. XVIII», στην επετηρίδα του Εθνικού Ινστιτούτο Κλουζ, τόμος II, Βουκουρέστι, 1926.

³³ Olga Cicanci, *Legături economice și politice ale țărilor române cu orientul elenic în veacul al XVII-lea*, στην παραπομπή και Olga Cicanci, *Companiile grecești din Transilvania și comerțul european în anii 1636-1746*, εκδόσεις Ρουμανικής Ακαδημίας, Βουκουρέστι, 1981, σ. 99. Αναφέρεται στον τόμο *Εμπορικοί σταθμοί...*, κεφάλαιο «Σιμπίου» (Τσιπριάν Σούττσιου), σ. 533.

Κρήτη (στην Ελληνική Κομπανία του Μπρασόβ). Πολλά μέλη των δύο κομπανιών προέρχονταν όμως και από άλλες ελληνικές παροικίες από τις ρουμανικές περιοχές της Μολδαβίας και της Βλαχίας. Στο δεύτερο μισό του 17^{ου} αιώνα στην Τρανσυλβανία δρούσαν περίπου 400 Έλληνες έμποροι, από τους οποίους 60 στο Σιμπίου³⁴. Στα τέλη του 18^{ου} αιώνα, η Ελληνική Κομπανία τους Μπρασόβ αριθμούσε περίπου 494 μέλη, πολλά περισσότερα από την αντίστοιχη της πόλης Σιμπίου, λόγω του ότι εκεί φτάνουν με μεγαλύτερη ευκολία έμποροι από διάφορες περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, της Βλαχίας και της Τρανσυλβανίας.

4.2.2. Ο ελληνισμός της Ουγγροβλαχίας και της Μολδαβίας. Φαναριώτες και φαναριωτισμός

Ο 18^{ος} αιώνας είναι ο αιώνας κατά τον οποίο οι Τούρκοι δεν εμπιστεύονται πλέον τους ηγεμόνες που εκλέγονται από τους ντόπιους βογιάρους και εγκαινιάζουν στη Μολδαβία και την Ουγγροβλαχία σύστημα συμβιβασμού ανάμεσα στην αυτονομία και στην άμεση διαχείριση. Διορίζονται ηγεμόνες από τους Έλληνες του Φαναρίου οι οποίοι προωθούνται σε βαθμούς των μεγάλων αξιωματούχων³⁵. Έτσι, το 1711 στη Μολδαβία (με πρώτο τον Νικόλαο Μαυροκορδάτο) και το 1716 στην Ουγγροβλαχία (και πάλι ξεκινώντας με τον ίδιο Νικόλαο Μαυροκορδάτο) στις Ρουμανικές Χώρες εγκαινιάστηκε το φαναριώτικο καθεστώς³⁶, το οποίο διήρκεσε ως το 1821.

Ανάμεσα στις μεγάλες μορφές των Ελλήνων που έζησαν στον Δούναβη υπάρχει μια σειρά σημαντικών προσωπικοτήτων και οικογενειών που διετέλεσαν ηγεμόνες, όπως αυτές των Καντακουζηνών, Καλλιμάχηδων, Μαυροκορδάτων, Σούτζων, Γκίκα, Υψηλάντηδων κ.ά. Από όλους αυτούς τους Έλληνες Ηγεμόνες οι περισσότεροι ξεχώρισαν για τη μεγάλη και θετική προσφορά τους στο εμπόριο, τον πολιτισμό, τη ντόπια κοινωνία, με την εξαίρεση βέβαια ορισμένων που εκμεταλλεύτηκαν τη θέση τους για ιδιοτελείς σκοπούς³⁷.

Από τα πρώτα χρόνια της παρουσίας τους εκεί, οι Φαναριώτες πρίγκιπες έθεσαν σε εφαρμογή ευρύ πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων, το οποίο επεκτάθηκε από τον τομέα της φορολογίας στον κοινωνικό, στον δικαστικό, στην αυτοδιοίκηση, στην παιδεία και στον πολιτισμό. Επίσης, οι Φαναριώτες θέσπισαν περισσότερους

³⁴ N. Iorga, «*Despre compania grecilor din Sibiu*», στον τόμο *Studii și Documente cu privire la istoria românilor*, XII, Βουκουρέστι, 1906.

³⁵ Ion Bulei, *Ιστορία των Ρουμάνων*, εκδόσεις Αντ. Σταμούλης, μετάφραση Τσιπριάν Σούτσιου, Θεσσαλονίκη, 2008.

³⁶ Χρ. Παπαδοπούλου, «Η Ορθόδοξος Ανατολική Εκκλησία», Αθήνα 1954, σ. 166-167.

³⁷ Φλορίν Μαρινέσκου, ό.π., σ. 52.

νομοθετικούς κώδικες, έλαβαν μέτρα συστηματοποίησης της αστικής ζωής και ίδρυσαν σχολεία (στην ελληνική γλώσσα), νοσοκομεία, βιβλιοθήκες και διάφορα άλλα ιδρύματα³⁸.

Από το 1711 έως το 1821 31 Φαναριώτες ηγεμόνες από 11 οικογένειες αναρριχήθηκαν στον θρόνο των δύο Πριγκιπάτων για 75 φορές³⁹ (ο υπολογισμός ανήκει στον ρουμάνο συγγραφέα Neagu Djuvara). Εξαιτίας τους οι φορεσιές και τα ήθη και έθιμα των Ρουμάνων απέκτησαν ανατολίτικη χροιά. Το 1807 ο λοχαγός Aubert, ο οποίος είχε σταλεί από τον Ναπολέοντα στα Πριγκιπάτα, το διαπιστώνει στο έργο του *Notions statistiques sur la Moldavie et la Valachie* (Στατιστικά στοιχεία για τη Μολδαβία και τη Βλαχία). Και αυτό παράλληλα με τη νέα πνοή που είχαν εμφυσήσει και στις Ρουμανικές Χώρες τα γεγονότα της Ευρώπης μετά τη Γαλλική Επανάσταση (τον Οκτώβριο του 1807 ο Ναπολέοντας λαμβάνει υπόμνημα από τη Μολδαβία σύμφωνα με το οποίο του ζητείται η ένωση της Μολδαβίας με την Ουγγροβλαχία και η δημιουργία σύγχρονου ρουμανικού κράτους)⁴⁰.

Παρουσιάζουμε στη συνέχεια τις δύο συνοπτικές λίστες των Ελλήνων που διετέλεσαν Ηγεμόνες της Βλαχίας και της Μολδαβίας τη φαναριώτικη περίοδο:

4.2.2.1. Έλληνες ηγεμόνες της Ουγγροβλαχίας⁴¹

Στέφανος Καντακουζηνός (Μάρτιος 1714 - Δεκέμβριος 1715), Νικόλαος Μαυροκορδάτος (πρώτη φορά: Δεκέμβριος 1715 - Νοέμβριος 1716), Ιωάννης Μαυροκορδάτος (Νοέμβριος 1716 - † 23 Φεβρουαρίου / 6 Μάρτιος 1719), Νικόλαος Μαυροκορδάτος (δεύτερη φορά: Μάρτιος 1719 - † 3/14 Σεπτέμβριος 1730), Κωνσταντίνος Μαυροκορδάτος (πρώτη φορά: Οκτώβριος / Νοέμβριος 1730), Κωνσταντίνος Μαυροκορδάτος (δεύτερη φορά: Οκτώβριος 1731 - Μάιος 1733), Γρηγόριος Β΄ Γκίκας (πρώτη φορά: Μάιος 1733 - Νοέμβριος 1735), Κωνσταντίνος Μαυροκορδάτος (τρίτη φορά: Νοέμβριος 1735 - Σεπτέμβριος 1741), Κωνσταντίνος Μαυροκορδάτος (τέταρτη φορά: Ιούλιος 1744 - Φεβρουάριος 1748), Γρηγόριος Β΄ Γκίκας (δεύτερη φορά: Απρίλιος 1748 - † 23 Αυγούστου / 3 Σεπτεμβρίου 1752), Ματθαίος Γκίκας (Σεπτέμβριος 1752 - Ιούνιος 1753), Κωνσταντίνος Μαυροκορδάτος

³⁸ Φλορίν Μαρινέσκου, *Οι Ρουμάνοι. Ιστορία και πολιτισμός*, σ. 55-62.

³⁹ Ion Bulei, *Ιστορία των Ρουμάνων*, μετάφραση Τσιπριάν Σούτσιου, εκδόσεις Αντ. Σταμούλης, Θεσσαλονίκη, 2007.

⁴⁰ Ο.π.

⁴¹ Αναπαραγωγή του καταλόγου των φαναριωτών ηγεμόνων από το βιβλίο του Ion Bulei, *Ιστορία των Ρουμάνων*, μετάφραση Τσιπριάν Σούτσιου, εκδόσεις Αντ. Σταμούλης, Θεσσαλονίκη, 2007. Σχετικές πληροφορίες βλέπε και στον Φλορίν Μαρινέσκου, *Οι Ρουμάνοι. Ιστορία και πολιτισμός*, σ. 52-54.

(πέμπτη φορά: Φεβρουάριος 1756 - Αύγουστος 1758), Σκαρλάτος Γκίκας (πρώτη φορά: Αύγουστος 1758 - Ιούνιος 1761), Κωνσταντίνος Μαυροκορδάτος (έκτη φορά: Ιούνιος 1761 - Μάρτιος 1763), Σκαρλάτος Γκίκας (δεύτερη φορά: Αύγουστος 1765 - † 2/13 Δεκέμβριος 1766), Αλέξανδρος Σκαρλάτος Γκίκας (μεταγ. 2/13 Δεκεμβρίου 1766 - Οκτώβριος 1768), Γρηγόριος Γ΄ Γκίκας (Οκτώβριος 1768 - Νοέμβριος 1769), Μανώλης Γιάννης Ροσέττης (Μάιος - Νοέμβριος 1770), Αλέξανδρος Υψηλάντης (πρώτη φορά: Σεπτέμβριος 1774 - Ιανουάριος 1782), Νικόλαος Καρατζάς (Ιανουάριος 1782 - Ιούλιος 1783), Μιχαήλ Σούτσος (πρώτη φορά: Ιούλιος 1783 - Μάρτιος 1786), Νικόλαος Μαυρογέννης (Μάρτιος 1786 - Ιούνιος 1790), Μιχαήλ Σούτσος (δεύτερη φορά: Μάρτιος 1791 - Δεκέμβριος 1792), Αλέξανδρος Μουρούζης (πρώτη φορά: Ιανουάριος 1793 - Αύγουστος 1796), Αλέξανδρος Υψηλάντης (δεύτερη φορά: Σεπτέμβριος 1796 - Νοέμβριος 1797), Κωνσταντίνος Χαγγερλής (Νοέμβριος 1797 - † 18 Φεβρουαρίου /1 Μαρτίου 1799), Αλέξανδρος Μουρούζης (δεύτερη φορά: Μάρτιος 1799 - Οκτώβριος 1801), Μιχαήλ Σούτσος (τρίτη φορά: Οκτώβριος 1801 - Μάιος 1802), Αλέξανδρος Σούτσος, ηγεμόνας της Μολδαβίας (Ιούνιος - Αύγουστος 1802), Κωνσταντίνος Υψηλάντης (πρώτη φορά: Αύγουστος 1802 - Αύγουστος 1806), Αλέξανδρος Σούτσος (πρώτη φορά: Αύγουστος - Οκτώβριος 1806), Κωνσταντίνος Υψηλάντης (δεύτερη φορά: Οκτώβριος 1806 - Μάιος 1807, θεωρούμενος ηγεμόνας και στη Μολδαβία υπό την κατοχή των Ρώσων), Κωνσταντίνος Υψηλάντης (τρίτη φορά: Ιούλιος - Αύγουστος 1807, θεωρούμενος ηγεμόνας και στην υπό ρωσική κατοχή Μολδαβία), Ιωάννης Καρατζάς (Οκτώβριος 1812 - Σεπτέμβριος 1818), Αλέξανδρος Σούτσος (δεύτερη φορά: Νοέμβριος 1818 - † 19/31 Ιανουαρίου 1821), Γρηγόριος Δ΄ Γκίκας (Σεπτέμβριος 1822 - Απρίλιος 1828), Αλέξανδρος Γκίκας (Απρίλιος 1834 - Οκτώβριος 1842).

4.2.2.2. Έλληνες ηγεμόνες της Μολδαβίας⁴²

Νικόλαος Μαυροκορδάτος (πρώτη φορά: Δεκέμβριος 1709 - Νοέμβριος 1710), Δημήτριος Καντεμήρ (δεύτερη φορά: Νοέμβριος 1710 - Ιούλιος 1711), Κωνσταντίνος Μαυροκορδάτος (Σεπτέμβριος - Νοέμβριος 1711), Νικόλαος Μαυροκορδάτος (δεύτερη φορά: Νοέμβριος 1711 - Δεκέμβριος 1715), Γρηγόριος Β΄ Γκίκας (πρώτη φορά: Οκτώβριος 1726 - Απρίλιος 1733), Κωνσταντίνος Μαυροκορδάτος (πρώτη φορά: Μάιος 1733 - Νοέμβριος 1735), Γρηγόριος Β΄ Γκίκας (δεύτερη φορά: Δεκέμβριος 1735 - Σεπτέμβριος 1739), Γρηγόριος Β΄ Γκίκας (τρίτη φορά: Οκτώβριος

---

⁴² Ο.π.

1739 - Σεπτέμβριος 1741), Κωνσταντίνος Μαυροκορδάτος (δεύτερη φορά: Σεπτέμβριος 1741 - Ιούλιος 1743), Ιωάννης Μαυροκορδάτος (Ιούλιος 1743 - Απρίλιος 1747), Γρηγόριος Β΄ Γκίκας (τέταρτη φορά: Απρίλιος 1747 - Φεβρουάριος 1748), Κωνσταντίνος Μαυροκορδάτος (τρίτη φορά: Φεβρουάριος 1748 - Αύγουστος 1749), Ιορδάνης Σταυράκης (Αύγουστος - Δεκέμβριος 1749), Ματθαίος Γκίκας (Ιούνιος 1753 - Φεβρουάριος 1756), Σκαρλάτος Γκίκας (Μάρτιος 1757 - Αύγουστος 1758), Ιωάννης Θεόδωρος Καλλιμάχης (Αύγουστος 1758 - Μάιος 1761), Γρηγόριος Καλλιμάχης (πρώτη φορά: Μάιος 1761 - Μάρτιος 1764), Γρηγόριος Γ΄ Γκίκας (πρώτη φορά: Μάρτιος 1764 - Ιανουάριος 1767), Γρηγόριος Καλλιμάχης (δεύτερη φορά: Ιανουάριος 1767 - Ιούνιος 1769), Κωνσταντίνος Μαυροκορδάτος (τέταρτη φορά: Ιούλιος 1769 - † 4/14 Δεκεμβρίου 1769), Γρηγόριος Γ΄ Γκίκας (δεύτερη φορά: Φεβρουάριος 1775 - † 1/12 Οκτωβρίου 1777), Κωνσταντίνος Μουρούζης (μεταγ. 1/12 Οκτωβρίου 1777 - Μάιος 1782), Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος Δελημπέης (Μάιος 1782 - Ιανουάριος 1785), Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος Φιράρης (Ιανουάριος 1785 - Δεκέμβριος 1786), Αλέξανδρος Υψηλάντης (Ιανουάριος 1787 - Απρίλιος 1788), Μανώλης Γιάννης Ροσέττης (Ιούλιος 1788 - Μάρτιος 1789), Αλέξανδρος Μουρούζης (πρώτη φορά: Μάρτιος 1792 - Ιανουάριος 1793), Μιχαήλ Σούτσος (Φεβρουάριος 1793 - Απρίλιος 1795), Αλέξανδρος Καλλιμάχης (Μάιος 1795 - Μάρτιος 1799), Κωνσταντίνος Υψηλάντης (Μάρτιος 1799 - Ιούνιος 1801), Αλέξανδρος Σούτσος (Ιούλιος 1801 - Σεπτέμβριος 1802), Αλέξανδρος Μουρούζης (δεύτερη φορά: Οκτώβριος 1802 - Αύγουστος 1806), Σκαρλάτης Καλλιμάχης (πρώτη φορά: Αύγουστος - 14-19 Οκτωβρίου 1806), Αλέξανδρος Μουρούζης (τρίτη φορά: Οκτώβριος 1806 - Μάρτιος 1807), Κωνσταντίνος Υψηλάντης (7/14 Δεκεμβρίου 1806 - Αύγουστος 1807, θεωρούμενος ηγεμόνας της Μολδαβίας και της Ουγγροβλαχίας, κάτω από ρωσική κατοχή), Αλέξανδρος Χαγγερλής (Μάρτιος - Ιούλιος 1807), Σκαρλάτης Καλλιμάχης (δεύτερη φορά: Ιούλιος 1807 - Ιούνιος 1810, διορισμένος από τους Τούρκους, αλλά δεν έρχεται στη Μολδαβία), Iordache Ruset-Roznovanu (Δεκέμβριος 1806), Σκαρλάτος Καλλιμάχης (τρίτη φορά: Οκτώβριος 1812 - Σεπτέμβριος 1819), Μιχαήλ Σούτσος (Σεπτέμβριος 1819 - Φεβρουάριος 1821), Εταιρεία με επί κεφαλής τον Αλέξανδρο Υψηλάντη (Φεβρουάριος - Μάρτιος 1821), Στέφανος Βογορίδης (φθινόπωρο 1821 - Ιούλιος 1822).

Το μεγαλύτερο κύμα Ελλήνων μεταναστών στα Ρουμανικά Πριγκιπάτα σημειώθηκε τον 19^ο αιώνα και κυρίως κατά το β' μισό του 19^{ου} αιώνα, όταν οι πολλαπλές οικονομικές δυνατότητες που προσφέρονταν στην περιοχή λειτούργησαν

ως πόλος έλξης για τη δημιουργία ισχυρού μεταναστευτικού ρεύματος. Καταγόμενοι από όλες τις γωνίες της Ελλάδας, οι Έλληνες που έφτασαν την περίοδο αυτή στο ρουμανικό έδαφος σκορπίστηκαν σε όλη την επικράτεια, ιδρύοντας συμπαγείς κοινότητες (όπως έπραξαν, για παράδειγμα, οι Ηπειρώτες του Πάπιγκου, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στην πόλη Turnu Severin, στις Σιδηρές πύλες)⁴³, ή σε μεγάλο βαθμό μετατρεπόμενοι σε πλειοψηφίες των συγκεκριμένων πόλεων. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελούν οι Έλληνες που εγκαταστάθηκαν κατά τον 19^ο αιώνα στην κοιλάδα Tâița, στο νομό Tulcea (χωριό Izvoarele)⁴⁴, όπου η ελληνική γλώσσα —όμοια με το ιδίωμα που μιλιέται στα ελληνικά χωριά της βορειοανατολικής Ελλάδας— διατηρείται αναλλοίωτη μέχρι και σήμερα.

4.3 Στα νεότερα χρόνια (18^{ος}-19^{ος} αιώνας)

Ο 19^{ος} αιώνας ήταν η εποχή κατά την οποία στον ρουμανικό χώρο μετοίκισαν εκπρόσωποι όλων των επαγγελματικών κλάδων: μηχανικοί, στρατιωτικοί, διοικητικοί υπάλληλοι, καλλιτέχνες, ιεράρχες, κληρικοί, καθηγητές, γιατροί, φιλόσοφοι, τεχνίτες, έμποροι, εκδότες, μεταφραστές, ναυτικοί κ.λπ. Οι περισσότεροι Έλληνες εγκαταστάθηκαν ειδικά στην Ουγγροβλαχία και τη Μολδαβία και εντάχθηκαν στην πολιτική και οικονομική ζωή του τόπου. Μάλιστα ορισμένοι από αυτούς κατέλαβαν σημαντικά αξιώματα⁴⁵. Από όλες τις ελληνικές παροικίες που ιδρύθηκαν στο ρουμανικό έδαφος, το Ιάσιο, με τα εκπαιδευτήριά του και το μεγάλο πανεπιστήμιό του, είναι η πόλη με τις πλουσιότερες αναμνήσεις και τη μεγαλύτερη ελληνική πολιτιστική κληρονομιά στη Ρουμανία και συνδέεται ιδιαίτερα με την ελληνική ιστορία του 18^{ου}-19^{ου} αιώνα. Υπήρξε η πόλη απ' όπου ο Αλέξανδρος Υψηλάντης κήρυξε, με την καθοδήγηση της Φιλικής Εταιρίας, την Επανάσταση τον Φεβρουάριο του 1821, που ήταν η αρχή της Ελληνικής Εθνεγερσίας. Πόλη- σύμβολο είναι και το Δραγατσάνι, ο τόπος όπου έγινε η μάχη του Αλέξανδρου Υψηλάντη εναντίον των Τούρκων την 7^η Ιουνίου 1821 και όπου καταστράφηκε ο Ιερός Λόχος.

Κατά τον 18^ο-19^ο αιώνα, οι Έλληνες υπήρξαν οι πολυπληθέστεροι ιδιοκτήτες βιομηχανικών εγκαταστάσεων της Ρουμανίας και ταυτόχρονα από τους μεγαλύτερους εκμεταλλευτές αγροτικών εκτάσεων. Όπου κι αν βρέθηκαν, το αρχικό μέλημα των

⁴³ Paula Scaleău, Tudor Rățoi, *Prezența elenă la Mehedinți*, Βουκουρέστι, 2008.

⁴⁴ Narcisa Știucă, *Comunitatea elenă din Izvoarele, în vol. Repere dobrogene – Note și comentarii de teren*, Centrul Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, Βουκουρέστι, 2004, σ. 90.

⁴⁵ Φλορίν Μαρινέσκου, *Οι Ρουμάνοι. Ιστορία και πολιτισμός*, σ. 238-252.

Ελλήνων μεταναστών ήταν να οργανωθούν σε κοινότητες, να ιδρύσουν εκκλησίες και σχολεία. Ακολούθως, την περίοδο αυτή οργανώθηκαν κοινότητες σε πολλές πόλεις, ήτοι Βουκουρέστι (București), Κωνσταντσα (Constanța), Βραΐλα (Brăila), Γαλάτσι (Galați), Σουλινά (Sulina), Τούλτσα (Tulcea), Πλοέστι (Ploiești), Μπρασόβ (Brașov), Τυργκόβιστε (Târgoviște), Ιάσιο (Iași), Πιάτρα Νεάμτς (Piatra Neamț), Πράχοβα (Prahova), Πιτέστι (Pitești), Καλαράσι (Călărași), Κραιόβα (Craiova), Οράντεα (Oradea), Κλουζ (Cluj), Καλαφάτη (Calafat), Μαγκάλια (Mangalia), Τζιούρτζιου (Giurgiu) κ.ά. Πολλές απ' αυτές αναγνωρίστηκαν ως νομικά πρόσωπα με πρωτόκολλα που υπογράφηκαν στις 19 Δεκεμβρίου 1900 και στις 11 Αυγούστου 1931. Στις παραδουνάβιες, κυρίως, πόλεις Βραΐλα, Γαλάτσι, Τούλτσα, Σουλινά, όπως και στην Κωνσταντσα, οι Έλληνες διακρίθηκαν μεταξύ όλων των κατοίκων, γιατί διατηρούσαν τα μεγαλύτερα ναυτιλιακά γραφεία, εμπορικά καταστήματα, ζυθεστιατόρια, ζαχαροπλαστεία, ξενοδοχεία, καθώς και εργοστάσια κεραμουργίας, αλευροποιίας, υποδημάτων, μεταλλουργίας, κ.ά. Ακόμη, στα χέρια των ομογενών ήταν και το μεγαλύτερο εισαγωγικό κι εξαγωγικό εμπόριο, με εισαγωγή από την Ελλάδα κυρίως εσπεριδοειδών, ελαιόλαδου και ελαιών και με εξαγωγή ζώων και ξυλείας⁴⁶.

Στις πόλεις αυτές η κυριαρχία των Ελλήνων ήταν τόσο εμφανής, ώστε στις συναλλαγές είχε επιβληθεί η ελληνική γλώσσα. Υπολογίζεται ότι στα μέσα του 19^{ου} αιώνα ο αριθμός των Ελλήνων που εγκαταστάθηκαν εκεί άγγιξε τα 35.000-40.000 άτομα⁴⁷, ενώ στα τέλη του 19^{ου} και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, την εποχή της μεγαλύτερης ακμής του ελληνισμού της Ρουμανίας, πλησίαζε τις 60.000 ψυχές (σύμφωνα με άλλους ερευνητές, 100.000 ψυχές). Τον 19^ο και 20^ο αιώνα στη Ρουμανία καταγράφονταν επίσημα 26.495 Έλληνες (1930)⁴⁸, 3.940 το 1992⁴⁹ και 6513 το 2002⁵⁰ (0,02%), αλλά ο πραγματικός τους αριθμός ήταν σαφώς πολύ μεγαλύτερος.

4.4 Την περίοδο 1945-1989

Για τους Έλληνες, η Ρουμανία αποτέλεσε και τόπο προσφυγιάς από τη Βουλγαρία (1913) και τη Μικρά Ασία (1922), καθώς και μετά το 1945, κατά τη διάρκεια της

⁴⁶ Ιάκωβος Μιχαηλίδης, «Ο ελληνισμός της Ρουμανίας», στον τόμο *Εμπορικοί σταθμοί...*, σ. 31-36.

⁴⁷ Φλορίν Μαρινέσκου, ό.π., σ. 243.

⁴⁸ Peter Derer, «Έλληνες στη Ρουμανία. Η παρουσία τους στην αρχιτεκτονική και τη δημιουργία των πόλεων», στον τόμο *Εμπορικοί σταθμοί...*, σ. 49.

⁴⁹ Ο.π., σ. 50.

⁵⁰ Λεπτομέρειες βλέπε στη διεύθυνση <http://recensamant.referinte.transindex.ro/?pg=8>

εκστρατείας σταλινιστικής κομμουνιστικοποίησης της Ρουμανίας, που διεξαγόταν παράλληλα με τον εμφύλιο πόλεμο στην Ελλάδα, όταν στο έδαφος της Ρουμανίας μετοίκισαν αρκετοί Έλληνες. Οι τελευταίοι, Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες, πρόσθεσαν τις δικές τους σελίδες στη μακρά ιστορία των 27 αιώνων ελληνικής παρουσίας στη Ρουμανία. Από τους περίπου 9.000 Έλληνες πολιτικούς πρόσφυγες που διέσχισαν τα σύνορα της Ρουμανίας την εποχή αυτή, οι περισσότεροι ήταν ακόμα μικρά παιδιά. Οι Έλληνες πρόσφυγες του 20^{ού} αιώνα εγκαταστάθηκαν σε διάφορες πόλεις της χώρας⁵¹. Συγκεκριμένα, οι πρόσφυγες διεσπάρησαν σε τουλάχιστον 18 πόλεις και χωριά της Ρουμανίας: Florica (4.500), Băila (1.300 πρόσφυγες το 1950 προερχόμενοι κυρίως από τη Βουλγαρία), Oradea (475 πρόσφυγες το 1954 μεταφέρονται εκεί από τη Florica), Braşon (350 πρόσφυγες μεταφέρονται το 1966 από το προσφυγικό κέντρο Vâlcele), Gheorghe-Gheorghiu Dej (600 πρόσφυγες μεταφέρονται το 1961 από το γειτονικό Moineşti), Ιάσιο (λίγοι πρόσφυγες κυρίως φοιτητές από το 1952), Ploieşti (200 πρόσφυγες), Craiova (450 πρόσφυγες εγκατεστημένοι από το 1950 προερχόμενοι από την κοινότητα της Florica), Γαλάτσι (400 πρόσφυγες από το 1961), Hunedoara (650 πρόσφυγες από το 1950 προερχόμενοι από τη Florica), Βουκουρέστι (από το 1948 έχουν εγκατασταθεί οι Έλληνες υπεύθυνοι των υπηρεσιών π.χ. ΕΒΟΠ, κ.α. Από το 1954 κι έπειτα καταφτάνουν Έλληνες φοιτητές που αναπτύσσουν αξιόλογη πολιτιστική δράση), Cluj-Napoca (λίγοι σπουδαστές), Botoşani (450 πρόσφυγες από το 1951), Fălticeni (350 πρόσφυγες από το 1953 προερχόμενοι από τη Florica), Vâlcele (700 πρόσφυγες από το 1953 προερχόμενοι από τη Florica, αργότερα το κέντρο θα διαλυθεί), Măneşti (3.000 πρόσφυγες μεταφέρονται από τη Florica τον Ιούλη του 1953, η κοινότητα θα διαλυθεί το 1961, όταν τα μέλη της θα μεταφερθούν στο Γαλάτσι και το Ploieşti), Nehoiu (400 πρόσφυγες από το 1953 προερχόμενοι από τη Florica), Sibiu (50 γυναίκες που εργάζονταν σε υφαντουργεία από το 1952), Τιμισοάρα (η πόλη με τους περισσότερους Έλληνες φοιτητές πολιτικούς πρόσφυγες)⁵². Σύμφωνα με τις στατιστικές, την περίοδο 1956-1974 από αυτούς και τα μέλη των οικογενειών τους που γεννήθηκαν σε ρουμανικό έδαφος επέστρεψαν στην Ελλάδα 7.872 άτομα⁵³.

---

⁵¹ Peter Derer, «Έλληνες στη Ρουμανία. Η παρουσία τους στην αρχιτεκτονική και τη δημιουργία των πόλεων», στον τόμο *Εμπορικοί σταθμοί...*, σ. 50.

⁵² Άρης Τζιούμας, «Με τη σκέψη στην πατρίδα», όψεις της κοινωνικής ζωής των Ελλήνων Πολιτικών Προσφύγων στις χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης (1949-1974) στην ιστοσελίδα <http://anthostoukakou.blogspot.com>.

⁵³ Παναγιώτης Παπαδόπουλος, περιοδικό «Λαός», τεύχος 30.06.2007, άρθρο με τίτλο «Η ζωή των Ελλήνων στις σοσιαλιστικές χώρες της νοτιοανατολικής Ευρώπης και ο επαναπατρισμός τους στην

Οι πολιτικοί πρόσφυγες απόλαυσαν αμέσως την απευθείας πρόσβαση στις οικονομικές και κοινωνικοπολιτιστικές αξίες της ρουμανικής κοινωνίας. Η πολιτική της Ρουμανίας, ευθυγραμμισμένη με την πολιτική των άλλων ανατολικών χωρών που δέχτηκαν Έλληνες πολιτικούς πρόσφυγες, χαρακτηρίστηκε από ιδιαίτερη φροντίδα ως προς την εκπαίδευση των παιδιών αυτών. Μέρος της εκπαίδευσης αυτής ήταν και τα μαθήματα που διδάσκονταν στα ελληνικά: Νεοελληνική Γλώσσα, Νεοελληνική Λογοτεχνία, Ιστορία και Γεωγραφία της Ελλάδας. Από την τέταρτη δημοτικού, μεγάλο μέρος καταλάμβανε το κεφάλαιο που αφορούσε την Αρχαία Ελλάδα, με τους φιλοσόφους, τους τραγωδούς και το δημοκρατικό τρόπο οργάνωσης της πόλης-κράτους των Αθηνών. Οι Έλληνες δάσκαλοι πρόσφεραν σημαντικές υπηρεσίες στην εκμάθηση της μητρικής γλώσσας και της ελληνικής ιστορίας στα παιδιά, τους καλλιέργησαν το πνεύμα της αγάπης προς την πατρίδα των γονιών τους, την Ελλάδα, διατήρησαν στη μακρινή ξενιτιά την ελληνική κληρονομιά και τις ελληνικές παραδόσεις. Επίσης, οι Έλληνες καθηγητές εμφύτευσαν την αγάπη για τη μητρική τους γλώσσα και παρακινούσαν τους Έλληνες πρόσφυγες να διαβάσουν ό,τι είχε σχέση με τα ελληνικά γράμματα⁵⁴.

Παράλληλα, όμως, την περίοδο 1948-1954, το κομμουνιστικό καθεστώς προέβη στην παράνομη κατάσχεση της περιουσίας της Ελληνικής Κοινότητας, γεγονός που αποτέλεσε αιτία για πλήθος Ελλήνων υπηκόων που ζούσαν για πολλά χρόνια στο έδαφος της Ρουμανίας να ζητήσουν να πολιτογραφηθούν ως Ρουμάνοι ή να εγκαταλείψουν τη χώρα, προκειμένου να αποφύγουν τα κατασταλτικά μέτρα⁵⁵.

4.5 Από το 1990 μέχρι σήμερα

Μετά το 1990 σημειώθηκε νέα άφιξη Ελλήνων υπηκόων, κυρίως επιχειρηματιών, στη Ρουμανία και αναζωπύρωση των παραδοσιακών σχέσεων ανάμεσα στις δύο χώρες. Η πρόσφατη βελτίωση των ελληνορουμανικών οικονομικών σχέσεων οδήγησε σε αύξηση όχι μόνον του διμερούς εμπορίου, αλλά επίσης και του μεγέθους των ελληνικών επενδύσεων στη Ρουμανία. Αυτή η εξέλιξη κατέστη προφανής από το

Ελλάδα». Βλέπε επίσης και Μαρία Βεργέτη, «Σύντομη Ιστορική Αναδρομή», *Πολιτικοί Πρόσφυγες από τις Ανατολικές χώρες*, επιμ. Κούλα Κασιμάτη, έκδ. ΓΓΑΕ, Αθήνα, 1993, Κατερίνα Χ. Σουλτανιά, «Η αποκατάσταση των Ελλήνων Επαναπατρισθέντων Πολιτικών Προσφύγων», στο *Πρόγραμμα Ερευνών Αποδημίας-Παλιννόστησης του Ελληνικού Πληθυσμού*, Αθήνα, εκδόσεις ΓΓΑΕ, 1990, Θανάσης Μητσόπουλος, *Μείναμε Έλληνες*, Αθήνα, εκδόσεις Οδυσσέας, 1979.

⁵⁴ Γεώργιος Ντέμος, *Η νοσταλγία του γυρισμού*, Φλώρινα, 2010, μετάφραση Τσιπριάν Σούτσιοι.

⁵⁵ Peter Derer, «Έλληνες στη Ρουμανία. Η παρουσία τους στην αρχιτεκτονική και τη δημιουργία των πόλεων», στον τόμο *Εμπορικοί σταθμοί...*, σ. 50.

2000, όταν παρουσιάστηκε μία σημαντική αύξηση του αριθμού των ελληνικών επιχειρήσεων που ανέπτυξαν επενδυτική δραστηριότητα στη Ρουμανία, γεγονός που αποτελεί και την ουσιαστική βελτίωση της επιχειρηματικής θέσης στη χώρα αυτή. Οι κύριες ελληνορουμανικές συμφωνίες που διέπουν τις οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών είναι η Συμφωνία Οικονομικής, Βιομηχανικής και Τεχνικής Συνεργασίας, η οποία υπογράφηκε το έτος 1976, κυρώθηκε με τον Νόμο 546/1977 (ΦΕΚ 74Α/12.03.197) και τέθηκε σε ισχύ το έτος 1977 (ΦΕΚ 266Α / 17.9.1977) και η Συμφωνία Προώθησης και Αμοιβαίας Προστασίας των Επενδύσεων η οποία υπογράφηκε στις 23/05/1977. Νέα Συμφωνία αντικατέστησε την προηγούμενη και κυρώθηκε με τον Νόμο 2546/1988 (ΦΕΚ 4/13.01.1998)⁵⁶.

Ο αριθμός των ελληνικών επενδύσεων ανέρχεται σήμερα στις 4.000, αλλά εκτιμάται ότι μόνο 600 από αυτές είναι σημαντικά ενεργές. Σε κάθε περίπτωση πάντως τα στοιχεία για τις ελληνικές επενδύσεις στη Ρουμανία δεν απεικονίζουν την πλήρη εικόνα αφού περιλαμβάνουν μόνο το αρχικό κατατεθειμένο κεφάλαιο κατά την ίδρυση της εταιρείας και όχι το πραγματικό επενδεδυμένο κεφάλαιο, το οποίο αποτυπώνεται στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της Κεντρικής Τράπεζας της Ρουμανίας⁵⁷. Σύμφωνα με στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα η Κεντρική Τράπεζα της Ρουμανίας (BNR) για το δεκάμηνο του 2007, στις πρώτες θέσεις της κατάταξης των ξένων επενδυτών στη Ρουμανία συμπεριλαμβάνεται και η Ελλάδα, με επενδεδυμένο κεφάλαιο άνω των 580 εκατ. ευρώ. Τα τελευταία δύο χρόνια στη ρουμανική αγορά πρωτοεμφανίστηκαν 400 νέες ελληνικές επιχειρήσεις. Συνεπώς, οι περισσότερες ελληνικές επενδύσεις στα Βαλκάνια έχουν πραγματοποιηθεί στη Ρουμανία. Ο τραπεζικός τομέας συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τους Έλληνες επενδυτές. Στον τομέα αυτό έχουν πραγματοποιηθεί τα σημαντικότερα βήματα με τη δυναμική παρουσία στη Ρουμανία μεγάλων Ελληνικών τραπεζών, όπως η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (National Bank of Greece), Alpha Bank Romania (από το 1994), Τράπεζα Πειραιώς Romania (από το 2000), Εγνατία Τράπεζα (από το 2001), Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος (από το 2003), Efg Eurobank-Ergasias (από το 2001)⁵⁸. Οι κυριότεροι κλάδοι και τομείς που έχουν πραγματοποιηθεί ελληνικές επενδύσεις στη Ρουμανία είναι: τραπεζικός,

⁵⁶ Υπουργείο Εξωτερικών, Γενική Γραμματεία Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων και Αναπτυξιακής Συνεργασίας, *Συμφωνίες Οικονομικής Συνεργασίας, χώρα «Ρουμανία»*, ημερομηνία 04/08/2004.

⁵⁷ Λεπτομέρειες βλέπε στη διεύθυνση www.plant-management.gr καθώς και στις περιοδικές εκθέσεις της Πρεσβείας της Ελλάδας στο Βουκουρέστι, Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων.

⁵⁸ «Χρηματιστήριο, ημερήσια ηλεκτρονική οικονομική εφημερίδα», άρθρο με ημερομηνία 31/1/2008 και τίτλο «Οι Έλληνες προτιμούν τη Ρουμανία», στη διεύθυνση <http://www.xrimatistirio.gr/news>.

τηλεπικοινωνιακός, συμβουλευτικές υπηρεσίες, χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, κατασκευές, τροφίμων-ποτών, φρούτων-λαχανικών, ναυτιλιακά, κλωστοϋφαντουργικά, πληροφορική, ασφάλειες-leasing, είδη συσκευασίας, πλαστικά, φαρμακευτικά προϊόντα και καλλυντικά, ιχθυοκαλλιέργειες.

Σε κάθε περίπτωση οι ελληνικές επιχειρήσεις είναι παρούσες και αρκετά δυναμικές σε κάθε κλάδο, ενώ όλες σχεδόν, εκτός εξαιρέσεων, δεν έχουν προβεί σε μετεγκατάσταση της ελληνικής εταιρείας από την Ελλάδα στη Ρουμανία αλλά επέκταση των επιχειρηματικών τους δυνατοτήτων στην αγορά αυτή.

Με τη σημερινή μορφή της, η Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας επανιδρύθηκε στις 6 Φεβρουαρίου 1990⁵⁹ και απόκτησε νομική υπόσταση το 1998. Σύμφωνα με στοιχεία που διαθέτει η Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας, στη χώρα ζουν περίπου 14.000 άτομα ελληνικής καταγωγής (τουλάχιστον όσοι, κατά συνείδηση, δηλώνουν Έλληνες), από τα οποία περίπου 4.000 θεωρούνται ομιλητές της ελληνικής γλώσσας, ασφαλώς σε διάφορα επίπεδα επάρκειας. Κατά καιρούς όμως, ο αριθμός των τοπικών ελληνικών κοινοτήτων και των μελών τους σημείωσε σημαντικές μεταβολές.

Τα άτομα ελληνικής καταγωγής που ζουν σήμερα στο έδαφος της Ρουμανίας ίδρυσαν 25 τοπικά παραρτήματα της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας⁶⁰ (οι ελληνικές κοινότητες Babadag, Bârlad, Botoșani, Brașov, Brăila, București, Calafat, Cluj-Napoca, Constanța, Craiova, Galați, Giurgiu, Iași, Izvoarele, Onești, Oradea, Piatra-Neamț, Pitești, Prahova, Roman, Sibiu, Sulina, Târgoviște, Tulcea, Turnu-Severin). Η γεωγραφική τους κατανομή δείχνει συσπείρωση των Ελλήνων στην περιοχή του Δούναβη και της Μαύρης Θάλασσας. Ακολουθούν οι μεγάλες πόλεις: Βουκουρέστι, Ιάσιο, Ploiești, Constanța, Brașov, Turnu Severin, Calafat κ.λπ.. Σε όλα τα τοπικά παραρτήματα της Ένωσης, η ελληνική γλώσσα ομιλείται χωρίς περιορισμούς και χωρίς εμπόδια που να σχετίζονται με την πολιτική της χώρας.

Σημαντική επίσης είναι η παρουσία του ελληνικού στοιχείου στην πολιτική και οικονομική ζωή της Ρουμανίας, μετά το 1990, και ιδιαίτερα μετά την ένταξη της Ρουμανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Περί τους 3000 Έλληνες είναι στελέχη επιχειρήσεων στη Ρουμανία. Οι Ελληνικές τράπεζες βρίσκονται η μία δίπλα στην άλλη, οι Ελληνικές Κοινότητες αγωνίζονται για τη συσπείρωση των Ελλήνων της Ρουμανίας, για τη διατήρηση της Ελληνικής Γλώσσας και των Εθνικών Παραδόσεων.

---

⁵⁹ Ε. Γαβρά, *Εμπορικοί σταθμοί...*, κεφάλαιο «Βουκουρέστι», σ. 66.

⁶⁰ Βλέπε χάρτη των ελληνικών κοινοτήτων στην ιστοσελίδα <http://www.elpis.ro/comunitati-grecesti.php>

Η Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας, με επικεφαλής τον ηπειρωτικής καταγωγής βουλευτή Dragoș Zisopol, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο.

Η απογραφή του έτους 2002 ξαφνιάζει λόγω της αύξησης του αριθμού των ατόμων ελληνικής καταγωγής στη Ρουμανία. Από τους 21,68 εκατομμύρια κατοίκους της χώρας, οι 6.472 δήλωσαν ελληνικής καταγωγής⁶¹ (σε σχέση με 3.940 το 1992). Η κατανομή τους ανά νομό έχει ως εξής: Alba (8), Arad (25), Argeș (87), Bacău (73), Bihor (74), Bistrița-Năsăud (1), Botoșani (34), Brașov (77), Brăila (324), Buzău (21), Caraș-Severin (14), Călărași (8), Cluj (152), Constanța (590), Covasna (5), Dâmbovița (47), Dolj (217), Galați (252), Giurgiu (11), Gorj (7), Harghita (3), Hunedoara (97), Ialomița (13), Iași (444), Ilfov (39), Maramureș (11), Mehedinți (15), Mureș (17), Neamț (50), Olt (16), Prahova (145), Satu Mare (2), Sălaj (8), Sibiu (30), Suceava (30), Teleorman (8), Timiș (209), Tulcea (1680), Vaslui (22), Vâlcea (6), Vrancea (8), București (1592)⁶². Στην πραγματικότητα, οι ρουμάνοι πολίτες ελληνικής καταγωγής ξεπερνούν κατά πολύ τους αριθμούς των απογραφών. Αυτό αποδεικνύεται από τον μεγάλο αριθμό των αιτήσεων εγγραφής στα μέλη της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας μετά το 1990.

5. Τόποι κατοικίας και οργάνωση των ρουμανικών παροικιών

5.1 Ελληνική Κοινότητα Μπαμπαντάγκ (Babadag)⁶³

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail:	alexaneste@yahoo.com
Website:	Δεν διαθέτει.
Τηλ. / Φαξ:	0040 240 561732
Κινητό:	0040 720013915
Διεύθυνση:	οδός Republicii, πόλη Babadag, νομός Tulcea, T.K. 825100
Έτος ίδρυσης:	15 Φεβρουαρίου 1995
Αριθμός μελών:	140
Πρόεδρος:	Alexe Aneste
Καθηγητής γλώσσας:	Alexe Aneste

⁶¹ Σύμφωνα με Adrian Floin Brăteanu, *Εμπορικοί σταθμοί...*, κεφάλαιο «Βουκουρέστι», σ. 66, η συγκεκριμένη απογραφή κατέγραψε 6.513 άτομα ελληνικής καταγωγής.

⁶² <http://recensamant.referinte.transindex.ro/>

⁶³ Πληροφορίες από τηλεφωνική επικοινωνία με τον Alexe Aneste, πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Μπαμπαντάγκ.

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη Μπαμπαντάγκ. Σύντομο ιστορικό

Παρόλο που λειτουργεί από το 1991, η Ελληνική Κοινότητα Babadag αποκτά νομικό πρόσωπο μόνο στις 15 Φεβρουαρίου 1995, σαν παράρτημα της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας. Η κοινότητα αριθμεί λίγα μέλη, περίπου 40 οικογένειες (οι περισσότερες από αυτές μικτές ή οικογένειες Ελλήνων που έχουν πλέον εκρουμανιστεί) καθώς η πόλη δεν είναι γνωστή ως τόπος διαμονής των Ελλήνων. Από τις πληροφορίες που διαθέτουμε, φαίνεται ότι οι σημερινοί Έλληνες που ζουν στην πόλη του Babadag προέρχονται από τις ελληνικές κοινότητες του εδρεύουν στην ευρύτερη περιοχή της Δοβρουτσάς, κυρίως από το χωριό Izvoarele και τις πόλεις Constanța και Tulcea, και η παρουσία τους εδώ οφείλεται στην μετατοπίσεις πληθυσμών ως απόρροια της εκβιομηχανοποίησης της Ρουμανίας κατά τη διάρκεια των τελευταίων 50 ετών. Ωστόσο, στην πόλη ζουν και μερικές ελληνικές οικογένειες οι οποίες θεωρούν ως τόπο καταγωγής τους τη συγκεκριμένη περιοχή, αλλά δεν γνωρίζουν ακριβή στοιχεία για τη χρονολογία εγκατάστασης των προγόνων τους εκεί. Στην πόλη δεν υπάρχουν ελληνορθόδοξοι ναοί και δεν τελούνται θρησκευτικές ακολουθίες στην ελληνική γλώσσα.

γ. Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση και λοιπές δραστηριότητες στο Μπαμπαντάγκ⁶⁴:

Με πρωτοβουλία του νυν προέδρου της Ελληνικής Κοινότητας Alexe Aneste, με καταγωγή από το ελληνόφωνο χωριό Izvoarele του νομού Tulcea, δάσκαλου στο επάγγελμα, στην πόλη Babadag διοργανώθηκαν μαθήματα ελληνικής γλώσσας ακόμα από το 1991, στο πλαίσιο του Ρουμανικού Λυκείου «Constantin Brâncoveanu». Πρόκειται για τα πρώτα μαθήματα ελληνικής γλώσσας τα οποία εντάχθηκαν επίσημα στο αναλυτικό πρόγραμμα του εθνικού συστήματος παιδείας της Ρουμανίας, τουλάχιστον μέχρι την έναρξη των μαθημάτων στην ελληνική γλώσσα στο Βουλγαρικό Λύκειο του Βουκουρεστίου. Ακόμα από τα πρώτα χρόνια, τα μαθήματα διδάσκονται κάθε Σάββατο και ο διδάσκων αμείβεται ως ωρομίσθιος από το Υπουργείο Παιδείας της Ρουμανίας.

Αρχικά τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας προέβλεπαν 4 ώρες διδασκαλίας εβδομαδιαίως. Δικαίωμα συμμετοχής στα συγκεκριμένα μαθήματα έχουν μόνο οι μαθητές του Δημοτικού, ανεξαρτήτως καταγωγής (ελληνικής ή ρουμανικής). Επίσης, δικαίωμα παρακολούθησης των μαθημάτων ελληνικής γλώσσας προσφέρεται μόνο από τη β' τάξη του Δημοτικού και μετά, προκειμένου οι μαθητές να προλάβουν να

---

⁶⁴ Ο.π.

εξοικειωθούν πρώτα με τη ρουμανική γραφή και ανάγνωση. Συνήθως, ο συνολικός αριθμός των εγγεγραμμένων μαθητών δεν ξεπερνά τους 17 και οι περισσότεροι παρακολουθούν μαθήματα ελληνικής γλώσσας μέχρι και την δ' τάξη του Δημοτικού. Τα τελευταία χρόνια το σύνολο των εβδομαδιαίων μαθημάτων μειώθηκε στις 3 ώρες, αφότου πρώτα υπήρξε και κίνδυνος διακοπής τους για οικονομικούς λόγους.

Από τις πολιτιστικές δραστηριότητες της κοινότητας αναφέρουμε το χορευτικό συγκρότημα «Ελπίς», επίσης πρωτοβουλία του προέδρου της τοπικής ελληνικής κοινότητας, καθώς και την ευκαιριακή λειτουργία της παιδικής χορωδίας, από το 2009. Λόγω του μικρού αριθμού των μαθητών καθώς και των περιορισμένων δυνατοτήτων της τοπικής κοινότητας, παρατηρούνται κοινές πρωτοβουλίες της ελληνικής και της τουρκικής κοινότητας της πόλης στην κατεύθυνση της δραστηριοποίησης αντίστοιχης χορωδίας.

Ο πρόεδρος της κοινότητας έχει συγγραφική δραστηριότητα. Αναφέρουμε την έκδοση του δίγλωσσου τόμου ποιημάτων με τίτλο *Δόνηση εν λευκώ (Vibrație în alb)*, που εκδόθηκε το 2001 στο Βουκουρέστι από τις Εκδόσεις της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας, καθώς και τη μετάφραση στην ελληνική γλώσσα των ποιημάτων της Elena Farago (εκδόσεις Agora, Craiova, 2004). Ο ίδιος είναι και ο συγγραφέας μελέτης του ελληνικού ιδιώματος των κατοίκων του ελληνόφωνου χωριού Izvoarele του νομού Tulcea (με παράρτημα τουρκικών λέξεων).

Σε ό,τι αφορά το αναλυτικό πρόγραμμα διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας, αναφέρεται ότι τα πρώτα μαθήματα έγιναν με τη βοήθεια του ελληνικού αλφαβηταρίου που βρισκόταν στην κατοχή του διδάσκοντα. Κατόπιν παρακολούθησης μαθημάτων ειδίκευσης από τον διδάσκοντα (το 1995 και το 1996, στη Θεσσαλονίκη, υπό την επιστημονική καθοδήγηση της καθηγήτριας της Θεολογικής Σχολής Δήμητρας Κούκουρα), από το έτος 2002, με πρωτοβουλία του διδάσκοντα και σε συνεννόηση με την Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας, τα μαθήματα διδάσκονται σύμφωνα με αναλυτικό πρόγραμμα που ακολουθεί το πρόγραμμα σπουδών των αντίστοιχων εγχειριδίων ρουμανικής γλώσσας (!). Τα τελευταία χρόνια ο διδάσκων φαίνεται να εμπλούτισε το διδακτικό υλικό το οποίο διαθέτει και διδάσκει με τα εγχειρίδια του Πανεπιστημίου Αθηνών (μέθοδος της ομάδας Μπαμπινιώτη) καθώς και με εγχειρίδια που χρησιμοποιούνται στα ελληνόγλωσσα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Αμερικής. Ο διδάσκων γνωρίζει και χρησιμοποιεί και τα εγχειρίδια διδασκαλίας της σειράς «Μαργαρίτα» του ΕΔΙΑΜΜΕ.

5.2 Ελληνική Κοινότητα Bârlad (Βουρλάτιο)⁶⁵

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail:	comunitatea_elena_barlad@yahoo.com
Website:	Δεν διαθέτουν.
Τηλ. / Φαξ :	0040 235 416700
Κινητό:	0040 742 993186
Διεύθυνση:	οδός Vasile Pârvan, αριθ. 2, TK 730112
Έτος ίδρυσης:	2003
Αριθμός μελών:	58 (+26 φιλέλληνες)
Πρόεδρος:	Siriopol Afrodita Tereza
Καθηγητής γλώσσας:	Τσαβδάρης Παναγιώτης

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη Βουρλάτιο. Σύντομο ιστορικό

Η Ελληνική Κοινότητα Bârlad (Βουρλάτιο) ιδρύθηκε τον Νοέμβριο του 2003 και αριθμεί 58 μέλη, προερχόμενα κυρίως από μικτές ελληνορουμανικές οικογένειες. Τα περισσότερα μέλη της κοινότητας δεν γνωρίζουν επαρκώς της ελληνική γλώσσα ή την ομιλούν σε επίπεδο αρχαρίων. Από τους συνομιλίες μαζί τους προκύπτει έντονα η επιθυμία να στείλουν τα παιδιά τους στην Ελλάδα για την καλύτερη εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Επίσης δεν φαίνεται να υπάρχουν ή τουλάχιστον τα μέλη της ελληνικής κοινότητας δεν γνωρίζουν να υπάρχουν μελέτες που να σχετίζονται με την παρουσία των Ελλήνων στην περιοχή. Οι περισσότερες ελληνικές οικογένειες φαίνεται να εγκατέλειψαν την περιοχή αμέσως μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, κυρίως προς την Ελλάδα αλλά και προς άλλους ηπείρους (Αυστραλία)⁶⁶.

γ. Ελληνορθόδοξοι ναοί στην πόλη Βουρλάτιο:

Η Ελληνική Κοινότητα Bârlad (Βουρλάτιο) δεν διαθέτει ναό και δεν έχει τη δυνατότητα να συμμετάσχει σε ακολουθίες στην ελληνική γλώσσα. Ελληνικός μπορεί όμως να θεωρηθεί ο Ι.Ν. Κοιμήσεως της Θεοτόκου, κτίσμα της οικογένειας της Αικατερίνης Ροσέττη (χήρα του ποστέλνικου Iordachi Rosetti Solescu), ελληνικής καταγωγής⁶⁷. Ο ναός χτίστηκε μεταξύ 1859-1860 και βρίσκεται στο συγκρότημα του

⁶⁵ Πληροφορίες από τηλεφωνική επικοινωνία με την Siriopol Afrodita Tereza, πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Βουρλάτιου.

⁶⁶ Ο.π.

⁶⁷ Ministerul Culturii și Cultelor, Institutul Național al Monumentelor Istorice, Lista Monumentelor Istorice 2004, Județul Vaslui, αριθ. 400 VS-II-a-A-06881, Conacul Rosetti - Solescu sat SOLEȘTI; κωμόπολη Solești, στο νοτιοανατολικό κομμάτι του χωριού, μνημείο του 19^{ου}-20^{ου} αιώνα.

τσιφλικιού της οικογένειας. Στην αυλή του ναού βρίσκονται οι τάφοι εθνικής σημασίας της Έλενας Κούζα (17 Ιουνίου 1825 - 2 Απριλίου 1909), της μητέρας της Αικατερίνης Ροσέττη (1800 - 1869), θυγατέρας του λογοθέτη του Γεωργίου Ροσέττη (1853-1916) και της συζύγου του Όλγας Ροσέττη (1853 - 1924).

δ. Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση και λοιπές δραστηριότητες στο Βουρλάτιο:

Στην περιοχή του Βουρλατίου η ελληνική γλώσσα φαίνεται να διδάσκεται την περίοδο 1803-1860 στα κελιά που βρίσκονταν δίπλα στο Ι.Ν. Κοιμήσεως της Θεοτόκου της πόλης. Πρόκειται για εκκλησιαστικό σχολείο στο οποίο φοιτούσαν μελλοντικοί δάσκαλοι, ψάλτες και πιθανόν και ιερείς⁶⁸.

Σήμερα, τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας διδάσκονται κάθε Τετάρτη, Σάββατο και Κυριακή, συνήθως σε απογευματινές ώρες, συνολικά 10 ώρες την εβδομάδα. Μοναδικός διδάσκων εμφανίζεται ο Παναγιώτης Τσαβδάρης, Έλληνας πολίτης, με τόπο γέννησης την Ελλάδα, ο οποίος διδάσκει εθελοντικά. Ο διδάσκων δεν έχει ειδική κατάρτιση στη διδασκαλία της γλώσσας, αλλά καθοδηγείται από τα 3 εγχειρίδια που έχει στη διάθεσή του (το καθένα με 2 τετράδια ασκήσεων και CD). Ανάλογα με τις ανάγκες, τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας αναλαμβάνει και η πρόεδρος της Κοινότητας, αλλά μόνο για τις ομάδες των αρχαρίων. Οι μαθητές είναι οργανωμένοι σε 5 ομάδες, από τις οποίες μία ομάδα των προχωρημένων και 4 ομάδες των αρχαρίων, με συνολικό αριθμό 28 μαθητών. Συνήθως η ομάδα των προχωρημένων αποτελείται από 5 μαθητές.

Προπολεμικά, η κοινότητα διέθετε φιλεκαπαιδευτικό σύλλογο⁶⁹. Επί του παρόντος, οι πολιτιστικές δραστηριότητες της Ελληνικής Κοινότητας Bârlad (Βουρλάτιο) διεξάγονται στο πλαίσιο του χορευτικού συγκροτήματος «Εσπερίς», με ετήσια συμμετοχή στο Φεστιβάλ Ελληνισμού και στις τοπικές εκδηλώσεις, κυρίως με την ευκαιρία της Εθνικής Επετείου της Ελλάδας. Τα προηγούμενα χρόνια έγινε

---

⁶⁸ Δημήτριος Μ. Κοντογεώργης, *Οι ελληνικοί σύλλογοι στη Ρουμανία κατά το 19^ο αιώνα. Συμβολή στη μελέτη της ανάπτυξης του συλλογικού φαινομένου στον παροικιακό ελληνισμό*, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού. Η μελέτη υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του υποέργου «Ελληνικές Κοινότητες και Ευρωπαϊκός Κόσμος (13^ο-19^ο αιώνας)». Μορφές αυτοδιοίκησης, κοινωνική οργάνωση, συγκρότηση ταυτοτήτων του Προγράμματος ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ II που πραγματοποιήθηκε από το Τμήμα Ιστορίας-Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών υπό την επιστημονική εποπτεία των καθηγητριών Όλγας Κατσιαρδή-Hering και Αναστασίας Παπαδίας και της επίκουρης καθηγήτριας Μαρίας Ευθυμίου. Βλέπε επίσης Ε.Δ. Μπελιά, «Ο Ελληνισμός της Ρουμανίας κατά το διάστημα 1835-1878 (Συμβολή στην ιστορία του επί τη βάσει των ελληνικών)», Δελτίον της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος 26 (1983), σελ. 30-31, C. Paracostea-Danielopolu, *Comunitățile grecești din România în secolul al XIX-lea*, Βουκουρέστι, 1996, σ. 85-89 καθώς και γενικότερες πληροφορίες στην Olga Căncă, *Presa de la limbă greacă din România în veacul al XIX-lea*, Βουκουρέστι 1995.

⁶⁹ Μπελιά, *Ο Ελληνισμός της Ρουμανίας*, σ. 32-37.

προσπάθεια ίδρυσης ομάδας οργανοπαιχτών (μπουζούκια), η οποία όμως απέτυχε λόγω έλλειψης ειδικευμένης καθοδήγησης.

5.3 Ελληνική Κοινότητα Μπρασόβ (Braşov)⁷⁰

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail:	elki_bv@yahoo.com
Website:	http://www.elkibv.ro/
Τηλ. / Φαξ :	0040 268 478875
Κινητό:	0040 766 630 161
Διεύθυνση:	οδός G. Bariţiu αριθ. 12, T.K. 500025, Braşov
Έτος ίδρυσης:	1990
Αριθμός μελών:	77
Πρόεδρος:	Chiriac Lemoniţa
Καθηγήτρια γλώσσας:	Chiriac Lemoniţa

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη Μπρασόβ. Σύντομο ιστορικό⁷¹:

Οι πρώτοι Έλληνες φτάνουν στην πόλη του Μπρασόβ κατά τον 14^ο αιώνα. Από το 1588, οι Έλληνες έμποροι αποκτούν το δικαίωμα να οργανώνονται σε εμπορική Κομπάνια. Η περίοδος 1588-1781 είναι η εποχή κατά την οποία οι Έλληνες έμποροι της πόλης αποκτούν διάφορα προνόμια. Μετά το 1781 και μέχρι το 1825 η ελληνική παρουσία στην πόλη εδραιώνεται μετά την άφιξη σημαντικού αριθμού προσφύγων. Είναι η χρυσή εποχή της παρουσίας των Ελλήνων στην πόλη του Μπρασόβ, όταν χτίζεται και η ελληνική εκκλησία και ιδρύεται το ελληνικό σχολείο⁷².

Παρά το γεγονός ότι αρχικά οι Έλληνες έφθασαν εδώ κυρίως εξαιτίας της τουρκικής εισβολής, στη διάρκεια των χρόνων που ακολούθησαν τους προσείλκυσαν στο Μπρασόβ τα προνόμια που απέκτησαν αλλά και η στρατηγική εμπορική θέση της πόλης.

γ. Ο ελληνικός Ι.Ν. της Αγίας Τριάδας του Μπρασόβ:

Το 1730 στο κάστρο της Στεφανούπολης (Braşov) υπήρχε μόνο ένα μικρό ορθόδοξο παρεκκλήσι, σε νοικιασμένο σπίτι επί της οδού Târgu Boilor, που ανήκε στους

---

⁷⁰ Πληροφορίες από τηλεφωνική επικοινωνία με την κυρία Chiriac Lemoniţa, πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Μπρασόβ.

⁷¹ Raluca Popa, *Εμπορικοί σταθμοί των Ελλήνων στη Ρουμανία*, κεφάλαιο «Η ελληνική Κομπάνια της πόλης Μπρασόβ», σ. 455-520.

⁷² Ο.π., σ. 462.

Έλληνες. Ταυτόχρονα άρχισε η συλλογή πόρων για το κτίσιμο ενός ορθόδοξου ναού. Ο πιο σημαντικός δωρητής και αυτός που θεωρείται ο κύριος κτήτορας του ναού ήταν ο Παναγιώτης Χατζηνίκος, πλούσιος έλληνας έμπορος⁷³. Σύμφωνα με την άδεια ανέγερσης, ο ναός χτίστηκε «στο βάθος της αυλής, με την προϋπόθεση να μην αλλάξουν τη σκεπή του μπροστινού κτιρίου, να μην χτίσουν πύργο, καμπάνα και σήμαντρο». Σήμερα ο Ι.Ν. Αγίας Τριάδας βρίσκεται στην οδό G. Barițiu 12 και θεωρείται ιστορικό μνημείο. Η αρχιτεκτονική του είναι χαρακτηριστική για τον 18^ο αιώνα. Μέχρι την αρχή του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου η Ελληνική Κοινότητα συνέχισε να υποστηρίζει την εκκλησία και το σχολείο. Αμέσως μετά τον πόλεμο, άρχισαν τα προβλήματα που επέβαλαν περιορισμό στις δραστηριότητες των Ελλήνων. Αυτά τα προβλήματα κορυφώθηκαν με την κατάσχεση των ακινήτων και των αγαθών της κοινότητας, εξαιτίας της πολιτικής της εποχής, το 1976. Το 1990, αμέσως μετά την αλλαγή του καθεστώτος, έγινε η ανασύσταση της Ελληνικής Κοινότητας. Τα μέλη της είναι απόγονοι των παλιών ελλήνων εμπόρων, αλλά και πολλοί φιλέλληνες.

δ. Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην πόλη Μπρασόβ και λοιπές δραστηριότητες

Σύμφωνα με πληροφορίες από το site της Ελληνικής κοινότητας Μπρασόβ, «ακόμα από το 15^ο αιώνα στην πόλη του Μπρασόβ λειτουργούσε ελληνικό σχολείο, όπου διδάσκονταν μαθήματα στην ελληνική γλώσσα, τόσο για μαθητές ελληνικής καταγωγής όσο και για μαθητές γερμανικής, ουγγρικής και ρουμανικής καταγωγής (οι τελευταίοι λίγο αργότερα)». Η αρχαία ελληνική γλώσσα φαίνεται να διδασκόταν και σε άλλα σχολεία της πόλης, αλλά με δίδακτρα (20 φιορίνια)⁷⁴. Τον 18^ο αιώνα, μετά την άφιξη μεγάλου αριθμού Ελλήνων, στην πόλη ιδρύθηκαν νοσοκομείο και σχολείο, λειτούργησαν πληθώρα καταστημάτων και χτίστηκαν πολλά σπίτια. Το σχολείο λειτούργησε έως το 1908, όταν έκλεισε λόγω έλλειψης μαθητών⁷⁵.

Σήμερα, τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας διδάσκονται δωρεάν κάθε Τρίτη, Πέμπτη και Σάββατο, στην έδρα της Κοινότητας (οδός Barițiu, αριθ.12)⁷⁶. Πρόσβαση

⁷³ Ε. Γαβρά. *Εμπορικοί σταθμοί...* Στοιχεία από τη μελέτη της Raluca Popa, «Δελτία ακίνητων ιδιοκτησιών που σχετίζονται με την παρουσία των Ελλήνων στο Μπρασόβ», σ. 506.

⁷⁴ Πληροφορίες από το site της Ελληνικής Κοινότητας Μπρασόβ.

⁷⁵ Ε. Γαβρά. *Εμπορικοί σταθμοί...* Στοιχεία από τη μελέτη της Raluca Popa, «Δελτία ακίνητων ιδιοκτησιών που σχετίζονται με την παρουσία των Ελλήνων στο Μπρασόβ», σ. 468.

⁷⁶ Βλ. λεπτομερείς πληροφορίες που δίνονται στα ρουμανικά και στα ελληνικά στην ιστοσελίδα της Ελληνικής Κοινότητας Μπρασόβ. Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε και Paula Scalcău, *Grecii din Romania*, κεφ. «Το Βυζάντιο και η ρουμανική επικράτεια», εκδόσεις Omonia, Βουκουρέστι, 2005, Ιον

στα συγκεκριμένα μαθήματα έχουν τόσο οι μαθητές ελληνικής καταγωγής μέλη της κοινότητας, καθώς και Ρουμάνοι και φιλέλληνες ανεξαρτήτως ηλικίας ή μορφωτικού επιπέδου. Τα τμήματα που λειτουργούν έχουν ως εξής:

1. Ελληνικά για αρχάριους (τμήμα ενηλίκων)
2. Ελληνικά για προχωρημένους (τμήμα ενηλίκων)
3. Ελληνικά για αρχάριους (για μαθητές α' έως γ' Δημοτικού)
4. Ελληνικά για προχωρημένους (για μαθητές δ' Δημοτικού έως γ' Λυκείου)

Το διάστημα 06.05-08.05.2005, στο Μπρασόβ έλαβε χώρα η Εθνική Ολυμπιάδα Ελληνικής Γλώσσας (για τέταρτη φορά στη Ρουμανία), με το μότο «*Η ελληνική γλώσσα - η γλώσσα της χώρας καταγωγής μας, η γλώσσα των γονιών και των παππούδων μας*». Στο διαγωνισμό συμμετείχαν 69 μαθητές (33 από το α' έτος σπουδών, 18 από το β', 12 από το γ' και 6 στο δ' έτος σπουδών) από 16 τοπικές ελληνικές κοινότητες.

Επίσης, με πρωτοβουλία των Mirela Nazîru και Alexandru Stănescu, οι οποίοι ίδρυσαν το Κέντρο Κλασικών Σπουδών «Chiron», στην πόλη του Μπρασόβ διδάσκονται τα αρχαία ελληνικά. Οι μαθητές του κέντρου κέρδισαν την πρώτη θέση στην Εθνική Ολυμπιάδα Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας.

Σύμφωνα με πληροφορίες τις οποίες μας παρείχε η πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητα Μπρασόβ και τα οποία αναρτώνται και στην επίσημη ιστοσελίδα, στο πλαίσιο της κοινότητας λειτουργούν τέσσερα καλλιτεχνικά συγκροτήματα. Πρόκειται για το φωνητικό γκρουπ «Διόνυσος», το χορευτικό συγκρότημα «Εύθυμος», το χορευτικό συγκρότημα «Λουλουδάκια» και τη μικτή χορωδία «Ορφέας».

Το χορευτικό συγκρότημα «Εύθυμος» δημιουργήθηκε το 1997 από άτομα τα οποία είχαν την επιθυμία να προωθήσουν το ελληνικό πνεύμα. Από το 1997 έως σήμερα το Χορευτικό της Κοινότητας παρουσιάζει τους ελληνικούς χορούς στην πόλη του Μπρασόβ, συμμετείχε σε εκδηλώσεις στη Ρουμανία, κάθε χρόνο έως και σήμερα [σε όλες τις εθνικές και θρησκευτικές γιορτές της Ελλάδας (π.χ.: 25^η Μαρτίου, 28^η Οκτωβρίου, Πάσχα, Χριστούγεννα), στην πρωτότυπη γιορτή του φθινοπώρου, Etnovember, γιορτή των Ρουμάνων και των μειονοτήτων στην πόλη του Μπρασόβ, υπό την αιγίδα του Πανεπιστημίου «Τρανσυλβανία», στις *Γιορτινές Μέρες του Μπρασόβ* (Zilele Braşovului) – γιορτή της πόλης στην κεντρική πλατεία, στην οποία συμμετέχουν όλα τα σημαντικά συγκροτήματα χορού και τραγουδιού του

Dumitraşcu, Mariana Maximescu, *O istorie a Braşovului*, κεφ. «Από την προϊστορία έως την εθνική γένεση», εκδόσεις Phoenix, Μπρασόβ, 2002.

Μπρασόβ, το πρώτο σαββατοκύριακο μετά το Πάσχα, στην *Εθνική Γιορτή της Ρουμανίας* (1^η Δεκεμβρίου), μεγαλοπρεπή εκδήλωση του Μπρασόβ, με καλεσμένους απ' όλη τη χώρα και το εξωτερικό, στο *Φεστιβάλ Λαϊκών Παραδόσεων «Crai Nou»*, συνάντηση πολλών χορευτικών συγκροτημάτων και τραγουδιστών, στο *Φεστιβάλ της Ελληνικής Νεολαίας* στο Βουκουρέστι, όπου έχουν την ευκαιρία να συμμεριστούν τη χαρά του παραδοσιακού χορού μαζί με φίλους τους απ' όλη τη Ρουμανία, με παρόμοιες απασχολήσεις, στο Πλοϊέστι στην εκδήλωση *Οι Μέρες του Ευρωπαϊκού Πολιτισμού* ως εκπρόσωποι του ελληνισμού στη Ρουμανία, σε φεστιβάλ στην Ελλάδα (Φεστιβάλ Ελληνικών Παραδοσιακών Χορών στη Θεσσαλονίκη, με διοργανώτρια την Πολιτιστική Λέσχη Προσωπικού ΟΤΕ Θεσσαλονίκης, στις πολιτιστικές εκδηλώσεις των Δήμων Λαγκαδά στο Σταυρό Χαλκιδικής, στο Φεστιβάλ Χορού «Αναπάλη» διοργανωμένο από το Θέατρο «Δώρα Στράτου» το 2007, στο ετήσιο εθνικό Φεστιβάλ των Μειονοτήτων «Proetnica» στη Sighisoara, στο οποίο συμμετέχουν πολιτιστικοί εκπρόσωποι όλων των μειονοτήτων της Ρουμανίας, κατά τη διάρκεια μιας εβδομάδας στο παλιό κάστρο της μεσαιωνικής πόλης, στο *Φεστιβάλ Φιλίας* στο Odorhei Secuiesc, με καλεσμένους απ' όλη τη Ρουμανία και από το εξωτερικό, σε διάφορες τηλεοπτικές εκπομπές στο ρουμανικό κρατικό κανάλι TVR, με παρουσίαση της Ελληνικής Κοινότητας του Μπρασόβ και του χορευτικού της

Η μικτή χορωδία «Ορφέας» ιδρύθηκε το 1998 ως χορωδιακό γκρουπ αποτελούμενο από μέλη της Ελληνικής Κοινότητας Μπρασόβ, γκρουπ το οποίο είχε ως σκοπό τη διατήρηση και τη διαίωνιση του ελληνικού πολιτισμού στη διασπορά. Αργότερα, το 1999, μετατράπηκε σε Μικτή Χορωδία Δωματίου «Ορφέας», υπό τη διεύθυνση της Alina Lazăr. Η Μικτή χορωδία «Ορφέας» συμμετείχε στο 17ο Χορωδιακό Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης διοργανωμένο από την Πολιτιστική Λέσχη Προσωπικού ΟΤΕ Θεσσαλονίκης, το 2001 και, ξανά στο 20ό φεστιβάλ, το 2004. Κυριότερη παρουσία της Χορωδίας «Ορφέας» θεωρείται η συμμετοχή στη δημιουργία του CD «ΦΕΥΓΕΙ Ο ΧΟΡΟΣ», με τραγούδια του έλληνα συνθέτη Βασίλη Μακρίδη (Βραζον, Σεπτέμβριος 2002). Στα περίπου δέκα χρόνια ύπαρξης και δραστηριότητας η χορωδία πραγματοποίησε συναυλίες τόσο στη Ρουμανία όσο και στην Ελλάδα, απαντώντας στις τιμητικές προσκλήσεις του Μητροπολίτη Χαλκίδας και του συνθέτη Βασίλη Μακρίδη, το 2002, και του Μητροπολίτη Φθιώτιδος, το 2003. Η τελευταία συναυλία στην Ελλάδα, στον Καθεδρικό Ναό της Λαμίας, μεταδόθηκε απευθείας στο τοπικό ραδιοφωνικό σταθμό της Λαμίας. Το 2006, σε μια λαμπερή γιορτινή ατμόσφαιρα, η χορωδία «Ορφέας» παρουσίασε ένα ακόμα CD,

«Ορφέας - Ήχος και Πνεύμα», αφιερωμένο στην εθνική επέτειο της Ελλάδος, με παρόντα και τον συνθέτη των έργων Βασίλης Μακρίδη. Μετά την έκδοση του CD «Ήχος και Πνεύμα» η χορωδία Ορφέας ήταν καλεσμένη στην Ελλάδα, σε χορωδιακό φεστιβάλ στη Σκιάθο, όπου παρουσίασε έργα από το δεύτερο CD το οποίο περιέχει ελληνικά και ρουμανικά τραγούδια, πραγματοποιώντας έτσι ένα γεφύρωμα και έναν ισχυρό δεσμό μεταξύ του ελληνικού και του ρουμανικού πολιτισμού, θέλοντας με το έργο της να συμβάλει στην προώθηση και στην ανάπτυξη της χορωδιακής μουσικής.

Το παιδικό Χορευτικό Συγκρότημα «Λουλουδάκια» δημιουργήθηκε από την Ελπίδα Δρακοπούλου και διευθύνεται από τον Κοντρίν Ροτάρου, χορευτής και αυτός στο Χορευτικό Συγκρότημα «Εύθυμος» της Ελληνικής Κοινότητας Μπρασόβ. Με το χρόνο, το ρεπερτόριό τους εμπλουτίστηκε με παραδοσιακούς χορούς. Το παιδικό χορευτικό συγκρότημα «Λουλουδάκια» συμμετείχε σε πολλές εκδηλώσεις στη Ρουμανία, αλλά και στην Ελλάδα.

5.4 Ελληνική Κοινότητα Βραΐλας (Brăila)⁷⁷

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail:	caravias@gmail.com
Website:	www.eliniko.ro
Τηλ. / Φαξ :	0040 239611965
Κινητό:	/
Διεύθυνση:	Calea Călărășilor, αριθ. 3, Βραΐλα
Πρόεδρος:	Haralambie Caravia
Καθηγητής γλώσσας:	Ευάγγελος Γουρόπουλος

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη Βραΐλα. Σύντομο ιστορικό

Σε πλούσιο φυσικό περιβάλλον, στην άμεση γειτονιά του Δούναβη, η πόλη Βραΐλα έγινε γνωστή ως ένα από τα σημαντικότερα εμπορικά κέντρα της Ρουμανίας, ως τόπος συνάντησης των εμπορευμάτων που έρχονταν με τα καράβια από τα λιμάνια της Μαύρης Θάλασσας και της Μεσογείου, μεταφέροντας δυτικά προϊόντα που τα εμπορεύονταν εδώ ειδικά οι έμποροι της πόλης Μπρασόβ.

Η παλαιότερη αναφορά στους έλληνες εμπόρους της πόλης της Βραΐλας χρονολογείται από το 14^ο αιώνα⁷⁸. Γύρω στο 1453 το λιμάνι της Βραΐλας

---

⁷⁷ Πληροφορίες κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας και συνάντησης με τον πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Βραΐλας, με μέλη και εκπαιδευτικούς της κοινότητας.

συγκέντρωνε πολυάριθμα πλοία από την Ελλάδα και την Κωνσταντινούπολη. Μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης, κατατρεγμένοι από το Βυζάντιο πολλοί Έλληνες εγκαταστάθηκαν και στην πόλη της Βραΐλας. Η Ελληνική κοινότητα σχηματίστηκε κατά το β' ήμισυ του 15^{ου} αιώνα⁷⁹.

Παλαιότερες έρευνες σχετικά με την προέλευση των Ελλήνων που φτάνουν στην πόλη της Βραΐλας μετά το 1815 δείχνουν ότι αυτοί προέρχονταν από τα Νησιά του Ιονίου (Κέρκυρα, Παξούς, Λευκάδα, Ιθάκη, Κεφαλλονιά, Ζάκυνθο και Κύθηρα) καθώς και από τις τουρκοκρατούμενες επαρχίες της Ανατολικής Ρωμυλίας, την Αγχίαλο και τη Μεσημβρία⁸⁰.

Από δημογραφική άποψη, ο αριθμός του ελληνικού πληθυσμού της πόλης Βραΐλας σημείωσε συνεχή αύξηση καθόλη τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα (το 1830, 34 Έλληνες, το 1837, 36 άτομα, το 1838, 2345 άτομα ελληνικής καταγωγής, το 1872-1873, 7000 Έλληνες, το 1889, 10.000 Έλληνες, το 1891, 4238 Έλληνες, το 1899, 4929) και ραγδαία μείωση κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα (το 1956, 2041 Έλληνες, το 1966, 1417 Έλληνες, το 1992, 355 Έλληνες, το 2002, 324 άτομα)⁸¹.

Παρόλο που δεν υπάρχει ταύτιση των απόψεων των μελετητών σχετικά με τον αριθμό του ελληνικού πληθυσμού της Βραΐλας, οι αριθμοί που προσφέρονται από διάφορες πηγές είναι σχετικοί και έχουν περισσότερο χαρακτήρα προσανατολισμού.

Οι Έλληνες που εγκαταστάθηκαν στη Βραΐλα τον 19^ο αιώνα ασκούσαν διάφορα επαγγέλματα, με πιο συνηθισμένο αυτό της ναυσιπλοΐας και του εμπορίου στο Δούναβη, πλοιοκτήτες / εφοπλιστές και έμποροι δημητριακών, εμπορικοί πράκτορες, υπάλληλοι στον εμπορικό τομέα και στη διοίκηση, μάστορες και βιοτέχνες, ναύτες, καθηγητές, γιατροί, δικηγόροι⁸².

Η συνθήκη ειρήνης της Αδριανούπολης της 2/13 Σεπτεμβρίου 1829 επέφερε ευνοϊκές αλλαγές για τους Έλληνες εμπορευόμενους και ναυτικούς της πόλης. Επίσης, η μεταμόρφωση της Βραΐλας σε ελεύθερο λιμάνι (*porto-franco*) και η

---

⁷⁸ I. Căndea, *Comunitatea greacă de la Brăila din cele mai vechi timpuri până în sec al XIX-lea*, Brăila, 2004, σ. 1. Πρόκειται για τους αμφορείς που ανακαλύφθηκαν στη Brăilița, στη βόρεια πλευρά της πόλης, μεταξύ 1955-1975. Αναφέρεται στον τόμο *Εμπορικοί σταθμοί...*, κεφάλαιο «Βραΐλα», σ. 259-318 (μελέτη της Ioana Luroaie).

⁷⁹ I. Căndea, *ό.π.*, σ. 31-35, 161-167.

⁸⁰ V. Spinei, «Comerțul și geneza orașelor din sud-estul Moldovei (sec.XIII – XIV)», στο *Analele Brăilei*, νέα σειρά, αριθ. 1, Μουσείο της Βραΐλας, 1993. Αναφέρεται στον τόμο *Εμπορικοί σταθμοί...*, κεφάλαιο «Βραΐλα», σ. 263. Βλέπε και Paul Cernovodanu, «L'activite des maisons de commerce et des negociants ioniennes du Bas Danube durant l'intervale 1829 – 1853», στο *Actes du II-e Colloque International d'Histoire*, Αθήνα, 1985.

⁸¹ Σύμφωνα με τον Gheorghe Mihăilescu, «Populația Brăilei. Studii demografice, dinamică și statistică», IV, 2-3, 1932. Αναφέρεται στον τόμο *Εμπορικοί σταθμοί...*, κεφάλαιο «Βραΐλα», σ. 270.

⁸² Ioana Luroaie, *Εμπορικοί σταθμοί...*, σ. 270.

παραχώρηση προς τους ξένους του δικαιώματος να αγοράσουν οικόπεδα για κατασκευή κατοικιών (1^η Μαΐου 1836) οδήγησαν στην αύξηση του αριθμού του ελληνικού πληθυσμού.

Το 1838, σημαντικοί έμποροι της πόλης, τρεις Έλληνες και ένας Βούλγαρος, αποφάσισαν να ιδρύσουν την πρώτη «αντιπροσωπεία»⁸³. Από το 1846, μεγάλος αριθμός Ελλήνων με καταγωγή από τα Νησιά του Ιονίου έγιναν ιδιοκτήτες ακινήτων και εγκαταστάθηκαν στην πόλη. Κάποιοι πολιτογραφήθηκαν, κάποιοι άλλοι διατήρησαν την ελληνική υπηκοότητα. Μετά το 1856 κατορθώθηκε να διατηρηθεί η ελληνική υπεροχή στον Δούναβη και δημιουργήθηκαν νέες επιχειρήσεις και εμπορικοί κλάδοι, με συμμετοχή των Ελλήνων σε όλους τους σημαντικούς οργανισμούς εκτελεστικούς της διοίκησης της οικονομικής ζωής της πόλης. Οι πλούσιοι Έλληνες της πόλης κατοικούσαν τότε στην συνοικία Belvedere.

Από τις 30 Αυγούστου 1840 διαθέτουμε και την παλαιότερη έγγραφη αναφορά σχετικά με το θέατρο της Βραΐλας, που συνδέεται με τον εορτασμό των γενεθλίων του ηγεμόνα Αλέξανδρου Γκίκα⁸⁴. Το 1841 ιδρύθηκε το Ελληνικό Γενικό Προξενείο του Βουκουρεστίου, ενώ στη Βραΐλα δημιουργείται ένα υποπροξενείο⁸⁵. Το 1845 ιδρύθηκε η Φιλεμπορική Τράπεζα, η πρώτη εμπορική τράπεζα της Βραΐλας, διοικούμενη από πέντε Έλληνες (Νικόλαος Αρμελίνος, Χριστόφορος Πεταλάς, Διονύσιος Καρούσσοι, Ιωάννης Φαράγκας, Αναστάσιος Αρμελίνος)⁸⁶.

Η ελληνική παρουσία στην πόλη της Βραΐλας έγινε αισθητή μέχρι το 1950, όταν η πόλη αριθμούσε περίπου 11.000 Έλληνες⁸⁷. Την περίοδο 1950-1951, επήλθε ο μαζικός εξορισμός της ελληνικής παροικίας, όταν περίπου το 50% των Ελλήνων της Βραΐλας προτίμησαν να εγκαταλείψουν την πόλη, λόγω της αλλαγής του καθεστώτος (στην απογραφή του 1956 οι Έλληνες της πόλης είναι 2.041, στην απογραφή του 1966 ο αριθμός τους είναι 1.417, ενώ το 1992 ο αριθμός τους μειώνεται στους μόλις 355)⁸⁸. Άλλοι έφυγαν στην Ελλάδα, άλλοι στην Αυστραλία ή στην Αμερική, αφήνοντας πίσω

---

⁸³ Ο.π., σ. 264.

⁸⁴ Ο.π.

⁸⁵ C. Giurescu, *Istoricul oraşului Brăila din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Βουκουρέστι, 1968, σ. 36. Αναφέρεται στον τόμο *Εμπορικοί σταθμοί...*, κεφάλαιο «Βραΐλα», σ. 264.

⁸⁶ Cristian Filip, *Comunitatea greacă la Brăila, 1864-1900*, Μουσείο της Βραΐλας, εκδόσεις Istros, 2004, σ. 1-4. Αναφέρεται στον τόμο *Εμπορικοί σταθμοί...*, κεφάλαιο «Βραΐλα», σ. 264.

⁸⁷ Διαμαντένια Ριμπά, έκθεση του Μουσείου της Βραΐλας σε συνεργασία με την Ελληνική Κοινότητα και το Νομαρχιακό Συμβούλιο Βραΐλας, με την υποστήριξη της Διαχείρισης Εθνικού Πολιτιστικού Ταμείου (Α.Φ.Κ.Ν.) και του Υπουργείου Πολιτισμού της Ρουμανίας, στη διεύθυνση <http://ellas2.wordpress.com>

⁸⁸ *Εμπορικοί σταθμοί...*, στοιχεία στατιστικής, σ. 270.

τους, αναγκαστικά, όλο το βιος τους. Μία από τις συνέπειες ήταν το οριστικό κλείσιμο των ελληνικών σχολείων.

γ. *Ελληνορθόδοξοι ναοί στην πόλη Βραΐλα*⁸⁹:

Το 1863 αντιπροσωπεία των Ελλήνων της Βραΐλας έγινε δεκτή από τον ηγεμόνα ΑΙ. Ι. Cuza, προκειμένου να ζητήσει την τέλεση ακολουθιών στην ελληνική γλώσσα. Ως συνέπεια, οι Έλληνες έμποροι Βραΐλας ξεκίνησαν την ανέγερση του μνημειώδους ναού τους. Ο ναός της Βραΐλας αποπερατώθηκε το 1872 έχοντας προϊστάμενο τον αρχιμανδρίτη Γρηγόριο Γώγο τον Λέσβιο και εγκαινιάστηκε από τον επίσκοπο Κάτω Δουνάβεως Μελχισεδέκ. Έχει τρεις Άγιες Τράπεζες: την κεντρική προς τιμήν του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, τη νότια προς τιμήν του Αγίου Νικολάου (προστάτη των ναυτικών) και τη βόρεια προς τιμήν του Αγίου Γερασίμου (προστάτη των Κεφαλληνίων).

Ο Ι. Ναός του Ευαγγελισμού κατείχε οικόπεδο στην οδό Μεγάλη (Mare), άλλο στην οδό Misiților, ένα στην οδό Pietrei, ένα σπίτι στην οδό Pietrei καθώς και σχολείο αρένων και παρθεναγωγείο.

δ. *Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην πόλη Βραΐλα*:

Το παρθεναγωγείο της πόλης ιδρύθηκε το 1866, κατόπιν δωρεάς του ηγουμένου της μονής του Hurez Χρυσανθου Πενέτη, με υποχρεωτική γλώσσα διδασκαλίας την ελληνική⁹⁰.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1860 ιδρύθηκαν, χάρη στην πρωτοβουλία ελληνικών συλλόγων, κατώτερο αρρεναγωγείο και παρθεναγωγείο, που φρόντιζε για τους άπορους ελληνόπαιδες. Τα σχολεία αυτά δεν ήταν τα μόνα ελληνικά σχολεία, καθώς στη Βραΐλα, μέχρι και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ιδρύθηκαν πάρα πολλά ελληνικά ιδιωτικά σχολεία, τόσο θηλέων όσο και αρρένων. Κάποια από αυτά διακρίνονταν για το υψηλό τους επίπεδο και διέθεταν και γυμνασιακές τάξεις. Με το πέρασμα του χρόνου τα σχολεία αυτά μετατράπηκαν σε κοινοτικά, όπως στην

---

⁸⁹ Αναλυτική παρουσίαση στη μονογραφία του ιερέα V. Curelariu, *Η ιστορία του ελληνικού ναού του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου στη Βραΐλα*, Θεσσαλονίκη, 2005, εκδόσεις University Studio Press. Περιγραφή του ναού προσφέρεται και στην Ioana Lupoaiu, *Εμπορικοί σταθμοί...*, σ. 273-278.

⁹⁰ Φλωρίν Μαρινέσκου, ό.π., σ. 248. Βλέπε επίσης Ε.Δ. Μπελιά, «Ο Ελληνισμός της Ρουμανίας κατά το διάστημα 1835-1878 (Συμβολή στην ιστορία του επί τη βάσει των ελληνικών)», *Δελτίον της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος* 26 (1983), όπως αναφέρεται από τον Κοντογεώργη Δημήτριο στην *Εγκυκλοπαίδεια Μειζόνος Ελληνισμού*, 2008. Επίσης βλέπε C. Filip, *Comunitatea greacă de la Brăila, 1864-1900* (Brăila 2004), σ. 84-94.

περίπτωση του λυκείου «Πρόοδος» (έτος ίδρυσης 1898) και της σχολής του Γεώργιου Χρυσοχοϊδή⁹¹.

Προβλήματα αντιμετώπισαν τα ελληνικά σχολεία, όπως άλλωστε και όλη η ελληνική κοινότητα, το 1905, όταν λόγω της κρίσης στις ελληνορουμανικές σχέσεις η κυβέρνηση όξυνε τη στάση της και προχώρησε στο κλείσιμο σχεδόν όλων των ελληνικών σχολείων στην πόλη. Μόλις το 1910 επαναλειτούργησε το κοινοτικό αρρεναγωγείο, ενώ τις παραμονές του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου συστάθηκε και παρθενγωγείο⁹².

Επί του παρόντος τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας οργανώνονται από τον δάσκαλο Βαγγέλη Γαρόπουλο, αποσπασμένο από την Ελλάδα. Στα συγκεκριμένα μαθήματα συμμετέχουν παιδιά από τη β' τάξη του Δημοτικού. Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες, ανάλογα με την ηλικία: παιδιά από 9 έως 10-12 ετών, αρχάριοι 12-14 ετών και προχωρημένοι από 14-18 ετών (στην τελευταία ομάδα συναντά κανείς σπουδαστές όλων των ηλικιών)⁹³. Τα μαθήματα γίνονται κάθε Κυριακή από τις 17:30 στις 19:30 (διδάσκοντες Reghina Constantinidis, Dimitrios Zamfiropol) και την Τετάρτη από τις 16:30 στις 18:30 (διδάσκουσα Corina Scorțeanu). Το σχολικό έτος 2011-2012 συμμετέχουν 45 παιδιά και 20 ενήλικες⁹⁴.

ε. Λοιπές δραστηριότητες:

Σε ό,τι αφορά την εκδοτική δραστηριότητα στην πόλη, αξιοσημείωτες ήταν οι αδελφότητες «Πρόοδος» και «Ένωσις», που ιδρύθηκαν στα μέσα της δεκαετίας του 1870, όσο και η «Αλληλοβοηθητική Αδελφότητα του εν Βραΐλα Φιλομούσου Συλλόγου», που συστάθηκε το 1890 και λειτουργούσε μέχρι και τα μεσοπολεμικά χρόνια, κυρίως χάρη στη συνδρομή των μεσαίων στρωμάτων της ελληνικής παροικίας⁹⁵. Το 1832, σε οικοπέδο ιδιοκτησίας του στρατιωτικού διοικητή

⁹¹ Λεωνίδας Ράδος, *Τα ελληνικά σχολεία της Ρουμανίας στο τέλος του 19^{ου} αιώνα και αρχή του 20^{ού} αιώνα*, εκδόσεις Ομονία, Βουκουρέστι, 2008, σ. 16-19 και 26-34. Βλέπε επίσης R. Perianu, *Istoria școalelor din orașul și județul Brăila (1832-1864)*, Βουκουρέστι, 1941, σ. 111-112, όπως αναφέρεται στον Κοντογεώργη Δημήτριο, *Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού*, 2008, C. Filip, *Comunitatea greacă de la Brăila, 1864-1900*, Brăila, 2004, σ. 70-73. Συνολικά για τα ιδιωτικά ελληνικά σχολεία στις δύο ηγεμονίες βλέπε Papacostea-Danielopolu, *C. Convergences culturelles gréco-roumaines (1774-1859)*, Θεσσαλονίκη, 1998, σ. 268-272, όπως αναφέρεται από τον Κοντογεώργη Δημήτριο στην *Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού*, 2008.

⁹² C. Filip, *ό.π.*, σ. 84-94.

⁹³ Πληροφορίες κατόπιν συνάντησης με τους διδάσκοντες στην Ολυμπιάδα Ελληνικής Γλώσσας στην πόλη Πιάτρα Νεάμτς, Ρουμανία, Απρίλιος 2011.

⁹⁴ Τα μαθήματα παρέχονται δωρεάν στην έδρα της Ελληνικής Κοινότητας Βραΐλας και πρόσβαση σε αυτά έχουν όλοι όσοι το επιθυμούν, ανεξαρτήτως ηλικίας και μορφωτικού επιπέδου.

⁹⁵ Δημήτριος Κοντογεώργης, *Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού*, 2008.

Αθανασίου Ξενοκράτους, ανεγέρθηκε η Εθνική Δημόσια Σχολή της Βραΐλας. Πολλοί Έλληνες της Βραΐλας συνεισέφεραν στη συγκέντρωση του απαιτούμενου ποσού για την ίδρυση και τη λειτουργία του σχολείου. Παράλληλα με το δημόσιο σχολείο, στην πόλη λειτουργούσαν και πολυάριθμα ιδιωτικά σχολεία, όπου διδάσκονταν η ελληνική γλώσσα⁹⁶.

Το 1848 στη Βραΐλα εγκαινιάστηκε παράρτημα του τυπογραφείου Μονφεράτου του Γαλατσίου, όπου τυπώθηκε τον Σεπτέμβριο η εφημερίδα «Μερκούριος. Ημερήσιο φύλλο πολιτικής, λογοτεχνίας και εμπορίου», στην ελληνική γλώσσα⁹⁷. Το 1851, ο Κωστάκης Χαλεπλίου (γνωστός ως διευθυντής της «Διεύθυνσης Εθνικού Θεάτρου της Βραΐλας») έκανε την πρώτη απόπειρα ίδρυσης ενός μόνιμου θεάτρου στην πόλη αυτή αλλά, μετά από ένα χρόνο, ο οργανισμός αυτός καταργήθηκε. Το 1870 η Τύπο-Λιθογραφία «Triangul» (Τρίγωνο) δημοσίευσε τον Κανονισμό Λειτουργίας της Ελληνικής Κοινότητας της πόλης ο οποίος συζητήθηκε και εγκρίθηκε στην εμπορική λέσχη Ράλλη⁹⁸. Νέος κανονισμός της Ελληνικής Κοινότητας της Βραΐλας δημοσιεύθηκε στην Τύπο-Λιθογραφία «Περικλή Μ. Πεστεμαλτζιόγλου» το 1890. Ο συγκεκριμένος εκδότης, δραστήριο μέλος και της ελληνικής κοινότητας, τύπωσε πλήθος βιβλίων (στη ρουμανική και ελληνική γλώσσα), όπως και διάφορες εφημερίδες. Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα η ελληνική παρουσία μειώνεται, μολονότι λειτουργεί το τυπογραφείο του «Έθνους»⁹⁹.

Η Ελληνική Κοινότητα Βραΐλας διαθέτει δύο χορευτικά συγκροτήματα, το «Παρνασσός», για ενήλικες, και το χορευτικό συγκρότημα των μαθητών του δτάξιου σχολείου «Νίκος Καζαντζάκης»¹⁰⁰.

5.5 Ελληνική Κοινότητα Βουκουρεστίου (București)

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail:	sediu@uniunea-elena.ro
Website:	www.uniunea-elena.ro
Τηλ. / Φαξ :	0040 21 31798 77, 0040 21 3179875

⁹⁶ Ioana Lupoai, *Εμπορικοί σταθμοί...*, σ. 264.

⁹⁷ Ο.π.

⁹⁸ C. Filip, ό.π., σ. 27-28 και Cornelia Papacostea – Danielopoulou, *Comunități grecești din România în secolul al XIX-lea (Ελληνικές κοινότητες της Ρουμανίας το 19^ο αιώνα)*, Βουκουρέστι, εκδόσεις Omonia, 1996, σ. 73. Αναφέρεται στην Ioana Lupoai, *Εμπορικοί σταθμοί...*, σ. 265.

⁹⁹ Gheorghe Mihăilescu, «Populația Brăilei. Studii demografice, dinamică și statistică», στο *Analele Brăilei*, IV, 2-3, 1932. Αναφέρεται στην Ioana Lupoai, *Εμπορικοί σταθμοί...*, σ. 265. Βλέπε και Paula Scalcau, *Grecii din România - Mic tabel cronologic*, Βουκουρέστι, 2005, σ. 168-169.

¹⁰⁰ Πληροφορίες από τους υπεύθυνους διδάσκοντες, κατόπιν συνάντησης.

Κινητό: 0040 745 179824
Διεύθυνση: οδός Vasile Alecsandri αριθ. 8, Βουκουρέστι, τομέας α΄
Έτος ίδρυσης: 1874
Αριθμός μελών:
Πρόεδρος: Dragos Gabriel Zisopol
Καθηγητής γλώσσας: Τατιάνα Παπάζογλου (αποσπασμένη από την Ελλάδα),
Nicola Ana

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη του Βουκουρεστίου. Σύντομο ιστορικό

Το Βουκουρέστι αναφέρεται για πρώτη φορά σε έγγραφο του 1459, έξι χρόνια μετά την Άλωση της Πόλης¹⁰¹. Από τον 15^ο αιώνα και μετά το Βουκουρέστι γίνεται εστία εσωτερικών συγκρούσεων αλλά και ελκυστικός χώρος για ξένες επεμβάσεις. Οι περίοδοι ειρήνης εναλλάσσονται με εκείνες των πολεμικών συγκρούσεων, με τον ίδιο ρυθμό που εναλλάσσονται στην εξουσία οι διάφοροι πρίγκιπες και ηγεμόνες. Στο Βουκουρέστι σημειώθηκαν αρκετές επαναστάσεις για την ανεξαρτησία της Βλαχίας και τη συνένωσή της στη συνέχεια με τη Μολδαβία. Το 1862 πραγματοποιείται η ένωση και το Βουκουρέστι γίνεται η πρωτεύουσα της Ρουμανίας¹⁰².

Προηγούμενος, κατά την περίοδο των Φαναριωτών ηγεμόνων, το Βουκουρέστι γνώρισε μεγάλη πολιτιστική ανάπτυξη (σχολεία, εκκλησίες, δημόσια κτίρια, χάνια και δρόμοι, κι ακόμη θέατρα, μορφωτικές εκδόσεις)¹⁰³. Ένα από τα ενδιαφέροντα χαρακτηριστικά της ζωής των Φαναριωτών είναι ότι οι πρώην ελληνικές οικογένειες από το Φανάρι ήρθαν σε επιγαμία με τις αστικές ρουμανικές οικογένειες. Το γεγονός αυτό ερμηνεύει την έλξη και την ανάπτυξη του ελληνικού στοιχείου στην ευρύτερη περιοχή των παραδουνάβιων ηγεμονιών.

Μετά το 1821 ο αριθμός των Ελλήνων του Βουκουρεστίου μειώνεται αισθητά. Ωστόσο, η κοινότητα παραμένει δυνατή και εύπορη και διαθέτει δικό της σχολείο, καλλωπισμένη εκκλησία σε μορφή αρχαίου ελληνικού ναού, τυπογραφείο και εφημερίδα. Πολλοί Έλληνες εκρουμανίστηκαν λόγω των μικτών γάμων. Η Ελληνική Κοινότητα του Βουκουρεστίου αναγνωρίστηκε το 1874 με το όνομα «Ορφέας»¹⁰⁴. Η Ελληνική Κοινότητα του Βουκουρεστίου υπήρξε η λιγότερο οργανωμένη ανάμεσα στις ελληνικές κοινότητες της Ρουμανίας. Αυτό οφείλεται στο

¹⁰¹ Adrian Florin Bălteanu, *Εμπορικοί σταθμοί...*, σ. 57.

¹⁰² *Ο.π.*, σ. 61.

¹⁰³ *Ο.π.*, σ. 60.

¹⁰⁴ Adrian Florin Bălteanu, *ό.π.*, σ. 73.

γεγονός ότι οι Έλληνες της πρωτεύουσας δεν ζούσαν όλοι σε μια συνοικία, αλλά ήταν διασκορπισμένοι σε όλη την πόλη.

Τη διετία 1898-1899 από τους 1.358 Έλληνες εγκατεστημένους στο Βουκουρέστι¹⁰⁵, οι 665 (629 άντρες και 36 γυναίκες) ασκούσαν διάφορα επαγγέλματα. Όσον αφορά την τάση των ελληνικής καταγωγής κατοίκων προς ένα συγκεκριμένο επάγγελμα, κατά τα έτη 1898-1899 δραστηριοποιούνταν: 162 αρτοποιοί και κουλουρτζήδες Έλληνες (σε σχέση με 359 ρουμανικής εθνότητας), 100 σερβιτόροι Έλληνες (σε σχέση με 9.993 Ρουμάνους), 94 έμποροι γενικά Έλληνες (σε σχέση με 2.313 Ρουμάνους), 45 εργάτες χειρώνακτες (σε σχέση με 11.321 Ρουμάνους), 45 μπακάληδες και ταβερνιάρηδες Έλληνες (σε σχέση με 1.050 Ρουμάνους) και 39 ιδιωτικοί υπάλληλοι Έλληνες (σε σχέση με 178 Ρουμάνους)¹⁰⁶.

Όσον αφορά τη σύγχρονη κατάσταση, το 1992 από τα 935 άτομα ελληνικής καταγωγής, τα 422 είχαν μητρική γλώσσα την ελληνική. Το 1992 ο αριθμός των κατοίκων ελληνικής καταγωγής στον δήμο Βουκουρεστίου (συμπεριλαμβανομένων και των περιφερειακών κοινοτήτων, όχι μόνο της πόλης) ήταν 943 και ο συνολικός αριθμός των ατόμων με μητρική γλώσσα την ελληνική ήταν 493. Το 2002 στο Βουκουρέστι ζούσαν 1.644 Έλληνες¹⁰⁷, ενώ ο συνολικός αριθμός των κατοίκων που είχαν ως μητρική γλώσσα την ελληνική ήταν 1.009¹⁰⁸. Μετά το 1992 παρατηρείται μία τάση αύξησης του αριθμού των μελών της Ελληνικής Κοινότητας Βουκουρεστίου και καταγράφεται εκπληκτική αύξηση στον αριθμό αυτών που δηλώνουν την ελληνική γλώσσα ως μητρική¹⁰⁹.

γ. Ελληνορθόδοξοι ναοί στην πόλη του Βουκουρεστίου:

Ήδη από το 1564-1565 ανεγέρθηκε εκκλησία γνωστή ως Εκκλησία των Ελλήνων. Την εκκλησία διακόνησαν και Έλληνες ιερομόναχοι¹¹⁰. Το 1577, ο Stelea Spătarul, αξιωματούχος του ηγεμόνα Radu Mihnea, θεμελίωσε ένα μοναστήρι, το οποίο αφιέρωσε σαν μετόχι του Αγίου Όρους, από όπου φέρνει Έλληνες μοναχούς για τη διοίκηση¹¹¹. Το 1683 ανεγέρθηκε η Εκκλησία της Κυράς, με αγιογραφίες του ζωγράφου Κωνσταντίνου. Ο ναός λειτουργούσε κατά το αθωνικό τυπικό, με Έλληνες

¹⁰⁵ *Anuarul statistic al oraşului Bucureşti pe anii 1898 și 1899*, Ινστιτούτο Γραφικών Τεχνών Carol Gobl, 1901, όπως αναφέρεται από Adrian Florin Bălteanu, *Εμπορικοί σταθμοί...*, σ. 68.

¹⁰⁶ Adrian Florin Bălteanu, *ό.π.*, σ. 69.

¹⁰⁷ www.recensamant.ro.

¹⁰⁸ www.recensamant.ro.

¹⁰⁹ Adrian Florin Bălteanu, *ό.π.*, σ. 69.

¹¹⁰ Απόσπασμα από το κείμενο του Adrian Florin Bălteanu, *Εμπορικοί σταθμοί...*, σ. 57.

¹¹¹ *Ο.π.*

ηγουμένους και μοναχούς¹¹². Το 1839, ο Ιωαννίκιος Σταυρονικήας (Ioanichie Stavronichie) επισκεύασε την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής (Sf. Vineri) στο Βουκουρέστι. Η εκκλησία αυτή κατεδαφίστηκε στα τέλη του 20^{ου} αιώνα¹¹³.

Ο Ναός Σταυροπόλεως (ρουμ. Biserica Stavropoleos)¹¹⁴ είναι ορθόδοξος ναός στο κέντρο του Βουκουρεστίου. Πρόκειται για μνημείο ελληνικού ιστορικού ενδιαφέροντος αφιερωμένο στους Αρχαγγέλους Μιχαήλ και Γαβριήλ. Θεμελιώθηκε το 1724, επί των ημερών του Νικόλαου Μαυροκορδάτου, ηγεμόνα της Μολδοβλαχίας, από τον Ηπειρώτη Ιωαννίκιο Στρατονικήα, ιερομόναχο και αρχιμανδρίτη από την επαρχία της Πωγωνιανής. Κατά καιρούς ο ναός υπέστη ζημιές από σεισμούς, ένας εκ των οποίων προκάλεσε την κατάρρευση του τρούλου. Οι τοιχογραφίες του ναού συντηρήθηκαν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Σήμερα από το αρχικό μοναστηριακό συγκρότημα διασώζεται μόνο ο ναός, δίπλα στον οποίο υπάρχει κτίσμα των αρχών του 20^{ου} αιώνα, με βιβλιοθήκη, αίθουσα συναντήσεων και συλλογή από εικόνες και εκκλησιαστικά αντικείμενα του 18^{ου} αιώνα, καθώς και κομμάτια τοιχογραφιών από εκκλησίες που καταστράφηκαν κατά τη διάρκεια του κομμουνιστικού καθεστώτος. Μαρμάρινες ταφόπλακες με ελληνικές επιγραφές βρίσκονται στο προαύλιο της εκκλησίας¹¹⁵.

Τα μέλη της ελληνικής κοινότητας του Βουκουρεστίου είχαν έντονη συμμετοχή στις ακολουθίες που τελούνταν σε ορισμένες ρουμανικές εκκλησίες, όσο η κοινότητα δεν είχε δική της εκκλησία.

Ο Ι.Ν. Ευαγγελισμού της Θεοτόκου του Βουκουρεστίου αποτελεί δωρεά του Παναγή Α. Χαροκόπου από το 1899 και βρίσκεται στον περίβολο της Ελληνικής Πρεσβείας στο Βουκουρέστι (Λεωφ. Pache Protoropescu αριθ. 1), στην αυλή της Ελληνικής Πρεσβείας. Ο ναός ανεγέρθηκε μεταξύ 1893-1900 και υπαγόταν διοικητικά στο Οικουμενικό Πατριαρχείο¹¹⁶. Την πρωτοβουλία ανέγερσης του ναού ανέλαβε ο γραμματέας της ελληνικής πρεσβείας στο Βουκουρέστι, ο Ιωάννης Αλεξανδρόπουλος, χάρη στις προσπάθειες του οποίου αγοράστηκε το οικόπεδο για την ανέγερση του ναού, που σύμφωνα με τον Τύπο, θα είχε αρχαίο ελληνικό ρυθμό.

---

¹¹² Ο.π., σ. 58.

¹¹³ Ο.π., σ. 61.

¹¹⁴ Βλέπε πλήρη περιγραφή στον Vicențiu Curelaru, *Istoria Bisericii Grecești "Buna Vestire" din București*, εκδόσεις University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 2005, σ. 6, όπως αναφέρεται από τον Adrian Florin Bălțeanu, *Εμπορικοί σταθμοί...*, κεφάλαιο «Βουκουρέστι», σ. 73 καθώς και στην ιστοσελίδα <http://el.Wikipedia.org>.

¹¹⁵ Διαπιστώσεις από επιτόπια έρευνα.

¹¹⁶ Ο.π.

Την 25^η Μαρτίου 1899 έγινε η κατάθεση του θεμελίου λίθου της ελληνικής εκκλησίας του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου και δύο χρόνια αργότερα, την 25η Μαρτίου 1901, έγινε η πρώτη Θεία Λειτουργία¹¹⁷. Ο τελευταίος εφημέριος του ναού ήταν ο Κωνσταντίνος Μωραϊτάκης. Το 1948 ο ναός σφραγίστηκε και άνοιξε ξανά στις 6 Ιανουαρίου 1966, μετά από μακροχρόνιες διαπραγματεύσεις ανάμεσα στην Ελλάδα και τη Ρουμανία¹¹⁸.

δ. Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην πόλη του Βουκουρεστίου

Η πόλη του Βουκουρεστίου απέκτησε τη φήμη περισσότερο πνευματικού και εκπαιδευτικού και όχι τόσο εμπορικού κέντρου. Το 1678 στο Βουκουρέστι ιδρύθηκε από τον Ελληνορουμάνο Σέρμπαν Καντακουζηνό η Ελληνική Ακαδημία του Βουκουρεστίου. Το εκπαιδευτικό ίδρυμα στεγάστηκε στο μοναστήρι του Αγίου Σάββα και αποτέλεσε τον πυρήνα όπου συγκεντρώθηκαν σημαντικοί πνευματικοί άνθρωποι της εποχής¹¹⁹. Στην Ακαδημία διδάσκονταν αρχαίοι συγγραφείς και εκκλησιαστικά κείμενα με γλώσσα διδασκαλίας την κλασική ελληνική. Για παράδειγμα, ο θεολόγος Γερμανός Αιτωλός, μαθητής του Θεόφιλου Κορυδαλλέα (1574-1646) δίδαξε στο Βουκουρέστι για πρώτη φορά τον νεοαριστοτελισμό¹²⁰. Στην Ακαδημία ενεργό ρόλο διαδραμάτισε ο Έλληνας λόγιος και συγγραφέας Σεβαστός Κυμινήτης (1689-1702), για τον οποίο πηγές αναφέρουν πως του ανατέθηκε η διεύθυνση του εκεί σχολαρχείου το οποίο μαζί με τις σχολές της Κωνσταντινούπολης αποτελούσαν τα σημαντικότερα κέντρα ανώτερης παιδείας για τους ορθόδοξους λαούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας¹²¹. Ο ίδιος ως Μητροπολίτης Νύσσης μετέφρασε την Αγία Γραφή στη ρουμανική γλώσσα κατόπιν αναθέσεως από τον ηγεμόνα της Βλαχίας Σέρμπαν Καντακουζηνό. Η Σχολή του Βουκουρεστίου βρισκόταν στη δικαιοδοσία του Παναγίου Τάφου και τελούσε υπό την προστασία των Πατριαρχών των Ιεροσολύμων. Το 1792 η Ακαδημία μεταφέρθηκε από τη Μονή Αγίου Σάββα στα κελιά της Ιεράς Μονής Doamna Bălașa και μετέπειτα (1803) στα κελιά του I.N. Măgureanu. Το 18^ο αιώνα η Ακαδημία του Βουκουρεστίου υπήρξε ο χώρος όπου εμφανίστηκαν η φιλοσοφία και οι επιστήμες του Διαφωτισμού. Επίσης,

¹¹⁷ Lucia Stoica, Nicolai Ionescu-Ghinea και συνεργάτες, *Enciclopedia lăcașurilor de cult din București*, τόμος α', Universalia Publishers, Βουκουρέστι, 2005, σ. 344, όπως αναφέρεται από τον Adrian Florin Bălțeanu, *Εμπορικοί σταθμοί...*, κεφάλαιο «Βουκουρέστι», σ. 73.

¹¹⁸ Ο.π.

¹¹⁹ Adrian Florin Bălțeanu, *Εμπορικοί σταθμοί...*, κεφάλαιο «Βουκουρέστι», σ. 58.

¹²⁰ Ρωξ. Αργυροπούλου, «Οι Ελληνικές Ακαδημίες του Βουκουρεστίου και του Ιασίου», Ένθετο Περιοδικό «Ιστορικά» της εφημερίδας «Ελευθεροτυπία», 5 Ιουλίου 2001, σ. 26-28.

¹²¹ Ο.π.

δημιουργήθηκε μια πλούσια ρουμανική λογοτεχνία μέσω μεταφράσεων από τα ελληνικά και ξεκίνησε σταδιακά να χρησιμοποιείται η ρουμανική γλώσσα. Το έτος 1821 η Ελληνική Ακαδημία του Βουκουρεστίου έπαψε να λειτουργήσει, αλλά το γεγονός δεν αποτέλεσε το τέλος της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στις Ρουμανικές Χώρες.

Ταυτόχρονα με την Ακαδημία, το 1687 στο Βουκουρέστι φαίνεται να αναδιοργανώθηκε η Σχολή Αναγνωσμάτων (Școala de Slovenie), όπου δίδασκαν επίσης Έλληνες καθηγητές¹²². Το 1724, κοντά στο μοναστήρι Văcărești λειτουργούσε και άλλο ελληνικό σχολείο¹²³. Σύμφωνα με ρουμανική στατιστική του 1840, από τα 117 ιδιωτικά σχολεία τα οποία λειτουργούσαν στις ρουμανικές ηγεμονίες, τα 28 ήταν ελληνικά (ιδιαίτερα στην περιοχή της Βραΐλας). Την περίοδο 1830-1839 στο Βουκουρέστι λειτούργησαν 11 ελληνικά σχολεία¹²⁴.

Το σχολείο του Θωμά Πασχίδη στο Βουκουρέστι είναι το πρώτο για το οποίο διαθέτουμε τεκμηριωμένες πληροφορίες. Σύμφωνα με το σχολικό πρόγραμμα της Γενεύης, στο συγκεκριμένο σχολείο διδάσκονταν τα ελληνικά, τα ρουμανικά, τα γαλλικά και τα γερμανικά¹²⁵. Για το σχολείο του Θωμά Πασχίδη η εφημερίδα «Ιρις» έγραφε στις 18 Ιουνίου του 1871 ότι αποτελεί «εκπαιδευτήριο» και ότι «χρησιμεύσει ως φυτώριον εγκαθιδρύματος των Ελληνικών Μουσών».

Παράλληλα με το σχολείο του Θ. Πασχίδη, στο Βουκουρέστι λειτούργησε και ένα σχολείο αρρένων για τη στοιχειώδη εκπαίδευση μετά από προσπάθειες του γενικού προξένου Κλεόβουλου Ραγκαβή με χρηματοδότηση της ελληνικής κοινότητας. Σ' αυτό το σχολείο υπηρέτησε ο ιερέας Φάμπολης βοηθούμενος από δύο δασκάλους. Τα παιδιά μάθαιναν ελληνικά, γαλλικά, ρουμανικά, ιστορία, γεωγραφία, ιερά ιστορία και καλλιγραφία. Σύμφωνα με τα στοιχεία που υπάρχουν, το πρώτο εξάμηνο του σχολικού έτους 1875-1876 οι μαθητές ήταν 16, ενώ στο δεύτερο μέρος ανήλθαν στους 35¹²⁶.

Το σημερινό ελληνόγλωσσο σχολείο της Ελληνικής Κοινότητας του Βουκουρεστίου ιδρύθηκε το 1902 και λειτουργεί σαν μεικτό δημοτικό σχολείο με

---

¹²² Adrian Florin Bălțeanu, *ό.π.*, σ. 58.

¹²³ *Ο.π.*, σ. 59.

¹²⁴ Άννα Ταμπάκη, «Οι δραστηριότητες των ελληνικών κοινοτήτων στη Ρουμανία. Η λειτουργία τους μέσα από τα κοινά αγαθά, την εκκλησία, τα σχολεία, τον περιοδικό τύπο, τις εκδόσεις, την πολιτική δραστηριότητα. Στη Βραΐλα, στο Γαλάτσι», εφημερίδα «Το Βήμα», 05.10.1997 (<http://www.tovima.gr>).

¹²⁵ C. Papacostea-Danielopolu, *Comunitățile grecești din România în secolul al XIX-lea*, Βουκουρέστι, 1996, σ. 284-289.

¹²⁶ Μ. Μαρινέσκου-Χύμου, *Ελληνορουμανικές πνευματικές σχέσεις*, σ. 135.

δικό του πρόγραμμα. Για πρώτη φορά, το Ελληνικό Σχολείο Κορασιών της Ελληνικής Κοινότητας του Βουκουρεστίου αναφέρεται το 1911. Το σχολικό έτος 1922-1923 όλα τα μαθήματα διδάσκονταν στα Ελληνικά, εκτός από την ιστορία, τη γεωγραφία (της Ρουμανίας) και τις φυσικές επιστήμες.

Τα Ελληνικά Εκπαιδευτήρια του Βουκουρεστίου λειτουργούσαν το μεν Δημοτικό Σχολείο με 6 τάξεις το δε Κλασικό Γυμνάσιο με 6 τάξεις. Στο Βουκουρέστι ιδρύθηκε και Εμπορική Σχολή, που λειτούργησε για 5 χρόνια. Στο διάστημα του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου το Ελληνικό Σχολείο λειτούργησε χωρίς διακοπή¹²⁷.

Στο σχολείο της Ελληνικής Κοινότητας Βουκουρεστίου μορφώθηκαν όλα τα ελληνόπουλα της περιοχής, τα δε αποτελέσματα για την αγωγή αυτών των μαθητών φάνηκαν στις επιτυχίες των αποφοίτων του Γυμνασίου οι οποίοι συνέχισαν τις σπουδές τους στις ελληνικές ή ρουμανικές σχολές¹²⁸.

Σήμερα τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας διοργανώνονται κάθε χρόνο στην έδρα της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας, με διδάσκουσες τις Nicola Ana, υπεύθυνη της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας για τα θέματα της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης, και Τατιάνα Παπάζογλου (κάθε Δευτέρα και Τετάρτη, από τις 5 ως τις 7 το απόγευμα, σε ομάδες αρχαρίων και προχωρημένων, σε 4 τάξεις των 10-15 παιδιών), αποσπασμένη από την Ελλάδα¹²⁹. Από την επανίδρυση της τοπικής κοινότητας και μέχρι σήμερα μαθήματα ελληνικών δίδαξαν επίσης και οι Răzvan Bran, Alexandra Louizou, Cătălina Muraru, Cristina Năescu, Margareta Sfirschi-Lăudat (μαθήματα ελληνικής γλώσσας για αρχαρίους και προχωρημένους, με δίδακτρα).

Την ελληνική γλώσσα διδάσκει και ο Codruț-Mihalis Dumitrache (τηλ. 0040 724 112271, mihalisdumitrache@yahoo.com), πρόεδρος του Πολιτιστικού Συλλόγου «Ελλάς», συντονιστής και ιδρυτής του Χορευτικού Συγκροτήματος «Ελλάς» και

---

¹²⁷ Oana Barbălată, «Το Ελληνικό Σχολείο της Ελληνικής Κοινότητας του Βουκουρεστίου στο διάστημα 1921-1946», Ευρωπαϊκή Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών, Γ' συνέδριο της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών.

¹²⁸ Για περαιτέρω έρευνα, προτείνουμε και την παρακάτω βιβλιογραφία: Α. Σκαρβέλη - Νικολοπούλου, *Μαθηματάρια των ελληνικών σχολείων κατά την Τουρκοκρατία*, διδακτορική διατριβή, Σύλλογος προς διάδοσιν ωφελίμων βιβλίων, Αθήνα 1994, Λ. Διβάνη, *Ελλάδα και Μειονότητες*, Αθήνα 1995, Φλ. Μαρινέσκου, «Ο Νεώτερος Ελληνισμός της Ρουμανίας. Οι ξεχασμένοι Έλληνες των παραδουνάβιων ηγεμονιών», *Ιστορικά Θέματα* 32 (2004), σ. 100-119, Εφημερίδα «Μακεδονία», «Από τον 19^ο ως τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Δάσκαλοι της ναυσιπλοΐας οι Έλληνες με πρωταγωνιστικό ρόλο στο Δούναβη», 13 Απριλίου 1996, Α. Ταμπάκη, «Οι Έλληνες στην Ρουμανία, 17^{ος}-19^{ος} αιώνα», Ένθετο Περιοδικό «Ιστορικά» της εφημερίδας «Ελευθεροτυπία», 5 Ιουλίου 2001, σ. 8-49, Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor*, β' έκδοση, εκδόσεις Sport-Turism, Βουκουρέστι, 1979, Paula Scalcău, *Elenismul în România*, εκδόσεις Ομόνοια, Βουκουρέστι, 2006, *Στατιστικά από την ιστοσελίδα* <http://www.recensamant.ro>, *Recensământul populației și al locuințelor din 7 ianuarie 1992. Structura etnică și confesională a populației*, București, Comisia națională pentru statistică, 1995, σσ. 294, 295.

¹²⁹ Πληροφορίες κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας και συνάντησης με τις δύο διδάσκουσες.

πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας Βουκουρεστίου, μαζί με την διδάσκουσα Andra Grueski, στο Βουλγαρικό Θεωρητικό Λύκειο «Hristo Botev», όπου φοιτούν περίπου 70 μαθητές, από την α' τάξη του Δημοτικού μέχρι και την δ' τάξη του Λυκείου¹³⁰.

Στο Βουκουρέστι η ελληνική γλώσσα διδάσκεται και στο Ελληνικό Σχολείο (και Νηπιαγωγείο) «Αθήνα», με έδρα στην οδό Parfumului αριθ. 9, τομέας 3, Βουκουρέστι (τηλ. 0040 21 326 0633 / 0040 730 711284, www.greekschool.ro), για τα τέκνα των μελών του Συνδέσμου Ελλήνων Επιχειρηματιών Ρουμανίας, παιδιά από μικτές οικογένειες αλλά και ρουμανόπουλα. Από τους διδάσκοντες αναφέρουμε τους Μαρία Καβαλάρη, Μαρία Παππά, Βασίλειο Ευθυμίου, Στέφανο Καλόγηρο, Χαράλαμπο Σχοιναράκη (οι περισσότεροι αποσπασμένοι από το Υπουργείο Παιδείας της Ελλάδας)¹³¹.

Το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού¹³², παράτημα Βουκουρεστίου, έχει ως αποστολή την προβολή του ελληνικού πολιτισμού και τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας. Το διάστημα 2007-2009 ίδρυσε Εστίες Ελληνικού Πολιτισμού στην Τεργέστη, στο Βελιγράδι, στο Βουκουρέστι, στα Τίρανα, στη Σόφια και στη Μελβούρνη, όπου προσφέρει μαθήματα Ελληνικής γλώσσας, οργανώνει πολιτιστικές εκδηλώσεις, εκδίδει βιβλία και διαθέτει δανειστικές βιβλιοθήκες στα Παραρτήματά του, ανοιχτές στο κοινό. Στα Παραρτήματα του ΕΙΠ λειτουργούν ολιγομελή τμήματα στα οποία διδάσκουν καθηγητές με εμπειρία στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας. Στόχος των μαθημάτων είναι η εξάσκηση όλων των γλωσσικών ικανοτήτων (παραγωγή και κατανόηση προφορικού και γραπτού λόγου). Στα ιδρύματα του Βουκουρεστίου όπου διδάσκεται η ελληνική γλώσσα οι διδάσκοντες επιλέγουν με δική τους ευθύνη τα εγχειρίδια και το διδακτικό υλικό. Ενδεικτικά αναφέρονται κάποια από τα εγχειρίδια εκμάθησης που χρησιμοποιούνται: Γεωργίου Μπαμπινιώτη, «Ελληνική Γλώσσα», Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών, «Τα νέα ελληνικά για ξένους», Φρόσως και Κλεάνθη Αρβανιτάκη, «Επικοινωνήστε Ελληνικά», Σαφούς Μαυρούλια και Ευαγγελίας Γεωργαντζή, «Τα ελληνικά για ξενόγλωσσους», Μαρινέτας Παπαχειμώνα, Δήμητρας Δημητρά «Ελληνικά Τώρα 1+1», «Ελληνικά Τώρα 2+2», Ευαγγελίας Γεωργαντζή, σειρά «Αστερίας».

---

¹³⁰ Πληροφορίες κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας και συνάντησης με το διδάσκοντα στην πόλη Πιάτρα Νεάμτς.

¹³¹ Πληροφορίες κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας με το διευθυντή του σχολείου Χαράλαμπο Σχοιναράκη και από την ιστοσελίδα του ελληνικού σχολείου.

¹³² Αναπαραγωγή των πληροφοριών της ιστοσελίδας του Ιδρύματος, στην ελληνική γλώσσα.

Ανάμεσα στις πολυάριθμες δραστηριότητες της τοπικής κοινότητας οι οποίες έχουν ως στόχο τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού, αναφέρουμε τις δύο Ολυμπιάδες Ελληνικής Γλώσσας. Η δεύτερη Ολυμπιάδα έλαβε χώρα στις 18.05.2002 και σε αυτή συμμετείχαν 31 μαθητές, από τους οποίους 20 αρχάριοι και 11 προχωρημένοι. Η δεύτερη Ολυμπιάδα έλαβε χώρα στις 24.05.2003, με το γενικό μότο «Ας μάθουμε τη γλώσσα των γονέων και των παππούδων μας» και σε αυτή συμμετείχαν 68 μαθητές (38 στο επίπεδο α', 22 στο επίπεδο β' και 8 στο επίπεδο γ'), 12 διδάσκοντες της ελληνικής γλώσσας καθώς και οι αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί από την Ελλάδα¹³³.

5.6 Ελληνική Κοινότητα Καλαφάτη (Calafat)¹³⁴

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail:	elen_calafat@yahoo.com
Website:	http://elen-calafat.com/index.php?despre
Τηλ. / Φαξ:	0040 251 232255 / 0040 251 231088
Κινητό:	0040 724 020897
Διεύθυνση:	οδός Tudor Vladimirescu, αριθ. 10, Calafat, jud. Dolj, T.K. 205200
Έτος ίδρυσης:	27.10.1996
Αριθμός μελών:	80
Πρόεδρος:	Elena Cornelia Lungu
Καθηγητής γλώσσας:	Ξανθούλα Τζουβανούδη

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη Καλαφάτη. Σύντομο ιστορικό

Σύμφωνα με το ρουμάνο ιστορικό Nicolae Iorga, το τοπωνύμιο «Καλαφάτης» προέρχεται από τους Βυζαντινούς και σημαίνει «τόπος όπου πιστώνονται τα καράβια». Η ιστορία του τόπου συνδέεται στενά με το εμπόριο που οι Βυζαντινοί διεξήγαγαν στο Δούναβη¹³⁵.

Στην ευρύτερη περιοχή, η παρουσία των ελλήνων εμπόρων αναφέρεται από παμπάλαιους χρόνους. Ακόμα από το 1424, έτος της πρώτης έγγραφης αναφοράς της πόλης του Καλαφάτη, φαίνεται ότι εκεί ζούσαν και Έλληνες. Η *Ιστορία της πόλης του*

¹³³ Πληροφορίες από την ιστοσελίδα της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας (www.uniunea-elena.ro).

¹³⁴ Αξιοποιήθηκαν πληροφορίες από τη μελέτη του Alexandru Pârvan με τίτλο «Izvorul tămaduirii – Biserica Grecească din Calafat», <http://www.calafat.go.ro/d2207200101.htm>

¹³⁵ Πληροφορία από την ιστοσελίδα της Ελληνικής Κοινότητας Καλαφάτη, χωρίς τεκμηρίωση.

Καλαφάτη του S. Drăgulescu (1906)¹³⁶ και αυτή των καθηγητών Lelius Mândroiu και Vasile Petrișor¹³⁷ προσφέρει στον ερευνητή σημαντικές πληροφορίες αναφορικά με τη συμμετοχή κατοίκων ελληνικής καταγωγής στον πολιτικό, οικονομικό και πνευματικό βίο της περιοχής.

Κατά το β' μισό του 19^{ου} αιώνα η Ελληνική Κοινότητα Καλαφάτη γνωρίζει το αποκορύφωμα της ανάπτυξής της. Αυτή είναι άλλωστε και η εποχή κατά την οποία στην πόλη εγκαθίστανται αρκετές οικογένειες Ελλήνων (κυρίως μετά το 1822). Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα, ο ελληνικός πληθυσμός της πόλης αριθμεί 165 άτομα¹³⁸.

Η ελληνική παρουσία στην πόλη συνεχίστηκε από τους πολιτικούς πρόσφυγες, οι οποίοι έφθασαν εκεί μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ανάμεσά τους και ο Γεώργιος Ζυγούρας, πρόεδρος της κοινότητας μεταξύ 1995-2002. Η Ελληνική Κοινότητα Καλαφάτη έπαψε τη λειτουργία της το 1973, χρονολογία κατά την οποία οι τελευταίοι Έλληνες της πόλης, ήτοι Γεράσιμος Διακάτος, πρόεδρος της κοινότητας, Σολομός Πέτρος και Γαλάτης Κωνσταντίνος, επίτροποι του ναού, επαναπατρίστηκαν¹³⁹.

Η κοινότητα επανιδρύθηκε στις 27.10.1996 από απογόνους των παλιών μελών της. Σήμερα, πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας Καλαφάτη είναι η κυρία Lungu Elena-Cornelia, απόγονος του πρώην προέδρου Γεράσιμου Διακάτου, ενώ τη θέση του αντιπροέδρου έχει η κυρία Stănescu Patricia-Maria, η οποία είναι και σύμβουλος του χορευτικού συγκροτήματος «Ελευθερία»¹⁴⁰.

Από την αρχή της επανίδρυσης της κοινότητας μέλη της είναι αρκετοί ρουμάνοι πολίτες ελληνικής καταγωγής καθώς και φιλέλληνες. Η έδρα της κοινότητας, εκεί όπου τα μέλη της συναντιούνται προκειμένου να συνεδριάσουν, να παρακολουθήσουν μαθήματα ελληνικής γλώσσας ή απλά να απολαύσουν τον ελληνικό καφέ τους βρίσκεται στην παλιά πόλη, κοντά στην όχθη του Δούναβη¹⁴¹.

γ. Ο ελληνικός Ι.Ν. της Ζωοδόχου Πηγής του Καλαφάτη

Η ανέγερση του ελληνικού Ι.Ν. της Ζωοδόχου Πηγής ξεκίνησε το 1864 και ολοκληρώθηκε το 1874, με χρηματοδότηση του έλληνα εμπόρου Χατζή Παναγιώτη

¹³⁶ S. Drăgulescu, *Istoria orașului Calafat*, Craiova, 1906.

¹³⁷ Vasile Petrișor, Lelius Mândroiu, *Calafat. Trepte de istorie*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1977.

¹³⁸ Πληροφορίες από την ιστοσελίδα της Ελληνικής Κοινότητας Καλαφάτη.

¹³⁹ Ο.π.

¹⁴⁰ Πληροφορίες κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας με την πρόεδρο Lungu Elena-Cornelia και την αντιπρόεδρο Stănescu Patricia-Maria.

¹⁴¹ Ο.π.

Θεοδώρου (Hagi Panait Teodoris), ο οποίος φαίνεται να κατείχε και τον τίτλο του ευγενή ιππότη της Ρόδου.

Από αρχιτεκτονική άποψη, πρόκειται για κλασικό ελληνικό ορθόδοξο ναό. Στην είσοδο, αριστερά και δεξιά, βρίσκονται οι προσωπογραφίες των κτητόρων του ναού, ήτοι Παναγιώτης και Άννα Θεοδώρου, οι οποίες παραγγέλθηκαν στη Βιέννη το 1867. Στο εσωτερικό ο ναός κοσμεείται με κρυστάλλινους πολυελαίους Βοημίας, μοναδικούς σε όλη τη νότια Ρουμανία. Στον δεξιό τοίχο του ναού δεσπόζει εντυπωσιακό επιτάφιο, το οποίο χρονολογείται πριν την ανέγερση του ναού. Επίσης, ο ναός διαθέτει επιβλητικό άμβωνα καθώς και καταπληκτική εικόνα της Ζωοδόχου Πηγής, η οποία χρονολογείται από το 1834.

Ο τελευταίος ιερέας ελληνικής καταγωγής ήταν ο Κουσέριος Πετούλης (Cuseriu Petule), διδάκτορας θεολογίας στην Κωνσταντινούπολη. Οι θρησκευτικές ακολουθίες στο I.N. Ζωοδόχου Πηγής σταμάτησαν να τελούνται το 1943, με τον θάνατο του τελευταίου έλληνα ιερέα Κλεόπα Μιχαηλίδη, αλλά και λόγω των καταστροφών τις οποίες υπέστη ο ναός κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Από τότε ο ναός παρέμεινε κλειστός για σχεδόν 30 χρόνια, ενώ ακολουθίες τελούνταν μόνο με την ευκαιρία της γιορτής του, όταν γέμιζε κόσμος. Το 1973, χρονολογία κατά την οποία οι τελευταίοι Έλληνες της πόλης, ήτοι Γεράσιμος Διακάτος, πρόεδρος της κοινότητας, Πέτρος Σολομός και Κωνσταντίνος Γαλάτης, επίτροποι του ναού, επαναπατρίστηκαν, υπογράφηκε πράξη παραχώρησης του ελληνικού ναού και του σχολείου προς τη Μητρόπολη της Ουγγροβλαχίας. Την εποχή εκείνη ο I.N. Ζωοδόχου Πηγής βρισκόταν σε προχωρημένο στάδιο φθοράς. Μετά από την απαραίτητη ανακαίνιση, από το 1974 ο ναός επαναλειτούργησε και εφημέριος διορίστηκε ο Tudor Valerian. Οι τελευταίοι Έλληνες της πόλης παρακολουθούν και σήμερα τις ακολουθίες στο συγκεκριμένο ναό.

δ. Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση και λοιπές δραστηριότητες στον Καλαφάτη:

Στην αυλή του ναού λειτούργησε από το 1879 δημοτικό σχολείο με γλώσσα διδασκαλίας την ελληνική, στο οποίο φοιτούσαν τα πολυάριθμα παιδιά των Ελλήνων της πόλης αλλά και παιδιά άλλων εθνικοτήτων, όπως πληροφορούμαστε από το καταστατικό του Ελληνικού Σχολείου Καλαφάτη του 1899. Το σχολείο έπαψε τη λειτουργία του αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο¹⁴².

¹⁴² Αξιοποιήθηκαν πληροφορίες από τη μελέτη του Alexandru Pârvan με τίτλο «Izvorul tămăduirii – Biserica Grecească din Calafat», <http://www.calafat.ro/d2207200101.htm>. Ψρήσιμες πληροφορίες

Επί του παρόντος τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας διδάσκονται κάθε Κυριακή και απευθύνονται σε τρεις ομάδες μαθητών: δύο τάξεις αρχαρίων και μία τάξη προχωρημένων. Η διάρκεια των μαθημάτων είναι 2 ώρες. Τα μαθήματα είναι δωρεάν και πρόσβαση σε αυτά έχουν τόσο τα τέκνα των μελών της κοινότητας όσο και φιλέλληνες. Διδάσκουσα είναι η κυρία Ξανθούλα Τζουβανούδη, το ίδιο πρόσωπο το οποίο διδάσκει την ελληνική γλώσσα και στο πλαίσιο της Ελληνικής Κοινότητας Κραϊόβας. Σαν διδακτικό υλικό από την διδάσκουσα χρησιμοποιείται το αλφαβητάρι που συντάχθηκε γι' αυτό το σκοπό από την Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας καθώς και εγχειρίδια δικής της επιλογής. Για το σχολικό έτος 2011-2012 στα μαθήματα ελληνικής γλώσσας γράφτηκαν συνολικά 16 παιδιά ηλικίας μεταξύ 10 και 14 ετών¹⁴³.

Η Κοινότητα Καλαφάτη διαθέτει χορευτικό συγκρότημα με το όνομα «Ελευθερία», το οποίο στελεχώνεται από μέλη της κοινότητας. Αρχικά το συγκρότημα ήταν μουσικό, ενώ με το πέρασμα του χρόνου μετατράπηκε σε χορευτικό. Οι πρόβες διεξάγονται σε εβδομαδιαία βάση. Από τις εκδηλώσεις στις οποίες έλαβε μέρος αναφέρουμε το πολιτιστικό γεγονός «MALLtiligivism – Voci și culoare», εκδήλωση η οποία τιμά τη σημασία και την ομορφιά της εκμάθησης των ξένων γλωσσών με τη μεσολάβηση του θεάτρου, του χορού και της μουσικής. Το χορευτικό συγκρότημα «Ελευθερία» συμμετέχει στο Φεστιβάλ Ελληνισμού της Ρουμανίας που διοργανώνεται κάθε έτος σε διαφορετική πόλη καθώς και στους εορτασμούς των ελληνικών επετείων. Το συγκρότημα συμμετέχει με τον ίδιο ενθουσιασμό και στις εβδομάδες της Ολυμπιάδας ελληνικής γλώσσας, στα φεστιβάλ των μειονοτήτων, στη γιορτή της πόλης ή ερμηνεύει κάλαντα τα Χριστούγεννα.

Το καλοκαίρι τα μέλη του συγκροτήματος καθώς και τα λοιπά μέλη της κοινότητας συμμετέχουν στις διάφορες κατασκηνώσεις στην Ελλάδα. Άρθρα αναφορικά με τις δραστηριότητες της κοινότητας δημοσιεύονται σε τακτά χρονικά διαστήματα στην τοπική εφημερίδα «Gazeta de Calafat» και στο δίγλωσσο περιοδικό της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας «Ελπίς».

παρέχονται και από τον τόμο του V. Firoiu, *Convorbiri cu Henri Coandă*, Εκδόσεις «Albatros», Βουκουρέστι, 1971.

¹⁴³ Πληροφορίες κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας με την πρόεδρο Lungu Elena-Cornelia και την αντιπρόεδρο Stănescu Patricia-Maria.

5.7 Ελληνική Κοινότητα Κλουζ-Ναπόκα (Cluj-Napoca)¹⁴⁴

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail:	elenipetru@yahoo.gr
Website:	/
Τηλ. / Φαξ:	0040 264 584787, 0040 264 430178, 0040 264 164787
Κινητό:	/
Διεύθυνση:	Λεωφ. Eroilor, αριθ. 21-23, T.K. 400129, Cluj-Napoca
Έτος ίδρυσης:	01.11.1998
Αριθμός μελών:	80
Πρόεδρος:	Idu Eleni
Καθηγητής γλώσσας:	/

5.8 Ελληνική Κοινότητα Κωνσταντζας (Constanța)

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail:	office@elpis.ro
Website:	http://www.elpis.ro/contact.php
Τηλ. / Φαξ:	0040 241 619944
Κινητό:	/
Διεύθυνση:	οδός Aristide Karatzali, αριθ.16, T.K. 900746, Constanța
Έτος ίδρυσης:	1990
Αριθμός μελών:	780
Πρόεδρος:	Αντωνιάδης Ευθύμιος
Καθηγητής γλώσσας:	Χατζίου Δέσποινα

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη Κωνσταντζας. Σύντομο ιστορικό

Η ελληνική αποικία Τόμις ή Τομεύς στη Μαύρη Θάλασσα χρονολογείται από τα μέσα του 7^{ου} και 6^{ου} αιώνα π.Χ. και κατοικήθηκε από Έλληνες της Μιλήτου¹⁴⁵. Η

¹⁴⁴ Πληροφορίες κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας με την πρόεδρο Lungu Elena-Cornelia και την αντιπρόεδρο Idu Eleni. Η τοπική κοινότητα αριθμεί λίγα μέλη και φαίνεται το τελευταίο διάστημα οι δραστηριότητές της ατόνησαν. Ωστόσο, κατά καιρούς στην έδρα της Κοινότητας διδάσκονται μαθήματα ελληνικής γλώσσας για όλους τους ενδιαφερομένους. Η συμμετοχή είναι ελεύθερη.

¹⁴⁵ Giurescu, *Istoria românilor*, σ. 34-36. Οι Ιώνες (Μιλήσιοι) από τη Μικρά Ασία ίδρυσαν τις πρώτες δύο αποικίες, ενώ οι Δωριείς (Μαγαρείς) την τρίτη. Βλέπε επίσης A. Avram, Gh. Roenaru Bordea, «Coloniile grecești din Dobrogea», IR I (2001), σ. 533-616, Ion Croitoru, *Ορθοδοξία και Δύση στην πνευματική παράδοση των Ρουμάνων*, εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, Αθήνα, 2011, σ. 25. Χρήσιμες πληροφορίες για τους Έλληνες της Κωνσταντζας προσφέρονται επίσης στους Σ. Μάνεση, «Η ελληνική

Τόμις είχε τυπώσει και δικά της νομίσματα, αρχικά από χαλκό, αργότερα από χρυσό στο όνομα του μακεδόνα βασιλιά Λυσιμάχου¹⁴⁶. Το 72-71 π.Χ., η εκστρατεία των Ρωμαίων υπό τον Μ. Terentius Varro Lucullus είχε ως αποτέλεσμα την υποταγή της ελληνικής αποικίας¹⁴⁷. Στα βυζαντινά χρόνια η Τόμις γίνεται γνωστή και ως Κωνσταντζα. Σύμφωνα με τις πηγές, η πόλη ονομάστηκε Κωνσταντία κατά τη Βυζαντινή περίοδο, προς τιμήν της αδελφής του αυτοκράτορα Ιουστινιανού¹⁴⁸. Τον 4^ο αιώνα ιδρύθηκε στην πόλη η πρώτη επισκοπή, η οποία ήταν εξαρτημένη από το Βυζάντιο. Τότε θεμελιώθηκαν εκκλησίες στον τύπο της βασιλικής και οργανώθηκε η πολιτική, οικονομική και κοινωνική ζωή¹⁴⁹.

Καλλιτεχνικά ευρήματα σώζονται σήμερα στο Αρχαιολογικό Μουσείου της Κωνσταντζας, κυρίως από την ελληνιστική εποχή, τα οποία παρουσιάζουν ενδιαφέρον για την ανάπτυξη της αρχαίας πόλης. Επίσης ανακαλύφθηκε τα τελευταία χρόνια πολυτελές οίκημα, από το οποίο διασώθηκε μεγάλο τμήμα του μωσαϊκού δαπέδου. Διασώθηκαν ακόμη δείγματα αρχιτεκτονικής, πολλές επιτύμβιες πλάκες με ελληνικές επιγραφές, καθώς και μερικά αξιόλογα γλυπτά. Ένα από τα χαρακτηριστικά και μοναδικά ευρήματα της περιοχής είναι το σύμπλεγμα της Θεάς Τύχης με τον Πόντο, προστάτες των Θαλασσών, του 2^{ου} αιώνα π.Χ. Η Θεά, μία εκ των Νηρηίδων, ήταν έφορος της τύχης και της ειμαρμένης των θνητών, της οποίας η λατρεία σωζόταν ανέκαθεν στα μυστήρια που τελούνταν στη Σαμοθράκη. Εικονίζεται ως γυναίκα σε όρθια στάση να κρατά στο αριστερό χέρι της το κέρας της Αμάλθειας, ενώ στα πόδια της είναι γονατιστός –σε μικρογραφία– ο Θεός Πόντος, σύμβολο των Θαλασσών, ο οποίος κατά τις παραδόσεις γεννήθηκε από τη Γη και τον Αέρα. Η ύπαρξή του ερμηνεύει με σαφήνεια την ανάγκη προστασίας που είχαν οι αρχαίοι θαλασσοπόροι ή οι πολίτες στην αρχαία Τόμι, που προσδοκούσαν τύχη αγαθή για τους συμπατριώτες τους όταν περνούσαν τον Πόντο.

Η πόλη βρέθηκε υπό την ελληνική επιρροή ακόμη από την εποχή του Μεγάλου Κωνσταντίνου, ο οποίος επέβαλε σ' αυτά τα εδάφη τον πολιτισμό και τον τρόπο ζωής των Βυζαντινών¹⁵⁰.

κοινότης Κωνσταντζης Ρουμανίας», *Mélanges offerts à Octave et Melpo Merlier II*, Αθήνα, 1952, σ. 84-85, A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *Istoria Dobrogei* (Constanța 1998), σ. 366-369 και G. Streit, *Mémoire sur la question des Communautés Helléniques en Roumanie* (Athènes 1905), σ. 27.

¹⁴⁶ Ανυπόγραφες πληροφορίες στη ρουμάνικη γλώσσα από την ιστοσελίδα της Ελληνικής Κοινότητας Κωνσταντσας («Istoria grecilor din Constanța»).

¹⁴⁷ Ο.π.

¹⁴⁸ Ο.π.

¹⁴⁹ Ο.π.

¹⁵⁰ Octavia Stepan, στον τόμο *Εμπορικοί σταθμοί...*, κεφάλαιο «Κωνσταντσα», σ. 399.

Τίχνη της νεότερης Ελληνικής Κοινότητας της Κωνσταντζας εντοπίζονται στον πυρήνα δημιουργίας της πόλης, στην περιοχή Peninsula (Χερσόνησος) στο Παλιό Λιμάνι. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη τεκμηριώνεται τόσο από τα ευρήματα από την εποχή της Αρχαιότητας όσο και μέσω του σχηματισμού της ελληνικής συνοικίας στην περίοδο του Μεσαίωνα και του 19^{ου} αιώνα¹⁵¹. Η παλαιότερη μαρτυρία για την ύπαρξη της Ελληνικής Κοινότητας της Κωνσταντζας με τη σύγχρονη μορφή της χρονολογείται το 1814. Το 1840 καταγράφονται στην Κωνσταντζα σαράντα ελληνικές οικογένειες. Από περιγραφή του Έλληνα πρόξενου της Βάρνας Ανδρέα Παπαδόπουλου-Βρεττού, με χρονολογία 1859, μαθαίνουμε ότι από πληθυσμό που «δεν ξεπερνά τις 3.000 ψυχές, οι 500 είναι Έλληνες υπήκοοι. Αυτοί ασχολούνταν με το εμπόριο και εγκαταστάθηκαν εδώ στην ελληνική συνοικία, όπου βρίσκεται η ελληνική εκκλησία και το ελληνικό σχολείο»¹⁵².

Η Ελληνική Κοινότητα ζωντάνεψε από το 1862 και μετά, όταν εγκαταστάθηκαν στην πόλη και πολλοί Έλληνες έμποροι. Το 1873 βρίσκονται εδώ 1.000 περίπου Έλληνες, έμποροι στην πλειονότητά τους¹⁵³. Ο αριθμός των Ελλήνων στην πόλη αυξήθηκε ταυτόχρονα με τις πάσης φύσεως διευκολύνσεις που πρόσφερε η κατασκευή της σιδηροδρομικής γραμμής Τσερναβόντα - Κωνσταντζα (1858-1860) και με την οικοδόμηση του λιμανιού, έργα τα οποία συνέβαλαν στην ανάπτυξη της πόλης. Είναι η εποχή κατά την οποία η ελληνική μειονότητα σημείωσε τον πιο πολυάριθμο πληθυσμό που υπήρξε ποτέ, γύρω στο 1900¹⁵⁴.

Μετά την απελευθέρωσή της από τους Τούρκους η πόλη γνωρίζει αλματώδη ανάπτυξη. Οι Έλληνες βρίσκονται πάντα στην πρώτη γραμμή. Την περίοδο 1878-1880 η Κωνσταντζα έχει Έλληνα δήμαρχο, τον Α. Αλεξανδρή, που είναι ο πρώτος δήμαρχος μετά την απελευθέρωση της πόλης (πρώτη φορά μεταξύ του 1878-1880 και δεύτερη φορά μεταξύ 1882-1883)¹⁵⁵. Αργότερα και άλλοι Έλληνες εκλέγονται δήμαρχοί της. Σε δρόμους της πόλης δίνονται ελληνικά ονόματα.

Το 1938-1940 η πόλη αριθμούσε περί τους 82.000 κατοίκους, από τους οποίους 5.000 περίπου ήταν Έλληνες, διωγμένοι οι περισσότεροι το 1913 από τους Βουλγάρους και το 1922 από τους Τούρκους. Οι Έλληνες διαθέτουν τα μεγαλύτερα

---

¹⁵¹ Ο.π., σ. 401.

¹⁵² Octavia Stepan, ό.π., σ. 407.

¹⁵³ Άννα Ταμπάκη, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, «Οι ελληνικές κοινότητες της Ρουμανίας», στην ιστοσελίδα <http://www.facebook.com>

¹⁵⁴ Doina Păuleanu, *Constanța - Aventura unui proiect european*, Κωνσταντσα, εκδόσεις Ex Ponto, 2003, όπως αναφέρεται στην παραπομπή της Octavia Stepan, ό.π., σ. 407.

¹⁵⁵ Octavia Stepan, ό.π., σ. 403.

καταστήματα, ξενοδοχεία, ναυτιλιακά γραφεία και το μεγαλύτερο μέρος του εισαγωγικού και εξαγωγικού εμπορίου. Σύμφωνα με την εφημερίδα της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας «Ελπίς», «την περίοδο εκείνη στην Κωνσταντζα δεν υπήρχε οδός χωρίς ελληνικό κατάστημα είτε ελληνική κατοικία και παντού ακουγόταν η ελληνική γλώσσα, την οποία γνώριζε η πλειοψηφία των κατοίκων».

Οι βάσεις της σημερινής Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας τέθηκαν τον Φεβρουάριο του 1990, όταν απέκτησε υπόσταση νομικού προσώπου¹⁵⁶.

γ. Ο ελληνικός Ι.Ν. Μεταμορφώσεως της πόλης Κωνσταντζα

Το 1863 ο σουλτάνος Αμπντούλ Αζίζ υπόγραψε φερμάνι με το οποίο δώριζε στους Έλληνες της πόλης το οικόπεδο όπου χτίστηκε η ελληνική εκκλησία¹⁵⁷. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι μέχρι την οικοδόμηση των ναών των διαφόρων θρησκευτικών δογμάτων όλοι οι χριστιανοί της πόλης εκκλησιάζονταν στην ελληνική εκκλησία και μέχρι το 1900 όλες οι επίσημες δοξολογίες τελούνται σ' αυτήν. Ο ελληνικός Ι.Ν. Μεταμορφώσεως της Κωνσταντζας χτίστηκε μεταξύ 1862-1867 (στην οδό Ceres, σημερινή Lahovari) και διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ανάδειξη της ορθόδοξης πίστης στην πόλη κατά τη διάρκεια της οθωμανικής κατοχής. Το σχέδιο του ναού ανήκει στον Έλληνα αρχιτέκτονα Ι. Θεοχαρίδη¹⁵⁸.

δ. Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση και λοιπές δραστηριότητες στην Κωνσταντζα

Ελληνικό σχολείο, προφανώς αρρένων και υπό την επίβλεψη της κοινότητας, είχε συσταθεί στην Κωνσταντζα ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1860. Μεταξύ 1864-1867, η ελληνική κοινότητα ίδρυσε ελληνικό σχολείο, σε ιδιόκτητο κτήριο το οποίο ανεγείρουν τα μέλη της. Η κάτοψη του πρώτου κτιρίου δεν διασώθηκε, αλλά η αρχική του μορφή προκύπτει από μεταγενέστερο σκίτσο που έγινε με την ευκαιρία των εργασιών επισκευής του 1909 (αρχιτέκτονας Ι. Θεοχαρίδης)¹⁵⁹. Παράλληλα, λειτουργούσαν και κάποια άλλα ιδιωτικά σχολεία, όπως εκείνο που οργάνωσαν ο Λευκαδίτης λόγιος Διονύσιος Κοντογεώργης και ο πατέρας του Πάνος, πρώην καθηγητής της Ιονίου Ακαδημίας, μάλλον με τη συνδρομή του διευθυντή της αγγλικής σιδηροδρομικής εταιρείας¹⁶⁰.

¹⁵⁶ Σύμφωνα με την ιστοσελίδα της κοινότητας.

¹⁵⁷ Octavia Stepan, ό.π., σ. 403.

¹⁵⁸ Ό.π., σ. 411.

¹⁵⁹ Ό.π., σ. 403.

¹⁶⁰ Κοντογεώργης Δημήτριος, «Κωνσταντζα», 2007, *Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού*.

Η κοινοτική εκπαίδευση γνώρισε ουσιαστική ανάπτυξη μετά την ενσωμάτωση της πόλης στη Ρουμανία. Τα σχολεία άνοιξαν εκ νέου το 1879 και αναδιοργανώθηκαν την περίοδο 1881-1885 από τον Αντόνιο Οικονόμου. Αναφέρουμε ότι την πολεμική περίοδο 1877-1878 τα σχολεία είχαν κλείσει. Το 1879 ο αριθμός των μαθητών του ελληνικού σχολείου ήταν 100 αγόρια¹⁶¹.

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα ολοκληρώθηκε η οικοδόμηση του διώροφου πια σχολικού κτηρίου, ενώ λειτουργούσε σε τακτική βάση και εξατάξιο κατώτερο παρθεναγωγείο (από το 1887). Το 1890 διαμορφώθηκε επίσης «αναγνωστήριο» (Cabinet de lectură)¹⁶².

Λόγω της διακοπής των ελληνορουμανικών διπλωματικών σχέσεων, την περίοδο 1905-1908 τα σχολεία έκλεισαν. Το ίδιο συνέβη και το διάστημα 1916-1918, κατά τη διάρκεια γερμανοβουλγαρικής κατοχής¹⁶³. Το διάστημα 1924-1926 λειτούργησαν δύο τάξεις εμπορικής σχολής, ενώ το διάστημα 1934-1935 λειτούργησε κλασικό γυμνάσιο αναγνωρισμένο από την ελληνική κυβέρνηση, με εκπαιδευτικούς από την Αθήνα και την Κωνσταντινούπολη. Τα τέκνα των άπορων ομογενών φοιτούσαν δωρεάν. Το 1940 στην κοινότητα της Κωνσταντζας λειτουργούσαν ακόμα το νηπιαγωγείο, το δημοτικό σχολείο και το λύκειο¹⁶⁴.

Στην Κωνσταντζα, σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε σε άλλες μεγάλες ελληνικές παροικίες της Ρουμανίας, π.χ. τη Βραΐλα και το Γαλάτσι, δεν είχαν συσταθεί «ιδιωτικά» ελληνικά εκπαιδευτήρια, πιθανότατα επειδή ένα πολύ μεγάλο μέρος των Ελλήνων είχε ρουμανική υπηκοότητα και τα παιδιά τους παρακολουθούσαν τα μαθήματα σε κρατικά σχολεία¹⁶⁵.

Σήμερα, τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας διδάσκονται δύο φορές την εβδομάδα, τη Δευτέρα και την Πέμπτη, από τις 6 το απόγευμα, και πρόσβαση σε αυτά έχουν τόσο παιδιά όσο και ενήλικες. Τα μαθήματα είναι δωρεάν και διδάσκονται από τη Δέσποινα Χατζίου, γιατρό στο επάγγελμα, και την αδελφή της, κυρία Γκουριώτη. Εκτός από το αλφαβητάρι και άλλα εγχειρίδια τα οποία οι

---

¹⁶¹ Ο.π.

¹⁶² Ο.π.

¹⁶³ Ο.π.

¹⁶⁴ Επισκόπηση της μελέτης του Δημητρίου Κοντογεώργη, «Κωνσταντζα», 2007, *Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού*, Αθήνα, 1931, σ. 555.

¹⁶⁵ Απόσπασμα από την άνω αναφερόμενη μελέτη.

διδάσκουσες έχουν στη διάθεσή τους, τα τελευταία χρόνια στα μαθήματα χρησιμοποιούνται και τα εγχειρίδια της σειράς «Μαργαρίτα»¹⁶⁶.

ε. Λοιπές δραστηριότητες:

Ο πολιτιστικός σύλλογος νέων «Ελπίς» ιδρύθηκε στην Κωνσταντζα στις 24 Σεπτεμβρίου του 1890¹⁶⁷. Το θέατρο «Ελπίς», ιδιοκτησία του συλλόγου, χτίστηκε το 1898, σύμφωνα με σχέδια του γάλλου αρχιτέκτονα L. Piver και με εργολάβο τον Ι. Βλαχόπουλο και έπαιξε σημαντικό ρόλο στην κοινωνικό-πολιτιστική ζωή της πόλης. Παράλληλα, ο πολιτιστικός σύλλογος φρόντιζε για τους απόρους της πόλης, σύμφωνα με το καταστατικό του¹⁶⁸.

Ιδιαίτερα αξιόλογη ήταν η δραστηριότητα του συλλόγου στον πολιτιστικό τομέα. Την ίδια εποχή ιδρύθηκε και ο όμιλος ερασιτεχνών ηθοποιών. Στο θέατρο αυτό εμφανίστηκε, μεταξύ άλλων, και η Μαρίκα Κοτοπούλη. Το 1905 ο σύλλογος απέκτησε μουσικό τμήμα: χορωδία και ορχήστρα από μαντολίνα. Αργότερα δημιουργήθηκε αθλητικό τμήμα, με δικό του γήπεδο. Η ομάδα υπήρξε και πρωταθλήτρια Ρουμανίας¹⁶⁹. Το 1927, ο Δημοσθένης Τρανούλης, τοπικός μαϊκήνας ελληνικής καταγωγής (δεύτερης γενιάς Ελλήνων), έχτισε το θέατρο της Πολιτιστικής Ένωσης Κωνσταντζας, που προοριζόταν για θεατρικές παραστάσεις, προβολές ταινιών και συγκεντρώσεις. Αρχικά το θέατρο έφερε την επωνυμία «Τρανούλης», ενώ μετέπειτα μετονομάστηκε σε Εθνικό Θέατρο Κωνσταντζας¹⁷⁰. Τμήμα του συλλόγου συνιστούσε η «Φιλόπτωχος αδελφότης κυριών», που ιδρύθηκε το 1915 και ασχολήθηκε συστηματικά με την αρωγή των άπορων ομογενών και των παιδιών τους. Τέλος, «τέκνο» του συλλόγου «Ελπίς» αποτελούσε και η ομώνυμη ποδοσφαιρική ομάδα, από τις αξιολογότερες στη Ρουμανία κατά τα Μεσοπολεμικά χρόνια, καθώς είχε κατακτήσει και πρωταθλήματα¹⁷¹. Το 1929 ο εκάστοτε πρόεδρος του συλλόγου ήταν αυτοδικαίως μέλος του κοινοτικού συμβουλίου της πόλης. Στον σύλλογο συμμετείχαν συνήθως τα διακεκριμένα μέλη της ελληνικής κοινότητας, μορφωμένοι

---

¹⁶⁶ Πληροφορίες κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας και προσωπικής συνάντησης με τον πρόεδρο και τις διδάσκουσες της ελληνικής γλώσσας της κοινότητας.

¹⁶⁷ Πληροφορία από την ιστοσελίδα της κοινότητας.

¹⁶⁸ Octavia Stepan, *ό.π.*, σ. 404.

¹⁶⁹ Απόσπασμα από τη μελέτη της Άννας Χατζηπαναγιωτίδου, *ό.π.*

¹⁷⁰ Octavia Stepan, *ό.π.*, σ. 430.

¹⁷¹ Απόσπασμα από τη μελέτη του Δημητρίου Κοντογεώργη, «Κωνσταντζα», 2007, *Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού*, Εύξεινος Πόντος, Αθήνα, 1931.

Έλληνες πάροικοι. Η Ελληνική Κοινότητα εξέδωσε ταυτόχρονα εφημερίδες και περιοδικά στην ελληνική γλώσσα, καθώς και σημαντικό αριθμό βιβλίων¹⁷².

Ήδη από το 1881 ο μεγαλύτερος ελληνικός εκδοτικός οίκος της Ρουμανίας, η «Τυπο-λιθογραφία Π.Μ. Πεστεμαλτζιόγλου», που είχε έδρα τη Βραΐλα, είχε συστήσει παράρτημα στην Κωνσταντζα, ενώ ελληνικά βιβλία τυπώνονταν και σε ρουμανικά τυπογραφεία («Δημητρίου Νικολαέσκου») ¹⁷³. Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα λειτουργούσε και το τυπογραφείο-βιβλιοπωλείο του Χ. Βουρλή («Οβίδιος») ¹⁷⁴. Το πιο γνωστό περιοδικό της κοινότητας ονομαζόταν Θάλεια (1923-1924) και τυπωνόταν από τον λόγιο ιατρό Έκτορα Σαραφίδη ¹⁷⁵.

5.9 Ελληνική Κοινότητα Κραϊόβα (Craiova)

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail:	com.elena_craiova@hotmail.com
Website:	Δεν διαθέτει.
Τηλ. / Φαξ :	0040 251 431018,
Κινητό:	0040 744 245318
Διεύθυνση:	οδός Dezrobirii, πολυκ. Β3, είσοδος Α, διαμ. 3, Τ.Κ. 200520, Craiova, νομός Dolj
Έτος ίδρυσης:	1991
Αριθμός μελών:	270 (από τους οποίους 58 φιλέλληνες)
Πρόεδρος:	Γιάννης Βασογιάννης
Καθηγητής γλώσσας:	Γιουβανούδη Ξανθούλα

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη Κραϊόβα. Σύντομο ιστορικό

Στις πόλεις Κραϊόβα και Καλαφάτη δραστηριοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του χρόνου σημαντική ελληνική κοινότητα, μικρότερη όμως από αριθμητική άποψη από τις αντίστοιχες των πόλεων Βραΐλα, Γαλάτσι, Τούλτσεα και Κωνσταντζα. Απογραφή του έτους 1838 ανέφερε 188 Έλληνες οικογενειάρχες στο νομό Dolj, από τους οποίους η

---

¹⁷² Ο.π.

¹⁷³ Λεπτομέρειες αναφορικά με το τυπογραφείο βλ. στο κεφάλαιο «Ελληνική Κοινότητα Βραΐλας» της παρούσας μελέτης.

¹⁷⁴ Δημήτριος Κοντογεώργης, ό.π.

¹⁷⁵ Ο.π.

μεγάλη πλειοψηφία διέμενε στην πόλη Κραϊόβα¹⁷⁶. Οι κύριες ενασχολήσεις τους σχετιζόνταν με τις οικονομικές δραστηριότητες: μισθωτοί και επιστάτες τσιφλικιών, χαντζήδες και σπάνια γεωργοί. Μετά από έναν αιώνα, το 1938, η Ρουμανική Εγκυκλοπαίδεια έκανε λόγο για ελληνική κοινότητα της περιοχής και ανέφερε την αστική εγκατάσταση αυτών¹⁷⁷.

Επειδή τους Έλληνες της περιοχής αυτές απασχολούσαν περισσότερο τα ζητήματα εμπορίου, οι ίδιοι δεν ανακατεύτηκαν στην πολιτική ζωή του τόπου. Τα έγγραφα της εποχής καταγράφουν ανθούσα ζωή των Ελλήνων της περιοχής. Κατά τη διάρκεια των αιώνων, στην πόλη Κραϊόβα υπήρξε η πολυπληθέστερη ελληνική κοινότητα ολόκληρης της περιοχής. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι το 1855 ο ηγεμόνας της Ουγγροβλαχίας, ο Barbu Știrbei, σε αναφορά του, αναφέρει ότι οι Έλληνες υπήκοοι οι οποίοι είχαν έρθει από την Ελλάδα δεν είχαν παρουσιαστεί σε κάποια αρχή και ούτε ειδοποίησαν κανέναν για την ύπαρξή τους στο Πριγκιπάτο. Η επιμονή των διοικούντων στην κατεύθυνση της καταγραφής των Ελλήνων υπηκόων της περιοχής προκύπτει από τους πολυάριθμους καταλόγους Ελλήνων υπηκόων τους οποίους συντάσσει η Διεύθυνση Αστυνομίας της πόλης Κραϊόβα μεταξύ 1854-1855. Η ενασχόληση αυτή είναι επίσης αποτέλεσμα και της πολιτικής αστάθειας στο Πριγκιπάτο, επειδή είναι γνωστό ότι το 1854 από την Ουγγροβλαχία διαδέχτηκαν τρεις στρατιωτικές κατοχές: η ρωσική, η τούρκικη και η αυστριακή¹⁷⁸.

Οι συγκεκριμένες λίστες περιλάμβαναν στοιχεία αναφορικά με τους τόπους καταγωγής των Ελλήνων της πόλης Κραϊόβα, για τα επαγγέλματα, την οικονομική και την αστική κατάστασή τους κ.λπ. Οι περισσότεροι Έλληνες της περιοχής κατάγονταν από τα ορεινά μέρη της Ελλάδας, και συγκεκριμένα από την Ήπειρο (Ιωάννινα), αλλά και από περιοχές όπως την Πάτρα Λαμία, Τρίκαλα κ.τ.λ. Ορισμένοι ρουμάνοι μελετητές προσδιορίζουν τους Έλληνες που ζούσαν στην πόλη Κραϊόβα ως Βλάχους¹⁷⁹.

Μέρος των Ελλήνων της Κραϊόβα είχαν τις οικογένειές τους στην Ελλάδα, αλλά στην πλειοψηφία τους οι Έλληνες της περιοχής ήταν παντρεμένοι με ντόπιες Ρουμάνες. Οι Έλληνες της περιοχής ασχολούνταν κυρίως με το εμπόριο, αλλά

---

¹⁷⁶ Πληροφορίες από τη μελέτη στη ρουμανική γλώσσα του M. Theodorian-Carada, «Craioveni de origine greacă» στο «Arhivele Olteniei», έτος 10^ο, 1940, σ. 78-82. Βλέπε επίσης Mihai Chiriță, *Sudii de istorie*, εκδόσεις Sitech, Craiova, 2005, σ. 289, 394.

¹⁷⁷ *Enciclopedia României, Statul*, τόμος α', 1938, σ. 148.

¹⁷⁸ M. Theodorian-Carada, ό.π., σ. 78-82.

¹⁷⁹ *Meșteșugari și neguțători din trecutul Craiovei – Documente (1666-1865)*, Βουκουρέστι, 1957, σ. 11.

υπήρχαν και αρκετοί σιμιτζήδες, μισθωτοί γης, επιστάτες τσιφλικιών, έμποροι οινοπνευματωδών ποτών, σαλεπιού, ιδιοκτήτες ψλικάτζιδίκων, σαπουντζήδες, σιτέμποροι και καθηγητές (πβ. τους Κωνσταντίνο Γλοβαρίδη και Ναούμ Αγγελίδη). Από τις πλούσιες οικογένειες Ελλήνων της πόλης αναφέρουμε αυτή του Nicolache Mihail, ελληνικής καταγωγής ιδιοκτήτη τσιφλικιών στο νομό Dolj και οικιών στην πόλη Κραϊόβα, του Barbu Isvoranu, ευκατάστατου ντόπιου, του Gheorghe (Gogu) Vârnogeanu (ο τελευταίος ονομαζόταν Κωνσταντινίδης, αλλά προφανώς πήρε το επίθετό του από το τσιφλίκι του Vârnog ιδιοκτήτης του οποίου είναι), ιδιοκτήτη και έμπορου της Κραϊόβας (5.000)¹⁸⁰.

Από ενημερωτικό έγγραφο απευθυνόμενο στον έλληνα πρόξενο Α. Μπαρέλλη πληροφορούμαστε ότι στην Κραϊόβα ζούσαν, το 1872, περίπου 240 Έλληνες υπήκοοι οικογενειάρχες¹⁸¹.

Μετά το 1950, στην πόλη Κραϊόβα εγκαταστάθηκαν περίπου 450 έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες, στην πλειοψηφία τους παιδιά¹⁸².

γ. Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην πόλη Κραϊόβα:

Πρώτη αναφορά για την ύπαρξη και τη λειτουργία ελληνικού σχολείου στην πόλη της Κραϊόβα χρονολογείται ακόμα από το 1838, με δαπάνες των μελών της ελληνικής κοινότητας. Σήμερα, στην Ελληνική Κοινότητα της Κραϊόβα παρακολουθούν μαθήματα Ελληνικής γλώσσας περίπου 30 μαθητές, με δασκάλα την Ξανθούλα Γιουβανούδη. Την περίοδο 25-27.05.2007 στην πόλη έλαβε χώρα η 6^η Ολυμπιάδα Ελληνικής Γλώσσας, στην οποία συμμετείχαν 36 μαθητές ελληνικής καταγωγής ή φιλέλληνες που φοιτούσαν σε διάφορα σχολεία της χώρας (από την α' τάξη του Δημοτικού μέχρι την γ' τάξη Λυκείου). Ο διαγωνισμός διοργανώθηκε στο ρουμανικό σχολείο «Petrache Roenaru» και έτυχε της επίβλεψης και της χρηματοδότησης του Υπουργείου Παιδείας της Ρουμανίας¹⁸³.

¹⁸⁰ M. Theodorian-Carada, ό.π., σ. 78-82.

¹⁸¹ *Meșteșugari și neguțatori din trecutul Craiovei – Documente (1666-1865)*, București, 1957.

¹⁸² Παναγιώτης Παπαδόπουλος, περιοδικό «Λαός», τεύχος 30.06.2007, άρθρο με τίτλο «Η ζωή των Ελλήνων στις σοσιαλιστικές χώρες της νοτιανατολικής Ευρώπης και ο επαναπατρισμός τους στην Ελλάδα». Βλέπε επίσης και Μαρία Βεργέτη, «Σύντομη Ιστορική Αναδρομή», *Πολιτικοί Πρόσφυγες από τις Ανατολικές χώρες*, επιμ. Κούλα Κασιμάτη, έκδ. ΓΓΑΕ, Αθήνα, 1993, Κατερίνα Χ. Σουλτανιά, «Η αποκατάσταση των Ελλήνων Επαναπατρισθέντων Πολιτικών Προσφύγων», στο *Πρόγραμμα Ερευνών Αποδημίας-Παλιννόστησης του Ελληνικού Πληθυσμού*, Αθήνα, έκδ. ΓΓΑΕ, 1990, Θανάσης Μητσόπουλος, *Μείναμε Έλληνες*, Αθήνα, εκδ. Οδυσσεάς, 1979.

¹⁸³ Πληροφορίες κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας και προσωπικής συνάντησης με τον πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Κραϊόβα, Γιάννη Βασογιάννη.

Εκτός από το εγχειρίδιο διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας το οποίο χορηγείται δωρεάν στους μαθητές από την Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας, στους ελληνομαθείς της Κραϊόβας χορηγήθηκαν εγχειρίδια με τίτλο «Γνωρίζεις ήδη ελληνικά», προϊόν του ομώνυμου ευρωπαϊκού προγράμματος, αποτέλεσμα της συνεργασίας ελλήνων εκπαιδευτικών με εκπαιδευτικούς οργανισμούς από τη Βουλγαρία, την Ισπανία, την Ιταλία, τη Λετονία και τη Ρουμανία.

Στο πλαίσιο της Ελληνικής Κοινότητας της πόλης διεξάγει δραστηριότητες και το συγκρότημα «Ειρήνη», αποτελούμενο από άτομα ελληνικής και ρουμανικής καταγωγής.

5.10 Ελληνική Κοινότητα Γαλατσίου (Galați)¹⁸⁴

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail: :	comelenagl@yahoo.com
Website:	http://www.comunitateaelenagalati.ro/
Τηλ. / Φαξ :	0040 236 411508
Κινητό:	0040 727 375988, 0040 744 661431
Διεύθυνση:	οδός Maior Iancu Fotea αριθ.3, Galați, TK 800017, νομός Galați
Έτος ίδρυσης:	1991
Αριθμός μελών:	750 (Έλληνες και φιλέλληνες)
Πρόεδρος:	Zamfiropol Rodoclia
Καθηγητές γλώσσας:	Βαγγέλης Γαρόπουλος, Reghina Constantinidis, Dimitrios Zamfiropol, Corina Scorțeanu

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη του Γαλατσίου. Σύντομο ιστορικό

Κατά τον 14^ο-16^ο αιώνα οι Έλληνες διείδυσαν μέσω του εμπορίου στα νερά του «γηραιού» Δούναβη, στον εμπορικό κόμβο του Γαλατσίου¹⁸⁵. Στις 21 Φεβρουαρίου 1821 στο Γαλάτσι συγκροτήθηκε σημαντικός πυρήνας της Εταιρείας, με ηγέτη τον Βασίλειο Καραβία, στρατιωτικό διοικητή του Γαλατσίου, ο οποίος πολέμησε τους

¹⁸⁴ Βλ. Ελένη Γαβρά, *Εμπορικοί σταθμοί των Ελλήνων στη Ρουμανία*, κεφάλαιο «Γαλάτσι», εκδόσεις University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 2005. Paula Scalcău, *Grecii din România – Mic tabel cronologic*, București, 2005, Alina Comșa-Durbacă, «Comunitățile elene din Galați și Brăila revendică spațiile care le-au aparținut cândva», εφημερίδα «Viața liberă», Galați, έτος 1', αριθ. 2865, Μάιος 1999.

¹⁸⁵ Giurescu C., *Târguri sau orașe și cetăți moldovene (Κόμβοι εμπορίου ή πόλεις και φρούρια της Μολδαβίας)*, Βουκουρέστι, Εκδόσεις της Ακαδημίας, 1967, στην παραπομπή της Ioana Lupoiaie, *Εμπορικοί σταθμοί...*, κεφάλαιο «Γαλάτσι», σ. 319-400.

Τούρκους και τους υποχρέωσε να εγκαταλείψουν την πόλη. Το Γαλάτσι κατακτήθηκε όμως ξανά από τους Τούρκους, οι οποίοι παρέμειναν στην πόλη ως το 1829¹⁸⁶.

Μετά το 1829 ακολούθησε περίοδος άνθισης του εμπορίου ελαιολάδου και ελληνικών προϊόντων. Επίσης τότε ιδρύθηκαν οι ελληνικοί εμπορικοί οίκοι, όπως εκείνοι των Παρασκευόπουλου, Πολάκη, Κουταβά, Πετρίδη κ.α., ναυτιλιακά πρακτορεία, όπως εκείνα των Ξιδιά, Λασκαρίδη, Ζαχαριάδη, Τροϊανού, Σωτηριάδη, Αυγερινού κλπ., καθώς και πολυάριθμα καταστήματα¹⁸⁷.

Το 1837 το λιμάνι του Γαλασίου μετατράπηκε σε «ελεύθερη ζώνη» και δόθηκε άδεια στους ξένους να αγοράσουν οικοπέδα για ανέγερση κατοικιών. Αυτό είχε ως συνέπεια την αύξηση του αριθμού των Ελλήνων κατοίκων της πόλης. Το λιμάνι του Γαλασίου γνώρισε άνευ προηγουμένου ανάπτυξη με την μετατροπή του σε «ελεύθερο λιμάνι», εξαιτίας της κατάργησης των τελωνειακών δασμών¹⁸⁸.

Η Ελληνική Κοινότητα ιδρύθηκε το 1864 από τους Ανδρέα Πανά, Δημήτριο Ροδοκανάκη, Κωνσταντίνο Σοκομάνο, ταυτόχρονα κύριοι χρηματοδότες της ελληνικής εκκλησίας του Γαλασίου. Η εργατική συνοικία που ονομαζόταν «Κοιλάδα» (σήμερα η Παλιά Πόλη) κατοικούταν την εποχή εκείνη κατά 90% από Έλληνες εργάτες.

Οι περισσότεροι Έλληνες του Γαλασίου (ή Γαλαζίου) προέρχονταν από την Κεφαλλονιά και την Ιθάκη. Κατά τη διάρκεια του πολέμου του 1940 το Γαλάτσι υπέστη αλλεπάλληλους αεροπορικούς βομβαρδισμούς και τις μεγαλύτερες ζημιές από όλες τις πόλεις της Ρουμανίας. Τότε καταστράφηκε ολοσχερώς η εργατική συνοικία που ονομαζόταν «Valea» (Κοιλάδα), όπου κατοικούσε το 90% των Ελλήνων εργατών. Το ελληνικό εμπόριο, που προηγουμένως ανθούσε στο Γαλάτσι, μειώθηκε εξαιτίας του πολέμου και οι περισσότεροι έμποροι εγκατέλειψαν την πόλη με προορισμό το Βουκουρέστι¹⁸⁹.

Μετά το 1990, τόσο στο Γαλάτσι όσο και στη Βραΐλα οι ελληνικές κοινότητες επανιδρύθηκαν, συγκέντρωσαν τα μέλη τους, επανέκτησαν δεσμούς με την Ελλάδα και, κατά τα τελευταία χρόνια, προέβησαν σε αναρίθμητα διαβήματα προς την Κυβέρνηση της Ρουμανίας για την ανάκτηση των ιδιοκτησιών που τους ανήκαν.

---

¹⁸⁶ Ο.π., σ. 321.

¹⁸⁷ Ioana Luroaie, απόσπασμα από το κεφάλαιο «Γαλάτσι», σ. 321.

¹⁸⁸ Ioana Luroaie, ό.π.

¹⁸⁹ Πληροφορίες από Ioana Luroaie, *Εμπορικοί σταθμοί...*, κεφάλαιο «Γαλάτσι», σ. 323.

γ. *Ελληνορθόδοξοι ναοί στην πόλη του Γαλατσίου*¹⁹⁰:

Το 1864, στην περιοχή του κέντρου, εντός της περιμέτρου των οδών Maior Iancu Fotea – Domnească και Al. Sahia, χτίστηκε ο Ιερός Ναός της Μεταμορφώσεως, σε οικόπεδο που αγοράστηκε από την Ελληνική Εφορεία με χρηματοδότηση του ελληνικής καταγωγής ταγματάρχη Iancu Fotea. Στην αναμνηστική μαρμαρίνη πλάκα της εισόδου αναγράφεται στα Ελληνικά: «Ελληνική Κοινότητα του Γαλατσίου – έτος ίδρυσης 1864»¹⁹¹.

Ο ναός της Μεταμορφώσεως βρίσκεται στο ιστορικό κέντρο της πόλης. Βόρεια της εκκλησίας βρίσκεται το Μουσείο της Ιστορίας και το παλιό σπίτι της οικογένειας Καβαλιώτη, ενώ νότια βρίσκεται το παλιό Ελληνικό Θέατρο, ο ελληνικός κινηματογράφος «Κεντρικόν» και το ελληνικό εστιατόριο «Ολυμπιακόν». Δυτικά της εκκλησίας βρισκόταν, ως το 1988, το Ελληνικό Λύκειο, το οποίο λειτουργούσε από το έτος 1921.

δ. *Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην πόλη του Γαλατσίου*

Στις 13 Απριλίου 1765 με το χρυσόβουλο του ηγεμόνα Γρηγορίου Αλ. Γκίκα τίθενται, για πρώτη φορά, οι βάσεις ενός σχολείου, όπου οι παραδόσεις μαθημάτων γίνονταν στα Ελληνικά, στο μοναστήρι Μαυρομόλου του Γαλατσίου. Εκατό χρόνια αργότερα στην πόλη ιδρύθηκαν περισσότερα ελληνικά ιδιωτικά σχολεία¹⁹².

Το 1857 ιδρύθηκε το λύκειο «Βενιέρης» του Γαλατσίου¹⁹³, με διευθυντή τον Αθανάσιο Βενιέρη. Πρόκειται για το καλύτερο λύκειο των ελληνικών κοινοτήτων της Ρουμανίας. Άλλα ελληνικά σχολεία του Γαλατσίου που λειτούργησαν αυτή την περίοδο είναι το Ελληνικό Ινστιτούτο Τέξης και το Ελληνικό Ινστιτούτο Μητρόπουλος. Το 1859, με την υποστήριξη του Έλληνα πρόξενου στο Γαλάτσι, Στ. Γκιώνη, ιδρύθηκε το Ελληνικό Εμπορικό Ινστιτούτο.

Το 1921, στην αυλή της εκκλησίας, η Ελληνική Κοινότητα έχτισε κτήριο αποτελούμενο από ισόγειο και όροφο, στο οποίο οργανώθηκε η εκπαίδευση στην ελληνική γλώσσα. Η Ελληνική Κοινότητα έχτισε σειρά κτηρίων, μεταξύ των οποίων

¹⁹⁰ Βλέπε εκτενή παρουσίαση του ιερέα Curelaru Vicențiu, *Istoria Bisericii Grecești «Schimbarea la față» din Galați*, εκδόσεις University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 2005.

¹⁹¹ Ο.π., σ. 322.

¹⁹² Ο.π., σ. 321.

¹⁹³ Μπαμπούνης, Χ.Δ., «Το Ελληνικό Εκπαιδευτήριο Βενιέρη στο Γαλάτσι της Ρουμανίας (1857-1899)», στο Θητεία. Τιμητικό αφιέρωμα στον Καθηγητή Μ.Γ. Μερακλή (Αθήνα 2002), σελ. 447-456. Βλ. επίσης Κανονισμός του εν Γαλατσίου Ελληνικού Εκπαιδευτηρίου. Συνταχθείς επί τη βάσει κανονισμών των εν Ελλάδι και Γαλλία Δημοσίων και Ιδιωτικών Εκπαιδευτηρίων (Γαλάτσι 1859) όπως αναφέρεται στην παραπομπή του Δημήτριο, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού, 2008.

και την Ελληνική Λέσχη, κτήριο στο οποίο σήμερα στεγάζεται το Ληξιαρχείο, καθώς και την αίθουσα του Θεάτρου και τον κινηματογράφο «Κεντρικόν», κτήριο που κρατικοποιήθηκε¹⁹⁴.

Επί του παρόντος τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας γίνονται το Σάββατο (διδάσκων ο Βαγγέλης Γαρόπουλος, αποσπασμένος από την Ελλάδα), την Κυριακή από τις 17:30 ως τις 19:30 (διδάσκοντες Reghina Constantinidis, Dimitrios Zamfiropol) και την Τετάρτη από τις 16:30 στις 16:30 (διδάσκουσα Corina Scorțeanu)¹⁹⁵.

Στα συγκεκριμένα μαθήματα συμμετέχουν παιδιά από τη β' τάξη του Δημοτικού. Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες, ανάλογα με την ηλικία: παιδιά από 9 έως 10-12 ετών, αρχάριοι 12-14 ετών και προχωρημένοι από 14-18 ετών (στην τελευταία ομάδα συναντά κανείς σπουδαστές όλων των ηλικιών). Το σχολικό έτος 2011-2012 συμμετέχουν 45 παιδιά και 20 ενήλικες.

Το σχολικό έτος 2009-2010 στην πόλη του Γαλατσίου έλαβε χώρα η 8^η Ολυμπιάδα Ελληνικής Γλώσσας, στην οποία συμμετείχαν 68 ελληνομαθή παιδιά, μαζί με τους καθηγητές τους και εκπροσώπους του ρουμανικού Υπουργείου Παιδείας και της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας της πόλης και της Επισκοπής του Κάτω Δούναβη. Με την ευκαιρία αποφασίστηκε η ένταξη του διαγωνισμού στο ημερολόγιο των διαγωνισμών που διοργανώνονται με τη φροντίδα του Υπουργείου Παιδείας.

Η Ελληνική Κοινότητα Γαλατσίου διαθέτει το καλλιτεχνικό συγκρότημα «Όλυμπος» για μικρά παιδιά (10 μέλη) και την αντίστοιχη για ενήλικες (16 μέλη), το χορευτικό συγκρότημα για παιδιά ηλικίας 4-10 ετών (8 μέλη) καθώς και μικτή χορωδία. Τα συγκροτήματα συμμετείχαν σε φεστιβάλ ποντιακών χορών στη Βέροια, στο Διαπολιτισμικό Φεστιβάλ στην Οδησό, Ουκρανία καθώς και σε όλα τα Φεστιβάλ Ελληνισμού που διοργανώθηκαν στη Ρουμανία¹⁹⁶.

5.11 Ελληνική Κοινότητα Giurgiu (Γιούργεβο)

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail: inaka_b@yahoo.com

Website: /

---

¹⁹⁴ Ioana Luroaie, ό.π., σ. 322.

¹⁹⁵ Πληροφορίες κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας και συνάντησης με τους διδάσκοντες στην Ολυμπιάδα Ελληνικής Γλώσσας Πιάτρα Νεάμτς, τον Απρίλιο του 2011.

¹⁹⁶ Βλέπε την ιστοσελίδα της κοινότητας.

Τηλ. / Φαξ: 0040 246 218293
Κινητό: 0040 723 579763
Διεύθυνση: οδός Gării αριθ. 57, πόλη, T.K. 080445, Giurgiu
Έτος ίδρυσης: 2002
Αριθμός μελών: 70 (+70 φιλέλληνες)
Πρόεδρος: Bucur Călina
Καθηγητής γλώσσας: Bucur Călina

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη Γιούργεβο. Σύντομο ιστορικό

Μετά την εκκένωση της πόλης από τους Τούρκους, στο Γιούργεβο, λιμάνι στον Δούναβη, εγκαταστάθηκαν έμποροι διάφορων εθνικοτήτων, αλλά κυρίως Έλληνες. Στις αρχές του 20^{ού} αιώνα η Ελληνική Κοινότητα της πόλης ήταν από τις πιο ισχυρές κοινότητες ξένων, αριθμώντας περίπου 600 οικογένειες, στην πλειοψηφία τους μετανάστες από την Ελλάδα. Σήμερα ο αριθμός των Ελλήνων της πόλης περιορίζεται στα 70 άτομα.

γ. Ελληνορθόδοξοι ναοί στην πόλη Γιούργεβο

Μέχρι το έτος 1864 οι Έλληνες του Γιούργεβο τελούσαν τις θρησκευτικές ακολουθίες τους στο I.N. Κοιμήσεως Θεοτόκου. Οι γλώσσες στις οποίες τελούνταν οι ακολουθίες αυτές ήταν η ελληνική και η ρουμανική. Συγκεκριμένα στο αριστερό στασίδι ο ψάλτης έψελνε στα ρουμανικά ενώ στο δεξί στασίδι στα ελληνικά. Το 1864, σύμφωνα με διαταγή του ηγεμόνα Αλέξανδρου Ιωάννη Κούζα, οι Έλληνες και η ελληνική γλώσσα εκδιώχθηκαν από τους ρουμανικούς ναούς. Κατόπιν της απόφασης αυτής, οι Έλληνες της πόλης ίδρυσαν δικό τους ναό.

Ο ελληνικός ναός του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου του Γιούργεβο είναι από τις παλαιότερες εκκλησίες της πόλης. Τα θεμέλιά του τέθηκαν το 1863, ανήμερα της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, και η ανέγερση διήρκεσε τρία χρόνια. Ο ναός εγκαινιάστηκε στις 12 Δεκεμβρίου 1866, ανήμερα της γιορτής του Αγίου Σπυρίδωνα. Για την ανέγερση του ναού δαπανήθηκαν 80.000 φράγκα. Η ανέγερση επιτεύχθηκε χάρη στην προσπάθεια μίας επιτροπής αποτελούμενης κυρίως από Έλληνες της πόλης Γιούργεβο: Panait Dumitriu, Emanoil Ligeoropolu, Dumitru Pulopolu, Dumitru Carantino, I.D. Malcoci, Hristache Varnali και Toma Ștefan (σ. 190-192).

Οι τοιχογραφίες ανήκουν στον ζωγράφο Gheorghe Tăttărăscu. Ο τελευταίος ιερέας ήταν ο Manicatide Lucian, ελληνικής καταγωγής, ο οποίος, μετά από την

πλήρη ανακαίνιση του ναού με την υποστήριξη των μελών της κοινότητας, συνταξιοδοτήθηκε. Για την ανέγερση του ναού, ο πρίγκιπας Αλέξανδρος Υψηλάντης έκανε δωρεά 500 χρυσά νομίσματα, ενώ ο Νεγροπόντης δώρισε 200 χρυσά φλουριά. Οι λοιποί Έλληνες αρχηγοί δώρισαν ο καθένας τους 50 με 100 χρυσά φλουριά.

Ο ναός διέθετε δύο ιδιοκτησίες: ένα ζευγάρι οικίες με δύο διαμερίσματα επί της οδού Școalei, δωρεά του Δημήτρη Λυγεαρόπουλου, και άλλο ένα ζευγάρι οικιών με καταστήματα, επί της οδού Oinașu, δωρεά του Πέτρου Κύρου, αργυροχόου το επάγγελμα.

Τον ιερέα του ναού βοηθούσαν δύο ψάλτες και ένας επίτροπος. Οι ακολουθίες τελούνταν στην ελληνική γλώσσα. Η ενορία του ναού αποτελούταν από 118 οικογένειες, αλλά κατά το έτος ίδρυσής της οι οικογένειες οι οποίες εξυπηρετούνταν άγγιζαν τις 220. Ο ναός συντηρούνταν από τα έσοδα που εισπράττονταν από τις δύο ιδιοκτησίες του, από συνεισφορές των ενοριτών και από έκτακτα εκκλησιαστικά έσοδα.

Σύμφωνα με το Φ.Ε.Κ. 89 της 14^{ης} Απριλίου 1932, ο ελληνικός ορθόδοξος ναός της πόλης Γιούργεβο περιλαμβανόταν στον κατάλογο των ναών οι οποίοι λειτουργούσαν στη Ρουμανία κατά το έτος 1932. Ο ναός θεωρούνταν νομικό πρόσωπο και στο πλαίσιο του λειτουργούσε σχολείο το οποίο ακολουθούσε τους νόμους και τους κανονισμούς του Βασιλείου της Ρουμανίας¹⁹⁷.

δ. Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην πόλη Γιούργεβο¹⁹⁸

Ο πρώτος Έλληνας δάσκαλος της πόλης Γιούργεβο ήταν ο Δανιήλ, άνθρωπος με αναπηρία, ο οποίος το διάστημα 1829-1876 (έτος του θανάτου του) παρέδιδε ιδιωτικά μαθήματα στα τέκνα των ελληνικών οικογενειών. Το 1843 στο Γιούργεβο λειτουργούσαν δύο ελληνικά σχολεία, ένα με διευθυντή τον δάσκαλο Σταυρίδη και άλλο με διευθυντή τον δάσκαλο Spîrea. Το πρώτο λειτούργησε μέχρι το 1846, ενώ το δεύτερο μέχρι την επανάσταση του 1848. Στο καθένα από τα σχολεία αυτά φοιτούσαν 30-40 μαθητές.

---

197 Βλέπε σχετικά το Φ.Ε.Κ. 89 της 14ης Απριλίου 1932, το οποίο υπογράφουν για τη ρουμανική πλευρά ο N. Iorga και για την ελληνική πλευρά ο Κ. Κόλλας. Το συγκεκριμένο Φ.Ε.Κ. περιλαμβάνει και πρωτόκολλο αναφορικά με τους ελληνικούς ναούς και τα σχολεία της Ρουμανίας.

198 Η παράγραφος αποτελεί μετάφραση του αντίστοιχου αποσπάσματος από τον τόμο με τίτλο *Notițe despre începutul școlilor din orașul Giurgiu și județul Vlașca* του συγγραφέα Ion Boldescu, προέδρου της Διεύθυνσης Παιδείας του νομού Vlașca, Giurgiu, με ημερομηνία 26 Ιανουαρίου 1926, εκδόσεις «Institutul Ulriu Stănculescu», σ. 19-22.

Το 1847 ο Κωνσταντίνος Βηλαράς, ο γιος του πρώην υπουργού Βηλαρά και νομάρχης της πόλης παρενέβη στη Σχολική Εφορία, προκειμένου να χορηγηθεί άδεια λειτουργίας για ελληνικό σχολείο στην πόλη Γιούργεβο, υπό τη διεύθυνση του καθηγητή Κωνσταντίνου Κόκκινου. Στο συγκεκριμένο σχολείο διδάσκονταν τα ελληνικά, τα ρουμανικά και τα γαλλικά, σύμφωνα με το πρότυπο των περισσοτέρων σχολείων της χώρας. Τα μαθήματα δεν διακόπηκαν το 1848, αλλά το 1853, λόγω της ξένης κατοχής, όταν το σχολείο, όπου φοιτούσαν 50-60 μαθητές, έκλεισε τις πύλες του.

Το διάστημα 1853-1860 οι Έλληνες της πόλης δεν διέθεσαν δικό τους σχολείο, ενώ τα παιδιά παρακολουθούσαν ιδιωτικά μαθήματα στις οικίες των γονιών τους από τον δάσκαλο Δανιήλ και από άλλους εκπαιδευτικούς.

Το 1860, κατόπιν έγκρισης του Υπουργείου Παιδείας, η Ελληνική Κοινότητα Γιούργεβο ίδρυσε άλλο σχολείο με διευθυντή τον Στέφανο Σολωμονίδη, το οποίο λειτούργησε κανονικά μέχρι το 1877, όταν έκλεισε εξαιτίας του πολέμου της ανεξαρτησίας.

Το σχολείο άνοιξε ξανά τις πύλες του το 1879, με διευθυντή τον Νικόλαο Παπακώστεα, ενώ από το έτος 1882 τη διεύθυνση του σχολείου ανέλαβε εκ νέου ο Στέφανος Σολωμονίδης. Στο σχολείο δίδασκαν τρεις καθηγητές. Οι γλώσσες οι οποίες διδάσκονταν ήταν η ελληνική, η ρουμάνικη και η γαλλική. Στο σχολείο φοιτούσαν περίπου 50-60 μαθητές.

Το 1868, στο Γιούργεβο λειτούργησε, κατόπιν έγκρισης του Υπουργείου Παιδείας, και ένα οικοτροφείο κορασίδων, με διευθύντρια τη Μοσχούνα Ντούγκα (Moscuna Dunca), Ελληνίδα από την Κωνσταντινούπολη. Στο συγκεκριμένο οικοτροφείο διδάσκονταν τα ελληνικά, τα ρουμανικά, τα γαλλικά, τα γερμανικά και πιάνο. Ο αριθμός των κοριτσιών που φοιτούσαν εκεί ανερχόταν στις 42. Το οικοτροφείο της κυρίας Dunca ήταν καλά συντηρημένο και άφησε καλές αναμνήσεις στην πόλη. Το 1876 το οικοτροφείο διέκοψε τη λειτουργία του λόγω του ότι η Moscuna Dunca ανακλήθηκε από την οικογένειά της στην Κωνσταντινούπολη.

Τα άνω αναφερόμενα σχολεία, συμπεριλαμβανομένου της Ελληνικής Κοινότητας του Βουκουρεστίου, οι διευθυντές των οποίων, Έλληνες υπήκοοι, διορίζονται από την εκάστοτε κοινότητα, είχαν την ελευθερία να καθορίσουν αναλυτικά προγράμματα σπουδών της αρεσκείας τους και μπορούσαν να προβούν σε προσλήψεις προσωπικού είτε ελληνικής είτε ρουμανικής καταγωγής, ενώ οι διδάσκοντες ελληνικής καταγωγής που επρόκειτο να προσληφθούν είχαν την

ελευθερία να εγκατασταθούν και να διαμένουν στη Ρουμανία για όσο διαρκούσε η σύμβασή τους. Στα ελληνικά σχολεία φοιτούσαν κυρίως μαθητές τέκνα Ελλήνων υπηκόων (υπογράφουν N. Iorga και K. Κόλλας).

Τα τελευταία χρόνια, τα μέλη της κοινότητας κατέβαλαν σοβαρές προσπάθειες, προκειμένου η ελληνική γλώσσα να συνεχίσει να διδάσκεται στην έδρα της Κοινότητας. Δυστυχώς, όμως, τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας σταμάτησαν να διδάσκονται το 2009, έτος κατά το οποίο η ελληνική γλώσσα διδασκόταν σε 14 μαθητές¹⁹⁹.

5.12 Ελληνική Κοινότητα Ιασίου (Iași)

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail:	/
Website:	http://www.greekcommunity.go.ro/
Τηλ. / Φαξ :	0040 232 261965
Κινητό:	/
Διεύθυνση:	Λεώφ. Ștefan Cel Mare și Sfânt αριθ. 2 bis, 1ος όροφος, Ιάσιο, TK 6600
Έτος ίδρυσης:	1990
Αριθμός μελών:	385 (+180 φιλέλληνες)
Πρόεδρος:	Marica Pieptu (τηλ. επικοινωνίας: 0040 232140465)
Καθηγητής γλώσσας:	Gorgos Irina, Doina Tofănescu, Roxana Cosma

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη του Ιασίου. Σύντομο ιστορικό

Το Ιάσιο, ένα από τα σπουδαιότερα πνευματικά, πολιτιστικά και κοινωνικά κέντρα του Ελληνισμού, αλλά και εστία καλλιέργειας της απελευθερωτικής ιδέας των υποδούλων Ελλήνων και Ρουμάνων κατά τη διάρκεια της οθωμανικής κυριαρχίας, διατηρεί μέχρι σήμερα τον αέρα της αρχοντιάς και της παράδοσης. Αναφέρεται για πρώτη φορά σε γραπτές μαρτυρίες κατά τα τέλη του 14^{ου} αιώνα, ενώ από τα μέσα του 16^{ου} ανακηρύσσεται πρωτεύουσα της Μολδαβίας. Η ανάπτυξή του σε πνευματικό κέντρο αναδεικνύει το Ιάσιο σε μια από τις σημαντικότερες πόλεις της Βαλκανικής. Την ιστορία της πόλης και της ανάπτυξής της σημαδεύει η ακμάζουσα εμπορική παροικία των Ελλήνων, αλλά και η κατάληψη απ' αυτούς καίριων δημοσίων θέσεων.

---

¹⁹⁹ Πληροφορίες κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας με την πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Γιούργεβο, Bucur Călina, την οποία ευχαριστούμε ιδιαίτερα.

Οι ελληνικής καταγωγής ηγεμόνες της Μολδαβίας, οι πολιτικοί, οι δάσκαλοι, οι κληρικοί, οι γιατροί, οι φιλόσοφοι, οι συγγραφείς συμβάλλουν αποφασιστικά στην ανάδειξη του Ιασίου ως πνευματικού κέντρου.

Στο Ιάσιο ακόμη και σήμερα αγγίζεις τα λείψανα από τις πρώτες ώρες της εξέγερσης του υπόδουλων Ελλήνων. Σημαντικό κέντρο της Φιλικής Εταιρείας, επιλέχτηκε ως επίκεντρο της συγκρότησης των ελληνικών δυνάμεων. Εδώ ο Κοζανίτης Γ. Λασσάνης συγκεντρώνει και στρατολογεί πολεμιστές κατ' εντολή του Αλέξανδρου Υψηλάντη. Εδώ στις 22 Φεβρουαρίου του 1821 ο Αλέξανδρος Υψηλάντης μαζί με τα αδέρφια του Νικόλαο και Γεώργιο, επικεφαλής 200 περίπου πεζών και ιππέων, κηρύσσει την Επανάσταση των Γραικών. Εδώ σχηματίζεται ο ηρωικός «Ιερός Λόχος» από Ελληνόπουλα της μαθητικής νεολαίας».

Το Ιάσιο, ως πρωτεύουσα της Μολδαβίας, περιβάλλεται από πνευματική ζώνη που αποτελείται από μοναστήρια. Στα περισσότερα μοναστήρια ζούσαν Έλληνες μοναχοί. Τα περισσότερα μοναστήρια ήταν αφιερωμένα στο Πανάγιο Τάφο των Ιεροσολύμων (τα μοναστήρια Γαλατά, Άγιος Σάββας, Cetățuia, Hlincea, Barnovschi, Bâpnova) και στο Άγιο Όρο (τα μοναστήρια Τριών Ιεραρχών, Golia, Bârboi, Άγιος Αθανάσιος κ.ά.) και φιλοξένησαν και υποστήριξαν ολόκληρη γενιά ελλήνων εμπόρων οι οποίοι είχαν έρθει να αναζητήσουν την τύχη τους στα μέρη αυτά. Κατά τον 16^ο-17^ο αιώνα, τα μοναστήρια αυτά χρηματοδοτήθηκαν γενναιόδωρα από τους ρουμάνους ηγεμόνες, οι οποίοι εξασφάλισαν τους απαραίτητους πόρους για την επιβίωση των ελληνικών μοναστηριών τα οποία βρίσκονταν στο έδαφος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Πάντα οι Έλληνες της μολδαβικής πρωτεύουσας είχαν τη δυνατότητα να κατέχουν ιδιοκτησίες και κρατικά αξιώματα (τελώνες, ποστέλνικοι). Κανένας έλληνας μοναχός δεν κατάφερε να ανέβει στο θρόνο του μητροπολίτη της Μολδαβίας. Ακόμα από τα τέλη του 17^{ου} αιώνα, οι Dumitrașco Cantacuzino και Antonie Ruset θεωρήθηκαν πρώτο-φαναριώτες. Μεταξύ 1711-1821 ακολούθησε η λεγόμενη «φαναριώτικη εποχή», με πρώτο ηγεμόνα τον Νικόλαο Μαυροκορδάτο και τελευταίο τον Μιχαήλ Σούτσο. Την περίοδο αυτοί, πληθώρα Ελλήνων, πιστωτές των ηγεμόνων ή απλώς φιλόδοξοι, συνόδεψαν τους Φαναριώτες στη Μολδαβία²⁰⁰.

---

²⁰⁰ Για περισσότερες πληροφορίες, βλέπε Ion Bulei, *Ιστορία των Ρουμάνων*, κεφάλαιο «Φαναριώτες και φαναριωτισμός», εκδόσεις Αντ. Σταμούλης, μετάφραση Τσιπριάν Σούτσιου, Θεσσαλονίκη, 2008. Βλέπε επίσης Α. Ταμπάκη, ό.π., σ. 15.

Το πρώτο κύμα των ελλήνων αριστοκρατών (Καντακουζηνοί, Παλαιολόγοι, οικογένεια Ρωσσετή) ενσωματώθηκαν στην τάξη των ντόπιων βογιάρων. Την εποχή αυτή, πολλοί έλληνες έμποροι απέκτησαν ονόματα ανάλογα με τους τόπους καταγωγής τους. Οι Ηγεμονικές Ακαδημίες του 18^{ου} αιώνα του Ιασίου και του Βουκουρεστίου διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο. Η Ακαδημία του Ιασίου ιδρύθηκε από τον ηγεμόνα Γρηγόριο Γ' Γκίκα, το 1776, και έδρευε απέναντι από τη Μητρόπολη του Ιασίου. Από τους καθηγητές της Ακαδημίας, γνωστοί είναι οι Δανιήλ Philirpidis και Δημήτριος Γκοβδέλλας, με σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της γενιάς των επαναστατών του 1821²⁰¹.

Το πρώτο ελληνικό τυπογραφείο της Μολδαβίας ιδρύθηκε το 1681, στο μοναστήρι της Cetățuia, από τον Δοσίθεο Νοταρά, πατριάρχη Ιεροσολύμων. Αποτελούσε το πιο σημαντικό ελληνικό τυπογραφείο της ανατολής. Για τα κείμενα που εκδόθηκαν εδώ εργάστηκαν έλληνες λόγιοι, όπως οι Ιωάννης Κομνηνός Μόλυβδος και Ιερεμίας Κακαβέλας (καθηγητής του Δημητρίου Καντεμήρ). Πολλά από τα κείμενα που τυπώθηκαν εδώ εντάχθηκαν αργότερα στη γνωστή σειρά της Πατρολογίας του J.P. Migne.

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, η πρωτεύουσα της Μολδαβίας φιλοξενούσε τη σημαντικότερη αριθμητικά ελληνική παροικία της Μολδαβίας, κυρίως λόγω της κοινωνικής θέσης και της μορφωτικής διάστασης ορισμένων εκ των μελών της. Σε αυτούς απευθυνόταν το τυπογραφείο το οποίο έφερε ο Μανουήλ Βερνάδος (1812-1821) από τη Βιέννη. Εδώ τυπώθηκε το έργο με τίτλο *Προσευχές και αναγνώσματα εν καιρώ πολέμου* του Γρηγορίου Ειρηνοπούλεως, το 1821, αφιερωμένο στον Αλ. Υψηλάντη, ειδική παραγγελία για τους εθελοντές του Ιερού Λόχου (αντίτυπο βρίσκεται στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη των Αθηνών). Επίσης εδώ τυπώθηκε το 1821 η *Ανθολογία επαναστατικών ασμάτων*, η οποία φλόγιζε τις καρδιές των ελλήνων εθελοντών.

Το 1821 στο Ιάσιο ήχησε το σήμα της έναρξης του αγώνα για την απελευθέρωση της Ελλάδας. Το *Διάγγελμα* της 24^{ης} Φεβρουαρίου του Υψηλάντη τυπώθηκε στο Μοναστήρι των Τριών Ιεραρχών²⁰².

Στις 25 Φεβρουαρίου 1835 στο Ιάσιο ιδρύθηκε το πρώτο Γενικό Προξενείο της Ελλάδας στα Ρουμανικά Πριγκιπάτα, με πρώτο πρόξενο τον Κ. Σακελλάριο. Στο

---

²⁰¹ Ρωξ. Αργυροπούλου, «Οι Ελληνικές Ακαδημίες του Βουκουρεστίου και του Ιασίου», Ένθετο Περιοδικό «Ιστορικά» της εφημερίδας «Ελευθεροτυπία», 5 Ιουλίου 2001, σ. 26-28.

²⁰² Πληροφορίες από την ιστοσελίδα της Ελληνικής κοινότητας Ιασίου.

αξίωμα ακολούθησαν, με τη σειρά, οι: Ν. Μάνος, ταγματάρχης Gh. Voinescu (1840), Ιωάννης Σακελλαρίδης. Είναι γνωστά και τα ονόματα μερικών αντι-προξένων: Αντώνιος (1843), Αχιλλέας Λεβέντης (1847) Κρητικός. Από τους πρώτους δραγουμάνους (μεταφραστές) του Ελληνικού Προξενείου του Ιασίου αναφέρουμε τους Γεώργιο Βλαχαΐτη (1841), Αλέξανδρο Μεταξά (1842), Samurcaş, Επαμεινώνδα Διογενίδη (1849)²⁰³.

Με τη σημερινή της μορφή η Ελληνική Κοινότητα Ιασίου ιδρύθηκε το 1990. Η ομάδα η οποία πήρε την πρωτοβουλία για την ίδρυση της κοινότητας αποτελούταν από τους Vlahidis Panaitis, Vlahidis Ioan, Vlahidis Panaitis Nikos, Rados Andreas και Terzudis Nikos. Ο πρώτος πρόεδρος της Ελληνικής κοινότητας υπήρξε ο Ανδρέας Ράδος. Από το 1992, πρόεδρος ανέλαβε η Marika Pierpu. Σήμερα η Ελληνική Κοινότητα Ιασίου αριθμεί 385 μέλη και 180 φιλέλληνες. Αλλά οι Έλληνες στο Ιάσιο είναι πολύ περισσότεροι, βεβαιώνει η πρόεδρος της Μαρίκα Πιέπτου. Στις εκδηλώσεις που διοργανώνουν εμφανίζονται πολύ περισσότεροι²⁰⁴.

γ. Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην πόλη του Ιασίου και λοιπές δραστηριότητες²⁰⁵

Πολλά δημόσια κτίρια της πόλης και εκκλησίες, που χρονολογούνται από τον 18^ο αιώνα, οφείλονται στον ηγεμόνα Γρηγόριο Β' Γκίκα, ενώ ο διάδοχός του, Γρηγόριος Γ' Γκίκας, ιδρύει το πρώτο δημόσιο ελληνικό σχολείο στο Ιάσιο. Αλλά θεμελιωτής των ελληνικών γραμμάτων στο Ιάσιο υπήρξε ο Ρουμάνος ηγεμόνας Βασίλειος Λούπου (1634-1653). Αυτός ανέθεσε σε μοναχούς τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στα παιδιά των ευγενών Ρουμάνων και εγκατέστησε ελληνικό τυπογραφείο στη Μονή των Τριών Ιεραρχών. Αργότερα, με την επισημοποίηση της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας, πολλά σλάβικα σχολεία μετατρέπονται σε ελληνικά.

Τα ανώτερα ελληνικά σχολεία απόκτησαν την εποχή εκείνη πανορθόδοξο και παμβαλκανικό χαρακτήρα και φοιτούν σ' αυτά όχι μόνο Έλληνες αλλά και Βλάχοι, Ρουμάνοι, Βούλγαροι, Σέρβοι, Αλβανοί, ακόμη και Τούρκοι. Η περίφημη Ελληνική Ηγεμονική Σχολή στο Ιάσιο ιδρύεται το 1709 και οργανώνεται το 1710 από τον πρώτο Φαναριώτη ηγεμόνα της Μολδαβίας, τον Νικόλαο Μαυροκορδάτο. Ο ίδιος ιδρύει ελληνικό τυπογραφείο στη Μονή του Αγίου Σάββα. Από το 1774 η σχολή μετατρέπεται σε ακαδημία με φιλολογικό, θεολογικό, μαθηματικό και φυσικό τμήμα, ακαδημία που έγινε γνωστή για τους σπουδαίους Έλληνες καθηγητές της, όπως ο

²⁰³ Ο.π.

²⁰⁴ Ο.π.

²⁰⁵ Πληροφορίες από την ιστοσελίδα της Ελληνικής Κοινότητας Ιασίου.

Νικ. Τζερτζούλης, ο Ιώσηπος Μοισιόδαξ, ο Σεβαστός Κυμηνίτης. Στο Ιάσιο λειτούργησε επίσης την ίδια εποχή ελληνική Μηχανική Σχολή. Στον Νικόλαο Μαυροκορδάτο οφείλεται και η οργάνωση μεγάλης βιβλιοθήκης, που περιλάμβανε εκατοντάδες τόμους έντυπα και χειρόγραφα.

Τα παιδιά που μαθαίνουν ελληνικά στην πόλη του Ιασίου είναι πλέον ελάχιστα (περίπου 10 κάθε έτος)²⁰⁶. Συνήθως διαμορφώνονται δύο ομάδες μαθητών, μία των αρχαρίων και μία των προχωρημένων. Στα μαθήματα συμμετέχουν και αρκετοί φοιτητές της Θεολογικής Σχολής και μοναχοί. Για τα μαθήματα η διδάσκουσα αμείβεται ως ωρομίσθια από το Υπουργείο Παιδείας της Ρουμανίας²⁰⁷.

Το διάστημα 23-25.05.2008 στην πόλη του Ιασίου διοργανώθηκε η 7^η Ολυμπιάδα Ελληνικής Γλώσσας, στις αίθουσες του Γενικού Σχολείου «Ion Simionescu». Στον διαγωνισμό έλαβαν μέρος 66 μαθητές ελληνικής καταγωγής και φιλέλληνες, όλων των ηλικιών και γλωσσικών επιπέδων. Τους διοργανωτές τίμησαν με την παρουσία τους ο υπουργός Παιδείας της Ρουμανίας Anghel Stanciu, ο πρόεδρος της επιτροπής για την Εκπαίδευση της Βουλής των Ρουμάνων, καθώς και εκπρόσωποι των τοπικών Αρχών και της προεδρίας της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας²⁰⁸.

Επίσης, στο Πανεπιστήμιο Ιασίου λειτουργεί τμήμα (λεκτοράτο) ελληνικής γλώσσας, όπου υπηρετεί για αρκετά χρόνια πλέον η διδάσκουσα Στέλλα Κάραλη, αποσπασμένη από το Υπουργείο Παιδείας της Ελλάδας. Η διδάσκουσα χρησιμοποιεί το εγχειρίδιο *Ξέρεις ήδη ελληνικά* (2011, Ιάσιο)²⁰⁹.

Η Ελληνική Κοινότητα Ιασίου διαθέτει το χορευτικό συγκρότημα «Ορφέας».

5.13 Ελληνική Κοινότητα Ιζβοάρελε (Izvoarele)

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail:	/
Website:	/
Τηλ. / Φαξ :	0040 240 548727
Κινητό:	0040 721 442330
Διεύθυνση:	Κωμόπολη Izvoarele, T.K. 827105,

²⁰⁶ Τηλεφωνική επικοινωνία με τη διδάσκουσα Gorgos Irina και με την πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Ιασίου, κυρία Pieptu Marica.

²⁰⁷ Σύμφωνα με τα λεγόμενα της διδάσκουσας Gorgos Irina.

²⁰⁸ Πληροφορίες από την ιστοσελίδα της Ελληνικής Κοινότητας Ιασίου.

²⁰⁹ Πληροφορίες από τη διδάσκουσα Στέλλα Κάραλη.

νομός Τούλτσα

Έτος ίδρυσης:	1830
Αριθμός μελών:	2.500 (+ 1.500 διασπαρμένοι)
Πρόεδρος:	Σ. Δασκάλου
Καθηγητής γλώσσας:	Αποσπασμένοι από την Ελλάδα

β. Η παρουσία των Ελλήνων στο χωριό Ιζβοάρελε. Σύντομο ιστορικό

Το χωριό δημιουργήθηκε το 1820 από Έλληνες της Θράκης (περιοχή Σαράντα Εκκλησιών), όταν αυτοί, για να αποφύγουν τις τούρκικες θηριωδίες, ακολούθησαν τον ρώσικο στρατό (ο οποίος είχε φτάσει μέχρι την Αδριανούπολη) και εγκαταστάθηκαν στην περιοχή. Αρχικά οι πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν στη Ρωσία, αλλά το 1830 αποφάσισαν να επιστρέψουν στην Ελλάδα. Στην πορεία τους προς την πατρίδα αναγκάστηκαν να σταματήσουν στο χωριό αυτό κι έκτοτε έμειναν εκεί²¹⁰. Το χωριό κατοικείται από 2.500 Έλληνες ενώ άλλοι 1.500 ζουν σε διπλανά χωριά. Πρόκειται ίσως για τη μεγαλύτερη αμιγή Ελληνική Κοινότητα στην Ευρώπη. Ακόμα και σήμερα οι κάτοικοί του, όλοι Έλληνες, μιλάνε ελληνικά και έχουν άσβεστη μέσα τους τη φλόγα και την αγάπη για την πατρίδα τους, την Ελλάδα. Σήμερα φαίνεται ότι η Ελληνική Κοινότητα αποσχίστηκε από την Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας, λόγω διαφοριών. Το χωριό είναι παραμελημένο και οι συνθήκες διαβίωσης πολύ δύσκολες²¹¹.

Τα τελευταία χρόνια το χωριό βγήκε από την αφάνεια και έγινε γνωστό στην Ελλάδα εξαιτίας συνεργασιών με πολλούς φορείς και οργανώσεις. Επίσης, το χωριό απέκτησε κοινοτική βιβλιοθήκη και πολιτιστικό κέντρο, με τη βοήθεια του Ελληνικού Κράτους, συνέβαλε στην κατασκευή καινούργιου Δημοτικού Μεγάρου και, με τη βοήθεια του ελληνικού κράτους, κατάφερε να ενταχτεί στο πρόγραμμα ΕΣΟΑΒ για έργα ανάπλασης χρηματοδοτούμενα από την Ελλάδα ύψους 3.500.000 ευρώ. Οι κάτοικοι του χωριού πέτυχαν την εκλογή Δήμαρχου και τον πλήρη έλεγχο του Δημοτικού Συμβουλίου, δημιούργησαν ποδοσφαιρική ομάδα και χορευτικό τμήμα και κατάφεραν να λειτουργήσουν τμήματα διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας.

²¹⁰ http://ro.wikipedia.org/wiki/Izvoarele,_Tulcea

²¹¹ Πληροφορίες κατόπιν επικοινωνίας με μέλη της Ελληνικής Κοινότητας Ιζβοάρελε.

γ. Ελληνορθόδοξοι ναοί στο χωριό Ιζβοάρελε

Στο χωριό ξαναλειτουργεί εκκλησία στην ελληνική γλώσσα με ιερέα που παραχώρησε η Ιερά Μητρόπολη Καστοριάς, με τη σύμφωνη γνώμη του Οικουμενικού Πατριαρχείου άλλα και του τοπικού ιεράρχη.

δ. Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο χωριό Ιζβοάρελε

Στο χωριό υπάρχει ελληνικό σχολείο, το οποίο, ενώ παλιότερα στεγαζόταν στο κτίριο του ρουμάνικου σχολείου, τώρα για κάποιους λόγους έχει απαγορευτεί η χρήση του. Τα μαθήματα του ελληνικού σχολείου συνεχίζονται σήμερα στο Πολιτιστικό Κέντρο της Ελληνικής Κοινότητας, σε 2-3 αίθουσες που διαθέτουν. Φοιτούν περίπου 100 παιδιά, ενώ στην περιοχή υπάρχουν συνολικά περίπου 300 που λόγω έλλειψης χώρου δεν μπορούν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα.

Λειτουργεί Νηπιαγωγείο, 3 τάξεις που καλύπτουν τα παιδιά του Δημοτικού και 2 τάξεις του Γυμνασίου. Τα παιδιά παρακολουθούν το πρωί το Ρουμάνικο σχολείο και τα ελληνικά μαθήματα 4 φορές την εβδομάδα. Δυστυχώς, λόγω των δύσκολων συνθηκών διαβίωσης, δεν υπάρχουν χρήματα να καλυφθούν τα λειτουργικά έξοδα του σχολείου, τα οποία ανέρχονται μόλις σε 200 ευρώ το μήνα. Οι ανάγκες πέρα από τα λειτουργικά έξοδα είναι πολλές: χρειάζονται σχολικοί πίνακες, βιβλία και γραφική ύλη (τετράδια, στυλό και μολύβια) αλλά και ρουχισμός και παιχνίδια.

Πριν λίγο καιρό σχετικό ρεπορτάζ στην εκπομπή ΟΔΥΣΣΕΙΑ στην τηλεόραση της ΕΡΤ ευαισθητοποίησε την Ένωση Γονέων και Κηδεμόνων του Ελληνικού Τμήματος του Ευρωπαϊκού Σχολείου Βρυξελλών, η οποία προτείνει την υιοθέτηση του Ελληνικού Σχολείου του Izvoarele με την ανάληψη των λειτουργικών εξόδων και την προμήθεια ειδών πρώτης ανάγκης. Ορισμένα από τα μέλη της Ένωσης ανέλαβαν ήδη δράση συγκεντρώνοντας χρήματα και σχολικά είδη και έχουν καταθέσει διάφορες προτάσεις/ιδέες για την αποτελεσματικότερη υποστήριξη του σχολείου και των κατοίκων του Izvoarele. Θα πρέπει να σημειωθεί ακόμη ότι τα τελευταία χρόνια, το Υπουργείο Παιδείας αποσπά στο Izvoarele εκπαιδευτικούς για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στους μαθητές. Μάλιστα, η ανάπλαση του χωριού έχει ενταχθεί στο Εθνικό Σχέδιο για την Οικονομική Ανασυγκρότηση των Βαλκανίων (ΕΣΟΕΑΒ), με συνολικό προϋπολογισμό 3 εκατομμυρίων ευρώ²¹².

---

²¹² <http://www.hfc.gr/wmt/webpages/index.php?lid=1&pid=34&apprec=70>

5.14 Ελληνική Κοινότητα Ονέστι (Onești)²¹³

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail:	/
Website:	/
Τηλ. / Φαξ :	0040 234 310139, 0040 234 324219
Κινητό:	0040 727 856012
Διεύθυνση:	οδός Poștei, αριθ. 11, T.K. 801021, πόλη Onești, νομός Bacău
Πρόεδρος:	Takis Kiriakopoulos
Καθηγητής γλώσσας:	Mariana Papahristu, Lili Ciocan Mațuka και Cristina Kiriakopolu

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη Ονέστι. Σύντομο ιστορικό:

Η Ελληνική Κοινότητα της πόλης Ονέστι ιδρύθηκε κατόπιν πρωτοβουλίας της επιτροπής αποτελούμενης από τους Maria Mațuka, Μοτσει Angheliki και του πρώτου προέδρου Simos Luliadis. Αργότερα πρόεδροι της τοπικής κοινότητας διετέλεσαν οι Maria Mațuka, Iannis Rallis, Vasilis Gourzanopoulos και Takis Kiriakopoulos.

γ. Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην πόλη Ονέστι²¹⁴

Τα πρώτα μαθήματα ελληνικής γλώσσα εγκαινιάστηκαν στις 15.09.1995 και διδάσκονταν κάθε Σάββατο και Κυριακή στην έδρα της κοινότητας καθώς και στο γενικό Σχολείο αριθ. 9 της πόλης Ονέστι, με την υποστήριξη της Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της πόλης. Τα πρώτα μαθήματα διδάχτηκαν από την Angheliki Kostopoulou Μοτσει, ενώ μετά το 1996 τη διδασκαλία ανέλαβαν διαδοχικά οι Mariana Papahristu, Lili Ciocan Mațuka και Cristina Kiriakopolu. Εκτός από τα μαθήματα ελληνικών, η κοινότητα συμμετέχει με τραγούδια και χορούς σε διάφορες εκδηλώσεις στην πόλη. Την επιμέλεια του παιδικού συγκροτήματος έχει η διδάσκουσα Margarita Ciogici, διδάκτορας μουσικής και ομιλήτρια της ελληνικής γλώσσας.

²¹³ <http://cartography.web.auth.gr/Maplibrary/New/diaspora/koinothtes2.html>

²¹⁴ Τηλεφωνική επικοινωνία με την πρόεδρο της Ελληνικής κοινότητας Ονέστι.

5.15 Ελληνική Κοινότητα Πιάτρα-Νεάμτζ (Piatra-Neamț)

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail:	comelpn@yahoo.com
Website:	/
Τηλ. / Φαξ :	0040 233 212014
Κινητό:	/
Διεύθυνση:	Λεωφ. Decebal, αριθ. 9, πολυκ. 2, διαμ. 4, νομός Piatra Neamț
Έτος ίδρυσης:	1993
Αριθμός μελών:	50
Πρόεδρος:	Vîțu Nicolae
Καθηγητής γλώσσας:	Elena Amancea (1990), Elisabeta Rusu Feraru (1993) και Smaranda Iamandi (2006) ²¹⁵ :

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη Πιάτρα Νεάμτζ. Σύντομο ιστορικό²¹⁶

Από τους Έλληνες οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στην πόλη κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα αναφέρουμε τον Δημήτριο Λάλο (1835 - 1917), ο οποίος ασχολήθηκε με το εμπόριο και την εκμετάλλευση των δασών. Αργότερα έγινε γαιοκτήμονας αγοράζοντας μεγάλη δασική έκταση 45.000 εκταρίων από πλούσιο άρχοντα της Μολδαβίας κοντά στο χωριό Μπροστένι. Απέκτησε 4 αγόρια, που σπούδασαν στο εξωτερικό, και μία κόρη. Ο γιος του, Γεώργιος Δ. Λάλος, ασχολήθηκε με επιχειρήσεις και με τον πλούτο που δημιούργησε χρηματοδότησε την ανέγερση διδακτηρίου στην Πιάτρα - Νεάμτζ (1927). Σήμερα το οίκημα σώζεται και στεγάζει το βιομηχανικό Λύκειο της πόλης και ένα σχολείο Μέσης Εκπαίδευσης. Ο ίδιος ίδρυσε ταμείο με τους πόρους του οποίου χορηγούσε υποτροφίες σε φοιτητές και ετήσια χρηματικά βραβεία στους μαθητές που διακρίνονταν σε ήθος, επιμέλεια και σωματική άσκηση.

Ο Γεώργιος Δημ. Λάλος (1876-1961) σπούδασε νομικά στο Παρίσι, παντρεύτηκε Γαλλίδα και έγινε ο πλουσιότερος άνθρωπος της περιοχής. Η μικρότερη

²¹⁵ Φαρασόπουλος Βασίλειος, «Οι Έλληνες στη χώρα των Καρπαθίων. Ελληνική Κοινότητα Πιάτρα Νεάμτζ», εκδόσεις του πολιτιστικού συλλόγου Ενδοχώρα, Αλεξανδρούπολη, 1996, σ. 101-108.

²¹⁶ Για τη σύνταξη της παρούσας μελέτης χρησιμοποιήθηκαν αποσπάσματα από τη μελέτη του Φαρασόπουλου Βασίλειου με τίτλο «Οι Έλληνες στη χώρα των Καρπαθίων. Ελληνική Κοινότητα Πιάτρα Νεάμτζ», Συλλογή - Καταγραφή στοιχείων - Φωτογράφιση: Νικόλαος Παυλίδης - Ελισάβετ Ρούσου, σύνθεση - επιμέλεια κειμένου: Βασίλειος Φαρασόπουλος, εκδόσεις του πολιτιστικού συλλόγου «Ενδοχώρα», Αλεξανδρούπολη, 1996, σ. 101-108.

κόρη του, που έμεινε στην πόλη, δέχτηκε πολλές ταπεινώσεις και προσβολές από το καθεστώς. Για να επιβιώσει εργάστηκε σαν δούλα μέχρι του θανάτου της. Το σπίτι του είναι σήμερα «Σπίτι των προσκόπων» στην οδό Στεφάν Τσέλ Μάρε.

Ένας άλλος Έλληνας που διακρίθηκε για το έργο και την προσφορά του στην πόλη της Πιάτρα - Νεάμτς ήταν ο Σκούλης Λογοθέτης (1870). Με την οικονομική ευμάρεια που απέκτησε χρηματοδότησε την κατασκευή μιας γέφυρας κοντά στη μεγάλη αγορά πάνω στο μικρό ποταμό Κουέδζι, που διασχίζει την πόλη μοιράζοντάς την στα δύο.

Ο Δημήτρης Θρ. Λεβέντης (1880 -1935) κατασκεύασε απέναντι από το σημερινό θέατρο της πόλης συγκρότημα οικοδομών, που περιελάμβανε ξενοδοχείο, κινηματογράφο και εστιατόριο το οποίο απέκτησε μεγάλη φήμη για την ποιότητα και γευστικότητα των φαγητών και των ποτών που προσέφερε στους πελάτες του.

Οι Έλληνες προπολεμικά στην περιοχή της Πιάτρα - Νεάμτς δεν ήταν πολλοί όπως σε άλλες πόλεις της Ρουμανίας και γι' αυτό δεν είχαν ιδρύσει κοινότητα και δεν είχαν χτίσει δική τους εκκλησία. Η παρουσία τους άφησε έντονα σημάδια στον τόπο και μαρτυρείται από έγγραφα πως άρχισε στις αρχές τού 19^{ου} αιώνα. Έρχονταν εδώ για αναζήτηση εργασίας και μετά από λίγο καιρό γίνονταν έμποροι, διαχειριστές βογιάρων, γαιοκτήμονες και βιομήχανοι. Η επίδοσή τους στις επιστήμες και τα γράμματα ήταν το ίδιο αξιόλογη.

Την οικονομική ευμάρεια που απέκτησαν δεν τη χρησιμοποίησαν μόνο για δικό τους όφελος. Στον κεντρικότερο δρόμο της πόλης και στις παλιές γειτονιές σώζονται οικοδομήματα και σπίτια που προκαλούν σήμερα τον θαυμασμό για το αρχιτεκτονικό κάλλος, τη μεγαλοπρέπεια και ομορφιά τους. Πολλά από τα σπίτια και τα οικοδομήματα των Ελλήνων έχουν δοθεί σε χρήση σαν πολιτιστικά κέντρα και για να στεγάσουν κρατικές υπηρεσίες και ιδρύματα.

Σήμερα ο αριθμός των μελών της Ελληνικής Κοινότητας Πιάτρα Νεάμτς ανέρχεται στα περίπου 50 άτομα.

γ. Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην πόλη Πιάτρα Νεάμτς

Από το έτος 1993, η Ελληνική Κοινότητα Πιάτρα Νεάμτς πήρε την πρωτοβουλία να οργανώσει ένα φροντιστήριο Ελληνικής γλώσσας. Τα μαθήματα γίνονται κάθε Σάββατο (4 ώρες διδασκαλίας) σε αίθουσα που έχει παραχωρηθεί από τον Δήμο της πόλης για τη στέγαση των λειτουργικών αναγκών της Κοινότητας.

Το διδακτικό έργο ασκείται από την κυρία Ρούσου Ελισάβετ (ρουμανικής καταγωγής), καθηγήτρια γαλλικών σε λύκειο της πόλης, η οποία γνωρίζει καλά τα Ελληνικά, έχει πιστοποιητικό σπουδών από το Φροντιστήριο Ελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Ιασίου και έχει μέχρι σήμερα παρακολουθήσει σεμινάρια για εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Η καθηγήτρια εργάζεται χωρίς αμοιβή.

Τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας διδάσκονται δωρεάν για τα ελληνόπουλα της τοπικής κοινότητας και συνοδεύονται από συμμετοχές στις λοιπές δραστηριότητες της Ελληνικής Κοινότητας (ποιήματα, τραγούδια, Ολυμπιάδα Ελληνικής Γλώσσας). Η ηλικία των μαθητών κυμαίνεται από 7-30 ετών. Πολλοί απ' αυτούς έχουν ρουμανική καταγωγή. Ο αριθμός τους προσεγγίζει τους 25. Τα μέσα διδασκαλίας θεωρούνται ανεπαρκή. Οι υπόλοιποι εξυπηρετούνται με φωτοτυπίες των θεματικών ενοτήτων του βιβλίου. Χρησιμοποιείται και το κλασικό αλφαβητάριο με καλά αποτελέσματα. Οι μαγνητοφωνημένες κασέτες που έχουν σταλεί από την Ελλάδα καλλιεργούν την ακουστική αντίληψη και προφορά.

Η δασκάλα μαζί με τους μαθητές έχουν συγκροτήσει μικρή καλλιτεχνική ομάδα με το όνομα «Νίκη», η οποία μέχρι σήμερα έχει παρουσιάσει Ελληνικά τραγούδια και ποιήματα στις εκδηλώσεις εορτασμού των εθνικών επετείων της Ελλάδας στο Βουκουρέστι (28-10-1994) και στην πόλη (25-3-1995) και στις γιορτές Πρωτοχρονιάς και Χριστουγέννων»²¹⁷.

Στην ελληνική κοινότητα της Πιάτρα Νεάμτς ανατέθηκε φέτος, το 2011, η διεξαγωγή της 10ης Ολυμπιάδας της Ελληνικής Γλώσσας.

5.16 Ελληνική Κοινότητα Πιτέστι (Pitești)

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail:	/
Website:	/
Τηλ. / Φαξ :	0040 248-216521
Κινητό:	0040 723 397 729
Διεύθυνση:	οδός Sfânta Vineri, πολυκ. D26, Pitești, νομός Argeș, T.K. 110024

---

²¹⁷ Απόσπασμα από την άνω αναφερόμενη μελέτη και από επιτόπια έρευνα με την ευκαιρία της συμμετοχής στην Ολυμπιάδα Ελληνικής Γλώσσας 2011 η οποία διεξάχθηκε στην πόλη Πιάτρα Νεάμτς.

Αριθμός μελών: 240 (+100 φιλέλληνες)

Έτος ίδρυσης: 20.06.1990

Πρόεδρος: Cernătescu Mihaela

Καθηγητής γλώσσας: Cernătescu Mihaela

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη Πιτέστι. Σύντομο ιστορικό²¹⁸:

Το χωριό Pitești αναπτύχθηκε οικονομικά, απέκτησε αστικά χαρακτηριστικά και ειδικεύτηκε σε ό,τι αφορά στις ανταλλαγές προϊόντων και τις τέχνες. Οι δρόμοι έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξή του, επειδή το Pitești βρίσκεται πάνω σε δρόμους στους άξονες νότια-βόρεια και ανατολικά-δυτικά, γεγονός που βοήθησε στην αύξηση των εσόδων των ελλήνων τελωνών. Από τους δρόμους που ξεκινούσαν από το Pitești, τα εμπορεύματα έφθαναν πέρα από το Δούναβη, στο Βυζάντιο και στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, ενώ προς τη Δύση περνούσαν από την Τρανσυλβανία. Από τους έλληνες τελώνες, αναφέρουμε μερικά ονόματα: Γεώργιος Στεργιόπουλος, Αναστάσιος Χοτονόγου (ρουμ. Anastasie Hotonogu), Tănase Zaraf. Το τελωνείο του Pitești καθώς και αυτό της τοποθεσίας Căineni ήταν μισθωμένα από τον Dimitrie Mihail Dinu από την Craiova, τον πατέρα του ζωγράφου Theodor Aman. Οι έλληνες έμποροι μετέφεραν προς την πόλη Σιμπίου κυρίως κρασιά και τσίπουρο.

Η Ελληνική Κοινότητα του Pitești έδωσε αρκετούς δημάρχους, νομάρχες, δικαστικούς, δικηγόρους, καθηγητές, κτήτορες σχολείων και ναών. Είναι γνωστά ονόματα Ελλήνων οι οποίοι συμμετείχαν στην πολιτική ζωή του τόπου και στις επαναστάσεις του 1821 και 1848, όπως ο βογιάρος Ioan Mavrodolu, ένθερμος υποστηρικτής των μελών της Εταιρείας. Μεταξύ 1827-1832 ο Mavrodolu διετέλεσε έφορος της περιοχής Argeș-Vlașc.

Μέλη της Λέσχης των Επαναστατών υπήρξαν οι αδελφοί Scarlat, Ștefan και Demostene Turnavitu. Ο Scarlat διατέλεσε νομάρχης της πόλης Râmnicu Sărat, ο Demostene Turnavitu υπήρξε κομισάριος στην προπαγάνδα, ενώ ο Στέφανος είχε καταταγεί εθελοντής στο στρατόπεδο του Râureni-Vâlcea με το βαθμό του λοχαγού.

Μετά το 1821 στην πόλη ήρθαν ακόμα περισσότεροι Έλληνες, σε διάφορα κύματα: 1821, 1856, 1877, 1900, 1910, 1920. Οι περισσότεροι από αυτούς ασχολήθηκαν με το χοντρικό και το λιανικό εμπόριο. Μεγάλο κύμα ελλήνων μεταναστών σημειώθηκε στην πόλη μετά το 1945, όταν πολλοί έλληνες κομμουνιστές

---

²¹⁸ Πληροφορίες από μελέτη του Adrian Titov, ερευνητής του Μουσείου Οινοποιίας και Δενδροκομικής του Golești στο νομό Argeș (βλέπε τη σχετική μελέτη στην ιστοσελίδα www.itconcept.ro).

βρήκαν άσυλο στη Ρουμανία²¹⁹. Ειδικά γι' αυτούς, το ρουμανικό κράτος ανήγειρε τη συνοικία των πολυκατοικιών της κωμόπολης Ștefănești, κοντά στο Pitești. Οι περισσότεροι Έλληνες εντάχθηκαν στην κοινωνία της πόλης συνάπτοντας μεικτούς γάμους.

Με τη σημερινή της μορφή η τοπική Ελληνική Κοινότητα ιδρύθηκε αμέσως μετά το 1990, από 40 μέλη ελληνικής καταγωγής (Ștefan Rorcea, Ioan Paticu, Spiridon Bachide, George Ziguli, Iannis Fasalas). Ο πρώτος πρόεδρος ήταν ο Ștefan Rorcea (1990-1992). Ακολούθησε ο Ioan Paticu (1992-1994) και από το Μάρτιο του 1994 πρόεδρος ανέλαβε η κυρία Mihaela Cernătescu. Σήμερα η Ελληνική Κοινότητα Πιτέστι αριθμεί 240 μέλη και 100 φιλέλληνες²²⁰.

γ. Ελληνορθόδοξοι ναοί στην πόλη Πιτέστι

Ο ελληνικής καταγωγής βογιάρος Ioan Mavrodolu ανήγειρε στο Pitești τον Ι.Ν. Κοιμήσεως της Θεοτόκου (1816-1818), στους τρούλους του οποίου κυμάτισε η σημαία της επανάστασης του 1848. Με συνεισφορά των Ελλήνων της πόλης χτίστηκαν επίσης οι Ιεροί Ναοί της Αγίας Τριάδας (Betelei) και του Προφήτη Ηλία, ο τελευταίος με πρωτοβουλία και χρηματοδότηση του Πέτρου Παντελή, αρχηγού της συντεχνίας των βυρσοδεψών. Μέχρι σήμερα, ο Ι.Ν. του Αγίου Μηνά ονομάζεται επίσης «Ελληνικός», λόγω της οδού όπου διέμεναν αρκετοί Έλληνες (η σημερινή οδός I.C. Brătianu)²²¹.

δ. Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην πόλη Πιτέστι

Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην πόλη Πιτέστι καλλιεργήθηκε από έλληνες δάσκαλους, στο πλαίσιο των ορθόδοξων ναών του Αγίου Γεωργίου, της Παναγίας (Maica Precista), του Mavrodolu και της Ιεράς Σκήτης Buliga. Τα συγκεκριμένα σχολεία ήταν ιδιωτικά και λειτούργησαν μετά το 1820, όταν ο αριθμός τους είχε φτάσει στα 8. Οι δραστηριότητες των σχολείων αυτών είχαν ως αποτέλεσμα τη διάδοση του ελληνικού πολιτισμού στην περιοχή και την ευεργετική επιρροή της ρουμανικής γλώσσας, ειδικά μετά το 1833, όταν στην πόλη ιδρύθηκε και το Εθνικό Σχολείο. Το τελευταίο λειτούργησε στις οικίες του έλληνα εμπόρου Mavrodolu και απέκτησε εξαιρετική φήμη εξαιτίας του έργου του έλληνα καθηγητή Νικόλαου

²¹⁹ Γεώργιος Ντέμος, *Η νοσταλγία του γυρισμού*, Φλώρινα, 2010, μετάφραση Τσιπριάν Σούτσιου (βλέπε τον πρόλογο του μεταφραστή).

²²⁰ Πληροφορίες κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας με την πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Πιτέστι, κυρία Cernătescu Mihaela.

²²¹ Adrian Titov, ό.π.

Σιμωνίδη, νομάρχη του Argez το έτος 1848. Αξιοσημείωτα ήταν επίσης τα σχολεία του Νικόλαου Μυτιληναίου από τη Μυτιλήνη, ακόμα από το 1820, ίδρυμα με 26 χρόνια αδιάκοπης λειτουργίας, και εκείνο του Ιωάννη Αργύρη, μετά το 1846. Σημαντική συνεισφορά στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση της πόλης είχε επίσης και ο Ιλαρίων Γεωργιάδης, ο επίσκοπος επαναστάτης του 1821, ο οποίος το 1836 ίδρυσε το Θεολογικό Σεμινάριο, ίδρυμα το οποίο σήμερα αναβαθμίστηκε σε Θεολογική Σχολή.

Η Ελληνική Κοινότητα Πιτέστι διοργανώνει κάθε χρόνο μαθήματα ελληνικής γλώσσας, τόσο για τα τέκνα των μελών της όσο και για όλους τους ενδιαφερομένους, ανεξαρτήτως ηλικίας και μορφωτικού επιπέδου. Την περίοδο 14-16 Μαΐου 2010 στο Πιτέστι διοργανώθηκε η Ολυμπιάδα Ελληνικής γλώσσας. Η ελληνική γλώσσα διδάσκεται επίσης στο Κέντρο Ξένων Γλωσσών Echo και στη Θεολογική Σχολή (αρχαία ελληνικά)²²². Από καλλιτεχνική άποψη, η κοινότητα περηφανεύεται για τις δραστηριότητες τριών χορευτικών ομάδων («Αθήνα») και μίας ομάδας απαγγελίας ποιημάτων.

5.17 Ελληνική Κοινότητα Πράχοβα (Prahova)

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail:	ceph.ceph@yahoo.com, comunitateaelenaprahova@yahoo.com
Website:	http://www.greekprahova.org/
Τηλ. / Φαξ :	0040 244 524 200
Κινητό:	0040 723 397 729
Διεύθυνση:	οδός Traian, nr. 2, T.K. 100062, πόλη Ploiești, νομός Prahova, Romania
Έτος ίδρυσης:	1923 (επανιδρύθηκε το 1990)
Αριθμός μελών:	519 (300 μέλη + 219 φιλέλληνες)
Πρόεδρος:	Zisopol Dragoș-Gabriel
Καθηγητής γλώσσας:	Δημήτριος Φρυγανιώτης (αποσπασμένος από την Ελλάδα), Tigau Angheliki και Constantinescu Simona

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη Πράχοβα. Σύντομο ιστορικό:

Στον νομό Πράχοβα οι Έλληνες έχουν μακροχρόνια παρουσία. Αναφέρουμε ενδεικτικά μερικές από τις προσωπικότητες ελληνικής καταγωγής οι οποίες

---

²²² Πληροφορίες κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας με την πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Πιτέστι, κυρία Cernătescu Mihaela, και από την ιστοσελίδα της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας.

δραστηριοποιήθηκαν στο νομό²²³ : Gh. Pappa (1837), Gh. Gh. Pappa (με παρασημοφόρηση στον Πόλεμο Ανεξαρτησίας του 1877), Αχιλλέας Δημητρίου, Ε. Λαμπαρδαρίδης, Κ. Καραγιαννόπουλος, Ν. Βασιλάκης (γιατροί), ΑΙ. Candiano-Popescu (πρωτοπόρος του ρεπουμπλικανού κινήματος της πόλης Πλοέστι το 1870), Λαζαρίδης Χαράλαμπος (δικηγόρος), ο Παναγιώτης Φιλίτης (μέλος της επιτροπής ίδρυσης του Γυμνασίου «Άγιοι Πέτρος και Παύλος», Ματάκης Νικολάου (δήμαρχος της πόλης Πλοέστι το 1870) και Παναγιώτης Μιχαηλόπουλος (δήμαρχος το 1881), Γεώργιος Νασόπουλος (αντιδήμαρχος το 1937), Λάμπρος Ζιώγας (πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας Πράχοβας μεταξύ 1990-1996) κ.λπ.

Σήμερα, σύμφωνα με κατάσταση του έτους 2007, η Κοινότητα αριθμεί 519 μέλη, από τα οποία 219 είναι φιλέλληνες. Επίσης ο πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας Πράχοβα είναι της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας εκπρόσωπος στη ρουμανική Βουλή.

γ. Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην πόλη Πράχοβα και λοιπές δραστηριότητες

Σύμφωνα με ρουμανική στατιστική του 1840, από τα 28 ελληνικά σχολεία τα οποία λειτουργούσαν στο ρουμανικό έδαφος δύο έδρευαν στο νομό Πράχοβα. Σήμερα στα μαθήματα ελληνικής γλώσσας που διοργανώνονται από την Ελληνική Κοινότητα Πράχοβας συμμετέχουν περίπου 60 μαθητές. Διδάσκοντες είναι οι καθηγητές Δημήτρης Φρυγανιώτης (αποσπασμένος από το υπουργείο Παιδείας της Ελλάδας), Angheliki Tigau και Simona Constantinescu²²⁴.

Τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας διεξάγονται Δευτέρα και Τετάρτη από 17:00 ως 19:30, Παρασκευή από τις 17:00 ως 18:00 και Σάββατο από 09:00 ως 1100. Την περίοδο 29.09-1.10.2006, στην πόλη Ploiești έλαβε χώρα η 5η Ολυμπιάδα Ελληνικής Γλώσσας με συμμετοχή 51 ελληνομαθών.

Στο τέλος των μαθημάτων συνήθως προγραμματίζονται σεμινάρια δημιουργικής γραφής (18.00-18.30) καθώς και μαθήματα παραδοσιακών χορών για νέους και ενήλικες. Η Ελληνική Κοινότητα Πράχοβα διαθέτει τρία χορευτικά συγκροτήματα: «Ορφέας», «Κύματα» και «Πόντος». Το μεγαλύτερο από αυτά, αποτελούμενο από περίπου 50 χορευτές, κατέχει πιστοποίηση της Unesco.

---

²²³ Πληροφορίες από την ιστοσελίδα της Ελληνικής Κοινότητας Πράχοβας και από προσωπικές επαφές με τον πρόεδρο και τους διδάσκοντες της ελληνικής γλώσσας με την ευκαιρία της Ολυμπιάδας της Ελληνικής Γλώσσας στην Πιάτρα Νεάμτς 2011.

²²⁴ Ο.π.

5.18 Ελληνική Κοινότητα Ρόμαν (Roman)

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail:	cepalisb@yahoo.com
Website:	/
Τηλ. / Φαξ :	0040 233 744063
Κινητό:	/
Διεύθυνση:	οδός Pahovei, αριθ. 1, Δημαρχείο Roman, γραφείο 52, πόλη Roman, νομός Neamț
Έτος ίδρυσης:	1990
Αριθμός μελών:	42
Πρόεδρος:	Cepalis Boris
Καθηγητής γλώσσας:	Constantin Paidas, Cepalis Boris, Panaiotis Tsavdaris

β. Η παρουσία των Ελλήνων και ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην πόλη Ρόμαν:

Στην πόλη ζουν 42 άτομα ελληνικής καταγωγής. Δεν υπάρχει ελληνικός ναός. Από τον Απρίλιο 2004, στο πλαίσιο της Ελληνικής Κοινότητα Roman διοργανώνονται μαθήματα ελληνικής γλώσσας για όλους τους ενδιαφερόμενους, από τον καθηγητή ελληνικής γλώσσας Κωνσταντίνο Παΐδα. Για το σχολικό έτος 2011-2012 στα μαθήματα γράφτηκαν 18 ενδιαφερόμενοι (7 ενήλικες και 11 παιδιά). Τα μαθήματα διδάσκονται κάθε Σάββατο και Κυριακή, από τις αρχές Οκτωβρίου και μέχρι το τέλος του σχολικού έτους. Ως εγχειρίδιο διδασκαλίας χρησιμοποιείται το βιβλίο της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας (εγκεκριμένο από το υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Νεολαίας της Ρουμανίας) καθώς και εγχειρίδιο τυπωμένο στην Ελλάδα. Τα μαθήματα είναι δωρεάν και δικαίωμα συμμετοχής έχουν όλοι οι δημότες της πόλης Roman. Η κοινότητα διαθέτει και χορευτικό συγκρότημα «Αρετή», με καθηγητές τους Aurica Țura και Mihai Păduraru²²⁵.

5.19 Η Ελληνική Κοινότητα της πόλης Σιμπίου (Sibiu)

α. Στοιχεία επικοινωνίας

E-mail:	Δεν υπάρχει.
Website:	Δεν υπάρχει.
Τηλ. / Φαξ :	0040 369 301.049, 0040 269229681

²²⁵ Πληροφορίες κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας με την πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Ρόμαν, κύριο Cepalis Boris.

Κινητό: 0040 745.145.692
Διεύθυνση: οδός Zăvoi, αριθ. 79, Σιμπίου, νομός Σιμπίου, ΤΚ 550036, Ρουμανία
Έτος ίδρυσης: 1976, επανιδρύθηκε στις 7 Μαρτίου 2003
Πρόεδρος: Buiuca Radu-Cristu
Καθηγητής γλώσσας: Buiuca Radu-Cristu
Αριθμός μελών: 90

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη Σιμπίου. Σύντομο ιστορικό:

Πόλη στη νότια Τρανσυλβανία, σε κομβικό σημείο για την εποχή εκείνη των εμπορικών δρόμων από την Κωνσταντινούπολη και τη νότια Βαλκανική προς την κεντρική Ευρώπη, το Σιμπίου προσέλκυσε πολλούς Έλληνες εμπόρους από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, οι οποίοι εισήγαν διάφορα «ανατολικά» προϊόντα, τα οποία διακινούσαν στη συνέχεια στην Τρανσυλβανία και μέσω αυτής τα προωθούσαν προς μεγάλες αγορές της Ευρώπης.

Η πρώτη αναφορά των Ελλήνων στην πόλη του Σιμπίου τεκμηριώνεται από το 1545 σε έγγραφο του Διοικητικού Συμβουλίου της πόλης, το οποίο όριζε τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες αυτοί μπορούσαν να πουλούν τα εμπορεύματά τους. Από το 1551 οι Έλληνες έμποροι μπορούσαν να κάνουν εμπόριο στην Τρανσυλβανία μόνο στις πόλεις του Μπρασόβ και του Σιμπίου²²⁶. Από τα μέσα του 17^{ου} αιώνα, μετά την παραχώρηση γενικού συλλογικού προνομίου προς όλους τους Έλληνες που ασκούσαν εμπόριο στην Τρανσυλβανία, τους επιτρέπεται να οργανωθούν σε Κομπανίες και το Σιμπίου εξελίσσεται για τους Έλληνες εμπόρους σε ένα από τα σημαντικότερα εμπορικά κέντρα της περιοχής. Οι εμπορικές δραστηριότητες των Ελλήνων του Σιμπίου θα ενισχυθούν και θα πολλαπλασιαστούν με παρόμοια προνόμια από τον αυτοκράτορα της Αυστρίας Λεοπόλδο Α' το 1701²²⁷ και από την αυτοκράτειρα Μαρία Θηρεσία το 1777²²⁸.

---

²²⁶ Paula Scalcău, *Grecii din România*, κεφάλαιο «Negustorii greci în Țările Române», εκδόσεις Ομόνοια, Βουκουρέστι, 2005, όπως αναφέρεται στον τόμο *Εμπορικοί σταθμοί...*, κεφάλαιο «Σιμπίου» (Τσιπριάν Σούτσιου), Θεσσαλονίκη, 2007.

²²⁷ I. Moga, «Politica economică austriacă și comerțul Transilvaniei în sec. XVIII», στην επετηρίδα του Εθνικού Ινστιτούτο Κλουζ, τόμος II, Βουκουρέστι, 1926.

²²⁸ I. Moga, ό.π.

Η Ελληνική Κομπανία Εμπόρων του Σιμπίου²²⁹ ιδρύεται τον Ιανουάριο του 1639 ως πρώτη και μια από τις σημαντικότερες μεταξύ των μεγάλων κομπανιών των Ελλήνων της Τρανσυλβανίας. Ακόμα από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας, τα μέλη της υποχρεούνται στην τήρηση αυστηρών κανόνων, προκειμένου να κάνουν εμπόριο στην πόλη: ο χρόνος παραμονής τους στην πόλη περιορίζεται και τους απαγορεύεται ακόμα και η άσκηση της θρησκείας τους ή η διοργάνωση μαθημάτων στην ελληνική γλώσσα.

Η Ελληνική Κοινότητα του Σιμπίου δεν διακρίθηκε για τον μεγάλο αριθμό των μελών της, αλλά για τη σκληρή μάχη για την απόκτηση δικαιωμάτων στο ελεύθερο εμπόριο και διαμονής σ' εκείνο το κομμάτι της χώρας²³⁰. Από δημογραφική άποψη, ο αριθμός των ατόμων ελληνικής καταγωγής μεταβλήθηκε κατά τη διάρκεια του χρόνου ανάλογα με τις σκοπιμότητες και τα εμπόδια που αντιμετώπισαν στο Σιμπίου και που επηρέασαν άμεσα την ανάπτυξη της ελληνικής κοινότητας. Τα μέλη της Ελληνικής Κομπανίας του Σιμπίου κατάγονταν κυρίως από τις ελληνικές περιοχές που βρίσκονταν υπό τουρκική κατοχή και ειδικότερα από τη σημερινή Βόρεια Ελλάδα. Ως τόπους καταγωγής συναντάμε συχνότερα το Αρβανιτοχώρι, το Μελένοικο, τα Ιωάννινα, την Κοζάνη, τις Σέρρες, τη Φιλιπούπολη, την Κωνσταντινούπολη, τη Θεσσαλονίκη κ.ά. Αρκετά από τα μέλη της Κομπανίας προέρχονταν επίσης από τις ελληνικές κοινότητες της Βλαχίας ή της Μολδαβίας, ευρισκόμενοι εκεί από πολλές γενιές πριν. Αυτό εξηγεί γιατί ορισμένοι από αυτούς φέρουν ρουμανικά ή ρουμανοποιημένα επίθετα, γεγονός που αρκετά συχνά οδηγεί τους ρουμάνους ιστορικούς στο να τους μπερδεύουν με Ρουμάνους²³¹: Giurgiu, Râmnic, Câmpulung, Ocna, Făgăraș, Brașov, Alba Iulia ή γενικά από Μολδαβία, χωρίς να αναφέρεται η πόλη.

Αμέσως μετά την ίδρυση των κομπανιών χρήση της ιδιότητας του Έλληνα έκαναν και πολλοί άλλοι έμποροι, Βούλγαροι, Ρουμάνοι, Σέρβοι, Αλβανοί, Αρμένιοι ή Εβραίοι στην καταγωγή, προκειμένου να απολαμβάνουν τα προνόμια των Ελλήνων εμπόρων και να μπορούν να διεξάγουν με τη σειρά τους εμπορικές δραστηριότητες στην Τρανσυλβανία.

Ο ακριβής αριθμός των μελών των δύο Κομπανιών είναι δύσκολο να προσδιοριστεί, εξαιτίας των μεταβολών τους στις διάφορες περιόδους ύπαρξης και

---

²²⁹ Paula Scalcău, *Grecii din România*, κεφάλαιο «Grecii în Transilvania și Banat», εκδόσεις Omonia, Βουκουρέστι, 2005.

²³⁰ Τσιπριάν Σούτσιου, *Εμπορικοί σταθμοί...*, σ. 519.

²³¹ Ο.π., σ. 532.

λειτουργίας αυτών. Για παράδειγμα, η Κομπανία του Σιμπίου φαίνεται να αριθμεί λίγα μέλη στις αρχές του 17ου αιώνα (περίπου 60), σε σύγκριση με τον συνολικό αριθμό των Ελλήνων εμπόρων που δραστηριοποιούνταν σε ολόκληρη την επικράτεια της Τρανσυλβανίας την ίδια περίοδο (περίπου 400). Αν είναι να συγκρίνουμε τις δύο Κομπανίες, εύκολα προκύπτει ότι η Ελληνική Κομπανία του Μπρασόβ αριθμεί πολύ περισσότερα μέλη από εκείνη του Σιμπίου, γεγονός που οφείλεται και στις καθόλα διαφορετικές συνθήκες διεξαγωγής του εμπορίου στις δύο πόλεις.

Τον 17^ο αιώνα, η μεγάλη πλειοψηφία των προεστών της Κομπανίας προέρχονταν από το Αρβανιτοχώρι ή το Μελένοικο, κατάσταση που επαναλαμβάνεται και το πρώτο ήμισυ του 18^{ου} αιώνα²³². Το γεγονός ότι πολλοί από τους προεστούς ή τα μέλη της διοικητικής επιτροπής της Ελληνικής Κομπανίας του Σιμπίου κατάγονταν στην πλειοψηφία τους από το Αρβανιτοχώρι ή το Μελένοικο μας κάνει να πιστέψουμε ότι αρκετά μέλη της Κομπανίας προέρχονταν από αυτές τις τοποθεσίες και ακολούθως, στις γενικές συνελεύσεις για την εκλογή προέδρου της Κομπανίας, επέλεγαν ως αρχηγούς άτομα με τα οποία ένιωθαν περισσότερους δεσμούς, είτε μέσω συμφερόντων είτε μέσω καταγωγής.

Στις αρχές του 18^{ου} αιώνα, η Ελληνική Κομπανία αριθμεί ως μέλη όλο και περισσότερους ρουμάνους εμπόρους καταγόμενους από τη Βλαχία και ακόμα και από την Τρανσυλβανία –από Ocna Sibiului, Făgăraș, Poplaca, Alba Iulia, Brașov. Τον 19^ο αιώνα, η ελληνική Κομπανία του Σιμπίου είχε γίνει ξανά, σε μεγάλο ποσοστό, ελληνική²³³.

Τη χρονιά της κατάργησης της Κομπανίας του Σιμπίου (1853), ο αριθμός των Ελλήνων, οι οποίοι είχαν διαδραματίσει, έως τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, σημαντικό ρόλο στο εμπόριο της πόλης, αρχίζει να μειώνεται σταδιακά. Τους περισσότερους τους συναντάμε ενσωματωμένους στη μάζα των εμπόρων ουγγρικής και σαξονικής (γερμανικής) καταγωγής, ενώ άλλοι επιστρέφουν στους τόπους καταγωγής. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι σαξονικής (γερμανικής) καταγωγής έμποροι κατάφεραν τελικά να τους αντικαταστήσουν στο εμπόριο αγαθών. Επίσης μέρος Ελλήνων

---

²³² Απ. Βακαλόπουλου, *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, σ. 362. Το Αρβανιτοχώρι ήταν ένα παλιό εμπορικό κέντρο κοντά στο Τάρνοβο, που ιδρύθηκε από Έλληνες της Ηπείρου. Η πόλη γνώρισε εξαιρετική άνθιση ειδικότερα μετά την κατάργηση των φόρων και προνομίων που είχε επιβάλει ο Suleiman Magnificul, καθεστώς το οποίο απόλαυσαν έως στις αρχές του 19^{ου} αιώνα [βλέπε Olga Căncă, *Companiile grecești din Transilvania și comerțul european în anii 1636-1746 (Οι ελληνικές κομπανίες της Τρανσυλβανίας και το ευρωπαϊκό εμπόριο μεταξύ 1636-1746)*, σ. 99, παραπομπή 23]. Αναφέρεται στον Τσιπριάν Σούτσου, *Εμπορικοί σταθμοί...*, σ. 533.

²³³ Ο.π., σ. 533.

εμπόρων είχαν ενσωματωθεί στη Γερμανική Εμπορική Κομπανία του Σιμπίου, όπως επίσης είχε συμβεί και με άλλους σημαντικούς ξένους εμπόρους της πόλης. Άλλωστε, και το τέλος της Ελληνικής κομπανίας του Σιμπίου καταγράφεται, το 1854, από τον τελευταίο Έλληνα έμπορο, Grigorie Matei²³⁴, ο οποίος ονομάζει τον εαυτό του Ρουμάνο: «Ως εδώ ήμουν εγώ ο γραμματέας αυτής της Ελληνικής Κομπανίας, και σήμερα είμαι το τελευταίο μέλος της και ο πιο ηλικιωμένος έμπορος του Σιμπίου».

γ. Ελληνορθόδοξοι ναοί στην πόλη Σιμπίου

Μετά τη σύσταση της Κομπανίας, πρωταρχικό μέλημα των Ελλήνων μελών της ήταν η ίδρυση ενός ναού. Και επειδή η κατάσταση απαγόρευε στις μειονότητες να κατέχουν ιδιοκτησίες στην πόλη, να χτίζουν ναούς ή σχολεία, οι Έλληνες αναγκάστηκαν να αυτοσχεδιάσουν και να διαμορφώσουν τέτοιους χώρους, προκειμένου να τους χρησιμοποιήσουν στις ορθόδοξες λειτουργίες. Έτσι, μετά την αγορά οικοπέδου για τον ναό τους στο χωριό Bungard²³⁵, οι Έλληνες του Σιμπίου χτίζουν εκεί τον πρώτο τους ναό. Δεν γνωρίζουμε λεπτομέρειες σχετικά με τις διατάξεις, το τοπογραφικό διάγραμμα και την κάτοψη του ναού, παρά μόνο ότι ήταν μικρής κλίμακας, πέτρινης κατασκευής και ότι «ήταν όμορφος σα νύφη»²³⁶. Από δωρεές των μελών της Κομπανίας, ο ναός αποκτά και δύο οικόπεδα τα οποία θα χρησιμοποιηθούν αργότερα ως νεκροταφείο για τα μέλη της Ελληνικής Κομπανίας του Σιμπίου, έως τα τέλη του 18^{ου} αιώνα, όταν αυτοί θα ενταφιαστούν πλέον στο νεκροταφείο του νέου ανεγερθέντα Ναού «του Λάκκου» του Σιμπίου. Από τον ελληνικό ναό του Bungard το μόνο που διασώζεται μέχρι σήμερα είναι το καμπαναριό και το εικονοστάσιο, με διακοσμητικά μοτίβα ανατολικής επιρροής και εικονογράφηση στα πρότυπα της σχολής της Κρήτης του 17^{ου} αιώνα.

Από το 1755, όμως, οι Έλληνες είχαν ήδη διαμορφώσει και στην πόλη ένα παρεκκλήσι, το οποίο είχε διευθετηθεί σε μεγάλη αψιδωτή αίθουσα στην αυλή ενός σπιτιού. Από τα έγγραφα της εποχής προκύπτει ότι οι Έλληνες υποχρεώθηκαν να κλείσουν το παρεκκλήσι, από το οποίο διασώθηκαν όμως οι κεντρικές εικόνες του

²³⁴ N. Iorga, «Despre compania grecilor din Sibiu», στο *Studii și Documente cu privire la istoria românilor*, τόμος Ιβ', Βουκουρέστι, 1906, σ. X.

²³⁵ Περιγραφή του εικονοστασίου του ιερέα καθηγητή C. Voicu από το Σιμπίου δημοσιεύθηκε στη μελέτη «*Biserici ctitorite de grecii din Sibiu (Compania grecească)*», στις σελίδες 16-17, περιοδικό *Orizonturi Teologice (Θεολογικοί ορίζοντες)*, έτος ε', αριθ. 1/2004, Oradea.

²³⁶ N. Iorga, ό.π., σ. 41 και C. Voicu, ό.π., σ. 15.

εικονοστασίου, οι οποίες φυλάσσονται στο Ιερό του σημερινού Μητροπολιτικού Ναού της πόλης²³⁷.

Το 1782, διάταγμα του αυτοκράτορα Ιωσήφ επέφερε για τους Έλληνες του Σιμπίου πλήθος αστικών δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένου και εκείνου να κατέχουν ιδιοκτησίες εντός των τειχών της πόλης. Τώρα καταφέρνουν οι Έλληνες να πάρουν, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, και την άδεια για ανέγερση ορθόδοξου ναού στην πόλη. Οι εργασίες ανέγερσης του ορθόδοξου ελληνικού ναού του Αγ. Αθανασίου (αργότερα της Μεταμορφώσεως) ξεκίνησαν στις 31 Αυγούστου 1797. Οι αρχιτέκτονες έλαβαν υπόψη τούς περιορισμούς και δεν έχτισαν καμπαναριό, ενώ το ύψος ως την κορνίζα δεν ξεπερνά τα 10 μέτρα. Για το λόγο αυτό ο ναός δεν είχε ούτε καμπάνα²³⁸. Το 1863, ο ελληνικός ναός πέρασε στην αρχιτεκτονική κληρονομιά της Ορθόδοξης Ρουμανικής Μητρόπολης του Σιμπίου, η οποία χρησιμοποίησε την ελληνική εκκλησία ως ενοριακή ως το 1902. Τότε, η εκκλησία κατεδαφίστηκε και στο οικόπεδό της δεσπόζει σήμερα ο Ρουμανικός Μητροπολιτικός Καθεδρικός Ναός.

Δεύτερος ελληνικός ναός στην πόλη του Σιμπίου είναι ο Ιερός Ναός της Λακκούβας, αφιερωμένος στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου. Χτίστηκε μεταξύ 1788 – 1789, σε στυλ μπαρόκ²³⁹. Τα έγγραφα της εποχής αναφέρουν ότι χτίστηκε με δαπάνη χήρας Έλληνα εμπόρου και ότι ο γαμπρός αυτού, ο πλούσιος έμπορος Χατζής Κωνσταντίνος Ποπ, ξανάχτισε τον ναό μετά τον σεισμό του 1802.

δ. Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην πόλη Σιμπίου:

Το ελληνικό σχολείο της πόλης Σιμπίου ξεκίνησε τη δραστηριότητά του το 1766. Ανάμεσα στα μαθήματα που διδάσκονται ακόμα από την αρχή είναι η ελληνική γλώσσα, στοιχεία Αγίας Γραφής και Δογματικής. Το πρόγραμμα σπουδών προέβλεπε την υποχρέωση εκμάθησης προσευχών στην ελληνική γλώσσα καθώς και την υποχρέωση των διδασκόντων να συμμετέχουν με τους μαθητές του σχολείου στις θρησκευτικές ακολουθίες. Ο μεγάλος αριθμός των τόπων καταγωγής των διδασκόντων του σχολείου αποδεικνύει μάλλον το γεγονός ότι το συγκεκριμένο σχολείο πρέπει να ήταν αρκετά γνωστό την εποχή εκείνη (Κωνσταντινούπολη,

---

²³⁷ N. Camariano, «L'organisation et l'activite culturelle de la Compagnie des marchands grecs de Sibiu», στο περιοδικό *Βαλκάνια*, τόμος στ', σ. 215, Βουκουρέστι, 1943 και O. Ghibu, «Un semicentenar», περιοδικό «Luceafărul», Sibiu, 1913, σ. 812.

²³⁸ Toma Ștefan, «Aspecte inedite referitoare la viața vechii comunități grecești din Sibiu», στην εφημερίδα «Telegraful Român», Sibiu, αριθ. 17 – 20/2006, σ. 3.

²³⁹ Βλέπε λεπτομέρειες και πλήρη περιγραφή στον τόμο *Εμπορικοί σταθμοί...*, σ. 554-559.

Σμύρνη, Στάγαιρα, Μετέωρα, Άγιο Όρος, αλλά και έλληνες φοιτητές των πανεπιστημίων της Βιέννης, Leipzig, Χάγη κ.λπ.)²⁴⁰.

Αναφέρουμε και τα ονόματα μερικών καθηγητών του σχολείου: Δημήτριος Χατζηπολίτης (1781-1782), ιερομόναχος Δαμασκηνός (1798-1800/1821-1822), Χριστόδουλος Χατζηγιωάννου (1800-1802), Φίλιππος Μόσχος (1826)²⁴¹. Ένας από τους μεγάλους δωρητές του σχολείου εμφανίζεται ο έλληνας έμπορος Χατζή Κωνσταντίνος Ποπ. Δίπλα στον ναό εντοπίζεται και άλλη δωρεά του Χατζή Κωνσταντίνου Ποπ, από το έτος 1803. Το κτίριο λειτούργησε ως σχολείο για τους Ρουμάνους της συνοικίας. Το κτίσμα αποτελείται από πέντε δωμάτια που προοριζόνταν για αίθουσες μαθημάτων και τις ανάγκες των διδασκόντων. Μέχρι σήμερα υπάρχουν ολόκληροι κατάλογοι με τους μαθητές του σχολείου, είναι γνωστά τα ονόματα των καθηγητών τους καθώς και ολόκληρες λίστες με τα βιβλία τα οποία ανήκαν στη βιβλιοθήκη του σχολείου²⁴².

Επί του παρόντος, στην πόλη Σιμπίου δεν διοργανώνονται παρά μόνο ευκαιριακά μαθήματα ελληνικής γλώσσας. Τα προηγούμενα χρόνια καταγράφηκαν προσπάθειες οργάνωσης μαθημάτων ελληνικής γλώσσας, με πρωτοβουλία του προέδρου της τοπικής κοινότητας, στα οποία δίδασκε ο ίδιος. Από τους συμμετέχοντες στα συγκεκριμένα μαθήματα, αναφέρουμε κυρίως τα λιγοστά μέλη της ελληνικής κοινότητας, οι περισσότεροι ελληνικής καταγωγής αλλά ταυτόχρονα μέλη μικτών οικογενειών, καθώς και φοιτητές της Θεολογικής Σχολής που εδρεύει στην πόλη. Οι προσπάθειες όμως δεν απέδωσαν και εδώ και μερικά χρόνια η ελληνική γλώσσα δεν διδάσκεται πλέον²⁴³.

5.20 Ελληνική Κοινότητα Σουλινά (Sulina)

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail: office@comunitateaelenatulcea.ro

Website: /

---

²⁴⁰ Ο.π., σ. 525.

²⁴¹ Ο.π., σ. 548.

²⁴² Για περισσότερες πληροφορίες αναφορικά με την Ελληνική Κομπανία του Σιμπίου, βλέπε και Siegerus, *Vom alten Hermannstadt*, τόμος γ', Sibiu, 1928, I. Pușcariu, M. Cristea και M. Voileanu, *Biserica catedrală de la Mitropolia ortodoxă din Sibiu*, Sibiu, 1908, Olga Cicanci, *Companiile grecești din Transilvania și comerțul european în anii 1636-1746*, εκδόσεις της Ρουμανικής Ακαδημίας, Βουκουρέστι, 1981, Αθανάσιος Καραθανάσης, *Ο ελληνισμός της Τρανσυλβανίας*, εκδόσεις ILP Productions, Θεσσαλονίκη, 2007.

²⁴³ Πληροφορίες κατόπιν επιτόπιας έρευνας το καλοκαίρι του 2011.

Τηλ. / Φαξ : 0040 240 544201 (κοινότητα), 0040 240 513264
(οικία), 0040 240 511757 (εργασία)
Κινητό: /
Διεύθυνση: οδός I-A, αριθ. 186, πόλη Sulina, νομός Tulcea, T.K.
825400
Έτος ίδρυσης: 1990
Αριθμός μελών: 60
Πρόεδρος: Ecaterina Gheorghe Dracopoulo
Καθηγητής γλώσσας:

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη Σουλινά. Σύντομο ιστορικό:

Ένα από τα σημαντικότερα κέντρα των Ελλήνων στη Ρουμανία ήταν η μικρή πόλη του Σουλινά, όπου έδρευαν υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Δουνάβεως και πολλές εμπορικές επιχειρήσεις που εξήγαν τα σιτηρά που έφταναν στο Δέλτα του Δούναβη πάνω σε ποταμόπλοια. Το 1898 ο δημοσιογράφος Γ.Π. Παρασκευόπουλος, που πέρασε από εκεί, υπολογίζει τους Έλληνες σε 5-6.000 άτομα. Αξίζει να αναφερθεί ότι στον Σουλινά η ελληνική γλώσσα είχε καταστεί ένα είδος κοινής γλώσσας (*lingua franca*) για όλους τους εμπόρους και τους ναυτικούς του λιμανιού, Άγγλους, Εβραίους, Ρουμάνους και Τούρκους²⁴⁴. Ο ίδιος δημοσιογράφος υπολογίζει ότι το 1897 εισήλθαν στον Σουλινά 544 αγγλικά ατμόπλοια, 140 ρωσικά, 110 αυστριακά και 100 ελληνικά²⁴⁵. Τα φορτία έφταναν από το Γαλάτσι και τη Βραΐλα τις περισσότερες φορές σε σλέπια. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα τα λιμάνια του Δούναβη αποτέλεσαν κομβικό σημείο των Ελλήνων επιχειρηματιών, με μέλη οικογενειών να ασχολούνται με επιχειρηματικές δραστηριότητες στο εμπόριο, τη ναυτιλία και τα τραπεζικά. Στον Σουλινά δραστηριοποιήθηκαν επίσης πολλοί Έλληνες ως πιλότοι των πλοίων, οδηγοί ρυμουλκών αλλά και ναυτιλιακοί πράκτορες. Στο λιμάνι δραστηριοποιούνταν επίσης οι αντιπρόσωποι των ελληνικών εμπορικών οίκων, οι οποίοι επιστατούσαν στη φόρτωση των ατμόπλοιων. Χαρακτηριστικά, στον Σουλινά οι Έλληνες διέθεταν κοινότητα, ναό και σχολεία, ενώ υπήρχε επίσης υποπροξενείο²⁴⁶.

²⁴⁴ Β. Καρδάσης, Τζ. Χαρλαύτη, «Αναζητώντας τις χώρες της επαγγελίας: ο απόδημος Ελληνισμός από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα ως τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο», στο, Ι.Κ. Χασιώτης, Όλγα Κατσιαρδή-Hering, Ε.Α. Αμπατζή (επιμ.), *Οι Έλληνες στη Διασπορά, 15^{ος}-21^{ος} αιώνας* (Αθήνα 2006), σ. 60 (παραπομπή από την *Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού*).

²⁴⁵ Παπακωνσταντίνου Κατερίνα, «Ελληνικοί πληθυσμοί στα ρουμανικά παράλια της Μαύρης Θάλασσας», 2008, *Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού*.

²⁴⁶ Βλέπε λεπτομέρειες στον Κοντογεώργη Δημήτριο, *Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού*.

Σύμφωνα με απογραφή του έτους 2002, οι Έλληνες της πόλης αποτελούν το 1,3% του συνολικού πληθυσμού²⁴⁷.

γ. Ελληνορθόδοξοι ναοί στην πόλη Σουλινά

Ο Ιερός Ναός Αγίου Νικολάου Σουλινά (οδός Păcii, αριθ. 3, Sulina)²⁴⁸, γνωστός και ως «Ελληνικός», αποτέλεσε ιδιοκτησία της Ελληνικής Κοινότητας της πόλης. Χτίστηκε μεταξύ 1866-1867 με δαπάνη των Ελλήνων εμπόρων της περιοχής, δίπλα σε παλαιότερο ξύλινο ναό, ο οποίος επίσης ανήκε στην ελληνική κοινότητα. Τα θεμέλια του ναού τέθηκαν το 1862. Ο ναός ανακαινίστηκε το 1923 και το 1956. Σύμφωνα με έγγραφο των Κρατικών Αρχείων του Βουκουρεστίου, ο ναός εμφανίζεται ως ιδιοκτησίας των Ελλήνων της περιοχής σε έγγραφο του 1880, από την εποχή της οθωμανικής κυριαρχίας. Το έγγραφο ανέφερε την ύπαρξη παλαιότερου ελληνικού ναού και ενέκρινε την ανέγερση νέου ναού, αμφότεροι αφιερωμένοι στον Άγιο Νικόλαο. Το καταπέτασμα, σκαλισμένο σε ξύλο ελιάς, καθώς και οι εικόνες του ναού προέρχονται από την Ελλάδα. Οι αγιογραφίες έχουν φυσικά μεγέθη.

δ. Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην πόλη Σουλινά

Παρόλο που δεν ήταν ισχυρή από οικονομική άποψη, η Ελληνική Κοινότητα Σουλινά ίδρυσε διάφορα σχολεία ή συλλόγους, σχεδόν πάντοτε σε συνεργασία με τον Ελληνικό Φιλολογικό Σύλλογο της Κωνσταντινούπολης. Συχνά, τα σχολεία της πόλης ζήτησαν την υποστήριξη του ελληνικού κράτους προκειμένου να λειτουργήσουν ομαλά. Στο Σουλινά λειτουργούσε τόσο σχολείο αρρένων (με διευθυντή τον Πολυτίμιο Κελαϊδίτη όσο και σχολείο κορασιών (διευθύντρια η Ζηνόβια Πορφυρά. Κατά διαστήματα, τα σχολεία αυτά ήταν μεικτά²⁴⁹.

5.21 Ελληνική Κοινότητα Ταργκόβιστε (Târgoviște)

α. Στοιχεία επικοινωνίας

E-mail:	/
Website:	comunitateaelenatargoviste.blogspot.com
Τηλ. / Φαξ :	0040 245 211 413, 0040 245 211 164
Κινητό:	0040 726 050903

²⁴⁷ www.recensamant.ro

²⁴⁸ Πληροφορίες κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας με την πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Σουλινά Ecaterina Gheorghe Dracopoulo.

²⁴⁹ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε Λεωνίδας Ράδος, Τα ελληνικά σχολεία το τέλος του 19^{ου} αιώνα και την αρχή του 20^{ου} στην ιστοσελίδα <http://www.eens-congress.eu>

Διεύθυνση:	οδός Aleea Trandafirilor, πολυκ. 13, είσοδος α΄, διαμ. 4, Târgoviște, νομός Dâmbovița
Έτος ίδρυσης:	Μάιος 1999
Αριθμός μελών:	/
Πρόεδρος:	Cotencescu Hrisula
Καθηγητής γλώσσας:	Cotencescu Hrisula

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη Ταργκόβιστε. Σύντομο ιστορικό:

Οι Έλληνες της πόλης Ταργκόβιστε ζούσαν στα μέρη αυτά από τον 16^ο-17^ο αιώνα. Η πόλη ήταν ενδιάμεσος σταθμός των Ελλήνων εμπόρων, οι οποίοι διέσχιζαν την πρωτεύουσα της περιοχής Muntenia, προκειμένου να προωθήσουν τα εμπορεύματα τα οποία έφερναν από τη Βαλκανική Χερσόνησο.

Η Ελληνική Κοινότητα Ταργκόβιστε συγκροτήθηκε τον Μάιο του 1999 με πρωτοβουλία των Zoia Dacos και Hrisula Dacos Cotencescu. Στην αρχή αντιμετώπισαν πολλές δυσκολίες αλλά με τη βοήθεια του κ. Iulian Tudose, ο οποίος παραχώρησε μια έδρα στην κοινότητα, η δραστηριότητα άρχισε να βελτιώνεται αισθητά. Έτσι οργανώθηκαν φροντιστήρια ελληνικής γλώσσας και πολιτιστικές εκδηλώσεις με αντικείμενο τα ελληνικά ήθη και έθιμα. Από τις 24.09.2011 η κοινότητα συμμετέχει σε μαθήματα ελληνικού χορού στην Ελληνική Κοινότητα Πράχοβα.

5.22 Ελληνική Κοινότητα Τούλτσα (Tulcea)

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail:	office@comunitateaelenatulcea.ro
Website:	www.comunitateaelenatulcea.ro
Τηλ. / Φαξ :	0040 240 513264 (οικία), 0040 240 516548 (κοινότητα), 0040 240 51 17 57 (εργασία)
Κινητό:	0040 728 161961
Διεύθυνση:	οδός Trandafirilor αριθ. 3, Tulcea, T.K. 820137
Αριθμός μελών:	358
Έτος ιδρύσεως:	10 Απριλίου 1990
Πρόεδρος:	Ecaterina Chety, Gheorghe Stathopoulos
Καθηγητής γλώσσας:	Ecaterina Chety, Gheorghe Stathopoulos

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη Τούλτσα. Σύντομο ιστορικό²⁵⁰:

Από τη μελέτη ιστορικών πηγών, γραπτών και προφορικών, έχει αποδειχτεί πως όλες οι αποικίες που ιδρύθηκαν από τους Έλληνες στις ακτές του Εύξεινου Πόντου είχαν σχέσεις με την Αιγισσό, τη σημερινή Τούλτσα. Το 527-565, ο βυζαντινός συγγραφέας Προκόπιος, γραμματέας του στρατηγού Βελισάριου, αναφέρει στο βιβλίο του *De aedificiis* μια πόλη με το όνομα Αιγισσός (πιθανόν η σημερινή Τούλτσα)²⁵¹. Τον 10^ο αιώνα, ο βυζαντινός ιστορικός Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος στην πολιτική του γεωγραφία *De thematibus* αναφέρει την πόλη Αιγισσό ανάμεσα στις 14 κύριες πόλεις της Μοισίας, που αντιστοιχούσε με τη σημερινή Δοβρουτσά²⁵². Το 971, η Δοβρουτσά, περιοχή στην οποία ανήκει και η Τούλτσα, καταλαμβάνεται από τους Βυζαντινούς²⁵³.

Από τις παλαιότερες αναφορές που υπογραμμίζουν την παρουσία των Ελλήνων στην Τούλτσα είναι η αναφορά του Ιβάνκο, πρίγκιπα της Δοβρουτσάς στο πλαίσιο της συμφωνίας με τους Γενοβέζους το 1387²⁵⁴. Το 1582 η πόλη Τούλτσα αναφέρεται από τον άγγλο έμπορο John Newberie, ο οποίος λέει ότι έφτασε σε πόλη όπου έρχονταν και Έλληνες έμποροι από τη Χίο, δελεασμένοι από την αφθονία ψαριού²⁵⁵. Η παλιά πόλη καταστράφηκε εντελώς από τους Ρώσους στον πόλεμο του 1829-1830²⁵⁶. Το 1847, σε σημείωμα που εμφανίστηκε στο «Journal der östereichischen Lloyd», Τριέστη Ιβ', 427 ανέφερε ότι στις εκβολές του Δούναβη κατοικούσαν και Έλληνες από τα ιόνια νησιά²⁵⁷. Το 1864, ο αυστριακός γεωλόγος

---

²⁵⁰ Οι περισσότερες πληροφορίες του παρόντος κεφαλαίου αντλήθηκαν από τον τόμο *Εμπορικοί Σταθμοί των Ελλήνων στη Ρουμανία*, κεφάλαιο «Τούλτσα», εκδόσεις University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 2007. Χρήσιμες πληροφορίες για τους Έλληνες της πόλης προσφέρονται και από τους P. Al. Arbore, *Informațiuni etnografice și mișcări de populațiune în Basarabia sudică και Dobrogea în veacul XVIII și XIX, cu privire specială la coloniile bulgărești din aceste regiuni, α' και β' μέρος*, Κωνσταντσα, 1929 και A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *Istoria Dobrogei*, Κωνσταντσα, 1998, σ. 296-298.

²⁵¹ Octavia Stepan, *Εμπορικοί σταθμοί...*, κεφάλαιο «Τούλτσα», σ. 609.

²⁵² B. Cotovu, P. Constantinescu, *Monografia orașului Tulcea – trecutul, prezentul și viitorul*, Κωνσταντσα, Institutul de arte Grafice al ziarului «Dobrogea Jună», 1928, σ. 9. Αναφέρεται από την Octavia Stepan, ό.π., σ. 609.

²⁵³ Octavia Stepan, ό.π., σ. 609.

²⁵⁴ Victor Henrich Baumann, *Prezența elenilor la Tulcea*, Ελληνική Ένωση Ρουμανίας, Βουκουρέστι, 2005. Αναφέρεται από την Octavia Stepan, ό.π., σ. 609.

²⁵⁵ C. Șerban, V. Șerban, *Rolul economic și politico-militar al orașelor din Dobrogea de Nord în sec. XVI-XVIII*, Peuce 2, Tulcea, σ. 284-290. Octavia Stepan, ό.π., σ. 609.

²⁵⁶ Octavia Stepan, ό.π., σ. 610.

²⁵⁷ P. Al. Arbore, *Informațiuni etnografice și mișcări de populațiune în Basarabia sudică και Dobrogea în veacul XVIII și XIX, cu privire specială la coloniile bulgărești din aceste regiuni*, *Analele Dobrogei*, 1-2 μέρος, Κωνσταντσα, 1929, αναφέρεται στον Victor Henrich Baumann, *Prezența elenilor la Tulcea*, Ελληνική Ένωση Ρουμανίας, Βουκουρέστι, 2005. Αναφέρεται από την Octavia Stepan, ό.π., σ. 611.

Karl F. Peters ο οποίος έκανε έρευνες στη Δοβρουτσά έγραφε ότι οι περισσότεροι και πλουσιότεροι κάτοικοι της πόλης θεωρούνταν οι Έλληνες²⁵⁸.

Από τις ισχυρές οικογένειες Ελλήνων ιδιοκτητών και εμπόρων αναφέρουμε τις οικογένειες Φλαμαρόπουλου, Αντύπα, Παπαδάτου, Λικιαρδόπουλου, Καράβελα, στις οποίες προστέθηκαν και άλλες όπως οι Κουκούλα, Τσακίρη, Βροντίση και Καμίτση. Η πλειοψηφία των Ελλήνων οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στην Τούλτσα κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα προερχόταν από τα νησιά του Ιονίου (Κεφαλλονιά, Ιθάκη, Κέρκυρα), αλλά και από τις Κυκλάδες (Σαντορίνη, Μύκονο, Σύρο, Τήνο, Άνδρο). Οι περισσότεροι ασχολούνταν με το εμπόριο (έμποροι, μεσίτες, χονδρέμποροι) και τη ναυσιπλοΐα (βαρκάρηδες, ναύτες, θερμαστές, ναυπηγοί σκαφών, πολεμικών πλοίων, καπετάνιοι). Ωστόσο, μεγάλος αριθμός Ελλήνων της πόλης ήταν ιδιοκτήτες καφενείων, τειοποτειών, καφετεριών. Οι τελευταίοι προέρχονταν πιο πολύ από τις ελληνικές ζώνες της Τουρκίας, τα Δωδεκάνησα και τη δυτική ακτή της Μικράς Ασίας. Πέρα από την ενασχόληση με το εμπόριο, τους Έλληνες της πόλης Τούλτσα τους συναντάμε συχνά στο αξίωμα του ανώτερου κρατικού υπαλλήλου²⁵⁹. Το επάγγελμα αυξάνει σε συχνότητα μεταξύ των Ελλήνων, ξεκινώντας από το 1916 και γύρω στον μεσοπόλεμο. Το γεγονός αυτό μάλλον εξηγείται εξαιτίας της πτώχευσης πολλών ελληνικών οικογενειών μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η ύπαρξη και ανάπτυξη της Ελληνικής Κοινότητας Τούλτσας ήταν αδιάλειπτη ως τις παραμονές του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου. Σ' αυτή την περίοδο έλαβαν χώρα σημαντικά γεγονότα, όπως συγκεντρώσεις, συνέδρια, κονσέρτα, γιορτές και οι περίφημες ελληνικές χοροεσπερίδες, στις οποίες έπαιρναν μέρος Έλληνες, Ρουμάνοι, αλλά και πολίτες άλλων εθνικοτήτων, λαμβάνοντας υπόψη ότι η Τούλτσα ήταν ανέκαθεν, και παραμένει, ένα μωσαϊκό εθνοτήτων. Μετά το 1947 άρχισαν να περιορίζονται τα δικαιώματα και οι ελευθερίες των κοινοτήτων από το ολοκληρωτικό καθεστώς, με κορύφωση τη διάλυση της οργανωτικής δομής της κοινότητας, την μη αναγνώριση της ελληνικής ιθαγένειας των μελών της και την κατάσχεση των περιουσιακών της στοιχείων από το Ρουμανικό κράτος. Ο τελευταίος αναγνωρισμένος και από τα δύο κράτη πρόεδρος της Ελληνικής Κοινότητας Τούλτσας ήταν ο Αντύπας Ματέι, ο οποίος, ακόμα και με τις περιοριστικές

²⁵⁸ T. Mateescu, *Construcții navale la Tulcea înainte de 1877*, Peuce 9, Τούλτσα, 395-400, 1984, αναφερθείς στο Victor Henrich Baumann, ό.π. Αναφέρεται από την Octavia Stepan, ό.π., σ. 612.

²⁵⁹ Victor Henrich Baumann, *Prezența elenilor la Tulcea*, Ελληνική Κοινότητα Ρουμανίας, Βουκουρέστι, 2005, σ. 89. Αναφέρεται από την Octavia Stepan, ό.π., σ. 616-617.

συνθήκες της εποχής, συνέχισε, με ίδια μέσα, να κρατάει αρχείο των μελών και ένα ημερολόγιο γεγονότων της ζωής και ύπαρξης της κοινότητας. Μετά τον θάνατο του Αντύπα Ματθαίου (Ματέι) και ως την επανάσταση του Δεκεμβρίου 1989, οι δραστηριότητες της κοινότητας ήταν ανύπαρκτες. Την περίοδο του ολοκληρωτικού καθεστώτος ο αριθμός των ελληνικής καταγωγής κατοίκων της Τούλτσεας μειώθηκε δραστικά, ως αποτέλεσμα της μετανάστευσης στην Ελλάδα της πλειονότητας αυτών.

Σε ό,τι αφορά στον αριθμό των Ελλήνων οι οποίοι έζησαν στην περιοχή, αναφέρουμε: 324 (το 1879), 2416 (το 1896), 1233 (το 1908), 1066 (το 1913), 967 (το 1938), 258 (το 1958) και 412 (το 2002)²⁶⁰.

Το 1990 τέθηκαν οι βάσεις της Ένωσης Ελλήνων της Ρουμανίας, με τη σημερινή της μορφή, η οποία απέκτησε νομική υπόσταση τον Φεβρουάριο του 1990²⁶¹.

γ. Ελληνορθόδοξοι ναοί στην πόλη Τούλτσεα

Μεταξύ των ετών 1848-1854 οι Έλληνες της πόλης έχτισαν τον Ιερό Ναό του Ευαγγελισμού, που ανήκε στη δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Η ελληνική εκκλησία κτίστηκε στη θέση ενός ξύλινου παρεκκλησίου του Αγίου Νικολάου, ανεγερμένου μετά το 1830 από Έλληνες πρόσφυγες, κυρίως εμπόρους και ναυτικούς, απογόνους Ελλήνων²⁶². Στην προμετωπίδα της ελληνικής εκκλησίας υπάρχει η ελληνική επιγραφή «ΩΣ ΑΓΑΠΗΤΑ ΤΑ ΣΚΗΝΩΜΑΤΑ ΣΟΥ ΚΥΡΙΕ». Επίσης, στον περίβολο της εκκλησίας υπάρχει τάφος φραγμένος με μεταλλικό κιγκλίδωμα κάτω από τον σταυρό του οποίου βρίσκεται μια μαρμάρινη πλάκα με την ακόλουθη ελληνική επιγραφή: «ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ, ΓΕΝΝΗΘΕΙΣ ΤΗΝ 15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1826 ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΩΜΟΠΟΛΗ ΟΙΝΟΗ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΕΒΙΩΣΕΝ ΕΝ ΤΟΥΛΤΣΕΑ ΤΗΝ 18 ΙΟΥΝΙΟΥ 1870».

Το οικοδόμημα έπαιξε σημαντικό ρόλο τόσο για την πόλη όσο και για τη συνοχή της ελληνικής κοινότητας. Μαζί με την ανέγερση της εκκλησίας άρχισε και η λειτουργία του ελληνικού σχολείου. Το καμπαναριό του Ι.Ν. του Ευαγγελισμού ανεγέρθηκε το 1910. Κοντά στο ναό του Ευαγγελισμού κτίστηκε η Ελληνική Αίθουσα, η οποία χρησιμοποιούταν για έδρα του σχολείου, της επαρχίας καθώς και

²⁶⁰ Octavia Stepan, ό.π., σ. 616.

²⁶¹ Πληροφορίες κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας με την πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Τούλτσεα.

²⁶² Victor Henrich Baumann, ό.π., σ. 21.

για αίθουσα συνεστιάσεων και εκδηλώσεων για την ελληνική κοινότητα και όχι μόνο²⁶³.

*δ. Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην πόλη Τούλτσα*²⁶⁴

Τον προηγούμενο αιώνα, στην Τούλτσα λειτουργούσε σχολείο αρρένων (διευθυντής Ευάγγελος Κοδρής) καθώς και σχολείο θηλέων (διευθύντρια Ασπασία Νικολαΐδου). Με φροντίδα της Ελληνικής Κυβέρνησης, τα τελευταία χρόνια η Ελληνική Κοινότητα Τούλτσας διοργάνωσε μαθήματα ελληνικής γλώσσας, με τη βοήθεια των καθηγητών Κάλη Αναγνωστοπούλου, Αλεξάνδρα Σακελλαρίου, Ευτυχία Καπετανάκου και Βαγγέλη Γαρόπουλου. Τα μαθήματα εποπτεύονται από την Νομαρχιακή Σχολική Επιθεώρηση Τούλτσας, διεξάγονται στην έδρα της Ελληνικής Κοινότητας και είναι οργανωμένα κατά έτος σπουδών και ηλικιακή ομάδα, ενώ η βαθμολογία των μαθητών καταγράφεται στον σχολικό έλεγχο κάθε μαθητή, στο μάθημα «Μητρική Γλώσσα β'». Οι διδάσκοντες είναι αποσπασμένοι από το Υπουργείο Παιδείας της Ελλάδας και τα εγχειρίδια χορηγούνται δωρεάν στους μαθητές. Στα μαθήματα, τα οποία γίνονται κάθε Παρασκευή, Σάββατο και Κυριακή, ακολουθείται το ελληνικό αναλυτικό πρόγραμμα διδασκαλίας.

Το διάστημα 15-16.05.2004, στην Τούλτσα διοργανώθηκε η Ολυμπιάδα Ελληνικής Γλώσσας, στην οποία έλαβαν μέρος 60 παιδιά από 12 τοπικές ελληνικές κοινότητες της χώρας.

Η Ελληνική Κοινότητα Τούλτσας οργανώνει μαθήματα ελληνικών χορών και με το χορευτικό συγκρότημα «ΕΛΠΙΣ» συμμετέχει σε όλες τις σχετικές με τη λαϊκή παράδοση εκδηλώσεις που διοργανώνονται μεταξύ των εθνοτήτων της Ρουμανίας. Τα μαθήματα χορού γίνονται με τη φροντίδα και την επίβλεψη του Πομπήλιου Γκεόργκε και διδάσκουν οι Αλίζ Πεταλά και Αλεξάνδρα Βέργου.

Στη διάρκεια των σχολικών διακοπών διοργανώνονται κλαμπ διακοπών, στα οποία παιδιά, νέοι και ενήλικες συμμετέχουν σε χορούς, αγώνες πινγκ-πονγκ και άλλα παιχνίδια που διοργανώνονται από την Ελληνική Κοινότητα Τούλτσας. Τις καλοκαιρινές διακοπές, με τη φροντίδα της Ελληνικής Κυβέρνησης, οργανώνονται κατασκηνώσεις στην Ελλάδα, όπου τα παιδιά κάνουν μαθήματα ελληνικής γλώσσας, χορών και κολύμβησης. Επίσης επισκέπτονται διάφορα μέρη με πολιτιστικό και ιστορικό ενδιαφέρον.

---

²⁶³ Octavia Stepan, ό.π., σ. 613.

²⁶⁴ Καταγραφή των πληροφοριών από την ιστοσελίδα της Ελληνικής Κοινότητας Τούλτσα.

5.23 Ελληνική Κοινότητα Turnu-Severin (Turnu-Severin)²⁶⁵

α. Στοιχεία επικοινωνίας:

E-mail:	scalcau@yahoo.com
Website:	/
Τηλ. / Φαξ :	0040 252 322325
Κινητό:	/
Διεύθυνση:	οδός Corneliu Săvoiu, αριθ.3, κτίριο A1, κλ.1, διαμ. 2, TK 220157
Έτος ίδρυσης:	1995
Αριθμός μελών:	53
Πρόεδρος:	Paula Scalcău
Καθηγητής γλώσσας:	Paula Scalcău, Motei Angheliki

β. Η παρουσία των Ελλήνων στην πόλη Turnu-Severin. Σύντομο ιστορικό

Από τον Δούναβη οι Έλληνες έμποροι έφθαναν έως τις Σιδηρές Πύλες, ενώ η Drobeta ήταν μία σημαντική πόλη για τις συναλλαγές των Ελλήνων. Οι Γετο-Δάκες αυτής της περιοχής διατηρούσαν εμπορικές σχέσεις με τους Έλληνες εμπόρους που έφερναν λάδι, κρασιά, κοσμήματα, παίρνοντας σε αντάλλαγμα δέρματα, γούνες και άλλα τοπικά προϊόντα. Στη νησίδα Șimian ανακαλύφθηκαν τοπικά ασημένια κέρματα, νομισματικές απομιμήσεις τύπου Φίλιππου Β', και δραχμές από την Ελληνική πόλη του Δυρραχίου που έφερναν στη μία όψη το όνομα του δικαστή Αλκαίου, ενώ στην άλλη εκείνο του Αριστήνου και του Στράτωνα. Αμφορείς από τα τέλη του 3^{ου} αιώνα προερχόμενοι από τη Ρόδο βρέθηκαν στις καλύβες των Δακών²⁶⁶. Περί το 102 μ.Χ. ο Απολλόδωρος από τη Δαμασκό (60-125 μ.Χ.) ήταν μεταξύ των πρώτων Ελλήνων που φτάνουν στην περιοχή. Επίσης, ο μεγάλος αριθμός επιγραφών πάνω στις επιτύμβιες πλάκες μας δείχνει ότι πολλοί από τους Έλληνες, ή Ελληνο-ανατολικούς, που προσελκύνονταν από την ομορφιά και τα πλούτη της περιοχής, εγκαταστάθηκαν στη Drobeta²⁶⁷.

²⁶⁵ Οι περισσότερες πληροφορίες του παρόντος κεφαλαίου αντλήθηκαν από τον τόμο *Εμπορικοί Σταθμοί των Ελλήνων στη Ρουμανία*, κεφάλαιο «Τούρνου Σεβερίν» (Paula Scalcău), εκδόσεις University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 2007, σ. 683-652.

²⁶⁶ M. Davidescu, Const. Preda, *Tezaurul monetar descoperit în Ostrovul Șimian Drobeta - Turnu Severin*, στο «Drobeta», Μουσείο της Περιφέρειας Σιδηρών Πυλών, Τούρνου Σεβερίν, 1974, σ. 96. Αναφέρεται από την Paula Scalcău, *Εμπορικοί σταθμοί...*, σ. 685.

²⁶⁷ Paula Scalcău, *ό.π.*, σ. 685.

Πάνω σε μία επιτύμβια πλάκα διακρίνεται ακόμα το όνομα του Prim(us) Ael(ius) Ion(icus), εμπορευομένου που έζησε ως την ηλικία των 50 ετών, πιθανόν ένας Έλληνας που πολιτογραφήθηκε στα χρόνια του Αδριανού. Το ίδιο είναι και οι: Ασκληπιός Χροναίος και Ασκληπιός Ασκληπιάδης, έμποροι μάλλον και αυτοί, ο Minicius Simphorus, που ήταν αριστοκράτης της πόλης Drobeta, η Αντωνία Καλλίστη, που έζησε ως τα 60 της, και ο σύζυγός της, ο Διογένης του Μοσχή, που της τοποθέτησε την επιτύμβια πλάκα. Τον β' αιώνα μ.Χ. ο Πτολεμαίος αναφέρει τον οικισμό με την ονομασία Δρουβηίς. Τον δ' αιώνα μ.Χ. ο Μέγας Κωνσταντίνος ξαναχτίζει το κάστρο και κατασκευάζει ένα οχύρωμα που εκτεινόταν από την Drobeta, διέσχισε το βόρειο κομμάτι των επαρχιών Oltenia και Muntenia και έφθανε στην περιοχή Ploiești – Buzău»²⁶⁸.

Αργότερα, το 1370, στα πλαίσια της αντιπαράθεσης με την ουγγρική καθολική προπαγάνδα, ο Vladislav Vlaicu (1364-1374) ιδρύει μια νέα Μητρόπολη στο Severin. Οι πρώτοι δικαιούχοι αυτής ήταν Έλληνες: ο Δανιήλ Κριτόπουλος (Άνθιμος), ο οποίος διορίστηκε αργότερα Μητροπολίτης Ουγγροβλαχίας και κατόπιν ο Αθανάσιος. Την ίδια περίοδο, ο Vladislav Vlaicu χτίζει με δικά του έξοδα και με κόπο του λόγιου μοναχού Νικοδήμου το μοναστήρι Vodița²⁶⁹.

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, ακόμα πριν την ίδρυση της μοντέρνας πόλης, η Κοιλάδα του Severin αναφέρεται και σημειώνεται σε χάρτες στις μελέτες κάποιων Ελλήνων λόγιων, όπως του Διονυσίου Φωτεινού ή του Δανιήλ Φιλιππίδη²⁷⁰.

Για την εποχή πριν το 1833 πληροφορούμαστε ότι στο Cerneci κατοικούσαν Έλληνες, οι οποίοι ασχολούνταν με το εμπόριο. Πολλοί είχαν εγκατασταθεί στο Mehedinți από πριν και κατείχαν μεγάλες περιουσίες ή μισθωμένη γη. Μεταξύ των πιο γνωστών Ελλήνων εμπόρων του Cerneci ήταν και ο Χατζής-Γεωργάκης. Με τη διαθήκη του, το 1806, ο έλληνας έμπορος άφηνε την περιουσία του για την ίδρυση τριών σχολείων, δύο στο Cerneci και ένα στη Banovița, με την επιθυμία σε ένα από αυτά τα μαθήματα να γίνονται στην ελληνική γλώσσα²⁷¹.

Το 1865, οι Έλληνες καταλάμβαναν την τέταρτη θέση, ποσοστό 4% επί του συνολικού πληθυσμού του Severin, μετά τους Γερμανούς (54,3%), τους Ρουμάνους (27%) και τους Εβραίους (8,5%). Μετά το 1918 και τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, η ρουμανική οικονομία εισήλθε σε φάση ανασυγκρότησης και, αργότερα, άνθησης.

²⁶⁸ Απόσπασμα από Paula Scalcau, ό.π., σ. 685-686.

²⁶⁹ Ό.π., σ. 686.

²⁷⁰ Ό.π., σ. 687.

²⁷¹ Ό.π., σ. 688.

Είναι η εποχή κατά την οποία οι Έλληνες ανέπτυξαν δραστηριότητες στο Turnu Severin και σε άλλες τοποθεσίες του νομού Mehedinți (Σταυρίδης, Βλάχος, Κοτίνας, Μούζας, Γκικουλέσκου, Σκουρτόπουλος και άλλοι)²⁷².

Τα πανδοχεία και τα ξενοδοχεία αποτέλεσαν σημαντικό στοιχείο στη ζωή του Severin και οι Έλληνες της πόλης (πβ. Δημήτριος Παναγιωτόπουλος, Πολυχρόνης Μίχου, Απόστολος Πανταζόπουλος, Χρηστοδώρος Δημητρίου) διαδραμάτισαν εξαιρετικό ρόλο στη δημιουργία και τη διαχείρισή τους. Οι περισσότεροι ήταν Ηπειρώτες, προερχόμενοι από την καρδιά της Πίνδου και εγκαταστάθηκαν στο Severin προερχόμενοι από το Ζαγόρι, από το Πάπιγκο (οικογένειες Φουρτούνα, Πολυχρονίου, Αναστασίου, Αναγνωστόπουλου, Τσέλιου-Παναγιωτέσκου, Δημητρίου, Ντάσκα, Τσιοτίδη, Αποστόλου, Γκικουλέσκου, Μηχαηλίδη, Μούζα, Σκουρτόπουλου, Χρηστοδούλου, Δαλαηνόπουλου, Γιαννόπουλου, Μιχαήλ, Γεωργίου, Λάππα, Οικονόμου, Πρωτοσύγγελο, Νικολάου, Χρυσοχοΐδη, Μιλανόπουλου, Ζηκόπουλου). Η πλειοψηφία των παπιγκιωτών που εγκαταστάθηκαν στο Severin ήταν επιχειρηματίες. Οι περισσότεροι ήταν ιδιοκτήτες μαγαζιών και οινοποιείων.

Οι περισσότερες οικογένειες της Μακεδονίας προέρχονται από τη Βλάστη, αλλά και από το Αϊδονοχώρι, Τσοτύλι, Σιάτιστα, Πτολεμαΐδα, Πιπιλίστεια, Μολόβιστε, Σέρρες²⁷³.

Η καινούργια παραδουνάβια πόλη ήταν ένα σημαντικό σημείο-κόμβος κατά μήκος των παλαιών εμπορικών διαδρομών που ακολουθούσαν οι έμποροι των Βαλκανίων. Μια γνωστή εμπορική διαδρομή της νοτιο-ανατολικής Ευρώπης, που ξεκινούσε από τη Βούδα και περνούσε μέσω Szeged, Arad, Lipova, Deva ως το Sibiu, στο τελευταίο διακλαδιζόταν σε περισσότερες κατευθύνσεις. Μια από αυτές ήταν προς το Turnu Severin - Νικόπολη, μέσω του περάσματος του Căineni. Ένας άλλος σημαντικός δρόμος ένωνε τα Ιωάννινα με τη Βιέννη, περνώντας από Σιάτιστα - Κοζάνη - Θεσσαλονίκη - Σέρρες - Μελένικο - Σόφια - Βιδίνιο - Όρσοβα - Τιμισοάρα - Πέστη. Από τα 27 πανδοχεία, τα έξι διαχειρίζονταν Έλληνες: Κωστής Μιλανόπουλος (στις οικίες Miculescu), Γ. Χρηστοδώρος (στις οικίες Gh. Matei), Γιάννης Αθανασίου (στις οικίες C. Popescu), Σπύρος Αλέξιος Παναΐτ (στις οικίες

²⁷² C. Pajură, D.T. Giurescu, *Istoricul oraşului Turnu Severin*, Βουκουρέστι, 1933, σ. 57. Αναφέρεται από την Paula Scalcău, *Εμπορικοί σταθμοί...*, σ. 690.

²⁷³ Αποσπάσματα από τη μελέτη της Paula Scalcău, *ό.π.*, σ. 691-697.

Alhalel), Ματθαίος (Matei) N. Πριμικυρίδης (στις οικίες Țărbârdea), Γ. Μιχαήλ (στις οικίες I. B. Popescu)²⁷⁴.

Μεταξύ 1929-1933 η ρουμανική οικονομία διήλθε περίοδο κρίσης. Ακόμη και σ' αυτή την περίοδο όμως, οι επιχειρηματίες ελληνικής καταγωγής συνέχισαν να αναπτύσσουν δραστηριότητες στην πόλη (βλ. τους Νικολάου, Χρηστοδώρο, Καραδήμο, Βασιλείου, Χαλκιά) και στο νομό Mehedinți (Πολυάδης, Βάβουρας, Αγγελίδης, Μουστακίδης)²⁷⁵.

Παρόλο που στην απογραφή του 1933 το ποσοστό των ξένων του Severin ανερχόταν μόλις στο 8,2%, ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι ο αριθμός των Ελλήνων συνέχισε να αυξάνεται (από 20 ελληνικές οικογένειες το 1865, στις 52 το 1933). Ειδικότερα, συνεχίστηκε η ροή της μετανάστευσης από την Ήπειρο, που βρισκόταν ακόμα υπό οθωμανική κυριαρχία. Πολλοί Έλληνες που επιθυμούσαν να ζήσουν ελεύθεροι και σε ορθόδοξο χριστιανικό περιβάλλον εξακολουθούσαν να φτάνουν στο Turnu Severin²⁷⁶.

Στις 23 Νοεμβρίου 1944 νέος Δήμαρχος της πόλης Turnu-Severin αναλαμβάνει ο σοσιαλδημοκράτης καθηγητής Κωνσταντίνος Παπακώστας (καταγόμενος από την Ελλάδα). Στις 11 Ιουνίου 1948 ο νόμος για την κρατικοποίηση των κύριων μέσων παραγωγής επηρέασε πολλούς Έλληνες του Turnu Severin και του νομού Mehedinți, με αποτέλεσμα να χάσουν οικοπέδα και κτίρια, μαζί με όλο τον εξοπλισμό τους.

Στις 28 Οκτωβρίου 1995, μετά την επανίδρυση της Ελληνικής Κοινότητας, η παλιά ελληνική αποικία του Turnu Severin ξαναζωντάνεψε και έγινε μέλος της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας²⁷⁷.

Στις απογραφές που έγιναν μετά το 1989 καταγράφηκαν τα παρακάτω αποτελέσματα: το 1992 στο νομό Mehedinți καταγράφηκε μόνο ένα άτομο ελληνικής εθνικότητας, από ένα σύνολο 3.940 σε όλη τη Ρουμανία, όταν ο πληθυσμός της Ρουμανίας ανερχόταν στους 22.810.035 κατοίκους. Στην υπογραφή του 2002 (όταν ο αριθμός των Ελλήνων της Ρουμανίας έφτανε στους 6.513, σε ένα σύνολο πληθυσμού 21.698.181 κατοίκων), ο αριθμός των Ελλήνων του νομού Mehedinți ανερχόταν στους 16 (από τους οποίους 15 στην Drobeta - Turnu Severin). Ασφαλώς, οι κάτοικοι ελληνικής καταγωγής ξεπερνούν τον αριθμό εκείνων των απογραφών. Αυτό

²⁷⁴ Ο.π.

²⁷⁵ Ο.π., σ. 690.

²⁷⁶ Βλέπε αναλυτικά στοιχεία για τους Έλληνες της πόλης στη μελέτη της Paula Scalcău.

²⁷⁷ Ο.π.

αποδεικνύεται από τις στατιστικές της Ελληνικής Κοινότητας (όπου είναι εγγεγραμμένα σήμερα 53 μέλη ελληνικής καταγωγής). Η εξήγηση συνίσταται στο ότι η πλειοψηφία των ατόμων ελληνικής καταγωγής ζει σε μικτές οικογένειες, όπου εκδηλώνεται ισχυρό το συναίσθημα συμμετοχής στη ρουμανική οικογένεια. Αυτό δε σημαίνει ότι χάθηκε η συνείδηση των τόπων καταγωγής των οικογενειών τους και ότι δε θεωρούν τον εαυτό τους Έλληνα, αλλά ότι δεν μπορούν να μη δηλώσουν Ρουμάνοι (στην απογραφή ο κάθε δημότης μπορεί να δηλώσει μόνο μια καταγωγή).

γ. *Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην πόλη Turnu-Severin*²⁷⁸

Στην Κοινότητα Turnu Severin οι καθηγήτριες Scalcău Paula-Ligia και Motei Angheliki διδάσκουν την Ελληνική γλώσσα σε 23 μαθητές. Εκτός από το αλφαβητάριο, το οποίο οι διδάσκουσες έχουν στη διάθεσή τους από την Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας, ένα άλλο εγχειρίδιο είναι το προϊόν του Ευρωπαϊκού Προγράμματος «Γνωρίζεις ήδη ελληνικά», το οποίο διαμορφώθηκε στο Σχολείο Ελληνικών «Μέγας Αλέξανδρος» και απεστάλη σε διάφορα Σχολεία και Πανεπιστήμια της Ευρώπης. Το βιβλίο περιλαμβάνει 24 ενότητες και βασίζεται σε ήδη γνωστό λεξιλόγιο στις γλώσσες των Ξένων μαθητών της Ελληνικής. Είναι προϊόν του Προγράμματος συνεργασίας με Εκπαιδευτικούς Οργανισμούς από τη Βουλγαρία (ΕΚΕΑ), την Ισπανία (Πανεπιστήμιο της Μούρθια), την Ιταλία (Euromediterranean Cultural Heritage Agency - Οργανισμός για τη διαφύλαξη της Μεσογειακής κληρονομιάς), τη Λετονία (Ένωση Ελλήνων Λετονίας) και τη Ρουμανία (Πανεπιστήμιο Ιασίου «Alexander Ioan Cusa»). Την ηλεκτρονική ανάπτυξη του υλικού είχε η ειδικευμένη Εταιρεία Πληροφορικής ΕΛΕΑ ΕΠΕ.

---

²⁷⁸ Πληροφορίες κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας με την πρόεδρο της Ελληνικής Κοινότητας Τούρνου Σεβερίν, Paula Scalcău και στο πλαίσιο συνεργασίας για τον τόμο *Εμπορικοί Σταθμοί των Ελλήνων στη Ρουμανία*, εκδόσεις University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 2007. Χρήσιμες πληροφορίες παρέχονται επίσης στη βιβλιογραφία: M. Davidescu, Const. Preda, *Tezaurul monetar descoperit în Ostrovul Șimian Drobeta - Turnu Severin*, στο «Drobeta», Μουσείο της Περιφέρειας Σιδηρών Πυλών, Τούρνου Σεβερίν, 1974, D. Tudor, *Oltenia romană (Η ρωμαϊκή Oltenia)*, εκδόσεις της Ακαδημίας της Ρουμανίας, Βουκουρέστι, 1968, M. Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, τόμος Α', εκδ. του Βιβλικού και Αποστολικού Ινστιτούτου της Ρουμανικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, Βουκουρέστι, 1981, N. Chipurici, Tudor Rățoi, *Documente ale municipalității Severinene*, τόμος Α', (1833-1874), εγγ. 78, σελ.170-171, N. Chipurici, M. Măneanu, *Catalog de documente privitoare la istoria municipiului Drobeta - Turnu Severin, μέρος β', (1560-1900)*, Τούρνου Σεβερίν, 1972, εγγρ. 117, Κρατικά Αρχεία, Διεύθυνση του Νομού Μεχεντίντσι, Δήμος Τούρνου Σεβερίν, φάκελος 1/1865, φύλλο 5, 13, 16v, 20, 21v, 22, 31, 36, 41, 41v, 43, 49v, 50v, 51, 51v, 54v, 55, 57, 57v, 58v, 59v, 60v, 61v, Olga Cicanci, *Companiile grecești din Transilvania și comerțul european în anii 1636-1746*, εκδόσεις της Ακαδημίας της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Ρουμανίας, Βουκουρέστι, 1981, Παρασκευόπουλος, Γ. Π., *Η μεγάλη Ελλάς, ανά την Ρωσσία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Σερβία, Μαυροβούνιον, Τουρκία, Κρήτην, Κύπρον, Αίγυπτον και Παλαιστίνην*, Τυπογραφείο «Κορώνης», Αθήνα, 1898.

Στην Ελληνική Κοινότητα Turnu Severin καταγράψαμε την έντονη συγγραφική δραστηριότητα της προέδρου της τοπικής ελληνικής κοινότητας, Paula Scalcău. Ανεφέρουμε μερικούς τίτλους, ενδεικτικά: *Hellenism in Romania, Εμπορικοί Σταθμοί των Ελλήνων στη Ρουμανία, De la Papingo la Turnu Severin*. Η κυρία Paula Scalcău είναι επίσης Πρόεδρος του Φόρουμ Γυναικών της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας και Πρέσβειρα Ελληνισμού για το έτος 2007.

6. Κοινωνικοί χώροι (Γλωσσικές Επικράτειες) χρήσης της ελληνικής γλώσσας στη Ρουμανία

Από το ερωτηματολόγιο των γονέων (βλ. Παράρτημα 2) και ειδικότερα σύμφωνα με τον πίνακα 8 με τίτλο «Κατανομές συχνότητας των γονέων με βάση το πόσο συχνά μιλάνε τα παιδιά τους ελληνικά σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας» προκύπτει ότι τα παιδιά μιλάνε ελληνικά:

α) Στο σπίτι «Πολύ συχνά» σε ποσοστό 3,8%, «Αρκετά συχνά» σε ποσοστό 9,4%, «Σπάνια» σε ποσοστό 18,9%· και «Ποτέ» σε ποσοστό 67,9%

β) Στην εργασία «Πολύ συχνά» σε ποσοστό 3,8%, «Αρκετά συχνά» σε ποσοστό 0,0%, «Σπάνια» σε ποσοστό 1,9% και «Ποτέ» σε ποσοστό 94,2%·

γ) Στην εκκλησία «Πολύ συχνά» σε ποσοστό 0,0%, «Αρκετά συχνά» σε ποσοστό 1,9%, «Σπάνια» σε ποσοστό 1,9% και «Ποτέ» σε ποσοστό 96,2%·

δ) Στην αγορά «Πολύ συχνά» σε ποσοστό 0,0%, «Αρκετά συχνά» σε ποσοστό 0,0%, «Σπάνια» σε ποσοστό 0,0%, και «Ποτέ» σε ποσοστό 100,0%·

ε) Σε κοινωνικές εκδηλώσεις «Πολύ συχνά» σε ποσοστό 3,7%, «Αρκετά συχνά» σε ποσοστό 13,0%, «Σπάνια» σε ποσοστό 9,3% και «Ποτέ» σε ποσοστό 74,1%²⁷⁹.

Από τις 4 έγκυρες απαντήσεις των διδασκόντων την ελληνική γλώσσα στη Ρουμανία (βλ. Παράρτημα 3) και στην ερώτηση με αριθμό 13 του ερωτηματολογίου «Προφίλ Τμημάτων Ελληνικής Γλώσσας» (διδάσκοντες στις πόλεις Craiova, Galați, Bârlad, Pitești), προκύπτει ότι τα παιδιά μιλάνε ελληνικά κυρίως την ώρα της διδασκαλίας των ελληνικών και σπάνια σε κοινωνικές εκδηλώσεις ή στην εκκλησία. Το γενικό συμπέρασμα όμως που προκύπτει από τα τέσσερα ερωτηματολόγια είναι ότι τα παιδιά αυτά προτιμούν τη ρουμανική ακόμα και κατά τη διάρκεια των

---

²⁷⁹ Βλέπε αναλυτικά τον Πίνακα 8, «Κατανομές συχνότητας των γονέων με βάση το πόσο συχνά μιλάνε ελληνικά σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των κατανομών».

μαθημάτων ελληνικής γλώσσας. Επίσης, σύμφωνα με τις απαντήσεις, η ελληνική γλώσσα δεν χρησιμοποιείται σχεδόν ποτέ στα διαλείμματα και στην οικογένεια²⁸⁰.

Σύμφωνα με τους Πίνακες 18, 19, 20, 21, 22, 23 (βλ. Παράρτημα 1) με τίτλο «Κατανομές συχνότητας των μαθητών με βάση τη γλώσσα ομιλίας σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των κατανομών», προκύπτει ότι τα παιδιά μιλούν ελληνικά περισσότερο με άλλους Έλληνες ή με τους πατέρες τους, ενώ η γλώσσα της χώρας διαμονής χρησιμοποιείται κατά προτεραιότητα στην επικοινωνία με όλα τα μέλη της οικογένειας. Αναλυτικά, η στατιστική έχει ως εξής:

α) Με τον πατέρα «Μόνο ελληνικά» σε ποσοστό 4,3%, «Πιο πολύ ελληνικά» σε ποσοστό 0,0%, «Πιο πολύ γλώσσα της χώρας διαμονής» σε ποσοστό 6,4%, και «Μόνο γλώσσα της χώρας διαμονής» σε ποσοστό 89,4%.

β) Με την μητέρα «Μόνο ελληνικά» σε ποσοστό 2,0%, «Πιο πολύ ελληνικά» σε ποσοστό 0,0%, «Πιο πολύ γλώσσα της χώρας διαμονής» σε ποσοστό 26,5%, και «Μόνο γλώσσα της χώρας διαμονής» σε ποσοστό 71,4%.

γ) Με τα αδέρφια «Μόνο ελληνικά» σε ποσοστό 2,7%, «Πιο πολύ ελληνικά» σε ποσοστό 0,0%, «Πιο πολύ γλώσσα της χώρας διαμονής» σε ποσοστό 18,9%, και «Μόνο γλώσσα της χώρας διαμονής» σε ποσοστό 78,4%.

δ) Με τους Έλληνες παππούδες και γιαγιάδες «Μόνο ελληνικά» σε ποσοστό 4,7%, «Πιο πολύ ελληνικά» σε ποσοστό 7,0%, «Πιο πολύ γλώσσα της χώρας διαμονής» σε ποσοστό 20,9%, και «Μόνο γλώσσα της χώρας διαμονής» σε ποσοστό 67,4%.

ε) Με άλλους Έλληνες «Μόνο ελληνικά» σε ποσοστό 8,5%, «Πιο πολύ ελληνικά» σε ποσοστό 4,3%, «Πιο πολύ γλώσσα της χώρας διαμονής» σε ποσοστό 25,5% και «Μόνο γλώσσα της χώρας διαμονής» σε ποσοστό 61,7%.

Η χρήση της ελληνικής γίνεται πλέον ελάχιστα ακόμα και στην επικοινωνία με τους παππούδες, από τους οποίους θα περίμενε κανείς να κάνουν περισσότερη χρήση της ελληνικής γλώσσας μέσα στο σπίτι. Η συνήθεια ενδεχομένως να οφείλεται στο γεγονός ότι οι περισσότεροι Έλληνες της Ρουμανίας είναι μέλη τρίτης ή τέταρτης γενιάς και σε πολλές περιπτώσεις ούτε οι ίδιοι (παππούδες και γιαγιάδες) γνωρίζουν επαρκώς την ελληνική γλώσσα (μερικοί καθόλου ή με μεγάλα κενά στο λεξιλόγιο ή στην προφορά).

---

²⁸⁰ Στοιχεία από τα 4 έγκυρα ερωτηματολόγια διδασκόντων.

7. Φορείς και μορφές της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Ρουμανία

Τα σημαντικότερα μέτρα για την υποστήριξη της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας στη Ρουμανία εφαρμόστηκαν στον τομέα της δημόσιας εκπαίδευσης. Ωστόσο, η ελληνική γλώσσα δεν διδάσκεται στην προσχολική δημόσια εκπαίδευση και μόνο ένα συγκεκριμένο νηπιαγωγείο, που υπάγεται στην Ελληνική Πρεσβεία του Βουκουρεστίου, για τα νήπια ελληνικής καταγωγής που ζουν με τους γονείς τους στη Ρουμανία, παραχωρεί κάθε χρόνο 5 θέσεις για τα τέκνα των Ελλήνων της Ρουμανίας (από το Σεπτέμβριο του 2008). Επίσης στο Βουκουρέστι, η Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας υποστηρίζει μόνιμο πρόγραμμα διδασκαλίας και προετοιμασίας στην ελληνική γλώσσα για τα νήπια ελληνικής καταγωγής —και όχι μόνο, δύο με τρεις φορές την εβδομάδα).

Μετά από πρωτοβουλία των ελληνικής καταγωγής μελών του διδακτικού προσωπικού, στο σύστημα δημόσιας εκπαίδευσης της Ρουμανίας ιδρύθηκαν τάξεις μαθητών οι οποίοι προτίμησαν τη μελέτη της ελληνικής γλώσσας ως μητρικής. Με τον καιρό, το καθεστώς του συγκεκριμένου μαθήματος εδραιώθηκε και από το σχολικό έτος 1999-2000, κατόπιν της υπ' αριθμό 4699/14.10.1999 Υπουργικής Απόφασης, καθιερώθηκε το επίσημο πλαίσιο για την ίδρυση τάξεων μαθητών με μητρική γλώσσα διδασκαλίας την ελληνική. Για την πρακτική εφαρμογή της Απόφασης, συνεργάστηκαν η Γενική Διεύθυνση για την Εκπαίδευση στις Γλώσσες των Μειονοτήτων, η Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας και η Ελληνική Πρεσβεία στο Βουκουρέστι. Έτσι, η ελληνική γλώσσα διδάσκεται στο:

7.1 Βουλγαρικό Θεωρητικό Λύκειο «Hristo Botev» του Βουκουρεστίου

Τα ελληνικά διδάσκονται στην από την α' τάξη του Δημοτικού μέχρι και την δ' τάξη του Λυκείου σε περίπου 70 εγγεγραμμένους μαθητές.

Το συγκεκριμένο Λύκειο ιδρύθηκε βάσει της υπ' αριθμ. 4981/10.11.1998 Διαταγής του Υπουργείου Παιδείας της Ρουμανίας, με την επωνυμία «Βουλγαρικό Θεωρητικό Λύκειο», μετά από συμφωνία μεταξύ Ρουμανίας και Βουλγαρίας, ως κρατικό ίδρυμα εκπαίδευσης στη ρουμανική γλώσσα για τα παιδιά βουλγαρικής καταγωγής, με υποχρεωτικό μάθημα τη βουλγαρική γλώσσα. Από το σχολικό έτος 2005-2006, βάσει της υπ' αριθμ. 3235/14.02.2005 Απόφασης του Υπουργείου Παιδείας της Ρουμανίας, το εκπαιδευτικό ίδρυμα τροποποίησε την επωνυμία του σε

«Βουλγαρικό Θεωρητικό Λύκειο Hristo Botev» και παράλληλα δόθηκε δυνατότητα εγγραφής και σε παιδιά ρουμανικής καταγωγής. Βάσει του πρωτοκόλλου που υπογράφηκε στις 10 Σεπτεμβρίου 2005 μεταξύ της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας και του ιδρύματος, συμφωνήθηκε η ίδρυση, από το σχολικό έτος 2006-2007, τάξεων με γλώσσα διδασκαλίας τη νεοελληνική. Στις συγκεκριμένες τάξεις η ελληνική γλώσσα διδάσκεται ως υποχρεωτικό μάθημα, μέχρι την τελευταία τάξη του Λυκείου²⁸¹.

7.2 Ελληνικό Σχολείο «Αθήνα»²⁸²

Στο σχολείο λειτουργεί και Νηπιαγωγείο για τα τέκνα των ελλήνων επιχειρηματιών που δραστηριοποιούνται στη Ρουμανία, με χρηματοδότηση του Ρουμανο-ελληνικού Εμπορικού Επιμελητηρίου και του Ελληνικού Κράτους. Το σχολείο ιδρύθηκε βάσει του Πρωτοκόλλου Συνεργασίας με ημερομηνία 12.02.08, που υπογράφηκε από το Υπουργείο Παιδείας της Ελλάδας, μέσω της Ελληνικής Πρεσβείας στο Βουκουρέστι και του Συλλόγου Ελλήνων Γονέων και Κηδεμόνων του Βουκουρεστίου. Το Πρόγραμμα Σπουδών του σχολείου διαμορφώνεται σύμφωνα με το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών του Υπουργείου Παιδείας της Ελλάδας και εφαρμόζεται σύμφωνα με τις οδηγίες του Ελληνικού Κράτους.

Οι δάσκαλοι και οι καθηγητές του σχολείου είναι αποσπασμένοι από την Ελλάδα. Κατά το πρώτο έτος λειτουργίας του σχολείου ιδρύθηκαν δύο τάξεις νηπίων καθώς και οι α'-γ' τάξεις του Δημοτικού. Από το σχολικό έτος 2009-2010, το ίδρυμα δέχεται και μαθητές ρουμανικής καταγωγής, κυρίως στις προσχολικές τάξεις του. Κάθε χρόνο το σχολείο προσθέτει μία τάξη, ανάλογα με τη σχολική σταδιοδρομία, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η συνέχεια της σχολικής διαδικασίας για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (συμπεριλαμβανομένου και του Λυκείου). Εκτός από τα μαθήματα που προβλέπονται από το ελληνικό Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών, στο συγκεκριμένο σχολείο διδάσκονται και εντατικά μαθήματα ρουμανικής και αγγλικής γλώσσας και λαμβάνουν χώρα ποικίλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες. (<http://www.greekschool.ro>).

Στην πορεία το σχολείο μετατράπηκε σε 5/θέσιο Δημοτικό με τις Α', Β', Γ', Δ' και Ε' τάξεις και μετέπειτα σε 6/θέσιο Δημοτικό με όλες τις τάξεις. Στο πρωινό υποχρεωτικό πρόγραμμα οι μαθητές διδάσκονται τα μαθήματα που προβλέπονται από

²⁸¹ Πληροφορίες κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας με τους διδάσκοντες και τη Γραμματεία του εκπαιδευτικού ιδρύματος.

²⁸² Πληροφορίες από την ιστοσελίδα του ιδρύματος.

το αναλυτικό πρόγραμμα του υπουργείου Παιδείας της Ελλάδας, ενώ στο ολοήμερο (προαιρετικά) διδάσκονται αγγλικά, ρουμανικά, παραδοσιακούς χορούς, ζωγραφική, κεραμική και πληροφορική. Στο σχολείο φοιτούν 50 Έλληνες και Ελληνοκύπριοι μαθητές στον πρωινό κύκλο (08:15- 15:00) και 22 μαθητές στα απογευματινά τμήματα ελληνικής γλώσσας (16:00- 20:00). Είναι η πρώτη, μετά από πολλές δεκαετίες, μονάδα ελληνόγλωσσας εκπαίδευσης στη Ρουμανία που είναι ενταγμένη στο ελληνικό δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα.

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη δράση του σχολείου: Ελληνικό Σχολείο Βουκουρεστίου «Η Αθηνά», οδός Parfumului 9, τομέας γ', Τ.Κ. 030841, Βουκουρέστι, Γραμματεία: 0040213260633, fax: 0040213260634, Διευθυντής: 0040213260638, κινητό: 0040767432431, e-mail: babissch@gmail.com.

Έχοντας εμπιστοσύνη στην ευαισθησία του υπουργείου Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων και συναισθανόμενος τη γεωγραφική σημασία της περιοχής, ο διευθυντής του σχολείου, Χαράλαμπος Σχοιναράκης, καθηγητής Φυσικής Αγωγής και Δρ. Παιδαγωγικής, έστειλε πρόσφατα αίτημα προς την υπουργό Άννα Διαμαντοπούλου, ζητώντας μεταξύ άλλων την αλλαγή φορέα του σχολείου, το οποίο θα πρέπει να περάσει υπό τη σκέπη του Υπουργείου, προκειμένου να μπορέσει να αντιμετωπίσει τα λειτουργικά έξοδά του.

7.3 Έδρες των τοπικών παραρτημάτων της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας

Από τα 25 παραρτήματα, ήτοι Babadag, Bârlad, Botoșani, Brașov, Brăila, București, Calafat, Cluj-Napoca, Constanța, Craiova, Galați, Giurgiu, Iași, Izvoarele, Onești, Oradea, Piatra-Neamț, Pitești, Prahova, Roman, Sibiu, Sulina, Târgoviște, Tulcea, Turnu-Severin δεν προσφέρονται μαθήματα ελληνικής μόνο στο Botoșani, Giurgiu και Sibiu, ενώ για τις κοινότητες του Cluj και του Târgoviște δεν μπορέσαμε να συλλέγουμε επαρκή στοιχεία. Τα μαθήματα μπορούν να παρακαλουθήσουν και άτομα με άλλη εθνική καταγωγή εκτός της ελληνικής, ανεξαρτήτως μορφωτικού επιπέδου, επαγγελματικής κατάρτισης ή ηλικίας. Τα μαθήματα αυτά διδάσκονται συνήθως εθελοντικά, τόσο από εξειδικευμένους διδάσκοντες (αποσπασμένους από την Ελλάδα και διδάσκοντες εντεταγμένους στο ρουμανικό σύστημα παιδείας) όσο και από απλούς ομιλούντες την ελληνική, με τη βοήθεια διάφορων εγχειριδίων τα οποία η Ένωση προμηθεύεται κυρίως από την Ελλάδα. Στις περισσότερες κοινότητες τα μαθήματα προσφέρονται το Σάββατο και την Κυριακή (πρωί και απόγευμα,

ανάλογα με τη διαθεσιμότητα των αιθουσών), αλλά και τις άλλες μέρες της εβδομάδας (πάντα όμως απογευματινά, λόγω της έλλειψης χώρων).

Στις πόλεις όπου λειτουργούν Θεολογικές Σχολές παρατηρείται έντονο ενδιαφέρον για τη συμμετοχή στα συγκεκριμένα μαθήματα των φοιτητών των Σχολών αυτών, στην πλειοψηφία τους ιερείς ή μοναχοί.

7.4 Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού²⁸³, παράρτημα Βουκουρεστίου

Το ίδρυμα έχει ως αποστολή την προβολή του ελληνικού πολιτισμού και τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας. Το Ίδρυμα προσφέρει μαθήματα Ελληνικής γλώσσας, οργανώνει πολιτιστικές εκδηλώσεις, εκδίδει βιβλία και διαθέτει δανειστικές βιβλιοθήκες στα παραρτήματά του, ανοιχτές στο κοινό.

Το Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού είναι επικεφαλής του ελληνικού δικτύου του Ιδρύματος Anna Lindh για την Ευρωμεσογειακή Συνεργασία και μέλος της EUNIC (Ένωση Μορφωτικών Ινστιτούτων χωρών μελών της ΕΕ).

Στα Παραρτήματα του ΕΙΠ λειτουργούν ολιγομελή τμήματα στα οποία διδάσκουν καθηγητές με εμπειρία στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας. Στόχος των μαθημάτων είναι η εξάσκηση όλων των γλωσσικών ικανοτήτων (παραγωγή και κατανόηση προφορικού και γραπτού λόγου).

Στη διδασκαλία εφαρμόζονται οι σύγχρονες παιδαγωγικές μέθοδοι σύμφωνα με τις οποίες η μάθηση είναι μια σύνθετη διαδικασία αλληλεπίδρασης του ατόμου με το κοινωνικό περιβάλλον. Για τον λόγο αυτό στις κατάλληλα διαμορφωμένες αίθουσες των Παραρτημάτων η διδασκαλία γίνεται όχι μόνο με τη χρήση του παραδοσιακού εγχειριδίου αλλά και με τη βοήθεια οπτικού και ακουστικού υλικού, γλωσσικών παιχνιδιών, συζητήσεων αλλά και εκδηλώσεων (εκμάθηση τραγουδιών, διαγωνισμοί, μουσικές και θεατρικές παραστάσεις, ξεναγήσεις στις εκθέσεις που διοργανώνουν τα Παραρτήματα κ.ά.). Οι επιλογές αυτές στόχο έχουν τη γνωριμία των σπουδαστών με τον ελληνικό τρόπο ζωής και την προσέγγιση του πολιτισμού της χώρας. Ειδική μέριμνα λαμβάνεται για τη σωστή λειτουργία των παιδικών τμημάτων με την επιλογή των κατάλληλων μεθόδων διδασκαλίας για την καλύτερη δυνατή επικοινωνία με τα παιδιά.

---

²⁸³ Αναπαραγωγή πληροφοριών από την ιστοσελίδα του ιδρύματος.

Το αναλυτικό πρόγραμμα διδασκαλίας στα τμήματα ενηλίκων διαμορφώνεται κατά τρόπο ώστε να ανταποκρίνεται στις προδιαγραφές του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας.

Οι διδάσκοντες επιλέγουν με δική τους ευθύνη τα εγχειρίδια και το διδακτικό υλικό. Ενδεικτικά αναφέρονται κάποια από τα εγχειρίδια εκμάθησης που χρησιμοποιούνται: Γεωργίου Μπαμπινιώτη «Ελληνική Γλώσσα», Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών «Τα νέα ελληνικά για ξένους», Φρόσως και Κλεάνθη Αρβανιτάκη, «Επικοινωνήστε Ελληνικά», Σαφούς Μαυρούλια και Ευαγγελίας Γεωργαντζή, «Τα ελληνικά για ξενόγλωσσους», Μαρινέτας Παπαχειμώνα, Δήμητρας Δημητρά «Ελληνικά Τώρα 1+1», Ευαγγελίας Γεωργαντζή «Ελληνικά Τώρα 2+2».

7.5 Πανεπιστήμιο Βουκουρεστίου

Στο Πανεπιστήμιο του Βουκουρεστίου και ειδικότερα στο Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών προσφέρεται πανεπιστημιακή κατάρτιση στην ελληνική γλώσσα από μέλος ΔΕΠ στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή.

7.6 Πανεπιστήμιο Ιασίου

Στο Πανεπιστήμιο του Ιασίου λειτουργεί Λεκτοράτο Ελληνικής Γλώσσας και Πολιτισμού, υπό την καθοδήγηση έλληνα αποσπασμένου εκπαιδευτή.

Στα μαθήματα ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού που διεξάγονται στο Πανεπιστήμιο Βουκουρεστίου και στο Λεκτοράτο Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Ιασίου έχουν ελεύθερη πρόσβαση ως ακροατές όλοι οι ρουμάνοι πολίτες, ανεξαρτήτως της εθνικής τους καταγωγής. Παράλληλα με τα εντατικά μαθήματα ελληνικής γλώσσας, στα συγκεκριμένα πανεπιστημιακά ιδρύματα διεξάγονται δραστηριότητες μετάφρασης, συντάσσονται κριτικές εκδόσεις, εγχειρίδια, μελέτες κλασικής φιλολογίας, ιστορίας, θεωρίας και γραμματικής της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, ιστορίας της νεοελληνικής γλώσσας και πολιτισμού κ.λπ.

Κάθε χρόνο, το ελληνικό κράτος προσφέρει υποτροφίες για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας στην Ελλάδα (διάρκειας ενός, τριών ή εννέα μηνών) για φοιτητές και αποφοίτους από τη Ρουμανία, καθώς και υποτροφίες για πανεπιστημιακές, μεταπτυχιακές σπουδές και διδακτορική και μεταδιδακτορική έρευνα. Πρόσβαση στις συγκεκριμένες υποτροφίες έχουν τόσο οι ρουμάνοι πολίτες ελληνικής καταγωγής όσο και πολίτες με διαφορετική εθνική καταγωγή.

Αναλυτικά, οι Μονάδες ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Ρουμανία είναι οι παρακάτω:

<i>Εκπαιδευτικές Μονάδες Ελληνόγλωσσης Εκπαίδευσης στη Ρουμανία</i>	
<i>Ενταγμένα Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας</i>	
Επωνυμία	Πόλη
Ρουμανικό Λύκειο «Constantin Brâncoveanu» Μπαμπαντάγκ	Babadag
Ελληνική Κοινότητα Βουρλάτιο	Bârlad
Ελληνική Κοινότητα Μπρασόβ	Braşov
Λύκειο Nicolae Iorga Βραΐλα	Brăila
Ελληνική Κοινότητα Βραΐλας	Brăila
Γραφεία Συνδέσμου Ελλήνων Επιχειρηματιών Βουκουρεστίου. Ελληνικό σχολείο «Αθήνα»	Bucureşti
Colegiul «Matei Basarab» Βουκουρεστίου	Bucureşti
Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού, παράτημα Βουκουρεστίου	Bucureşti
Βουλγαρικό Θεωρητικό Λύκειο «Hristo Botev» Βουκουρεστίου	Bucureşti
Φροντιστήριο Ελληνικής Κοινότητας για τις τάξεις Α, Β, Γ Γαλατσίου	Galaţi
Ελληνική Κοινότητα Καλαφάτη	Calafat
Ελληνική Κοινότητα Κράιοβας	Craiova
Ελληνική Κοινότητα Κλουζ-Ναπόκα	Cluj-Napoca
Ελληνική Κοινότητα Κωνσταντζα	Constanţa
Ελληνική Κοινότητα Κραϊόβα	Craiova
Ελληνική Κοινότητα Τζιούρτζιου (Γιούργεβο)	Giurgiu
Ελληνική Κοινότητα Ιασίου	Iaşi
Πανεπιστήμιο Ιασίου	Iaşi
Ελληνική Κοινότητα Ιζβοάρελε	Izvoarele
Σχολείο αριθ. 9 Ονέστι	Oneşti
Ελληνική Κοινότητα Πιάτρα Νεάμτς	Piatra Neamţ
Ελληνική Κοινότητα Πιτέστι	Piteşti
Ελληνική Κοινότητα Πράχοβα	Πλοέστι
Ελληνική Κοινότητα Ρόμαν	Roman
Ελληνική Κοινότητα Σουλινά	Sulina
Ελληνική Κοινότητα Ταργκόβιστε	Târgovişte
Ελληνική Κοινότητα Τούλτσεα	Tulcea
Ελληνική Κοινότητα Turnu-Severin	Turnu-Severin

8. Λοιπές δραστηριότητες (και των Ελλήνων) στη Ρουμανία

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1860 και κυρίως την επόμενη συστάθηκαν σε πολλές ελληνικές παροικίες φιλεκπαιδευτικοί σύλλογοι με στόχο να οργανώσουν σχολεία, αναγνωστήρια και βιβλιοθήκες. Αυτοί οι σύλλογοι δεν είχαν τόσο τη φιλοδοξία να εξυπηρετήσουν άμεσες πολιτικές ή «εθνικές» ανάγκες, αλλά επιθυμούσαν να

προωθήσουν και να προφυλάξουν τον ελληνισμό μέσω της παιδείας και της γλώσσας. Οι σημαντικότεροι ήταν ο «Ελληνικός Φιλόμουσος Σύλλογος» της Βραΐλας (1869) και ο «Φιλανθρωπικός Σύλλογος "ο Ερμής" την εν Βραΐλα Ελληνικής Υπαλληλίας» (το ίδιο έτος). Παράλληλα όμως συναντούμε φιλεκπαιδευτικούς συλλόγους τόσο σε σημαντικά κέντρα, όπως στο Γαλάτσι, όσο και σε πολύ μικρότερες παροικίες, όπως για παράδειγμα στο Βουρλάτιο. Οι στόχοι των περισσότερων συλλόγων ήταν η καλλιέργεια των ελληνικών γραμμάτων, η έκδοση περιοδικών, η ίδρυση βιβλιοθηκών, αναγνωστηρίων και σχολείων. Την ίδια περίοδο ιδρύθηκαν φιλεκπαιδευτικοί σύλλογοι και σε ελληνικές παροικίες της περιοχής Δοβρουτσάς, όπως για παράδειγμα στην Τούλτσα και στο Σουλινά. Παράλληλα, οι σύλλογοι αυτοί συνεργάστηκαν με αντίστοιχα σωματεία τα οποία είχαν συσταθεί στην Αθήνα ή την Κωνσταντινούπολη.

Σήμερα, η ελληνική γλώσσα και ο ελληνικός πολιτισμός υποστηρίζονται μέσω της προώθησης συγκεκριμένων πολιτιστικών προγραμμάτων, όπως για παράδειγμα με τη διοργάνωση, κάθε έτος, του Φεστιβάλ του Ελληνισμού της Ρουμανίας, που από το 2000 είναι η μεγαλύτερη και η ποιοτικότερη καλλιτεχνική εκδήλωση του ελληνισμού της Ρουμανίας. Το 2008 η Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας συμμετείχε στο Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ με τίτλο «Φθινόπωρο στο Voroneț», όπου έλαβε μέρος με το ντοκιμαντέρ «Νοσταλγία για την Ελλάδα». Όπως στο Βουκουρέστι, έτσι και σχεδόν κάθε Ελληνική Κοινότητα της ρουμανικής επικρατείας διαθέτει θεατρική ομάδα, χορωδία ή αντίστοιχα χορευτική ομάδα παραδοσιακών χορών. Τα τοπικά παραρτήματα της Ένωσης διαθέτουν επίσης μουσικά συγκροτήματα, με έντονη παρουσία στον πολιτιστικό βίο της κοινότητας και στα εθνικά και τα διεθνή φεστιβάλ.

Στο Βουκουρέστι εδρεύει η Ρουμανική Εταιρεία Ελληνικών Σπουδών, η οποία δημοσιεύει τις έρευνες και τις μελέτες που παράγει με τη βοήθεια του εκδοτικού οίκου «Ομόνοια» —ο μοναδικός εκδοτικός οίκος που έχει ως στόχο την προώθηση της λογοτεχνίας και του σύγχρονου πολιτισμού της Ελλάδας στη Ρουμανία. Στα 20 χρόνια λειτουργίας του, ο απολογισμός του συγκεκριμένου εκδοτικού οίκου είναι πάνω από 100 δημοσιευμένους τόμους, στην πλειοψηφία τους μεταφράσεις νεοελληνικής λογοτεχνίας (πεζογραφία, ποίηση, δοκίμιο, θέατρο, λογοτεχνική ιστορία και κριτική). Οι εκδόσεις του οίκου «Ομόνοια» αποτελούν περίπου το 80% των μεταφράσεων ελληνικής λογοτεχνίας που τυπώθηκε στη Ρουμανία μετά το 1989. Για τον λόγο αυτό, ο εκδοτικός οίκος «Ομόνοια»

βραβεύτηκε τέσσερις φορές στην Ελλάδα και τρεις φορές στη Ρουμανία για την καλύτερη μετάφραση ελληνικού λογοτεχνικού έργου σε ξένη γλώσσα —ανάμεσα στα βραβεία αυτά και ένα βραβείο της Ρουμανικής Ακαδημίας. Η εκδότρια είναι απόφοιτη της Σχολής Κλασικών Γλωσσών του Πανεπιστημίου του Βουκουρεστίου και διετέλεσε επιμελήτρια-συντάκτρια σε δύο σημαντικούς κρατικούς εκδοτικούς οίκους (1972-1999). Επίσης είναι ιδρυτικό μέλος και αντιπρόεδρος της Ρουμανικής Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών, αντιπρόεδρος του ρουμανικού τμήματος της Διεθνούς Εταιρείας «Φίλοι του Νίκου Καζαντζάκη» και μέλος της Ένωσης Ρουμάνων Λογοτεχνών. Η ίδια είναι συγγραφέας πέντε έργων (*Πανόραμα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, 1987, δεύτερη έκδοση αναθεωρημένη και επαυξημένη, 2001, *Πανόραμα της Κυπριακής Λογοτεχνίας*, 1999, *Αριστουργήματα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, 2003, και *Νεοελληνική Λογοτεχνία στη Ρουμανία: 1837-2005*, 2005) ενώ έχει δημοσιεύσει στον ρουμανικό φιλολογικό τύπο πάνω από 80 άρθρα αφιερωμένα στα Ελληνικά Γράμματα. Για όλους αυτούς τους λόγους, η εκδότρια Elena Lazăr αναγορεύτηκε Πρέσβειρα Ελληνισμού.

Από το 2006, στο Βουκουρέστι λειτουργεί παράρτημα του Ελληνικού Ιδρύματος Πολιτισμού, οργάνωση η οποία έχει ως στόχο τη διάδοση της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού παγκοσμίως.

Επίσης το 2006, διεξήχθη στο Βουκουρέστι το Γ' Πανευρωπαϊκό Συνέδριο Νεοελληνικών Σπουδών, με θέμα «Ο ελληνικός κόσμος μεταξύ της εποχής των Φώτων και του 20^{ου} αιώνα». Στα ΜΜΕ η ελληνική γλώσσα χρησιμοποιείται στην έκδοση του επίσημου περιοδικού της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας, «ΕΛΠΙΣ», καθώς και σε ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές. Πρόκειται για τριμηνιαίο δίγλωσσο περιοδικό. Επίσης η Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας στηρίζει την έκδοση μονογραφιών αναφορικά με την ιστορία του ελληνισμού στη Ρουμανία. Τα τελευταία χρόνια ο Σύνδεσμος Ελλήνων Επιχειρηματιών και Επενδυτών Ρουμανίας εκδίδει το περιοδικό «Επιχειρηματικός Κόσμος».

Η παρουσία της ελληνικής μειονότητας στις ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές είναι εγγυημένη από τον νόμο. Εκτός από τις κοινές εμφανίσεις, δίπλα στις υπόλοιπες μειονότητες της χώρας, οι Έλληνες διαθέτουν κάθε εβδομάδα 6 λεπτά τηλεοπτικής εκπομπής, κάθε Τετάρτη, στο δημόσιο κανάλι TVR3. Στο Ράδιο Κωνσταντζα μεταδίδεται κάθε Δευτέρα, από τις 11 η ώρα, εκπομπή 30 λεπτών στην ελληνική γλώσσα. Επίσης, η ελληνική κοινότητα διαθέτει δικό της ιστότοπο (www.uniunea-elena.ro) και όλα τα παραρτήματα έχουν πρόσβαση στο Ίντερνετ.

Στην έδρα κάθε τοπικού παραρτήματος της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας λειτουργούν μικρές βιβλιοθήκες, οι οποίες στηρίζονται κυρίως σε δωρεές και σε βιβλία που εκδίδει η Ένωση. Επίσης, σχεδόν όλα τα παραρτήματα της Ένωσης διαθέτουν τουλάχιστον ένα καλλιτεχνικό συγκρότημα, ήτοι: «Ελλάς» (Πολιτιστική Ένωση Ελλήνων), «Αστέρια», «Πάθος» (Ελληνική Κοινότητα Βουκουρεστίου), «Ορφέας» (Ελληνική Κοινότητα Ιασίου), «Ορφέας», «Κύματα», «Πόντος», «Χαρά» (Κοινότητα Πράχοβα), «Φίλοι του Ζορμπά» (Κοινότητα Turnu Severin), «Αρετή» (Κοινότητα Ρόμαν), «Ελευθερία» (Κοινότητα Καλαφάτη), «Όνειρο» (Κοινότητα Ταργκόβιστε), «Εσπερίς» (Κοινότητα Μπάρλαντ), «Νίκη» (Κοινότητα Πιάτρα Νεάμτς), «Ελπίς» (Κοινότητα Κωνσταντζας), «Άρτεμις» (Κοινότητα Σουλινά), «Φιλία» (Κοινότητα Πιτέστι), «Κοπελιές» (Κοινότητα Ιζβόαρελε), «Ειρήνη» (Κοινότητα Κραϊόβα), «Ευθύμιος», «Ορφέας», «Λουλουδάκια», «Διόνυσος» (Κοινότητα Μπρασόβ), «Αγόρια» (Κοινότητα Ονέστι) και «Ολυμπος» (Κοινότητα Γαλάτσι).

Σε μερικούς ναούς οι οποίοι ανήκουν στην ελληνική κοινότητα οι ακολουθίες γίνονται στην ελληνική γλώσσα, ασφαλώς ανάλογα με τις δυνατότητες και την κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού που υπάρχει.

Σύμφωνα με την «Πρώτη περιοδική αναφορά σχετικά με την εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Κάρτας των περιφερειακών ή μειονοτικών γλωσσών» (2010), στον νομό Τούλτσα οι Ρουμάνοι πολίτες ελληνικής καταγωγής έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν τη μητρική τους γλώσσα στις συναλλαγές τους με τους τοπικούς φορείς της Δημόσιας Διοίκησης. Οι συγκεκριμένοι φορείς έχουν προσλάβει άτομα που μιλούν την ελληνική γλώσσα και ακολούθως οι ελληνόφωνοι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να απευθυνθούν προφορικά ή γραπτά στην ελληνική γλώσσα και να λάβουν απαντήσεις και στις δύο γλώσσες.

Η Ελληνική Κοινότητα εκπροσωπείται στο Εθνικό Συμβούλιο για τις μειονότητες, από 3 εκπροσώπους-σύμβουλους για θέματα Παιδείας, Πολιτισμού και Οικονομίας. Η Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας εκπροσωπείται στο Παγκόσμιο Συμβούλιο της Ελληνικής Διασποράς και στην Παγκόσμια Ένωση των Βουλευτών Ελληνικής Καταγωγής. Στην κατεύθυνση συνεργασίας με τις Ελληνικές Αρχές, αναφέρουμε τα προγράμματα κατασκήνωσης, που προσφέρονται κάθε χρόνο για περίπου 230 άτομα ελληνικής καταγωγής από διάφορους δήμους, νομαρχίες, ιδρύματα και υπουργεία της Ελλάδας, από τα οποία επωφελούνται παιδιά και νέοι,

αλλά ειδικότερα άτομα τρίτης ηλικίας (σε ποσοστό 60%), και τις υποτροφίες για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας αλλά και για σπουδές.

8.1 Δίγλωσσα προγράμματα (μοντέλα) εκπαίδευσης

Εκτός από το Σχολείο «Αθήνα» του Συνδέσμου Ελλήνων Επιχειρηματιών Βουκουρεστίου, όπου η ελληνική γλώσσα διδάσκεται ως μητρική, σε όλα τα υπόλοιπα εκπαιδευτικά ιδρύματα και στο πλαίσιο των Ελληνικών Κοινοτήτων Ρουμανίας η ελληνική γλώσσα διδάσκεται ως δεύτερη / ξένη γλώσσα.

8.2 Οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης

Το Εκπαιδευτικό Σύστημα της Ρουμανίας αποτελείται από:

- α) Προσχολική εκπαίδευση.
- β) Γενική υποχρεωτική εκπαίδευση, ήτοι:
  - β1) Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.
  - β2) Κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο).
- γ) Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Λύκειο).
- δ) Σχολές Καλών Τεχνών και Επαγγελματών.
- ε) Τεχνολογικές Σχολές (Σχολές μαθητευομένων).
- στ) Μετα-λυκειακή εκπαίδευση.
- ζ) Ανώτατη εκπαίδευση.

Η μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος ξεκίνησε στη Ρουμανία μετά το 1998, κατόπιν του σταδιακού εκδημοκρατισμού και της διείσδυσης των ευρωπαϊκών πόρων και των πόρων της Παγκόσμιας Τράπεζας.

8.2.1 Προσχολική Εκπαίδευση

Ο υπ' αριθμ. 84/1995 Νόμος για την Παιδεία προέβλεπε τη σταδιακή γενίκευση της προετοιμασίας για το σχολείο. Τα επόμενα χρόνια το ποσοστό εγγραφής των παιδιών στα νηπιαγωγεία αυξάνονταν κάθε έτος. Το 2002 τέθηκε σε εφαρμογή το Πρόγραμμα «Γενίκευση της εκπαίδευσης στο σύστημα προσχολικής Εκπαίδευσης στη Ρουμανία για τα μεγάλα νήπια». Με υποστήριξη της UNICEF, την περίοδο 2005-2006 εκπονήθηκε η στρατηγική του Υπουργείου Παιδείας και Έρευνας για την προσχολική εκπαίδευση.

Η προσχολική εκπαίδευση περιλαμβάνει παιδιά ηλικίας 3-7 ετών. Οι δραστηριότητες διεξάγονται σε νηπιαγωγεία με κανονικό πρωινό πρόγραμμα ή σε ολοήμερα νηπιαγωγεία ή εβδομαδιαίο πρόγραμμα. Η προσχολική εκπαίδευση είναι δομημένη σε δύο επίπεδα:

α'. Το α' επίπεδο αποσκοπεί στην κοινωνικοποίηση των παιδιών ηλικίας 3-5 ετών

β'. Το β' επίπεδο έχει ως στόχο την προετοιμασία των παιδιών ηλικίας 5-7 ετών για την ένταξη στο σχολείο.

Δομή των ομάδων του νηπιαγωγείου:

Μικρά νήπια: 3-4 ετών

Μεσαία νήπια: 4-5 ετών

Μεγάλα νήπια: 5-7 ετών

Σύμφωνα με το νέο νόμο για την Παιδεία, η τάξη προετοιμασίας του Νηπιαγωγείου πρόκειται να ενταχθεί στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.

8.2.2 Γενική Υποχρεωτική Εκπαίδευση

Η Γενική Υποχρεωτική Εκπαίδευση διαρκεί 10 σχολικά έτη και αρχίζει στην ηλικία των 7 ή των 6 ετών (ανάλογα με την επιθυμία των γονέων). Θεωρητικά, η ηλικία ολοκλήρωσης της υποχρεωτικής εκπαίδευσης είναι 16-17 ετών. Από το σχολικό έτος 2003-2004, η 9^η και 10^η τάξη της Γενικής Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης ολοκληρώνονται με Πιστοποιητικό Αποφοίτησης (κατόπιν διαγωνισμού).

8.2.2.1 Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση περιλαμβάνει τις α'-δ' τάξεις και προβλέπει συνήθως πρωινή παρακολούθηση. Η φυσιολογική ηλικία ολοκλήρωσης των σπουδών στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση είναι 10-11 ετών.

8.2.2.2 Κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο)

Η Κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (ή το Γυμνάσιο) περιλαμβάνει τις ε'-η' τάξεις και συνήθως λειτουργεί με πρωινό ωράριο. Ολοκληρώνεται με την υποστήριξη ορισμένων διαγωνισμών με ενιαία θεματολογία, τα οποία διεξάγονται προς το τέλος της ζ' και της η' τάξης. Η φυσιολογική ηλικία ολοκλήρωσης των σπουδών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση είναι 14-15 ετών.

8.2.3 Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Η Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (το Λύκειο) αναφέρεται σε λυκειακές σπουδές με διάρκεια σπουδών τα 4 έτη (τάξεις ι'-ιγ'). Η παρακολούθηση των μαθημάτων γίνεται συνήθως το πρωί, αλλά διοργανώνονται και απογευματινά μαθήματα. Ορισμένα ιδρύματα επιτρέπουν τη μορφή των σπουδών χωρίς παρακολούθηση. Οι λυκειακές σπουδές είναι δομημένες σε τρεις δέσμες:

α) Θεωρητική δέσμη, με τις κατευθύνσεις: ουμανιστική και ορθολογική.

β) Τεχνολογική δέσμη, με τις ειδικεύσεις: Εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, Προστασία του περιβάλλοντος, Υπηρεσίες και τεχνική.

γ) Καλλιτεχνική δέσμη, με τις ειδικεύσεις: Καλλιτεχνική, Αθλητική και Θεολογική.

Το σχολικό έτος ξεκινά στις 15 Σεπτεμβρίου και ολοκληρώνεται στις 15 Ιουνίου. Προς το τέλος του σχολικού έτους, προγραμματίζονται διαγωνισμοί σχεδόν σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα. Επίσης, οι λυκειακές σπουδές ολοκληρώνονται υποχρεωτικά με εθνικές εξετάσεις (Bacalaureat). Σύμφωνα με το νέο νομοσχέδιο για την Παιδεία, από το 2013 η α' τάξη του Λυκείου εντάσσεται στις τάξεις του Γυμνασίου.

8.2.4 Σχολές Καλών Τεχνών και Επαγγελμάτων

Ανάλογα με την ειδικότητα και την περιπλοκότητα της προετοιμασίας, οι Σχολές Καλών Τεχνών και Επαγγελμάτων διοργανώνουν μαθήματα με πρωινή ή απογευματινή παρακολούθηση, διάρκειας από 2 έως 4 έτη, αλλά μόνο για τους αποφοίτους του Γυμνασίου οι οποίοι κατέχουν Πιστοποιητικό Αποφοίτησης. Οι σπουδές ολοκληρώνονται με εξετάσεις αποφοίτησης, οι οποίες εξασφαλίζουν στους επιτυχόντες Πτυχίο ειδίκευσης, που πιστοποιεί την κατάρτιση στον τομέα του επιλεγόμενου επαγγέλματος. Οι απόφοιτοι των Σχολών Καλών Τεχνών και Επαγγελμάτων έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν και απογευματινά μαθήματα.

8.2.5 Οι Τεχνολογικές Σχολές (Σχολές μαθητευομένων)

Οι Τεχνολογικές Σχολές για τους μαθητευόμενους λειτουργούν στο πλαίσιο των Σχολών Καλών Τεχνών και Επαγγελμάτων. Οι σπουδές στις σχολές αυτές έχουν κυρίως μορφή πρακτικής άσκησης με διάρκεια 1-3 έτη, ανάλογα με την

περιπλοκότητα των επαγγελματιών. Στις συγκεκριμένες σχολές μπορούν να γραφτούν απόφοιτοι του Γυμνασίου, ανεξαρτήτως αν κατέχουν ή όχι το Πιστοποιητικό Αποφοίτησης από το Γυμνάσιο. Οι σπουδές ολοκληρώνονται με εξετάσεις αποφοίτησης οι οποίες εξασφαλίζουν στον επιτυχόντα πτυχίο ειδικευμένου εργάτη για το επιλεγόμενο επάγγελμα.

8.2.6 Μετα-λυκειακή Εκπαίδευση

Η μετα-λυκειακή εκπαίδευση διοργανώνεται μετά από πρωτοβουλία του Υπουργείου Παιδείας και Έρευνας ή κατόπιν αιτήματος των οικονομικών φορέων. Οι σπουδές έχουν διάρκεια από 1 μέχρι τα 3 έτη, ανάλογα με την περιπλοκότητα των επαγγελματιών. Η πρόσβαση στη μετα-λυκειακή εκπαίδευση γίνεται κατόπιν διαγωνισμού.

8.2.7 Ανώτατη Εκπαίδευση

Η Ανώτατη Εκπαίδευση οργανώνεται σε τρεις κύκλους σπουδών, σύμφωνα με τον Νόμο 288 της 24^{ης} Ιουνίου 2004 για τη διοργάνωση των πανεπιστημιακών σπουδών, ήτοι:

- α) Πανεπιστημιακές σπουδές για την απόκτηση του Διπλώματος αποφοίτησης (Licență),
- β) Μεταπτυχιακές σπουδές τύπου master, και
- γ) Διδακτορικές σπουδές.

Σύμφωνα με το άρθρο 4 του Νόμου, ο α' κύκλος σπουδών περιλαμβάνει πανεπιστημιακές σπουδές για τη λήψη του διπλώματος σπουδών, που αντιστοιχούν σε τουλάχιστον 180 μονάδες (ECTS), για τις σπουδές με διάρκεια τα 3 έτη, και σε τουλάχιστον 240 μονάδες (ECTS), για τις σπουδές με διάρκεια τα 4 έτη.

Σύμφωνα με το άρθρο 8, ο β' κύκλος των σπουδών περιλαμβάνει μεταπτυχιακές σπουδές τύπου master, οι οποίες αντιστοιχούν συνήθως σε 90-120 μονάδες ECTS. Στην περίπτωση των μεταπτυχιακών σπουδών με ημερήσια παρακολούθηση, η κανονική διάρκεια των σπουδών είναι 1 με 2 έτη.

Ο γ' κύκλος των σπουδών περιλαμβάνει σπουδές για την απόκτηση του τίτλου του διδάκτορα και έχουν διάρκεια συνήθως τα 3 έτη.

Η ανώτατη εκπαίδευση σύντομης διάρκειας, η οποία ελάμβανε χώρα στο πλαίσιο των πανεπιστημιακών κολεγίων πριν την ημερομηνία δημοσίευσης του Νόμου 288 της 24^{ης} Ιουνίου 2004, αναβαθμίστηκε σε πανεπιστημιακές σπουδές, με

εξετάσεις πτυχίου (Licență), πάντα σε παρεμφερείς τομείς. Οι κάτοχοι πανεπιστημιακών τίτλων σπουδών σύντομης διάρκειας έχουν τη δυνατότητα να συνεχίσουν τους σπουδές τους, προκειμένου να αποκτήσουν το πτυχίο του α' κύκλου πανεπιστημιακών σπουδών²⁸⁴.

9. Αναλυτικά προγράμματα και διδακτικά υλικά (Ρουμανία)

Το σχολικό πρόγραμμα διδασκαλίας στην ελληνική γλώσσα συντάχτηκε σύμφωνα με το Ρουμανικό Εθνικό Αναλυτικό Σχολικό Πρόγραμμα Σπουδών, διαφοροποιημένο για τις τάξεις α'-δ' και ε'-ιβ'.

Με την έγκριση του Υπουργείου Παιδείας και Έρευνας της Ρουμανίας, οι διδάσκοντες στηρίζονται κυρίως στο δίγλωσσο εγχειρίδιο το οποίο εξέδωσε η Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας με τίτλο *Învăț grecește - Μαθαίνω Ελληνικά* (συγγραφέας Σάββας Τσορακίδης), που απευθύνεται τόσο σε όσους μαθαίνουν την ελληνική γλώσσα όσο και σε αυτούς που τη διδάσκουν. Το εγχειρίδιο μπορεί να χρησιμοποιηθεί τόσο για τις μικτές τάξεις νεοελληνικής γλώσσας (ως μητρικής), οι οποίες λειτουργούν στο πλαίσιο του ρουμανικού εκπαιδευτικού συστήματος όσο και για τις απογευματινές τάξεις μαθητών ή τις σαββατιανές τάξεις, οι οποίες διαμορφώνονται στο πλαίσιο των τοπικών παραρτημάτων της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας.

Σε ό,τι αφορά το Σχολείο Ελλήνων Επιχειρηματιών «Αθηνά» του Βουκουρεστίου και το Βουλγαρικό Θεωρητικό Λύκειο «Hristo Botev» Βουκουρεστίου, ακολουθούνται τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών του ελληνικού Υπουργείου Παιδείας και στη διδασκαλία χρησιμοποιούνται εγχειρίδια εγκεκριμένα από το ελληνικό κράτος.

Ως πρόσθετη δραστηριότητα για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, αναφέρουμε ότι η Ελληνική Κοινότητα διοργανώνει από το 2003, μία φορά το χρόνο, το σχολικό διαγωνισμό με τίτλο «Ολυμπιάδα ελληνικής γλώσσας», με τον υπότιτλο «Μαθαίνουμε τη γλώσσα των γονέων και των παππούδων μας». Με τη φροντίδα της εκάστοτε τοπικής ελληνικής κοινότητας, η Ολυμπιάδα Ελληνικής Γλώσσας διοργανώνεται κάθε φορά σε διαφορετική πόλη όπου εδρεύει ελληνική κοινότητα και σε αυτήν συμμετέχουν παιδιά ελληνικής καταγωγής καθώς και ελληνομαθή που προκρίνονται από τους αντίστοιχους τοπικούς διαγωνισμούς που διοργανώνει κάθε

---

²⁸⁴ Βλέπε ενδεικτικά το Νόμο 288 από 24 Ιουνίου 2004 για την οργάνωση των πανεπιστημιακών σπουδών καθώς και το *Curriculum pentru învățământul preșcolar* (2009), Didactica Publishing House, București.

τοπική οργάνωση. Από το σχολικό έτος 2010-2011, η Ολυμπιάδα Ελληνικής Γλώσσας εντάχθηκε στο επίσημο πρόγραμμα δραστηριοτήτων του Υπουργείου Παιδείας της Ρουμανίας, το οποίο συγχρηματοδοτεί τον διαγωνισμό και επιβλέπει τη διαδικασία διεξαγωγής του με τη βοήθεια των σχολικών συμβούλων του.

Σε πολιτιστικό επίπεδο, τα σχολεία όπου διδάσκεται η ελληνική γλώσσα διοργανώνουν κάθε χρόνο διάφορα φεστιβάλ, εκδρομές στην Ελλάδα, κατασκηνώσεις κ.λπ., με την υποστήριξη της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας και του Ελληνικού Κράτους.

10. Χαρακτηριστικά του μαθητικού πληθυσμού (Ρουμανία)

Από τα όσα διαπιστώθηκαν από την έρευνα, στη Ρουμανία τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας απευθύνονται σε δύο κατηγορίες σπουδαστών:

α) Σε παιδιά τα οποία έχουν είτε και τους δύο γονείς ελληνικής καταγωγής είτε προέρχονται από μεικτές οικογένειες. Στις περισσότερες περιπτώσεις, όμως, όταν αναφέρουμε την ελληνική καταγωγή των γονέων μιλάμε για άτομα τρίτης ή τέταρτης γενιάς, τα οποία συνήθως είναι γεννημένα στη Ρουμανία και τα ίδια δεν γνωρίζουν καθόλου ή γνωρίζουν στοιχειωδώς την ελληνική γλώσσα. Στα Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας (ΤΕΓ) όμως πρόσβαση έχουν και όλα τα παιδιά αμιγώς ρουμανικής καταγωγής, ανεξαρτήτως ηλικίας και τάξης φοίτησης. Στα τμήματα αυτά παρατηρείται αυξημένη παρακολούθηση από παιδιά ρουμανικής καταγωγής με φιλέλληνες γονείς.

Τα περισσότερα από αυτά τα παιδιά δεν γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα από το σπίτι, ακόμα και όταν προέρχονται από οικογένειες στις οποίες και οι δύο γονείς είναι ελληνικής καταγωγής. Το τελευταίο διάστημα στα Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας παρατηρείται και παρουσία παιδιών τα οποία είχαν γεννηθεί στην Ελλάδα ή είχαν φοιτήσει σε ιδρύματα Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα, αλλά λόγω των οικονομικών συνθηκών που επικρατούν στη χώρα μας αναγκάστηκαν να επιστρέψουν με τους γονείς τους στη Ρουμανία.

β) Σε αμιγώς ελληνόπουλα, δηλαδή τέκνα Ελλήνων επιχειρηματιών και Ελλήνων διπλωματικών υπαλλήλων, τα οποία βρίσκονται προσωρινά στο Βουκουρέστι, καθώς και σε παιδιά με πατέρα ή μητέρα ελληνικής καταγωγής, με την έννοια του τόπου γέννησης και μόρφωσης την Ελλάδα (μεικτές οικογένειες), όπως είναι η περίπτωση των μαθητών του Ελληνικού Σχολείου «Αθηνά».

Με βάση τις στατιστικές αναλύσεις των ερωτηματολογίων, που πραγματοποίησε το ΕΔΙΑΜΜΕ, προκύπτουν τα ακόλουθα στοιχεία για τους μαθητές:

α) Φύλο: 47,9% είναι αγόρια και 52,1% κορίτσια·

β) Ηλικία: 23,5% είναι παιδιά ηλικίας 14 ετών, 21,6% ηλικίας 11 ετών, 17,6% ηλικίας 10 και 12 ετών. Το ποσοστό των παιδιών μεγαλύτερων ή μικρότερων ηλικιών είναι αισθητά μικρότερο·

γ) Τόπος γέννησης: 92,0% έχουν γεννηθεί στη Ρουμανία και μόλις το 8% στην Ελλάδα·

δ) Χρόνια διαμονής στην Ελλάδα: το 86,3% δεν έχουν ζήσει στην Ελλάδα·

ε) Χρόνια διαμονής στην Ελλάδα: το 42,9% δηλώνει ότι έχει ζήσει στην Ελλάδα 3 με 4 χρόνια και το 28,6% για ένα χρόνο·

στ) Γονείς με ελληνική καταγωγή: η πλειοψηφία τους, 64,0%, δηλώνουν ότι οι γονείς τους δεν έχουν ελληνική καταγωγή και μόλις 16% δηλώνουν ότι ένας από τους γονείς τους είναι ελληνικής καταγωγής²⁸⁵.

ζ) Παππούδες ή γιαγιάδες που μιλάνε ελληνικά: το 48,9% των μαθητών απάντησαν αρνητικά και το 51,1% απάντησαν καταφατικά.

η) Επίπεδο γνώσης της ελληνικής γλώσσας στην οικογένεια: το 74% των μαθητών υπόδειξαν τους πατέρες τους και το 65,3% τις μητέρες τους ως μη γνώστες της ελληνικής γλώσσας, ενώ το 69,4% ανέφεραν το ίδιο για τα αδέρφια τους. Οι περισσότεροι μαθητές (ποσοστό 49,0%) απάντησαν ότι οι ίδιοι μιλούν «λίγο» την ελληνική γλώσσα και μόνο το 30,6% ότι την μιλούν «έτσι και έτσι». Τα ποσοστά των γονέων των μαθητών οι οποίοι μιλούν «πολύ καλά» την ελληνική γλώσσα περιορίζεται στο 14,0% για την περίπτωση των πατέρων και στο 12,2% για τις μητέρες. Πρόκειται κυρίως για τις μεικτές οικογένειες, όπου ο ένας γονέας έχει ως τόπο γέννησης και ενηλικίωσης την Ελλάδα και για ελάχιστες περιπτώσεις στις οποίες η ελληνική γλώσσα επικράτησε στις οικογένειες με τους δύο γονείς απόγονους ελληνικών οικογενειών τρίτης ή και τέταρτης γενιάς μεταναστών²⁸⁶.

θ) Επίπεδο γνώσης της γλώσσας της χώρας διαμονής (Ρουμανία) της οικογένειάς τους: σε ποσοστό 91,8% φαίνεται ότι οι πατέρες ομιλούν «πολύ καλά» τη γλώσσα της χώρας διαμονής (ρουμανική), ενώ οι μητέρες το καταφέρνουν αυτό σε

---

²⁸⁵ Βλέπε αντίστοιχα τους Πίνακες 5,6,7,8 και 8α όπου παρατίθενται τα στοιχεία των ατομικών δελτίων των παιδιών, στο παράρτημα 1 της παρούσας.

²⁸⁶ Βλέπε Πίνακες 12, 14, 16, 17 του Δελτίου των παιδιών, στο παράρτημα 1 της παρούσας.

ποσοστό 94,0%. Ασφαλώς, τα ποσοστά αυτά ανατρέπονται στις περιπτώσεις των γονέων αμιγώς ελληνικής καταγωγής, με τόπο γέννησης και ενηλικίωσης την Ελλάδα (βλ. τους γονείς των παιδιών οι οποίοι έχουν εγκατασταθεί στη Ρουμανία για διάφορους λόγους, κυρίως τα τελευταία 20 χρόνια)²⁸⁷, δηλ. τους μαθητές του Ελληνικού Σχολείου «Αθηνά».

ι) Γλώσσα ομιλίας σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας: σε μεγάλο ποσοστό οι ερωτηθέντες απάντησαν ότι με τα μέλη των οικογενειών τους μιλούν, σε ποσοστό 81,3%, τη γλώσσα της χώρας διαμονής, τη ρουμανική. Αναλυτικότερα, η στατιστική ανέφερε ποσοστό 89,3% για τις μητέρες, ποσοστό 71,4% για τους πατέρες, ποσοστό 78,4% για τα αδέρφια και ποσοστό 67,4% για τους παππούδες που μιλούν μόνο τη ρουμανική γλώσσα όταν συνομιλούν με τους ερωτηθέντες μαθητές. Το ποσοστό επικοινωνίας των ελληνομαθών με τρίτους, κυρίως Έλληνες, μέσα στο σπίτι τους ανήλθε στο 61,7%²⁸⁸.

ια) Χρόνια εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας: το μεγαλύτερο ποσοστό μαθητών, 36,7%, διδάσκονται την ελληνική γλώσσα για περίπου 2 χρόνια. Ακολουθούν οι μαθητές οι οποίοι διδάσκονται τα ελληνικά για περίπου 3 χρόνια, με ποσοστό 26,5%. Τα ποσοστά των παιδιών που μαθαίνουν την ελληνική γλώσσα για περισσότερα χρόνια είναι αποθαρρυντικά μικρά και πιθανόν αυτό να οφείλεται στις περιορισμένες δυνατότητες βελτίωσης του γλωσσικού επιπέδου που τους προσφέρεται στα Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας καθώς και στις αυξημένες σχολικές υποχρεώσεις των μαθητών, οι οποίες καταστέλλουν το ενδιαφέρον, τις δυνατότητες και τα χρονικά τους περιθώρια για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, καθώς υποχρεούνται να επικεντρωθούν στην επίτευξη των λοιπών σχολικών στόχων και κυρίως στην αποφοίτηση από τη βασική- υποχρεωτική εκπαίδευση και στην εισαγωγή τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Σε κάθε περίπτωση, το διάστημα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας περιορίζεται κατά μέσο όρο στα 2,9 χρόνια²⁸⁹.

ιβ) Τάξη φοίτησης: σε ποσοστό 20,8%, οι μαθητές αρχίζουν την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας κατά την τελευταία τάξη του Γυμνασίου (8^η τάξη σπουδών σύμφωνα με το ρουμανικό εκπαιδευτικό σύστημα), αλλά αρκετοί είναι και αυτοί οι οποίοι ξεκινούν στην 6^η ή την 5^η τάξη της βασικής τους εκπαίδευσης (σε ποσοστό 18,8% για την καθεμία από αυτές τις τάξεις οι οποίες, σύμφωνα με την ισχύουσα

²⁸⁷ Βλέπε Πίνακες 13,15 του Δελτίου των παιδιών, στο παράρτημα 1 της παρούσας.

²⁸⁸ Βλέπε Πίνακες 18, 19, 20, 21, 22, 23 του Δελτίου των παιδιών, στο παράρτημα 1 της παρούσας.

²⁸⁹ Βλέπε Πίνακα 24 του Δελτίου Μαθητή, στο παράρτημα 1 της παρούσας.

δομή του ρουμανικού εκπαιδευτικού συστήματος εντάσσονται στο Γυμνάσιο). Το 16,7% των ελληνομαθών φοιτούν στην 4^η τάξη, ενώ η μικρότερη συμμετοχή παρατηρείται στις μικρές και τις μεγάλες ηλικίες (ήτοι 1^η-3^η τάξη Δημοτικού και λυκειακή εκπαίδευση αντίστοιχα). Τα αποτελέσματα της έρευνας εξηγούνται για τις μικρές τάξεις από το γεγονός ότι οι περισσότεροι μαθητές αρχίζουν να μαθαίνουν ελληνικά, αφού πρώτα μάθουν ρουμανική γραφή και ανάγνωση, ενώ στην περίπτωση των μεγαλύτερων μαθητών προφανώς το βάρος δίνεται στην επίτευξη των στόχων αναφορικά με την προετοιμασία τους για εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

ιγ) Αν έχουν αδέρφια τα οποία ενδεχομένως να επηρεάσουν την επιθυμία τους και να αποτελέσουν πρότυπο για την εκμάθηση ή όχι της ελληνικής γλώσσας: το 54,0% των ελληνομαθών απάντησαν αρνητικά και το 46,0% καταφατικά²⁹⁰.

11. Γονείς (Ρουμανία)

Με βάση τις στατιστικές αναλύσεις των ερωτηματολογίων, που πραγματοποίησε το ΕΔΙΑΜΜΕ, προκύπτουν τα ακόλουθα στοιχεία για τους μαθητές:

α) ως προς τα χρόνια διαμονής τους στη Ρουμανία²⁹¹:

-για τον πατέρα: 1-10 χρόνια 0,0%, 11-20 χρόνια 0,0%, 21-30 χρόνια 0,0%, 31-40 χρόνια 4,2%, 41-50 χρόνια 66,7%, πάνω από 50 χρόνια 29,2%

-για τη μητέρα: 1-10 χρόνια 0,0%, 11-20 χρόνια 0,0%, 21-30 χρόνια 3,2%, 31-40 χρόνια 29,0%, 41-50 χρόνια 64,5%, πάνω από 50 χρόνια 3,2%.

β) ως προς το επάγγελμα που ασκούν²⁹²:

-για τον πατέρα: ανώτερα διοικητικά στελέχη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα 3,4%, πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα 20,7%, τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί 3,4%, υπάλληλοι γραφείου 31,0%, απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών, πωλητές 13,8%, γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι, αλιείς 3,4%, ειδικευμένοι εργάτες, τεχνίτες 6,9%, χειριστές σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων 0,0%, ανειδίκευτοι εργάτες και χειρώνακτες 6,9%, εστιάτορες 0,0%, εκπαιδευτικοί 10,3%, ανεπάγγελτοι/ άνεργοι 0,0%, οικιακά – συνταξιούχοι 0,0%.

²⁹⁰ Βλέπε Πίνακας 11 του Ατομικού Δελτίου Μαθητή, στο παράρτημα 1 της παρούσας.

²⁹¹ Βλέπε τον «Πίνακα 3α» και «Πίνακα 3β» του ερωτηματολογίου των γονέων στο παράρτημα 2 της παρούσας.

²⁹² Βλέπε τον «Πίνακα 4α» και «Πίνακα 4β» του ερωτηματολογίου των γονέων στο παράρτημα 2 της παρούσας.

-για τη μητέρα: ανώτερα διοικητικά στελέχη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα 2,5%, πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα 20,0%, τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί 2,5%, υπάλληλοι γραφείου 37,5%, απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών, πωλητές 10,0%, γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι, αλιείς 0,0%, ειδικευμένοι εργάτες, τεχνίτες 2,5%, χειριστές σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων 0,0%, ανειδίκευτοι εργάτες και χειρώνακτες 0,0%, εστιάτορες 0,0%, εκπαιδευτικοί 15,0%, ανεπάγγελτοι/ άνεργοι 0,0%, οικιακά – συνταξιούχοι 10,0%

γ) ως προς την εθνοτική τους καταγωγή²⁹³:

-για τον πατέρα: ελληνικής καταγωγής 26,2%, εθνοτική καταγωγή της χώρας διαμονής 69,0%, άλλης εθνοτικής καταγωγής 4,8%

-για τη μητέρα: ελληνικής καταγωγής 19,1%, εθνοτική καταγωγή της χώρας διαμονής 78,7%, άλλης εθνοτικής καταγωγής 2,1%

δ) ως προς το πόσο συχνά μιλάνε ελληνικά σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας²⁹⁴:

-Στο σπίτι: «Σπάνια» 3,8%, «Ποτέ» 9,4%

-Στην εργασία: «Σπάνια» 3,8%, «Ποτέ» 0,0%

-Στην εκκλησία: «Σπάνια» 0,0%, «Ποτέ» 9,4%

-Στην αγορά: «Σπάνια» 0,0%, «Ποτέ» 0,0%

-Σε κοινωνικές εκδηλώσεις: «Σπάνια» 3,7%, «Ποτέ» 13,0%

Από τους αριθμούς προκύπτει ξεκάθαρα ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων δεν χρησιμοποιεί την ελληνική γλώσσα σχεδόν σε κανέναν από τους κοινωνικούς χώρους εκτός του μαθήματος ελληνικής γλώσσας.

11.1 Συλλογικά όργανα γονέων και ο ρόλος τους

Στο πλαίσιο των Τμημάτων Ελληνικής γλώσσας δεν έχουν ιδρυθεί στη Ρουμανία σύλλογοι γονέων. Άλλωστε για τη συγκεκριμένη χώρα η ίδρυση συλλόγων γονέων δεν αποτελεί συνήθη πρακτική. Ξεχωριστή περίπτωση αποτελεί το Σχολείο του Συνδέσμου Επιχειρηματιών «Η Αθηνά» του Βουκουρεστίου, όπου ο Σύλλογος Γονέων αποτελεί προϊόν επιτυχούς κι ευέλικτης συνεργασίας με την επίσημη Πολιτεία. Η τελευταία παρέχει τους δασκάλους και το εκπαιδευτικό υλικό, ενώ με υποστήριξη των μελών της ελληνικής κοινότητας και πολυάριθμων και σημαντικών

²⁹³ Βλέπε τον «Πίνακα 7» του ερωτηματολογίου των γονέων στο παράρτημα 2 της παρούσας.

²⁹⁴ Βλέπε τον «Πίνακα 8» του ερωτηματολογίου των γονέων στο παράρτημα 2 της παρούσας.

ελληνικών επιχειρήσεων ο Σύλλογος Γονέων και Κηδεμόνων έχει την ευθύνη της διαχείρισης του σχολείου και της κάλυψης των λειτουργικών του δαπανών. Μία από τις βασικές προτεραιότητες του Συλλόγου των Γονέων του συγκεκριμένου σχολείου είναι η προσέλκυση και εγγραφή παιδιών από τη Ρουμανία και προς την κατεύθυνση αυτήν καταβάλλεται σημαντική προσπάθεια.

11.2 Τύποι οικογενειών

Οι περισσότερες οικογένειες των ελληνομαθών μαθητών της Ρουμανίας είναι μεικτές, δηλαδή ο πατέρας ή η μητέρα είναι ελληνικής καταγωγής. Στις περιοχές όπου το ελληνικό στοιχείο ήταν έντονο πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις γονέων όπου και οι δύο γονείς είναι ελληνικής καταγωγής. Σπάνιες όμως είναι οι περιπτώσεις κατά τις οποίες ο ένας ή και οι δύο γονείς ελληνικής καταγωγής και γνωρίζουν επαρκώς την ελληνική γλώσσα, αφού οι περισσότεροι εξ αυτών είναι Έλληνες τρίτης ή τέταρτης γενιάς και τυχαίνει ακόμα και οι παππούδες να μην γνωρίζουν την ελληνική γλώσσα ή να τη γνωρίζουν στοιχειωδώς, παρόλο που δεν προχώρησαν σε μεικτούς γάμους και αρκετοί από αυτούς πρόλαβαν και μαθήτευσαν μερικές τάξεις σε ελληνικό σχολείο της Ρουμανίας, πριν αυτά κλείσουν την εποχή του κομμουνισμού.

Στις μεικτές οικογένειες οι οποίες δημιουργήθηκαν μετά το 1990, όταν στη Ρουμανία μετέβησαν πληθώρα Ελλήνων επιχειρηματιών οι οποίοι παντρεύτηκαν ντόπιες συζύγους ανεξαρτήτως της εθνικής καταγωγής, διαπιστώνεται έντονο ενδιαφέρον για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από τα τέκνα τους.

Ξεχωριστή περίπτωση αποτελούν οι οικογένειες Ελλήνων επιχειρηματιών και διπλωματικών υπαλλήλων, οι οποίες εγκαταστάθηκαν στη Ρουμανία για επαγγελματικούς λόγους και οι οποίες έχουν ως μητρική γλώσσα την ελληνική. Πολλές είναι και η αμιγώς ρουμανικές οικογένειες στην καταγωγή, οι οποίες τρέφουν απεριόριστη αγάπη για την ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό και προτρέπουν τα παιδιά τους να παρακολουθήσουν μαθήματα ελληνικής γλώσσας.

11.3 Ο ρόλος της οικογένειας σε σχέση με την ελληνόγλωσση εκπαίδευση

Σύμφωνα με τα στοιχεία που προέκυψαν από τα ερωτηματολόγια της έρευνας, οι οικογένειες των ελληνομαθών μαθητών παίζουν αναφορικά με τα μαθήματα ελληνικής γλώσσας τον εξής ρόλο:

α) με βάση το πώς αξιολογούν την ικανότητά του παιδιού τους ή των παιδιών τους σε διάφορες δεξιότητες στην ελληνική γλώσσα²⁹⁵:

- κατανόηση της ελληνικής γλώσσας: «Πολύ καλή» 9,4%, «Αρκετά Καλή» 49,1%, «Αρκετά φτωχή» 35,8%, «Πολύ φτωχή» 5,7%

- ομιλία της ελληνικής γλώσσας: «Πολύ καλή» 5,7%, «Αρκετά Καλή» 37,7%, «Αρκετά φτωχή» 49,1%, «Πολύ φτωχή» 7,5%

- ανάγνωση της ελληνικής γλώσσας: «Πολύ καλή» 7,5%, «Αρκετά Καλή» 47,2%, «Αρκετά φτωχή» 39,6%, «Πολύ φτωχή» 5,7%

- γραφή της ελληνικής γλώσσας: «Πολύ καλή» 7,7%, «Αρκετά Καλή» 46,2%, «Αρκετά φτωχή» 40,4%, «Πολύ φτωχή» 5,8%

β) με βάση τους σημαντικότερους λόγους για τους οποίους θα ήθελαν να μάθουν τα παιδιά τους ελληνικά²⁹⁶:

- απόλαυση παιδιών: «Ναι» 3,2%, «Όχι» 96,8%

- πίεση γονέων: «Ναι» 0,0%, «Όχι» 100,0%

- εθνική και πολιτισμική ταυτότητα: «Ναι» 45,2%, «Όχι» 54,8%

- παλιννόστηση: «Ναι» 0,0%, «Όχι» 100,0%

- επικοινωνία στην οικογένεια: «Ναι» 0,0%, «Όχι» 100,0%

- επικοινωνία με Ελλάδα: «Ναι» 0,0%, «Όχι» 100,0%

- τα Ελληνικά ως γλώσσα: «Ναι» 41,9%, «Όχι» 58,1%

- διεύρυνση οριζόντων: «Ναι» 3,2%, «Όχι» 96,8%

- κοινωνικοποίηση: «Ναι» 0,0%, «Όχι» 100,0%

- σπουδές ή εισαγωγή σε ελληνικό πανεπιστήμιο: «Ναι» 3,2%, «Όχι» 96,8%

- επαγγελματική σταδιοδρομία: «Ναι» 3,2%, «Όχι» 96,8%

- άλλος λόγος: «Ναι» 6,5%, «Όχι» 93,5%

γ) με βάση τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά τους στο ελληνικό σχολείο²⁹⁷:

- κανένα πρόβλημα το 72,7% και οργανωτικά προβλήματα ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης το 4,5%.

δ) με βάση το αν θεωρούν ότι οι νέες τεχνολογίες και το διαδίκτυο μπορούν να είναι εκπαιδευτικά εργαλεία για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας²⁹⁸:

²⁹⁵ Στοιχεία του «Πίνακα 11» του ερωτηματολογίου των γονέων στο παράρτημα 2 της παρούσας μελέτης.

²⁹⁶ Στοιχεία του «Πίνακα 12» του ερωτηματολογίου των γονέων στο παράρτημα 2 της παρούσας.

²⁹⁷ Στοιχεία του «Πίνακα 13» του ερωτηματολογίου των γονέων στο παράρτημα 2 της παρούσας.

²⁹⁸ Στοιχεία του «Πίνακα 14» του ερωτηματολογίου των γονέων στο παράρτημα 2 της παρούσας.

- «Πολύ» απάντησε το 66,75 και αρκετά το 20,8%.

12. Διδακτικό προσωπικό (Ρουμανία)

Στα παραρτήματα της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας διαπιστώνεται ότι διδάσκοντες είναι συνήθως άτομα γ' ηλικίας, καλοπροαίρετα μεν, αλλά τα οποία διδάσκουν συνήθως εθελοντικά ή με χαμηλές αμοιβές, κάνουν ό,τι καλύτερο μπορούν, παρόλο που τις περισσότερες φορές τούς λείπει η κατάρτιση, αποδεικνύονται ερασιτέχνες, δεν έχουν τις κατάλληλες δυνάμεις, τα μέσα διδασκαλίας, τις γνώσεις της νεοελληνικής κ.λπ. Δεν απουσιάζει όμως ο ενθουσιασμός και η αγάπη για την Ελλάδα και την ελληνική γλώσσα — βασικό χαρακτηριστικό τους. Με άλλα λόγια, για συγκεκριμένους λόγους, οι δυνατότητες πολλών εξ αυτών είναι περιορισμένες και αυτό έχει αντίκτυπο πρώτα στον αριθμό και την ποιότητα των διδασκόμενων και δεύτερο στον αριθμό και την ποιότητα των ερωτηματολογίων στα οποία βασίζεται η παρούσα μελέτη. Για παράδειγμα, η διδάσκουσα της ελληνικής γλώσσας στο Ιάσιο, πόλη όπου θα περίμενε κανείς να βρει μεγάλο αριθμό ελληνομαθών, μας μίλησε για τον μικρό αριθμό των ενδιαφερομένων, για την έλλειψη μέσων και δυνατοτήτων επικοινωνίας εκ μέρους της κ.λπ. Άλλοι διδάσκοντες της ελληνικής γλώσσας είδαν στη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων μία ευκαιρία, για να εκφράσουν την επιθυμία τους να παρακολουθήσουν μαθήματα κατάρτισης στην Ελλάδα και τυχόν άλλες διευκολύνσεις, ενώ στις περισσότερες περιπτώσεις οι διδάσκοντες ανέμεναν παρέμβαση του Προέδρου της Ένωσης για έγκριση και καθοδήγηση στη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων.

Σε ό,τι αφορά τις αποδοχές τις οποίες εισπράττουν οι διδάσκοντες της ελληνικής γλώσσας, αναφέρουμε ότι προέρχονται είτε από πόρους της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας είναι προβλέπονται από τα κονδύλια για ωρομίσθιους του Υπουργείου παιδείας της Ρουμανίας.

Η διδακτική διαδικασία στην ελληνική γλώσσα διεξάγεται και με τη βοήθεια 6 αποσπασμένων Ελλήνων εκπαιδευτικών του Υπουργείου Παιδείας της Ελλάδας. Οι συγκεκριμένοι εκπαιδευτικοί διδάσκουν την ελληνική γλώσσα ως μητρική σε δημόσια ρουμανικά σχολεία των πόλεων Βουκουρέστι, Κωνσταντσα, Βραΐλα, Γαλάτσι, Πλοϊέστι και Τούλτσα. Οι αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί από την Ελλάδα αμείβονται αποκλειστικά από το Υπουργείο Παιδείας της Ελλάδας και η παρουσία τους στη Ρουμανία ενθαρρύνεται με διπλές αποδοχές. Λεπτομέρειες αναφορικά με

τον τρόπο απόσπασης, τα αναλυτικά προγράμματα, τα εγχειρίδια που αυτοί επιλέγουν καθώς και με τους τόπους διαμονής τους στη Ρουμανία αναφέρονται στις περιγραφές των κοινοτήτων. Πιο αναλυτικά, βλέπε τα ερωτηματολόγια που παρατίθενται στο τέλος της μελέτης²⁹⁹.

13. Προϋποθέσεις ηλεκτρονικής μάθησης στη Ρουμανία

Μια από τις παραμέτρους της έρευνας και στις δύο ερευνώμενες χώρες υπήρξε η εξοικείωση με τις Νέες Τεχνολογίες όλων των εμπλεκόμενων στην εκπαιδευτική διαδικασία. Από την αποδελτίωση των δεδομένων της έρευνας προέκυψαν τα εξής στοιχεία για τη Ρουμανία κατά κατηγορία εμπλεκόμενων³⁰⁰.

1. Οι μαθητές:

α) Τις χρησιμοποιούν αρκετά (σε ποσοστό 50,0%), ενώ μόνο το 25,0% πολύ ή καθόλου αντίστοιχα.

β) Διαθέτουν υπολογιστή στο σπίτι τους³⁰¹ σε ποσοστό 75,0%

γ) Διαθέτουν λειτουργικό σύστημα Windows, σύνδεση internet, ταχύτητα downlink της σύνδεσης ανάμεσα στα 10,1-20,0 Mbps και ταχύτητα uplink ανάμεσα στα 3,1-6,0 Mbps σε ποσοστό 100,0%³⁰².

2. Οι γονείς:

α) Συμφωνούν σε ποσοστό 66,7% ότι οι νέες τεχνολογίες και το διαδίκτυο μπορούν να αποτελέσουν εκπαιδευτικά εργαλεία για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας³⁰³.

β) Αναφέρουν τα συγκεκριμένα εκπαιδευτικά εργαλεία αρκετά συχνά ως μέσα που χρησιμοποιούνται από τα τέκνα τους (σε ποσοστό 54,0%)³⁰⁴.

γ) Διαθέτουν υπολογιστή σε ποσοστό 98,1%, με λειτουργικό σύστημα Windows, σύνδεση internet, ταχύτητα downlink της σύνδεσης ανάμεσα στα 10,1-20,0 Mbps και ταχύτητα uplink ανάμεσα στα 3,1-6,0 Mbps (ποσοστό 100,0%).

δ) Τα τέκνα τους χρησιμοποιούν στον υπολογιστή του σπιτιού κυρίως το διαδίκτυο και τις εφαρμογές Office (π.χ. Word, Powerpoint, Excel) σε ποσοστό

---

²⁹⁹ Βλέπε αναλυτικά τους Πίνακες 13 και 14 του Ερωτηματολογίου Εκπαιδευτικών στο παράρτημα 3 της παρούσας.

³⁰⁰ Βλέπε τον Πίνακα 20 του Ατομικού Δελτίου Μαθητή, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

³⁰¹ Βλέπε τον Πίνακα 21, 21α, 21β και 21β2 του Ατομικού Δελτίου Μαθητή, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

³⁰² Βλέπε Πίνακες 15, 15α, 15β, 15β1 και 15β2 του Ερωτηματολογίου των Γονέων, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

³⁰³ Βλέπε Πίνακα 14 του Ερωτηματολογίου των Γονέων, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

³⁰⁴ Βλέπε Πίνακα 15δ του Ερωτηματολογίου των Γονέων, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

92,5%, την κοινωνική δικτύωση (π.χ. Facebook, Twitter) σε ποσοστό 84,9% και τα Dvd's σε ποσοστό 79,2%³⁰⁵.

ε) Η συμβολή της ηλεκτρονικής μάθησης (e-learning) της ελληνικής γλώσσας στη Διασπορά θεωρούν ότι βοηθά αρκετά έως πολύ (ποσοστό 64,7%)³⁰⁶.

στ) Θα ήθελαν τα παιδιά τους να κάνουν χρήση της ηλεκτρονικής μάθησης στην οικογένειά τους (ποσοστό 61,5%), αλλά οι ίδιοι θα επιθυμούσαν αυτό για τους εαυτούς τους σε ποσοστό μόλις 1,9%³⁰⁷.

3. Οι εκπαιδευτικοί:

α) Χρησιμοποιούν τον υπολογιστή (στο σπίτι) για την προετοιμασία του μαθήματος στο σχολείο (ποσοστό 66,7%)³⁰⁸.

β) Χρησιμοποιούν τον υπολογιστή (στο σχολείο) για την προετοιμασία και την επεξεργασία του υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού (ποσοστό 100,0%)³⁰⁹.

γ) Έχουν στη διάθεσή τους εργαστήριο υπολογιστών, πρόσβαση στο διαδίκτυο και αίθουσα τηλεδιασκέψεων, δηλαδή τις κατάλληλες υποδομές για ηλεκτρονική μάθηση (e-learning) στα σχολεία που διδάσκουν, αλλά μόλις το 10,0% από αυτούς διαθέτει διαδραστικούς πίνακες³¹⁰.

δ) Οι διδασκόμενοι προτιμούν την κοινωνική Δικτύωση (π.χ. Facebook, Twitter), τις εφαρμογές chat, την επεξεργασία φωτογραφιών και video, τα λογιστικά φύλλα (π.χ. Excel) καθώς και τις λοιπές εφαρμογές (ποσοστό 100,0%) και για το λόγο αυτό οι ίδιοι δεν πολυχρησιμοποιούν κειμενογράφους (π.χ. word) και παρουσιάσεις τύπου powerpoint (ποσοστό 50%)³¹¹.

ε) Η συμβολή της ηλεκτρονικής μάθησης (e-learning) της ελληνικής γλώσσας στη Διασπορά θεωρούν ότι βοηθά αρκετά έως πολύ³¹².

στ) Δεν έχουν καμία εμπειρία στη χρήση διαδικτυακών περιβαλλόντων μάθησης (ποσοστό 75%)³¹³ και λόγω έλλειψης επιμόρφωσης, των ειδικών γνώσεων, της ευκαιρίας, χρόνου και του ενδιαφέροντος ή και για άλλους λόγους δεν χρησιμοποιούν το διαδίκτυο στα περιβάλλοντα μάθησης της ελληνικής γλώσσας³¹⁴.

³⁰⁵ Βλέπε Πίνακα 15γ του Ερωτηματολογίου Γονέων, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

³⁰⁶ Βλέπε Πίνακα 16 του Ερωτηματολογίου των Γονέων, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

³⁰⁷ Βλέπε Πίνακες 17 και 17α του Ερωτηματολογίου των Γονέων, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

³⁰⁸ Βλέπε Πίνακα 21γ του Ατομικού Δελτίου Μαθητή, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

³⁰⁹ Βλέπε Πίνακα 21γ1 του Ατομικού Δελτίου Μαθητή, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

³¹⁰ Βλέπε Πίνακα 22 του Ατομικού Δελτίου Μαθητή, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

³¹¹ Βλέπε Πίνακα 23 του Ατομικού Δελτίου Μαθητή, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

³¹² Βλέπε Πίνακα 24 του Ατομικού Δελτίου Μαθητή, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

³¹³ Βλέπε Πίνακα 25 του Ατομικού Δελτίου Μαθητή, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

³¹⁴ Βλέπε Πίνακα 25α του Ατομικού Δελτίου Μαθητή, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

ζ) Όσο αφορά των άποψη περί σημαντικότερων πλεονεκτημάτων από τη χρήση των διαδικτυακών περιβαλλόντων μάθησης στην τάξη τους, θεωρούν ότι προσφέρεται άμεση και γρήγορη πρόσβαση στην πληροφορία, αυξάνεται το ενδιαφέρον των μαθητών και η αποτελεσματικότητα της μάθησης, αλλά δεν είναι εφικτή η εξ αποστάσεως επικοινωνία μαθητών και εκπαιδευτικών, δεν εκσυγχρονίζεται η εκπαίδευση και δεν επιτυγχάνεται ο ψηφιακός εγγραμματισμός (ποσοστό 100,0%)³¹⁵. Ωστόσο, κατά τη χρήση των διαδικτυακών περιβαλλόντων μάθησης στην τάξη δεν θεωρούν ότι καταγράφονται ελλείψεις σε Η/Υ, διαδραστικά συστήματα, σύνδεση σε ασύρματο δίκτυο, διατάραξη της ηρεμίας και της συγκέντρωσης των μαθητών ή διδακτικές δυσκολίες³¹⁶.

η) Είναι αρνητικοί για τις περιπτώσεις εξάσκησης, πρακτικής και διερευνητικής μάθησης, της αξιολόγησης και αυτο-αξιολόγησης του μαθητή, των συνεργατικών δραστηριοτήτων, της καθοδηγούμενης διδασκαλίας, της δημιουργίας των κείμενων και της επίλυσης των προβλημάτων³¹⁷ με τη χρήση των διαδικτυακών περιβαλλόντων μάθησης στις διάφορες διδακτικές προσεγγίσεις (ποσοστό 100%). Σε μικρό ποσοστό οι εκπαιδευτικοί συμφωνούν ως προς την καταλληλότητα της χρήσης του δικτυακού περιβάλλοντος μάθησης για την παρουσίαση περιεχομένου, την επανάληψη και την εμπέδωση, την υποστηρικτική διδασκαλία και το παιχνίδι (ποσοστό 25,0%).

θ) Κάνουν αρκετά χρήση των λογισμικών «Βήματα προς το κείμενο», «Περιπέτειες στη Μυθοχώρα» και «Ιστοριοδρομίες» (ποσοστό 100,0%), «Διαβάζω-Γράφω-Τραγουδώ», «Μαργαρίτα 5» και «Μαργαρίτα 6» (ποσοστό 50,0%) και «Μαργαρίτα 1», «Μαργαρίτα 2», «Μαργαρίτα 3» και «Μαργαρίτα 4» (ποσοστό 33,3%).

ι) Χρησιμοποιούν ελάχιστα έως καθόλου το λογισμικό «Αλφαβητοχώρα» (ποσοστό 100%) και λιγότερο τα λογισμικά «Διαβάζω-Γράφω-Τραγουδώ», «Μιλώ και Γράφω Ελληνικά», «Καθώς μεγαλώνουμε στο κόσμο των ελληνικών» (ποσοστό 50,0%)³¹⁸.

ια) Θεωρούν τα λογισμικά «Αλφαβητοχώρα», «Διαβάζω-Γράφω-Τραγουδώ», «Καθώς μεγαλώνουμε στον κόσμο των ελληνικών», «Βήματα προς το κείμενο», «Μαργαρίτα 5», «Μαργαρίτα 6», «Περιπέτειες στη Μυθοχώρα» και

³¹⁵ Βλέπε Πίνακα 25β1 του Ατομικού Δελτίου Μαθητή, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

³¹⁶ Βλέπε Πίνακα 25β2 του Ατομικού Δελτίου Μαθητή, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

³¹⁷ Βλέπε Πίνακα 26 του Ατομικού Δελτίου Μαθητή, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

³¹⁸ Βλέπε Πίνακα 27 του Ατομικού Δελτίου Μαθητή, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

«Ιστοριοδρομίες» κατάλληλα για ομαδική χρήση στη σχολική τάξη, είναι προσαρμοσμένα στις ανάγκες των μαθητών, προσφέρουν τη δυνατότητα επέμβασης για προσθήκη ή προσαρμογή καθώς και τη δυνατότητα εμπλουτισμού από μαθητές (ποσοστό 100,0%), αλλά δεν συμφωνούν ως προς την καταλληλότητα των περισσότερων από αυτά τα λογισμικά για εξατομικευμένη χρήση από τους μαθητές (ποσοστό 100,0%)³¹⁹.

ιβ) Θεωρούν τα λογισμικά «Μαργαρίτα 1», «Μαργαρίτα 2», «Μαργαρίτα 3» και «Μαργαρίτα 4» κατάλληλα για ομαδική χρήση στη σχολική τάξη και προσαρμοσμένα στις ανάγκες των μαθητών (ποσοστό 100,0%). Ξεχωριστή περίπτωση αποτελεί το λογισμικό «Μιλώ και Γράφω Ελληνικά», για το οποίο οι απόψεις των εκπαιδευτικών ποικίλλουν πολύ σε σχέση με τα πιο πάνω κριτήρια.

ιγ) Υποστηρίζουν ότι υπάρχουν ελλείψεις εκπαιδευτικού υλικού (ποσοστό 100,0%), διάφορα ζητήματα που αφορούν την ελληνόγλωσση εκπαίδευση (ποσοστό 66,7%) καθώς και προβλήματα που αφορούν στις υποδομές των σχολείων (33,3%), αλλά δεν υποδεικνύουν ζητήματα τα οποία σχετίζονται με τους μαθητές, τους γονείς ή τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς³²⁰.

14. Συμπεράσματα για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Ρουμανία

Καταγόμενοι από όλες τις γωνίες της Ελλάδας, οι Έλληνες της Ρουμανίας σκορπίστηκαν σε όλη την επικράτεια³²¹, ιδρύοντας συμπαγείς κοινότητες (όπως έπραξαν, για παράδειγμα, οι Ηπειρώτες του Πάπιγκου, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν στην πόλη Turnu Severin, στις Σιδηρές πύλες), ή σε μεγάλο αριθμό μετατρεπόμενοι σε πλειοψηφίες των συγκεκριμένων πόλεων. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελούν οι Έλληνες που εγκαταστάθηκαν κατά τον 19^ο αιώνα στην κοιλάδα Ταιζα, στο νομό Tulcea (χωριό Izvoarele), όπου η ελληνική γλώσσα, όμοια με το ιδίωμα που ομιλείται στα ελληνικά χωριά της βορειοανατολικής Ελλάδας, διατηρείται αναλλοίωτη μέχρι σήμερα. Πολλά τοπωνύμια της Ρουμανίας είναι ελληνικής προέλευσης ή έμπνευσης, τεκμήριο της ελληνικής παρουσίας σε όλη την επικράτεια.

³¹⁹ Βλέπε Πίνακες 28, 29 και 30 του Ατομικού Δελτίου Μαθητή, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

³²⁰ Βλέπε Πίνακα 31 του Ατομικού Δελτίου Μαθητή, στο Παράρτημα 1 της παρούσας.

³²¹ Βλέπε τεκμηριωμένες πληροφορίες στην εκάστοτε τοπική Ελληνική Κοινότητα.

Μαζί με τη λατινική, η ελληνική γλώσσα θεωρούνταν μία από τις δύο «*linguas francas*» με μακρά παράδοση στην Ευρώπη και επιβλήθηκε στο έδαφος της Ρουμανίας όχι μόνο εξαιτίας κάποιας τάσης της εποχής, αλλά ειδικότερα εξαιτίας των ειδικών δεσμών που υπήρχαν ανάμεσα στις δύο χώρες.

Παρόλο που ο αριθμός των ομιλούντων την ελληνική γλώσσα στη Ρουμανία μειώθηκε δραματικά μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, το γεγονός δεν οδήγησε και στη μείωση της σημασίας της ίδιας της γλώσσας. Μέχρι και την μεταπολεμική περίοδο, στα κρατικά σχολεία της Ρουμανίας η ελληνική γλώσσα αποτελούσε υποχρεωτικό μάθημα. Η ελληνική γλώσσα μελετούνταν σοβαρά και στην ιδιωτική εκπαίδευση, αφού η γνώση της αποτελούσε *sine qua non* στοιχείο μόρφωσης για τη ρουμανική ελίτ.

Σήμερα στο έδαφος της Ρουμανίας εδρεύουν 25 τοπικά παραρτήματα της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας (Babadag, Bârlad, Botoșani, Brașov, Brăila, București, Calafat, Cluj-Napoca, Constanța, Craiova, Galați, Giurgiu, Iași, Izvoarele, Onești, Oradea, Piatra-Neamț, Pitești, Prahova, Roman, Sibiu, Sulina, Târgoviște, Tulcea, Turnu Severin). Η γεωγραφική τους κατανομή δείχνει συσπείρωση των Ελλήνων στην περιοχή του Δούναβη και της Μαύρης Θάλασσας. Ακολουθούν οι μεγάλες πόλεις: Βουκουρέστι, Ιάσιο, Ploiești, Constanța, Brașov, Turnu Severin, Calafat κ.λπ. Σε όλα τα τοπικά παραρτήματα της Ένωσης, η ελληνική γλώσσα ομιλείται χωρίς περιορισμούς και χωρίς εμπόδια που να σχετίζονται με τη διαχειριστική δομή της χώρας. Ωστόσο, δεν καταφέραμε να βρούμε στοιχεία για τις Ελληνικές Κοινότητες των πόλεων Botoșani και Oradea και για το λόγο αυτό επιλέξαμε να μην τα λάβουμε υπόψη στην παρούσα μελέτη.

Το 1989, με την επανίδρυση της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας, ένας από τους κυρίαρχους στόχους των Ελλήνων της Ρουμανίας ήταν η επαναφορά της ελληνικής γλώσσας στις σχέσεις ανάμεσα τα μέλη της και γενικότερα η αύξηση του ενδιαφέροντος για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, σε όλη την επικράτεια. Σήμερα, σύμφωνα με απογραφή του έτους 2002, από τα 6.472 άτομα που δήλωσαν ελληνικής καταγωγής, τα 4004 άτομα, δηλαδή ποσοστό 61,87%, δήλωσαν ότι έχουν την ελληνική γλώσσα ως μητρική. Σύμφωνα με την ίδια απογραφή, σε αυτούς προστίθενται 166 άτομα με διαφορετική εθνική καταγωγή, τα οποία θεωρούν επίσης την ελληνική γλώσσα ως μητρική. Τα αποτελέσματα της απογραφής καταγράφουν ομιλητές της ελληνικής γλώσσας που ζουν σχεδόν σε όλους τους νομούς της χώρας.

Μόνο σε 6 από τους 42 νομούς που διαθέτει η χώρα δεν καταγράφεται κανένας ομιλητής της ελληνικής γλώσσας.

Η χρήση της ελληνικής γλώσσας στη Ρουμανία είναι ελεύθερη και δεν περιορίζεται, αντίθετα ενθαρρύνεται, για πολιτιστικούς και οικονομικούς λόγους. Μετά την αλλαγή του πολιτικού καθεστώτος το 1989, διαπιστώνεται σημαντική αλλαγή ως προς την προώθηση και την ανάπτυξη της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας. Η διαδικασία είναι στενά συνδεδεμένη με την ελεύθερη κίνηση των ατόμων, με τη μικρή γεωγραφική απόσταση μεταξύ των δύο χωρών και με την κοινή θρησκεία, την εκ νέου ανακάλυψη των αξιών του ελληνικού πολιτισμού και την αύξηση του ενδιαφέροντος γι' αυτόν.

Δεν υπάρχουν κοινότητες όπου η ελληνική γλώσσα να μιλιέται από ποσοστό μεγαλύτερο του 20% του πληθυσμού του και για το λόγο αυτό η γλώσσα δεν χρησιμοποιείται στη δημόσια διοίκηση, στη δικαιοσύνη ή στις δημόσιες υπηρεσίες. Υπάρχουν, όμως, περιπτώσεις στις οποίες γίνεται χρήση της ελληνικής γλώσσας, ενώ η τάση είναι ανοδική (για παράδειγμα, στις μικτές ελληνορουμανικές εταιρείες, άλλωστε πολυπληθείς, στα κοινωνικά προγράμματα που εφαρμόζονται από το ελληνικό κράτος για τη Διασπορά, στα πανεπιστημιακά ιδρύματα όπου σπουδάζουν Έλληνες φοιτητές κ.λπ.)

Ως επίσημη γλώσσα η ελληνική προστατεύεται επίσημα (βλέπε το ρουμανικό *Σύνταγμα*, την *Κάρτα των Γλωσσών*, τον νόμο για τη διοργάνωση και τη λειτουργία της Ρουμανικής Εταιρείας Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης, τον νόμο για τα οπτικοακουστικά μέσα κ.λπ.).

Μετά την ανωτέρω αναλυτική παρουσίαση των εκπαιδευτικών δεδομένων και της κατάστασης της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Ρουμανία, θεωρούμε πως οι ελληνική πολιτεία μπορεί να σκύψει με περισσότερο ενδιαφέρον και γνώση και με πιο συστηματικό από ό,τι μέχρι τώρα τρόπο και να εκμεταλλευτεί τις ευνοϊκότερες πλέον προϋποθέσεις για τη διάδοση της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης και του ελληνικού πολιτισμού στη γειτονική χώρα, με την οποία ο ελληνισμός έχει στενούς και μακροχρόνιους δεσμούς. Στην κατεύθυνση αυτή μπορεί να αξιοποιήσει την μέχρι τώρα αποκτημένη εμπειρία και τα εκπαιδευτικά υλικά που έχει αναπτύξει το Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ. αλλά και τις νέες δυνατότητες που παρέχει η σύγχρονη τεχνολογία για την ηλεκτρονική υποβοήθηση της διδασκαλίας και της μάθησης.

15. Η παρουσία των Ελλήνων στη Βουλγαρία

15.1 Από την αρχαιότητα μέχρι την ίδρυση του σύγχρονου βουλγαρικού κράτους

Η παρουσία Ελλήνων στα εδάφη της σημερινής Βουλγαρίας ανάγεται στον 7^ο π.Χ. όταν Έλληνες της Μικράς Ασίας αποίκισαν τον Εύξεινο Πόντο, ιδρύοντας αποικίες όπως η Οδησσός (σημερινή Βάρνα), η Μεσημβρία, η Αγχίαλος και η Απολλωνία (η σημερινή Σωζόπολη)³²². Από το 330 μ.Χ. και τη μεταφορά της πρωτεύουσας του Ρωμαϊκού Κράτους στο Βυζάντιο το βάρος του ελληνισμού μεταφέρεται στη Θράκη (όπου ήδη η Φιλιππούπολη είχε αναδειχθεί σε ένα σημαντικό αστικό κέντρο, σταθμό της *via militaris*) ενώ παράλληλα οι αρχαίες ελληνικές αποικίες του Ευξείνου Πόντου βιώνουν μια νέα περίοδο ευημερίας³²³. Την ίδια περίοδο, η ελληνοφωνία ήταν κυρίαρχη στην περιοχή νότια του Αίμου³²⁴. Η κάθοδος των Σλάβων και των Βουλγάρων στην περιοχή και η ίδρυση του πρώτου βουλγαρικού κράτους τον 7^ο αιώνα εγκαινιάζει την έναρξη μιας περιόδου αντιπαράθεσης με το Βυζαντινό κράτος/ελληνισμό, αλλά και πολιτιστικών επιδράσεων από αυτό, η οποία και ουσιαστικά έχει χαρακτηρίσει τις σχέσεις των Βουλγάρων με τον ελληνισμό στην ιστορική τους πορεία.

Η οθωμανική κατάκτηση των περιοχών της σημερινής Βουλγαρίας, τον 14^ο και 15^ο αιώνα, συνδέεται αρχικά με μια σημαντική δημογραφική και οικονομική υποβάθμισή τους. Παράλληλα όμως, για τις ελληνικές κοινότητες η οθωμανική κατάκτηση σήμαινε ενίσχυση των μορφών αυτοδιοίκησης τους³²⁵, ενώ η θρησκευτική και πνευματική τους καθοδήγηση ανήκε πλέον στην αδιαμφισβήτητη δικαιοδοσία του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Μάλιστα στις παραλιακές περιοχές του Ευξείνου Πόντου το ελληνικό στοιχείο ήταν το κυρίαρχο οικονομικά αλλά και πληθυσμιακά³²⁶. Τον 17^ο αιώνα σημειώνεται και μια νέα μετανάστευση Ελλήνων, κυρίως από την Ήπειρο, στην περιοχή της Ανατολικής Ρωμυλίας και ιδίως στην Φιλιππούπολη³²⁷, η οποία και μετατρέπεται σε ένα από τα σημαντικότερα αστικά κέντρα του ευρωπαϊκού

³²² Βλ. Τάσος Χατζηαναστασίου, «Α΄. Οι Ελληνικές Κοινότητες της Βουλγαρίας. Σύντομη ιστορική εισαγωγή», σε Ξανθίππη Κοτζαγεώργη (επιμ.), *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού* (Θεσσαλονίκη 1999), σ. 49.

³²³ Οπ.παρ., σ. 51.

³²⁴ Βλάσης Αγτζίδης, «Οι Έλληνες της Βουλγαρίας», σε Κώστας Λούκερης, Κυριακή Πετράκη (επιμ.) *Οι δρόμοι των Ελλήνων. Η ιστορία των ελληνικών κοινοτήτων στις πέντε ηπείρους* (Αθήνα, 2010), σ. 319.

³²⁵ Χατζηαναστασίου, οπ.παρ., σ. 53.

³²⁶ Αγτζίδης, οπ.παρ., σ. 321.

³²⁷ Χατζηαναστασίου, οπ.παρ., σ. 54.

τιμήματος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Τον 18^ο αιώνα οι ελληνικές κοινότητες των σημερινών εδαφών της Βουλγαρίας βιώνουν μια περίοδο οικονομικής ανάπτυξης καθώς παίζουν σημαντικό ρόλο στην αύξηση των εμπορικών συναλλαγών με την Κεντρική Ευρώπη και τη Ρωσία: παλιές κοινότητες ενισχύονται ενώ δημιουργούνται νέες στην περιοχή της Φιλιππούπολης και του Καβακλή (ή Καβακλί)³²⁸. Η οικονομική ανάπτυξη των ελληνικών κοινοτήτων συνοδεύτηκε από την «εκπαιδευτική τους αναγέννηση» και την εθνική τους αφύπνιση. Έτσι είναι χαρακτηριστικό ότι, όταν ιδρύθηκε η *Φιλική Εταιρία*, περίπου 25 μέλη της προέρχονταν από την περιοχή της Ανατολικής Ρωμυλίας³²⁹, ενώ όταν ξέσπασε η Επανάσταση του 1821 σημειώθηκαν ένοπλες εξεγέρσεις και σε ελληνικές κοινότητες των εδαφών της σημερινής Βουλγαρίας. Μετά την ίδρυση του νέου ελληνικού κράτους, το 1830, οι ελληνικές κοινότητες των *αλύτρωτων περιοχών* θα ενταχθούν «στην ευρύτερη στρατηγική του ελλητισμού, τον αλυτρωτισμό»³³⁰, όμως ιδιαίτερα μετά τα μέσα του 19^{ου} αιώνα ο ελλητισμός θα έρθει πλέον αντιμέτωπος με την αφύπνιση του βουλγαρικού εθνικισμού, φέρνοντας τις δύο εθνικές ομάδες σε ευθεία αντιπαράθεση, η οποία θα πάρει ιδιαίτερα οξεία μορφή σε εκκλησιαστικά (το 1870 θα δημιουργηθεί η αυτόνομη Βουλγαρική Εκκλησία, η «Εξαρχία») και εκπαιδευτικά ζητήματα³³¹. Ο βουλγαρικός εθνικισμός θα στραφεί με ιδιαίτερη σφοδρότητα εναντίον του ελληνικού κλήρου και του Πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης, ενώ οι Βούλγαροι θα προσπαθήσουν να ανταγωνιστούν τον ελλητισμό και στην εκπαίδευση. Οι μεταρρυθμίσεις του Τανζιμάτ στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, θα ενισχύσουν την οικονομική ανάπτυξη του ελλητισμού, κάνοντας δυνατή την ανάδυση «ισχυρών αστικών στρωμάτων»³³².

15.2 Από την ίδρυση του αυτόνομου βουλγαρικού πριγκιπάτου μέχρι το 1944

Η ίδρυση του αυτόνομου βουλγαρικού πριγκιπάτου, με τη Συνθήκη του Βερολίνου (1878), άφησε το μεγαλύτερο μέρος του Ελλητισμού εκτός των ορίων του, στην περιοχή της Ανατολικής Ρωμυλίας. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι, αν και η

---

³²⁸ Οπ.παρ., σ. 54.

³²⁹ Οπ.παρ., σ. 55.

³³⁰ Οπ.παρ., σ. 55.

³³¹ Ξανθίππη Κοτζαγεώργη-Ζυμάρη, *Η ελληνική εκπαίδευση στη Βουλγαρία (1800-1914)* (Θεσ/νίκη 1997), σ. 28.

³³² Αγτζίδης, οπ.παρ., σ. 321.

Συνθήκη του Βερολίνου έκανε αναφορά σε *ελληνικούς πληθυσμούς*, δεν γινόταν χρήση του όρου *ελληνική μειονότητα*³³³, όπως άλλωστε και σε κανένα συνταγματικό κείμενο της Βουλγαρίας δεν γίνεται αναφορά σε ελληνική μειονότητα³³⁴. Με άλλα λόγια το σύγχρονο βουλγαρικό κράτος έχει αποφύγει να αναγνωρίσει επίσημα μέχρι σήμερα ελληνική μειονότητα στο έδαφος του³³⁵, κάτι που, για παράδειγμα, εξηγεί, ως ένα σημείο, και την άρνησή του να αναγνωρίσει τους Σαρακατσάνους ως ελληνικό πληθυσμό³³⁶.

Στην Ανατολική Ρωμυλία το 1878, σύμφωνα με την προσωρινή ρωσική διοίκηση, το 5,2% των κατοίκων ήταν Έλληνες³³⁷. Το 1885, όταν η Ανατολική Ρωμυλία κήρυξε την ένωσή της με το βουλγαρικό κράτος, οι Έλληνες αριθμούσαν 53.351 ή το 5,4%, ενώ στο σύνολο της Βουλγαρίας το ποσοστό των Ελλήνων ήταν 1,84% ή 58.326³³⁸. Η γενικότερη διακύμανση του ελληνικού πληθυσμού («Έλληνες με βάση τη γλώσσα») στη Βουλγαρία μετά το 1888 είναι η εξής: 58.326 το 1888, 58.518 το 1893, 70.887 το 1900, 69.820 το 1905, 50.889 το 1910, 46.759 το 1920, 12.782 το 1926 και 9.601 το 1934³³⁹. Από το 1885 και μετά ο ελληνικός πληθυσμός της Βουλγαρίας είναι συγκεντρωμένος κυρίως σε τρεις νομούς: του Πύργου (Burgas), της Φιλιππουπόλεως (Plovdiv) και της Βάρνας. Οι τρεις αυτοί νομοί από το 1885 μέχρι και το 1914 θα υποστούν μεταβολές στα διοικητικά τους όρια, αποτέλεσμα τόσο εσωτερικών διοικητικών αποφάσεων όσο και μεταβολών των συνόρων της

---

³³³ Γεώργιος Καζαμίας, «Η νομική θέση των Ελληνικών κοινοτήτων στη Βουλγαρία», σε *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού*, σ. 37.

³³⁴ Βλ. οπ.παρ., σ. 41-43.

³³⁵ Εξαίρεση σε αυτή την άρνηση αναγνώρισης ελληνικής μειονότητας στη έδαφος της φέρεται να αποτελεί το Πρωτόκολλο Πολίτη-Kalfoff του 1924, το οποίο όμως δεν εφαρμόστηκε και ποτέ. Οπ.παρ. σ. 39.

³³⁶ Για τους Σαρακατσάνους και τη στάση του βουλγαρικού κράτους βλ. παρακάτω.

³³⁷ Χατζηναστασίου, οπ. παρ., σ. 58.

³³⁸ Οπ.παρ., σ. 62-63. Βλ. επίσης και πίνακα «1. Ελληνόφωνος και βουλγαρόφωνος πληθυσμός στη Βουλγαρία, 1888-1934» της Ξανθίππη Κοτζαγεώργη, η οποία παραπέμπει στις επίσημες βουλγαρικές απογραφές της συγκεκριμένης περιόδου. Κοτζαγεώργη, «Οι Έλληνες της Βουλγαρίας σε αριθμούς, 1888-1934», σε *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού*, σ. 134.

³³⁹ Πίνακας «1. Ελληνόφωνος και βουλγαρόφωνος πληθυσμός στη Βουλγαρία, 1888-1934», Κοτζαγεώργη, «Οι Έλληνες της Βουλγαρίας σε αριθμούς, 1888-1934», σ. 134. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι βουλγαρικές απογραφές από το 1990 μέχρι και το 1926 εμφανίζουν διαφορά ανάμεσα στον αριθμό των «ελληνοφώνων» και όσους δήλωναν στις απογραφές Έλληνες ως προς την εθνικότητα. Έτσι ως προς τη δεύτερη κατηγορία, οι βουλγαρικές απογραφές εμφανίζουν τα εξής νούμερα: 67.491 το 1900, 64.488 το 1905, 43.990 το 1910, 43.083 το 1920 και 10.861 το 1926. Βλ. Πίνακας «4. Διαφορά μεταξύ ελληνοφώνων και ελληνογενών στις επίσημες βουλγαρικές απογραφές», οπ.παρ., σ. 161.

Βουλγαρίας³⁴⁰. Ο νομός Πύργου περιελάμβανε ένα «εκτεταμένο ελληνικό οικιστικό δίκτυο». Σε αυτόν εντάσσονταν οι κοινότητες του Πύργου, της Αγκιάλου, της Μεσημβρίας, της Σωζοπόλεως καθώς και μια σειρά από μικρότερες κοινότητες³⁴¹. Μετά τη διοικητική επέκταση των ορίων του νομού το 1900, στο νομό Πύργου εντάχθηκε ο ελληνισμός της περιφέρειας του Καβακλή³⁴². Μετά τη Συνθήκη του Βουκουρεστίου (1913) εντάχθηκαν και οι περιοχές του Βασιλικού και του Μάλκο Τύρνοβο. Η διακύμανση του ελληνικού πληθυσμού («Έλληνες με βάση τη γλώσσα») στο νομό Πύργου μετά το 1888 είναι, σύμφωνα με βουλγαρικές απογραφές, η εξής (στην παρένθεση το ποσοστό τους επί του συνολικού πληθυσμού): 13.656 (12,37%) το 1888, 15.887 (13,67%) το 1893, 40.649 (13,09%) το 1900, 41.589 (12,37%) το 1905, 29.544 (8,40%) το 1910, 27.529 (6,43%) το 1920, 6.985 (1,44%) το 1926 και 5.683 (1,004%) το 1934³⁴³. Ο νομός Φιλιππουπόλεως εμφανίζεται σε όλες τις βουλγαρικές απογραφές ο δεύτερος νομός σε ποσοστά συγκέντρωσης ελληνικού πληθυσμού³⁴⁴. Ο ελληνικός πληθυσμός του νομού επικεντρωνόταν κυρίως στα αστικά κέντρα της ίδιας της Φιλιππούπολης και της Στενήμαχου (Asenongrad) και ορισμένα άλλα χωριά³⁴⁵. Το 1900, μετά την επέκταση των ορίων του νομού, προστέθηκαν και οι κοινότητες της Περιστεράς και του Τατάρ-Παζαρτζίκ³⁴⁶. Η διακύμανση του ελληνικού πληθυσμού («Έλληνες με βάση τη γλώσσα») στο νομό Φιλιππουπόλεως μετά το 1888 είναι, σύμφωνα με βουλγαρικές απογραφές, η εξής: 14.011 (6,19%) το 1888, 12.994 (5,58%) το 1893, 15.169 (3,86%) το 1900, 14.361 (3,43%) το 1905, 9.157 (2,04%) το 1910, 7.266 (1,48%) το 1920, 1.505 (0,26%) το 1926 και 637 (0,07%) το 1934³⁴⁷. Ο νομός Βάρνας είναι ο τρίτος σε σημασία νομός σε συγκέντρωση ελληνικού πληθυσμού. Στην περιοχή της Βάρνας υπήρχε επίσης και ένας αξιόλογος αριθμός Γκαγκαούζων. Η ελληνική, βουλγαρική και τουρκική

³⁴⁰ Κοτζαγεώργη, «Οι Έλληνες της Βουλγαρίας σε αριθμούς, 1888-1934», σ. 133.

³⁴¹ Όπως του Ραβδά, του Αίμονα, της Μπάνας, του Ηρακλείου, του Αγίου Βλασίου, του Άσπρου, της Ακρανιάς, της Αλυκαριάς, του Νταουτλή, του Ευσταθοχωρίου, του Τας-Τεπέ, του Αετού, του Καρνομπάτ, του Κουρούκιοϊ, του Κόζιακα και του Τσίμου. οπ.παρ., σ. 144.

³⁴² Όταν και στον νομό Πύργου ενσωματώθηκαν οι ελληνικές κοινότητες Καβακλή, Καρυών, Σιναπλή, Μουραδανλή, Δογάνογλου, Τσεκούρκιοϊ, Δράμας, Μεγάλου και Μικρού Μοναστηρίου, Μεγάλου και Μικρού Βογιαλικίου, Άκ-Μπουνάρ, καθώς και οι μικρότερες κοινότητες της Γιάμπολ, του Κότελ και του Σλίβεν. οπ.παρ., σ. 145.

³⁴³ Πίνακας «2.1. Νομός Πύργου/Μπουργκάς», οπ.παρ., σ. 144.

³⁴⁴ Κοτζαγεώργη, «Οι Έλληνες της Βουλγαρίας σε αριθμούς, 1888-1934», σ. 144.

³⁴⁵ Του Δερμνένδερ, των Βοδενών, της Κούκλαινας και του Κάτω Αρβανιτοχωρίου. Οπ.παρ., σ. 147.

³⁴⁶ Οπ.παρ., σ. 147.

³⁴⁷ Πίνακας «2.2. Νομός Φιλιππουπόλεως/Πλόβντιφ», οπ.παρ., σ. 146.

βιβλιογραφία έχουν διεκδικήσει την εθνική συνείδηση της συγκεκριμένης ομάδας³⁴⁸, η οποία κατά την περίοδο που εξετάζεται στη Βουλγαρία ήταν κυρίως τουρκόγλωσση με μια «φανατική προσκόλληση» στην Ορθοδοξία³⁴⁹. Για τους Γκαγκαούζους της περιοχής της Βάρνας, η Ξανθίππη Κοτζαγεώργη αναφέρει ότι «από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα και ως το 1906 τα γκαγκαούζικα χωριά, κυρίως του νομού Βάρνας, μέσα από το ελληνικό σύστημα κοινοτικής εκπαίδευσης και την προσήλωσή τους στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, ταυτίστηκαν λίγο ως πολύ με την τύχη του ελληνικού πληθυσμού³⁵⁰». Ένας σημαντικός αριθμός Γκαγκαούζων «εγγράφηκαν στους ανταλλάξιμους και το 1924-1925 μετανάστευσαν στην Ελλάδα»³⁵¹. Η διακύμανση του ελληνικού πληθυσμού («Έλληνες με βάση τη γλώσσα») στο νομό Βάρνας μετά το 1888 είναι, σύμφωνα με βουλγαρικές απογραφές, η εξής: 9.255 (4,47%) το 1888, 6.655 (3,09%) το 1893, 9.704 (3,39%) το 1900, 8.542 (2,79%) το 1905, 7.147 (2,16%) το 1910, 5.036 (2,47%) το 1920, 2.015 (0,87%) το 1926 και 751 (0,50%) το 1934³⁵².

Μετά το 1878 ο ελληνισμός της Βουλγαρίας εμφανίζει μια αξιοσημείωτη δράση στην ίδρυση και οργάνωση συλλόγων. Ιδρύθηκαν 65 ελληνικοί σύλλογοι αποτελώντας «ουσιαστικά μια διάδοχη κατάσταση της κοινοτικής οργάνωσης και ένα νέο τρόπο κοινωνικής οργάνωσης και συσσωμάτωσης»³⁵³. Τα αίτια της ίδρυσής τους ήταν τόσο πολιτικά όσο και κοινωνικά³⁵⁴, ενώ η οικονομική ευρωστία του ελληνισμού έκανε δυνατή την ανάπτυξη έντονης σωματειακής δραστηριότητας³⁵⁵. Οι

---

³⁴⁸ Θυμίζοντας την περίπτωση των Πομάκων, η οποία επίσης έχει αποτελέσει «αντικείμενο διεκδίκησης» από την ελληνική, βουλγαρική και τουρκική βιβλιογραφία. Βέβαια στην περίπτωση των Πομάκων τα βασικά δεδομένα (γλώσσα-θρησκεία) αντιστρέφονται: πρόκειται για έναν κυρίως μουσουλμανικό βουλγαρόφωνο πληθυσμό (σ.τ.σ.)

³⁴⁹ Κοτζαγεώργη, «Οι Έλληνες της Βουλγαρίας σε αριθμούς, 1888-1934», σ. 191.

³⁵⁰ Οπ.παρ. σ. 192.

³⁵¹ Οπ.παρ., σ. 150.

³⁵² Πίνακας «2.3. Νομός Βάρνας», οπ.παρ., σ. 148.

³⁵³ Κοτζαγεώργη, «Σωματειακή Οργάνωση – Κοινωνικός βίος – Πολιτισμός (Μέσα 19^{ου} αι. – Αρχές 20^{ου})», σε *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού*, σ. 376.

³⁵⁴ Όπως η πολιτική στήριξη των «δύο εθνικών κέντρων», Αθήνας και Κωνσταντινούπολης στην ίδρυση τέτοιων σωματείων, ως αναχωμάτων στις πολιτικές αφομοίωσης που προωθούσε το νέο βουλγαρικό κράτος, ενώ η εντεινόμενη αστικοποίηση της Βουλγαρίας ευνόησε επίσης τη συγκρότηση των νέων μορφών οργάνωσης καθώς «α) ο παραδοσιακός τρόπος ζωής και οι παραδοσιακές μορφές οικογενειακών και κοινοτικών σχέσεων αποδυναμώνονταν όλο και περισσότερο δίνοντας τη θέση τους σε έναν ολοένα διεισδύοντα δυτικό τρόπο ζωής και όπου β) η κοινοτική συνείδηση άρχισε σταθερά να ατονεί και να υποχωρεί έναντι άλλων μορφών συνείδησης με βάση κυρίως την κοινωνική διαστρωμάτωση που εισήχθη κατά το ευρωπαϊκό πρότυπο της αστικής κοινωνίας». Οπ.παρ., σ. 376-377.

³⁵⁵ Ακόμη και μετά την ίδρυση του βουλγαρικού κράτους, κατά το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα ο ελληνισμός διατήρησε τη σημαίνουσα οικονομικά θέση του. Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι η παρουσία των Ελλήνων ήταν έντονη στο χονδρεμπόριο, ενώ κυρίαρχη ήταν η θέση τους στο

ελληνικοί σύλλογοι διακρίνονταν σε αμιγώς ανδρικούς και γυναικείους, με τους πρώτους να έχουν ποικίλες δραστηριότητες³⁵⁶ και τους δεύτερους να περιορίζονται στην υποστήριξη απόρων μαθητών στα σχολεία της κοινότητας. Ο μακροβιότερος ελληνικός σύλλογος υπήρξε η «Αδελφότητα Κυριών *Ευρυδίκη*», ο οποίος συγκροτήθηκε το 1874 στη Φιλιπούπολη και επέδειξε μια συνεχή δράση μέχρι το 1906³⁵⁷, ενώ στη Στενήμαχο ιδρύθηκε ο τελευταίος, πριν από το 1945, ελληνικός σύλλογος, η «Ελληνική Λέσχη» με την ανοχή της βουλγαρικής κυβέρνησης³⁵⁸. Την περίοδο 1878-1906 ο ελληνισμός της Βουλγαρίας θα επιδείξει μια αξιόλογη δραστηριότητα και στον χώρο του τύπου, με επίκεντρο τη Φιλιπούπολη, τη Βάρνα και τον Πύργο. Συγκεκριμένα: στην Φιλιπούπολη την περίοδο 1878-1906 θα κυκλοφορήσουν δύο περιοδικά έντυπα και τρεις εφημερίδες, μεταξύ των οποίων και η πρώτη αλλά και η μεγαλύτερη σε χρονική διάρκεια εφημερίδα, η *Φιλιπούπολις*³⁵⁹. στη Βάρνα εκδόθηκαν από το 1887 έως και το 1906 οκτώ ελληνικές εφημερίδες και δύο περιοδικά³⁶⁰, ενώ στον Πύργο από το 1894 μέχρι και το 1899 εκδόθηκαν συνολικά δύο εφημερίδες³⁶¹.

Όπως εύστοχα έχει γράψει η Ξανθίπη Κοτζαγεώργη, για τη θέση και αντιμετώπιση του ελληνισμού στο νέο βουλγαρικό κράτος: «*Η κατάσταση των ελληνικών κοινοτήτων βρισκόταν σε άμεση συνάρτηση τόσο με την πορεία των*

εξαγωγικό εμπόριο της Βουλγαρίας, όπου οι ναυτιλιακές μεταφορές της Μαύρης Θάλασσας ελέγχονταν από Έλληνες· η πρώτη βουλγαρική ναυτιλιακή εταιρία ιδρύθηκε μόλις το 1892. Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η οικονομική θέση των Ελλήνων στη Βάρνα και κυρίως στην Φιλιπούπολη. Για μια πρώτη προσέγγιση της οικονομικής θέσης του ελληνισμού στη Βουλγαρία βλ. Τάσος Χατζηαναστασίου, «Η οικονομική ζωή των ελληνικών Κοινοτήτων», σε *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού*, σ. 231-250.

³⁵⁶ Η Κοτζαγεώργη αναφέρει τις εξής δραστηριότητες: «1. Τη σύσταση και συντήρηση σχολείων... η εκκλησία και η κοινότητα έχαναν σταδιακά τους οικονομικούς τους πόρους – αποτέλεσμα κατασχέσεων, αρπαγών βαριάς φορολογίας... Οι σύλλογοι έγιναν, λοιπόν, ένα είδος άτυπου πληρεξούσιου της κοινότητας επιφορτισμένου με τα εκπαιδευτικά ζητήματα, κυρίως τα οικονομικά... 2. Την ίδρυση και τον εμπλουτισμό βιβλιοθηκών και αναγνωστηρίων... 3. Την παροχή ρούχων και βιβλίων στους άπορους μαθητές των ελληνικών κοινοτήτων... 4. Την υποστήριξη υποτρόφων μαθητών από διάφορα χωριά της επαρχίας, είτε για τα σχολεία των αστικών κέντρων της Ανατολικής Ρωμυλίας... είτε και για σπουδές στην Ελλάδα και σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης. 5. Τη διοργάνωση διαλέξεων... 6. Τη λειτουργία νυχτερινών σχολείων... 7. Τη συλλογή αρχαιοτήτων και τη σύσταση, κάποτε, μικρών ερασιτεχνικών μουσείων. 8. Την ίδρυση μουσικών τμημάτων... 9. Τη διοργάνωση χοροεσπερίδων και θεατρικών παραστάσεων...». Βλ. Κοτζαγεώργη, «Σωματειακή Οργάνωση – Κοινωνικός βίος – Πολιτισμός (Μέσα 19^{ου} αι. – Αρχές 20^{ου})», σ. 379-381.

³⁵⁷ Για τη δράση του συγκεκριμένου συλλόγου βλ. οπ.παρ., σ. 406-415.

³⁵⁸ Οπ.παρ., σ. 391.

³⁵⁹ Βλ. οπ.παρ., σ. 416-417.

³⁶⁰ Βλ. οπ.παρ., σ. 418-420.

³⁶¹ Βλ. οπ.παρ., σ. 421.

ελληνοβουλγαρικών σχέσεων, όσο και με εσωτερικές πολιτικές διεργασίες στο βουλγαρικό κράτος. Κάθε επιδείνωση των πρώτων σήμαινε αρνητικές επιπτώσεις για τον ελληνικό πληθυσμό της Βουλγαρίας»³⁶². Έτσι η ένταση του ελληνοβουλγαρικού ανταγωνισμού στη Μακεδονία είχε τραγικές επιπτώσεις για τις ελληνικές κοινότητες της Βουλγαρίας³⁶³. Το 1906 ξέσπασαν ανθελληνικές εκδηλώσεις σε πολλές πόλεις³⁶⁴ όπου ζούσαν Έλληνες με αποκορύφωμα τον εμπρησμό της Αγκιάλου³⁶⁵. Οι ταραχές του 1906 θα πυροδοτήσουν ένα κύμα εξόδου από τη χώρα: ο Τάσος Χατζηαναστασίου αναφέρει ότι μέχρι το 1907 πάνω από 10.000 Έλληνες είχαν εγκαταλείψει τις εστίες τους στη Βουλγαρία³⁶⁶. *Το 1906 αποτελεί ένα τραγικό ορόσημο για την οργανωμένη παρουσία του ελληνισμού στη Βουλγαρία, από τις επιπτώσεις του οποίου ο ελληνισμός δεν έχει ακόμη συνέλθει*³⁶⁷.

Από το 1906 ξεκίνησε η συρρίκνωση της οργανωμένης παρουσίας του ελληνισμού στη Βουλγαρία, την οποία ενίσχυσαν ο Β' Βαλκανικός Πόλεμος (1913) και ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος, όταν Ελλάδα και Βουλγαρία βρέθηκαν αντιμέτωπες στο πεδίο των μαχών. Τον Νοέμβριο του 1919 οι δύο χώρες υπέγραψαν τη συνθήκη ειρήνης του Νεϊγύ, παράλληλα με την υπογραφή μιας σύμβασης για την «αμοιβαία και εθελούσια μετανάστευση των φυλετικών, θρησκευτικών και γλωσσικών τους μειονοτήτων». Η Άννα Παναγιωτοπούλου, στη σχετική μελέτη της για τη μετανάστευση προς την Ελλάδα βάσει της συνθήκης του Νεϊγύ, αναφέρει ότι σύμφωνα με τις στατιστικές της Μικτής Επιτροπής που είχε συσταθεί με βάση τη σύμβαση, την περίοδο «εντατικής εφαρμογής» της, από 1923 μέχρι το 1928, 46.000

---

³⁶² Κοτζαγεώργη, «Εισαγωγή. Αντικείμενο, Μεθοδολογία και υλικό της έρευνας», σε *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού*, σ. 15-16.

³⁶³ Φέροντας στο νου τις αντίστοιχες επιπτώσεις του ελληνοτουρκικού ανταγωνισμού στην Κύπρο στις τύχες του ελληνισμού της Τουρκίας μετά το 1952, με χαρακτηριστικότερα τα τραγικά γεγονότα των Σεπτεμβριανών το 1955 (σ.τ.σ.)

³⁶⁴ Για τα γεγονότα της Βάρνας τον Ιούνιο του 1906 βλ. Αγτζίδης, *οπ.παρ.*, σ. 323.

³⁶⁵ Για τον εμπρησμό της Αγκιάλου βλ. επίσης Αγτζίδης, *οπ.παρ.*, σ. 324.

³⁶⁶ Χατζηαναστασίου, «Α'. Οι Ελληνικές Κοινότητες της Βουλγαρίας. Σύνομη ιστορική εισαγωγή», σ. 69.

³⁶⁷ «Η χρονιά αυτή αποτελεί σταθμό για την ιστορία και την ύπαρξη των ελληνικών κοινοτήτων στη Βουλγαρία: σήμανε πρώτα απ' όλα την ουσιαστική κατάλυσή τους, καθώς στερούσε από τους Έλληνες τα μοναδικά μέσα με τα οποία εξέφραζαν την ιδιαιτερότητά τους, πολιτιστική και εθνική: τα σχολεία, τους συλλόγους, τις εφημερίδες τους». Κοτζαγεώργη- Ζυμάρη, *Η ελληνική εκπαίδευση στη Βουλγαρία (1800-1914)*, σ. 30.

Έλληνες, από τους οποίους οι 16.000 είχαν ήδη μεταναστεύσει την προηγούμενη εικοσαετία, έφυγαν για την Ελλάδα³⁶⁸.

Από το 1914 και μετά δεν υφίστανται ουσιαστικά οργανωμένες ελληνικές κοινότητες στη Βουλγαρία, ενώ μόνο στη Σόφια τη δεκαετία του 1930 συγκροτήθηκαν οι Έλληνες σε μια κοινότητα, η οποία λειτουργούσε ως παράρτημα της ελληνικής πρεσβείας και η οποία περιελάμβανε εκκλησία και ένα δημοτικό σχολείο για τα παιδιά των Ελλήνων υπηκόων³⁶⁹. Την περίοδο του Μεσοπολέμου ένας διαρκώς συρρικνούμενος ελληνικός πληθυσμός, έχοντας να αντιμετωπίσει ένα ιδιαίτερα «εχθρικό περιβάλλον»³⁷⁰, καλλιέργησε μια «στρατηγική επιβίωσης» που χαρακτηρίζει περιπτώσεις καταπιεσμένων μειονοτικών ομάδων: αποφυγή δημόσιας χρήσης της ελληνικής γλώσσας, αποφυγή δήλωσης της ελληνικής τους καταγωγής στις απογραφές, υιοθέτηση βουλγαρικών καταλήξεων στα επώνυμά τους, *με άλλα λόγια πλήρους ενσωμάτωσης στη βουλγαρική κοινωνία με βασική προτεραιότητα τις προσωπικές και οικογενειακές τους τύχες*. Η βουλγαρική απογραφή του 1934 κατέγραψε 9.601 «ελληνόγλωσσους»³⁷¹.

14.2.1 Η ελληνική εκπαίδευση στη Βουλγαρία· τέλη 19ου αιώνα - αρχές 20ού

14.2.1.1 Γενικά

Στηριζόμενη τόσο στις εξωτερικές ιστορικές συνθήκες όσο και στα εσωτερικά χαρακτηριστικά της ελληνικής εκπαίδευσης η Ξανθίπη Κοτζαγεώργη έχει χωρίσει την πορεία της ελληνικής εκπαίδευσης στη Βουλγαρία σε τέσσερις βασικές περιόδους. Η πρώτη περίοδος, από το 1800 έως το 1850, *«κλείνει στα συμβατικά χρονικά της όρια την περίοδο του όψιμου νεοελληνικού διαφωτισμού των Ελλήνων της Βουλγαρίας»*³⁷², όταν η ελληνική παιδεία έχει κυρίαρχη παρουσία στα μικρά και μεγάλα αστικά κέντρα εκείνων των οθωμανικών περιοχών που θα περιέλθουν

---

³⁶⁸ Άννα Παναγιωτοπούλου, «Β'. Οι Έλληνες της Βουλγαρίας στον Μεσοπόλεμο και η μετανάστευσή τους στην Ελλάδα βάσει της συνθήκης του Νεϊγύ», σε *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού*, σ. 85.

³⁶⁹ Χατζηαναστασίου, «Α'. Οι Ελληνικές Κοινότητες της Βουλγαρίας. Σύντομη ιστορική εισαγωγή», σ. 71.

³⁷⁰ Για τις νομικές και άλλες πιέσεις που αντιμετώπισαν οι Έλληνες την περίοδο αυτή βλ. Παναγιωτοπούλου, *οπ.παρ.*, σ. 83-95. Για τις πιέσεις που αντιμετώπισε ο ελληνικός πληθυσμός στην περιοχή της Φιλιππούπολης βλ. Ιάκωβος Μιχαηλίδης, Άννα Παναγιωτοπούλου, «Η πορεία προς τη συρρίκνωση», σε *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας*, Περιοδικό *Ιστορικά της Ελευθεροτυπίας*, Νο. 102, 27 Σεπτεμβρίου 2001, σ. 38-43.

³⁷¹ «1. Ελληνόφωνος και βουλγαρόφωνος πληθυσμός στη Βουλγαρία, 1888-1934», σ. 134.

³⁷² Κοτζαγεώργη- Ζυμάρη, *Η ελληνική εκπαίδευση στη Βουλγαρία (1800-1914)*, σ. 38.

αργότερα στα όρια του βουλγαρικού κράτους. Η δεύτερη περίοδος, από το 1850 έως το 1880, «είναι η περίοδος που η καλλιεργημένη –και μέσω της εκπαίδευσης– και συνειδητή πλέον ελληνική συνείδηση συγκρούεται με τον αφυπνισμένο και “πρωτόγονο” βουλγαρικό εθνικισμό· η εκπαίδευση της περιόδου όχι απλώς αντανακλά, αλλά είναι και ο κύριος, μαζί με την εκκλησία, χώρος οξείας αντιπαράθεσης και φυλετικού ανταγωνισμού»³⁷³. Κατά τη διάρκεια της τρίτης περιόδου, από το 1880 έως το 1906, η ελληνική εκπαίδευση έχει να αντιμετωπίσει τις αφομοιωτικές προσπάθειες του βουλγαρικού κράτους, «σε πεισματική σχεδόν αντίσταση όλων των μεθοδεύσεων η ελληνική εκπαίδευση, ενισχυόμενη αισθητά και από φορείς της ελληνικής ιδέας εκτός Βουλγαρίας, αναπτύσσεται ποιοτικά και ποσοτικά, έως τη βίαιη και απότομη κατάλυση της το 1906»³⁷⁴. Το 1906 σηματοδοτεί και την χρονική έναρξη της τελευταίας περιόδου, «η οποία χαρακτηρίζεται από απεγνωσμένες προσπάθειες των ελληνικών κοινοτήτων της Βουλγαρίας... να επανασυστήσουν την ελληνική εκπαίδευση· το όραμα αυτό διαλύθηκε οριστικά με τη λήξη του Α΄ Βαλκανικού Πολέμου, ο οποίος σηματοδότησε με οριστικό τρόπο τη φθορά του ελληνικού στοιχείου στη Βουλγαρία»³⁷⁵.

Ανακεφαλαιωτικά πρέπει να αναφερθεί ότι στα τέλη της δεκαετίας του 1870 προστέθηκαν στα ήδη υπάρχοντα 40 ελληνικά σχολεία που λειτουργούσαν σε εδάφη της σημερινής Βουλγαρίας άλλα 35 περίπου³⁷⁶. Πολλές μικρές και μεγάλες ελληνικές κοινότητες απέκτησαν δημοτικά σχολεία. Αρκετές μεγάλες κοινότητες ενισχύθηκαν με «ελληνικά»³⁷⁷ και παρθεναγωγεία· και από 1 μόνο που υπήρχε πριν από το 1850 (στη Φιλιππούπολη) φτάνουν τα 14 προς τα τέλη της δεκαετίας του 1870. Η αύξηση του αριθμού των σχολείων αντανακλά και την αύξηση του αριθμού των μαθητών: κατά 1.000-2.000 ανά δεκαετία μετά το 1860. Γενικότερα, ο συνολικός αριθμός των ελληνικών σχολείων, διαφόρων κατηγοριών (νηπιαγωγείων, δημοτικών γραμματοδιδασκαλείων³⁷⁸, «ελληνικών», παρθεναγωγείων, αστικών σχολείων και γυμνασίων) στη Βουλγαρία την περίοδο 1870-1910, σύμφωνα με ελληνικές, γαλλικές και αγγλικές πηγές, κυμαίνεται ως εξής: τουλάχιστον 74 το 1870, τουλάχιστον 64 το

³⁷³ Οπ.παρ., σ. 38.

³⁷⁴ Οπ.παρ., σ. 39.

³⁷⁵ Οπ.παρ., σ. 39.

³⁷⁶ Οπ.παρ., σ. 53.

³⁷⁷ Τα «ελληνικά» αποτελούσαν σχολεία μέσης εκπαίδευσης, τα οποία είχαν συνήθως τρεις τάξεις και στα οποία εγγράφονταν μαθητές που είχαν τελειώσει την εκπαίδευση τετρατάξιου δημοτικού. Πήραν το όνομά τους λόγω της βαρύνουσας θέσης που είχε σ' αυτά η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών. Οπ.παρ., σ. 40.

³⁷⁸ Τα γραμματοδιδασκαλεία ήταν ενοριακά σχολεία τα οποία παρείχαν στοιχειώδεις γνώσεις γραφής, ανάγνωσης και στοιχείων της αριθμητικής. Οπ.παρ., σ. 39.

1880, 72 το 1890, τουλάχιστον 72 το 1900 και μόλις 4 το 1910³⁷⁹. Αντίστοιχα ο αριθμός των μαθητών στα ελληνικά σχολεία της Βουλγαρίας, για την ίδια περίοδο, και πάλι σύμφωνα με ελληνικές, γαλλικές και αγγλικές πηγές, κυμαίνεται ως εξής: τουλάχιστον 5.189 το 1870, τουλάχιστον 6.502 το 1880, τουλάχιστον 7.880 το 1890 και τουλάχιστον 8.276 το 1900³⁸⁰.

14.2.1.2 Η ιδιαίτερη θέση της Φιλιππούπολης για την ελληνική εκπαίδευση στη Βουλγαρία

Η Φιλιππούπολη αποτελούσε το αδιαμφισβήτητο πνευματικό και πολιτιστικό κέντρο του ελληνισμού της Βουλγαρίας και, όπως έχει ήδη αναφερθεί, ένα από τα σημαντικότερα αριθμητικώς κέντρα του ελληνικού πληθυσμού στη χώρα³⁸¹. Ήδη από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα λειτουργεί οργανωμένο ελληνικό κοινοτικό σχολείο, ενώ κατά τη διάρκεια της δεύτερης και τρίτης δεκαετίας του 19^{ου} αιώνα «σημειώνεται μια “εκπαιδευτική έκρηξη”»³⁸². Η ελληνική κοινότητα της πόλης αμέσως μετά το 1850 ιδρύει νέο παρθενγωγείο (1851), ενώ το 1876 ιδρύεται και το πρώτο ελληνικό νηπιαγωγείο της Βουλγαρίας (1876) από την αδελφότητα Ελληνίδων Κυριών *Ευρυδίκη*³⁸³. Σταθμός για την ελληνική εκπαίδευση, χωρίς αμφιβολία, αποτέλεσε η ίδρυση το 1875 των *Ζαρίφειων Σχολείων Φιλιππουπόλεως* με δαπάνες του Κωνσταντινοπολίτη ομογενή Γ. Ζαρίφη. Τα Ζαρίφεια περιλάμβαναν τμήμα αρρένων («ελληνικό» και γυμνάσιο αρρένων), και τμήμα θηλέων (αστική σχολή και γυμνάσιο θηλέων), όπως και οικοτροφεία για τους μαθητές εκτός Φιλιππουπόλεως. Τα Ζαρίφεια Σχολεία την περίοδο 1880-1906 «διαμορφώνονται ως ο κατεξοχήν ελληνικός εκπαιδευτικός οργανισμός ανωτέρου επιπέδου στη Βουλγαρία, πόλος έλξης

³⁷⁹ «Πίνακας 16: Ελληνικά σχολεία στη Βουλγαρία (1800-1912) με βάση ελληνικές, γαλλικές και αγγλικές πηγές», οπ.παρ., σ. 210.

³⁸⁰ «Πίνακας 17: Έλληνες μαθητές στα σχολεία στη Βουλγαρία (1800-1912) με βάση ελληνικές, γαλλικές και αγγλικές πηγές», οπ.παρ., σ. 212.

³⁸¹ Ο ελληνικός πληθυσμός της Φιλιππούπολης ακολούθησε την εξής διακύμανση κατά τη λεγόμενη περίοδο της «βουλγαρικής αναγέννησης» (η περίοδος από το 1762, την ημερομηνία συγγραφής της *Σλαβοβουλγαρικής ιστορίας περί των βουλγαρικών λαών, βασιλέων και αγίων* του Παΐσιου Χιλανδαρινού, μέχρι το 1878 και την ανακήρυξη ανεξαρτησίας της Βουλγαρίας): 10.833 άτομα (ετησίως κατά μέσο όρο) από το 1762 μέχρι τα τέλη του 18^{ου} αιώνα, ή 36,28% του συνολικού πληθυσμού, 15.578 άτομα για το πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα, ή το 39,55% του συνολικού πληθυσμού και 8.414 άτομα για την περίοδο από το 1850 μέχρι το 1878, ή το 20,7% του συνολικού πληθυσμού. Στέλιαν Διμιτρόφ Στεριόνοφ, «Η ελληνική παρουσία», σε *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας*, Περιοδικό *Ιστορικά της Ελευθεροτυπίας*, No. 102, 27 Σεπτεμβρίου 2001, σ. 20.

³⁸² Εανθίπη Κοτζαγεώργη-Ζυμάρη, «Πνευματική και Πολιτιστική Κίνηση», σε *Έλληνες της Βουλγαρίας*, Περιοδικό *Ιστορικά της Ελευθεροτυπίας*, No. 102, 27 Σεπτεμβρίου 2001, σ. 10.

³⁸³ Κοτζαγεώργη- Ζυμάρη, *Η ελληνική εκπαίδευση στη Βουλγαρία (1800-1914)*, σ. 53-54.

των ελληνοπούλων της περιοχής για ανώτερες σπουδές και κέντρο τροφοδότησης διδακτικού προσωπικού σε ελληνικές κοινότητες εντός και εκτός της Βουλγαρίας»³⁸⁴.

15.3 Η περίοδος του «υπαρκτού σοσιαλισμού» στη Βουλγαρία (1947-1989)

Η κατάληψη της εξουσίας από το Κομμουνιστικό Κόμμα Βουλγαρίας, μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, δεν σηματοδοτεί μια αντιμετώπιση προς το καλύτερο του ελληνισμού, καθώς οι ελληνοβουλγαρικές σχέσεις συνεχίζουν και μετά το 1944 να είναι επιβαρυνμένες από το ιστορικό παρελθόν αλλά και από τη νέα ιδεολογική αντιπαράθεση που γέννησε ο Ψυχρός Πόλεμος. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι ελληνοβουλγαρικές σχέσεις εξομαλύνονται μόλις το 1953-54, με την οριοθέτηση της συνοριακής οριογραμμής και την αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων, ενώ το 1964 σημειώνεται μια προσπάθεια περαιτέρω εξομάλυνσής τους με την υπογραφή 12 διμερών συμφωνιών που ρύθμιζαν μια σειρά από ζητήματα³⁸⁵. Ουσιαστικά όμως για βελτίωση και ανάπτυξη των ελληνοβουλγαρικών σχέσεων μπορεί να γίνει λόγος μόνο μετά το 1974 και την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα, με τον Κωνσταντίνο Καραμανλή και τον Τόντορ Ζίβκοφ να διαμορφώνουν μια καλή προσωπική σχέση πάνω στην οποία στηρίχθηκε και η ανάπτυξη των διμερών σχέσεων³⁸⁶.

Οι επίσημες απογραφές του βουλγαρικού κράτους την περίοδο μετά το 1945 παρουσιάζουν την εξής εικόνα για τον ελληνισμό: 7.437 με την απογραφή του 1956, 8.241 με την απογραφή του 1965³⁸⁷. Όπως εύστοχα επισημαίνεται από την Ξανθίππη Κοτζαγεώργη, το πρόβλημα που εγείρεται με τις συγκεκριμένες απογραφές είναι ότι, με βάση τον βουλγαρικό νόμο περί υπηκοότητας του 1942, οι Έλληνες της Βουλγαρίας απώλεσαν την ελληνική ιθαγένεια και την ελληνική υπηκοότητα, και κατά συνέπεια «δεν εμφανίζονται ως Έλληνες στις επόμενες απογραφές... ως Έλληνες

---

³⁸⁴ Οπ.παρ., σ. 54.

³⁸⁵ Για την πορεία των ελληνοβουλγαρικών σχέσεων τις δύο πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες βλ. Evanthis Hatzivassiliou, "Greece and Bulgaria, 1949-1964: the unspoken assumptions", *Balkan Studies*, Vol 33, No 1, 1992.

³⁸⁶ Για τις ελληνοβουλγαρικές σχέσεις της περιόδου 1974-1989 υπάρχει πλούσια βιβλιογραφία στα ελληνικά. Βλέπε ενδεικτικά Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η Ελληνική Πολιτική στα Βαλκάνια 1974-1981* (Αθήνα 1987), σ. 50-60, Γιάννης Βαληνάκης, *Εισαγωγή στην Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, 1949-1988* (Θεσ/νίκη 1989), σ. 344-345, Χαράλαμπος Τσαρδανίδης, Στέλιος Αλειφαντής, «Η Ελλάδα και οι Βαλκανικές Χώρες, 1974-1987», σε Δ. Κώνστας, Χ. Τσαρδανίδης (επιμ.) *Σύγχρονη Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, Τόμος Α΄ (Αθήνα, 1989), σ. 318-321, Κυριάκος Κεντρωτής «Βουλγαρία», σε Θ. Βερέμης (επιμ.), *Βαλκάνια. Από το διπολισμό στη νέα εποχή* (Αθήνα 1995), σ. 397-399.

³⁸⁷ Χατζηαναστασίου, «Α΄. Οι Ελληνικές Κοινότητες της Βουλγαρίας. Σύντομη ιστορική εισαγωγή», σ. 80.

εμφανίζονται στις μεταπολεμικές απογραφές της Βουλγαρίας οι Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες που κατέφυγαν εκεί μετά το τέλος του ελληνικού εμφυλίου πολέμου (1949)»³⁸⁸. Ο ελληνισμός της Βουλγαρίας μπορεί να διακριθεί την περίοδο 1945-1989 σε τρεις κατηγορίες³⁸⁹:

α) στους εναπομείναντες Έλληνες που παρέμειναν στις εστίες τους μετά το 1926. Υπάρχουν διάφορες εκτιμήσεις για τον συνολικό αριθμό τους. Έτσι, η Ευτέρπη Θεοκλίσβα-Στοϊτσεβα αναφέρει για τον Ελληνισμό της περιοχής του Εύξεινου Πόντου τον αριθμό των 11.000 μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, κατανεμημένων ως εξής: 4.000 στη Βάρνα, 3.000 στον Πύργο, από 1.200 σε Αγκιάλο και Σωζόπολη, περίπου 1.100 στη Μεσημβρία, 150 στην Αγαθούπολη και από 50-60 στον Άσπρο και το Όμπζορ³⁹⁰. Βέβαια, «οι 11.000 αυτοί Έλληνες... δεν προέρχονται από αμιγείς γάμους, αλλά ... έχουν τουλάχιστον έναν από τους δύο γονείς Έλληνα... Και από αυτούς όμως τους 11.000 υπάρχουν πολλοί που διατηρούν μια ασαφή συνείδηση ή έχουν δηλωμένη βουλγαρική συνείδηση»³⁹¹. Με δεδομένη την απουσία σχολικής εκπαίδευσης στην ελληνική, η εκμάθηση της ελληνικής έγινε μια αποκλειστικά προσωπική-οικογενειακή υπόθεση. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Θεοκλίσβα-Στοϊτσεβα: «Με την απουσία ελληνικών σχολείων ο μόνος τρόπος για να εκπαιδευτούν οι ενήλικες στη χρήση της ελληνικής γλώσσας ήταν η κατ' οίκον εκπαίδευση, όταν οι γιαγιάδες και οι παππούδες ή οι γονείς επικοινωνούν με τα παιδιά και τα εγγόνια τους στα ελληνικά τους μαθαίνουν να γράφουν τα ελληνικά γράμματα και να διαβάζουν από κρυμμένα “στο σεντούκι” αλφαβητάρια που μεταφέρονται από γενιά σε γενιά. Άλλος τρόπος εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας ήταν η ακρόαση ελληνικών ραδιοσταθμών»³⁹².

β) στους Σαρακατσάνους. Οι Σαρακατσάνοι αποτελούν έναν ελληνόφωνο νομαδικό πληθυσμό με καταγωγή την περιοχή της Νότιας Πίνδου, ο οποίος μετά την ίδρυση των βαλκανικών κρατών επέλεξε να παραμείνει στη Βουλγαρία³⁹³. Μετά την

³⁸⁸ Κοτζαγεώργη, «Οι Έλληνες της Βουλγαρίας σε αριθμούς, 1888-1934», σ. 123-124.

³⁸⁹ Τη συγκεκριμένη κατηγοριοποίηση ακολουθεί ο Χατζηαναστασίου, «Α΄. Οι Ελληνικές Κοινότητες της Βουλγαρίας. Σύντομη ιστορική εισαγωγή», σ. 80-81.

³⁹⁰ Ευτέρπη Θεοκλίσβα-Στοϊτσεβα, «Γ΄. Οι Έλληνες της Βουλγαρίας μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ως σήμερα», μετάφραση από τα βουλγαρικά Ξανθίπη Κοτζαγεώργη, σε *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού*, σ. 101.

³⁹¹ Οπ.παρ., σ. 101.

³⁹² Οπ.παρ. σ. 113.

³⁹³ «... σύμφωνα περισσότερο με την προφορική παράδοση παρά κάποιες γραπτές ιστορικές μαρτυρίες η νομαδική αυτή ελληνική φυλή προέρχεται από την περιοχή της νότιας Πίνδου, την οποία εγκατέλειψε εξαιτίας της καταπιεστικής πολιτικής του Αλή πασά και διασπάρθηκε τα τελευταία 180 χρόνια στη Βαλκανική χερσόνησο, χάρη κυρίως στον ενιαίο διοικητικό χώρο που είχε δημιουργήσει εδώ η

ανταλλαγή πληθυσμών της δεκαετίας του 1920, ανάμεσα σε Ελλάδα και Βουλγαρία, στην οποία οι Σαρακατσάνοι δεν συμμετείχαν, υπολογίζεται ότι παρέμειναν στη Βουλγαρία γύρω στα 6.500 άτομα³⁹⁴. Το 1954 οι Σαρακατσάνοι υποχρεώθηκαν από το σοσιαλιστικό καθεστώς να εγκαταλείψουν, με κυβερνητικό διάταγμα, τον νομαδικό τρόπο ζωής τους³⁹⁵ και να εγκατασταθούν μόνιμα, κυρίως στην κεντρική Βουλγαρία με επίκεντρο τη πόλη Σλίβεν³⁹⁶, ενώ παράλληλα επιβλήθηκαν, το 1956, και υποχρεωτικές αλλαγές ονομάτων³⁹⁷. Η απογραφή του 1956 κατέγραψε 2.085 Σαρακατσάνους³⁹⁸ ή *Καρακατσάνους*, όπως επισήμως αποκαλούνται και σήμερα στη Βουλγαρία, η οποία δεν τους αναγνώριζε ως Έλληνες, με τη βουλγαρική ιστοριογραφία να υποστηρίζει ότι πρόκειται για «εξελληνισθέντες Θράκες»³⁹⁹. Αν και επιδίωξε την αφομοίωσή τους, το βουλγαρικό κράτος «επέτρεπε στην προσωπική τους ζωή να έχουν αυτονομία, να κρατούν τα έθιμά τους, να τραγουδούν και να χορεύουν Ελληνικά στους γάμους»⁴⁰⁰. Σε τι βαθμό αφομοιώθηκαν οι Σαρακατσάνοι από τη βουλγαρική κοινωνία αποτελεί αντικείμενο συζήτησης: η Ξανθίπη Κοτζαγεώργη αναφέρει ότι η αστικοποίηση καθώς και οι μικτοί γάμοι «ενθάρρυναν την αφομοίωση» με αποτέλεσμα οι Σαρακατσάνοι να χάσουν «σε μεγάλο ποσοστό τη γλώσσα τους, αλλά όχι και την εθνική αυτοσυνειδησία τους»⁴⁰¹, ενώ ο Δημήτρης Γαρούφας υποστηρίζει ότι από τη μία πλευρά οι Σαρακατσάνοι «παντρεύονταν σε ποσοστό 90% μόνο μεταξύ τους»⁴⁰², ενώ παράλληλα «η Ελληνική γλώσσα κρατήθηκε ζωντανή κυρίως από τους γερόντους που, επειδή κάθονταν στο σπίτι χωρίς να

Οθωμανική Αυτοκρατορία. Πολλοί από αυτούς τα καλοκαίρια έφθαναν με τα κοπάδια τους μέχρι τα βουνά της σημερινής Βουλγαρίας και τη Βόρεια Ροδόπη, ενώ το χειμώνα κατέβαιναν στα παράλια της Θράκης ή του Βοσπόρου, στις πεδιάδες ανάμεσα στην Αδριανούπολη, τη θάλασσα του Μαρμαρά και το Δέλτα του Έβρου (κυρίως στα ελληνικά χωριά της επαρχίας Αίνου)· κάποιοι από τη Ροδόπη κατέβαιναν στην Κομοτηνή και στην περιοχή γύρω από τη Δράμα και τις Σέρρες, ενώ άλλοι από τη Ρίλα στην περιοχή της Θεσσαλονίκης. Μετά την ίδρυση των βαλκανικών κρατών και τους Βαλκανικούς πολέμους, πολλοί απ' αυτούς προτίμησαν να παραμείνουν στη Βουλγαρία, επειδή τους δινόταν η δυνατότητα να περνούν με ευκολία τα σύνορα και να συνεχίζουν να κινούνται το χειμώνα προς τη Θράκη, που εξακολουθούσε να ανήκει στην Οθωμανική Αυτοκρατορία». Κοτζαγεώργη, «Οι Έλληνες της Βουλγαρίας σε αριθμούς, 1888-1934», σ. 187.

³⁹⁴ Δημήτρης Γαρούφας, «Οι Σαρακατσάνοι της Βουλγαρίας. Ιστορία – Ζωή και Προοπτικές τους», σε *Οι Σαρακατσάνοι Ομογενείς μας στη Βουλγαρία και την περιοχή των Σκοπίων* (Θεσσαλονίκη, 1992), σ. 10.

³⁹⁵ Κοτζαγεώργη, «Οι Έλληνες της Βουλγαρίας σε αριθμούς, 1888-1934», σ. 189.

³⁹⁶ Η παρουσία τους στη Βουλγαρία μετά τη δεκαετία του 1950 εντοπίζεται κυρίως στις πόλεις Σλίβεν, Καζανλίκ, Σάμοκοφ, Ντούπνιτσα, Βράτσα, Καρνομπάτ, Κότελ, Σίπκα, Κάρλοβο, Μαγκλίκ, Μπερκόβιτσα, καθώς και σε μια σειρά από χωριά με σημαντικότερο ίσως αυτό της Ρετσιίτσα, που βρίσκεται κοντά στη πόλη Σλίβεν. οπ.παρ., σ. 190.

³⁹⁷ Κοτζαγεώργη, «Οι Έλληνες της Βουλγαρίας σε αριθμούς, 1888-1934», σ. 189.

³⁹⁸ “Sarakatsani”, *Wikipedia*, <http://en.wikipedia.org/wiki/Sarakatsani#Bulgaria>, πρόσβαση 10/06/2011

³⁹⁹ Γαρούφας, οπ.παρ., σ. 22.

⁴⁰⁰ Οπ.παρ., σ. 26.

⁴⁰¹ Κοτζαγεώργη, «Οι Έλληνες της Βουλγαρίας σε αριθμούς, 1888-1934», σ. 189.

⁴⁰² Γαρούφας, οπ.παρ., σ. 26

δουλεύουν, μίλαγαν Ελληνικά στα εγγόνια τους και τους μάθαιναν τα λίγα Ελληνικά γράμματα που ήξεραν, κρυφά. Το κάθε Σαρακατσάνικο σπίτι ήταν μια μικρή Ελλάδα με την έννοια ότι εκεί μιλούσαν μόνο η Ελληνική γλώσσα και γι' αυτό σήμερα μιλούν Ελληνικά και όλα τα μικρά παιδιά, αλλά δυστυχώς πολύ λίγοι ξέρουν να γράφουν ή να διαβάζουν κάπως στα Ελληνικά»⁴⁰³.

γ) στους πολιτικούς πρόσφυγες. Όπως και στα περισσότερα κράτη του πρώην Ανατολικού Συνασπισμού, έτσι και στη Βουλγαρία μετά τη λήξη του Εμφυλίου Πολέμου κατέφυγε ένας σημαντικός αριθμός πολιτικών προσφύγων⁴⁰⁴: το 1950 υπολογίζονταν γύρω στις 6.800⁴⁰⁵, το 1963 στις 6.529⁴⁰⁶, στα μέσα της δεκαετίας του 1960 σύμφωνα με μια επίσημη εκτίμηση ο αριθμός τους είχε σταθεροποιηθεί στις 7.700⁴⁰⁷, ενώ το 1975 υπολογίζονταν γύρω στις 6.800⁴⁰⁸. Ο κύριος όγκος των πολιτικών προσφύγων στη Βουλγαρία προέρχονταν από τη Θράκη (Εβρο, Ροδόπη), την Κεντρική και την Ανατολική Μακεδονία (Θεσσαλονίκη, Σέρρες, Καβάλα, Δράμα⁴⁰⁹). Η ήττα και η μετεμφυλιακή πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα, υποχρέωσε τους πολιτικούς πρόσφυγες να εγκατασταθούν μόνιμα στις διάφορες χώρες υποδοχής τους και να συγκροτήσουν μια οργανωμένη κοινότητα. Το βουλγαρικό κράτος επιχείρησε να διευκολύνει την κοινωνική τους ένταξη και τη συμμετοχή τους στην οικοδόμηση της «σοσιαλιστικής κοινωνίας». Μάλιστα, όπως αναφέρει η Κατερίνα Τσέκου στη σχετική της μελέτη για τους πολιτικούς πρόσφυγες στη Βουλγαρία, «... επειδή ο ελληνικός Εμφύλιος πόλεμος παραλληλίσθηκε με το βουλγάρικο αντάρτικο κίνημα ... οι Έλληνες πολιτικοί πρόσφυγες αντιμετωπίστηκαν ως κοινότητα παλαίμαχων αγωνιστών κατά του φασισμού και του ιμπεριαλισμού... (εισπράττοντας)

---

⁴⁰³ Οπ.παρ., σ. 25.

⁴⁰⁴ Σύμφωνα με έναν πρώτο απολογισμό του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος (στο εξής ΚΚΕ) τον Οκτώβριο του 1950 είχαν βρεθεί στην Ανατολική Ευρώπη (εκτός Γιουγκοσλαβίας) και τη Σοβιετική Ένωση 55.881 πρόσφυγες: από αυτούς οι 25.000 υπολογίζεται ότι ήταν αντάρτες του *Δημοκρατικού Στρατού Ελλάδος*, οι 15.000 πολιτικά στελέχη και οι υπόλοιποι άμαχος πληθυσμός των παραμεθόριων περιοχών και «παιδιά-πρόσφυγες». Αναφέρεται σε Κατερίνα Τσέκου, *Προσωρινώς διαμένοντες... Έλληνες Πολιτικοί Πρόσφυγες στη Λαϊκή Δημοκρατία της Βουλγαρίας (1948-1982)* (Θεσ/νίκη 2010), σ. 49.

⁴⁰⁵ Στοιχεία του Λυσίμαχου Παπαδόπουλου, «*Νόστιμον ήμαρ*». *Ιστορία, προσωπικές μαρτυρίες και καταγραφές για τη μεγάλη προσφυγιά του 1949 και 1950 στην Τσεχοσλοβακία με την ευκαιρία των 50 χρόνων της*, αναφέρεται σε Τσέκου, οπ.παρ., σ. 51.

⁴⁰⁶ Απογραφή της 1/1/1963 της *Δημοκρατικής Οργάνωσης Μόρφωσης και Πολιτισμού*. Αναφέρεται σε Τσέκου, οπ.παρ., σ. 133.

⁴⁰⁷ Στοιχεία του βουλγαρικού Υπουργείου Εξωτερικών. Αναφέρεται σε Τσέκου, οπ.παρ., σ. 133.

⁴⁰⁸ Υπόμνημα της *Κεντρικής Επιτροπής Πολιτικών Προσφύγων Ελλάδας* (ΚΕΠΠΕ) με ημερομηνία 10 Ιανουαρίου 1975. Αναφέρεται σε Τσέκου, οπ.παρ., σ. 134.

⁴⁰⁹ Οπ.παρ., σ. 123.

από το βουλγαρικό κράτος ευνοϊκότετη μεταχείριση ανάλογη κάποτε αυτής των Βουλγάρων “αντιφασιστών”...»⁴¹⁰

Υπό την καθοδήγηση του ΚΚΕ, οι πολιτικοί πρόσφυγες ίδρυσαν αρχικά οργάνωση με την επωνυμία «Ομάδα», η οποία το 1952 μετονομάστηκε σε *Δημοκρατική Οργάνωση Μόρφωσης και Εκπολιτισμού* (στο εξής ΔΟΜΕ)⁴¹¹. Η ΔΟΜΕ λειτούργησε έως το 1983-84, με έδρα της τη Σόφια, και παραρτήματά της λειτούργησαν σε 15 με 20 βουλγαρικές πόλεις, έχοντας ως επίκεντρο των δραστηριοτήτων της πολιτιστικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες, ενώ από το 1949 έως το 1984 εξέδιδε και την εφημερίδα *Λεφτεριά*, η οποία αποτέλεσε και τη μακροβιότερη όλων των προσφυγικών εφημερίδων⁴¹². Η ΔΟΜΕ ανέπτυξε και ένα ιδιαίτερα αξιόλογο εκπαιδευτικό έργο: το 1956 οργάνωσε για πρώτη φορά τους *Ομίλους Ελληνικής Γλώσσας* για την εκμάθηση της ελληνικής, με τους Ομίλους να φτάνουν, σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους, και τους 140⁴¹³. Οι Όμιλοι λειτούργησαν μέχρι το 1981/82.

Από το 1974 και μετά αρχίζει ο σταδιακός επαναπατρισμός των πολιτικών προσφύγων. Έτσι, τον Φεβρουάριο του 1978 είχαν ήδη επαναπατριστεί 717 άτομα στην Ελλάδα, με άλλους 4.483 πολιτικούς πρόσφυγες και οικογενειακά τους μέλη να παραμένουν στη Βουλγαρία⁴¹⁴. Τη δεκαετία του 1980 ο επαναπατρισμός των πολιτικών προσφύγων εντάθηκε, καθώς το 1983 το ελληνικό κράτος χορήγησε γενική αμνηστία και επέτρεψε τον ελεύθερο επαναπατρισμό των πολιτικών προσφύγων. Στις 30 Απριλίου 1984 έπαυσε η λειτουργία της ΔΟΜΕ, μετά από την απόφαση της βουλγαρικής κυβέρνησης, στις 30 Απριλίου 1984, να αποσύρει την αναγνώριση της ιδιότητας του πολιτικού πρόσφυγα στους εναπομείναντες Έλληνες⁴¹⁵.

---

⁴¹⁰ Για τη γενικότερη στάση των βουλγαρικών αρχών απέναντι στους Έλληνες πολιτικούς πρόσφυγες βλ. Τσέκου, οπ.παρ., σ. 169-176.

⁴¹¹ Οπ.παρ., σ. 236-237.

⁴¹² Οπ.παρ., σ. 93.

⁴¹³ Τα μαθήματα, συνήθως τέσσερις ώρες την εβδομάδα, περιελάμβαναν Γραμματική, Ανάγνωση, Ιστορία ελληνική και Γεωγραφία ελληνική. Οπ.παρ., σ. 285.

⁴¹⁴ Георги Даскалов, *Гръκката политемиграция в България 1946-1989 (Έλληνες Πολιτικοί Πρόσφυγες στη Βουλγαρία, 1946-1989)*, Университетско издателство "Св. Климент Охридски", Σόφια, 2008, σ. 217.

⁴¹⁵ Τσέκου, οπ.παρ., σ. 248. Αν και δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι η απόφαση για το «κλείσιμο» της ΔΟΜΕ συνδέονταν με τη σημαντική μείωση του αριθμού των πολιτών προσφύγων στη Βουλγαρία, δεν διαφεύγει της προσοχής και η γενικότερη «σκληρυνση» της ακολουθούμενης πολιτικής του καθεστώτος σε θέματα εθνοτικής ομογενοποίησης που ακολουθείται την περίοδο εκείνη, βλ. την πολιτική αναγκαστικής αφομοίωσης της τουρκικής μειονότητας η οποία θα εφαρμοσθεί από τα τέλη του 1984 και μετά (σ.τ.σ.)

15.4 Τέλη του 1989 – σήμερα: μια νέα περίοδος για τις ελληνοβουλγαρικές σχέσεις, τον ελληνισμό στη Βουλγαρία και τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας

Η έναρξη της περιόδου της λεγόμενης «μετάβασης» στη Βουλγαρία (συμβολικά θεωρείται ότι ξεκινάει από την 10^η Νοεμβρίου και την απομάκρυνση του Τόντορ Ζίβκοφ από την εξουσία) συνοδεύτηκε από βαθιές πολιτικές και οικονομικές αλλαγές με τεράστιες κοινωνικές επιπτώσεις: ένας μεγάλος αριθμός Βουλγάρων αρχίζει να αναζητεί εργασία στο εξωτερικό, μεταναστεύοντας - με την Ελλάδα να αποτελεί έναν από τους περισσότερο επιθυμητούς προορισμούς. Οι ελληνοβουλγαρικές σχέσεις, οι οποίες είχαν ακολουθήσει μια ανοδική τροχιά από το 1974 και έπειτα, συνεχίζουν να αναπτύσσονται, προσθέτοντας στην πολιτική και την οικονομική διάσταση —με μια αξιοθαύμαστη ανάπτυξη των διμερών εμπορικών και οικονομικών σχέσεων⁴¹⁶. Από το 1994 και μετά η Ελλάδα βρίσκεται σταθερά στις πρώτες θέσεις των επενδυτικών και εμπορικών εταιρών της Βουλγαρίας. Από το 1992 και μετά ένας αυξανόμενος αριθμός Ελλήνων επιχειρηματιών και τραπεζικών στελεχών έρχονται στη Βουλγαρία όπου πολλοί από αυτούς παντρεύονται ή μεταφέρουν τις οικογένειές τους στη Σόφια και άλλες μεγάλες βουλγαρικές πόλεις —με την ανάγκη, να προκύπτει, κάλυψης των εκπαιδευτικών αναγκών των παιδιών τους. Ενώ η Βουλγαρία βιώνει μια επώδυνη οικονομική μετάβαση (με σημαντική ύφεση μέχρι το 1997) η εικόνα της Ελλάδας παρουσιάζεται ιδιαίτερα ενισχυμένη: η Ελλάδα θεωρείται —και δικαίως— η πιο ανεπτυγμένη βαλκανική χώρα με προνομιακούς δεσμούς με τη Δύση. Θεωρείται ως προορισμός ανεύρεσης εργασίας ενώ η ενισχυμένη της εικόνα έχει θετικές επιπτώσεις και στην ελληνική γλώσσα, δημιουργώντας νέες προοπτικές για την εκμάθηση και τη διδασκαλία της. Πέρα από εκείνο το κομμάτι του ελληνισμού που ζει στη χώρα και «ανασυντάσσεται» μετά το 1989 —αν και οι επίσημες απογραφές έχουν καταγράψει μια αριθμητική μείωση των Ελλήνων, απογραφή του 1992: 4.930, του 2001: 3.408⁴¹⁷. ανεπίσημες εκτιμήσεις βέβαια κάνουν λόγο για περίπου 25.000 Έλληνες στη Βουλγαρία⁴¹⁸ — ένας αυξημένος αριθμός Βουλγάρων (ενηλίκων και παιδιών), δίνοντας βασική έμφαση στον παράγοντα «γλώσσα» ως βασικό στοιχείο της ταυτότητας, επιδιώκει να μάθει την ελληνική γλώσσα. Ιδρύονται *Τμήματα Ελληνικής*

⁴¹⁶ Για την πορεία των ελληνοβουλγαρικών σχέσεων μετά το 1989 βλ. ενδεικτικά Γιώργος Χρηστίδης, “Акцентни в гръко-българските отношения след 1990 г.” («Κύρια σημεία και τάσεις στις ελληνοβουλγαρικές σχέσεις μετά το 1990»), *Международни отношения*, кн. 2-3, година XXXIV, Σόφια 2005, σ. 155-164.

⁴¹⁷ “Greeks in Bulgaria”, *Wikipedia*, http://en.wikipedia.org/wiki/Greeks_in_Bulgaria, πρόσβαση 10/06/2011.

⁴¹⁸ Αγτζίδης, οπ.παρ., σ. 326.

Γλώσσας (ΤΕΓ) τόσο σε βουλγαρικά δημόσια σχολεία (όπου η ελληνική διδάσκεται συνήθως ως δεύτερη/ ξένη γλώσσα), όσο και σε ιδιωτικά σχολεία, ενώ ιδρύονται και νέα ΤΕΓ σε βουλγαρικά πανεπιστήμια⁴¹⁹. Αναλυτικότερα βλ. παρακάτω την ενότητα *Φορείς και Μορφές (τύποι) ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Βουλγαρία*.

16. Κοινωνικοί χώροι (γλωσσικές επικράτειες ⁴²⁰) χρήσης της ελληνικής γλώσσας στη Βουλγαρία

Με βάση τρία ερωτηματολόγια για το «Προφίλ Τμημάτων Ελληνικής Γλώσσας», από τη Σόφια, το Σλίβεν και τον Πύργο, τα οποία και συμπληρώθηκαν από τους υπεύθυνους/διδάσκοντες στα ΤΕΓ, προκύπτει ότι η ελληνική χρησιμοποιείται συχνότερα από τους μαθητές μόνο κατά την ώρα διδασκαλίας των Ελληνικών· ενώ κατά το διάλειμμα στα ΤΕΓ, στην οικογένεια, σε δημόσιους χώρους, στην Εκκλησία καθώς και σε ελληνικές εκδηλώσεις οι μαθητές χρησιμοποιούν τόσο την ελληνική όσο και την βουλγαρική⁴²¹. Με βάση έναν άλλο πίνακα δεδομένων («Κατανομές συχνότητας των γονέων με βάση το πόσο συχνά μιλάνε τα παιδιά τους ελληνικά σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας») προκύπτει ότι: τα παιδιά μιλάνε ελληνικά α) στο σπίτι «Πολύ συχνά» σε ποσοστό 58,5%, «Αρκετά συχνά» σε ποσοστό 29,4%, «Σπάνια» σε ποσοστό 11,8%· β) στην εργασία «Πολύ συχνά» σε ποσοστό 29,4%, «Αρκετά συχνά» σε ποσοστό 11,8%, «Σπάνια» σε ποσοστό 11,8% και «Ποτέ» σε ποσοστό 47,1%· γ) στην εκκλησία «Αρκετά συχνά» σε ποσοστό 5,9%, «Σπάνια» σε ποσοστό 41,2% και «Ποτέ» σε ποσοστό 52,9%· δ) στην αγορά «Σπάνια» σε ποσοστό 58,8% και «Ποτέ» σε ποσοστό 41,2%· ε) σε κοινωνικές εκδηλώσεις «Πολύ συχνά» σε ποσοστό 11,8%, «Αρκετά συχνά» σε ποσοστό 29,4%, «Σπάνια» σε ποσοστό

---

⁴¹⁹ Στη Βουλγαρία σήμερα η ελληνική γλώσσα διδάσκεται στα εξής πανεπιστημιακά τμήματα: στον Τομέα Νεοελληνικών και Βυζαντινών Σπουδών του Τμήματος Κλασικής και Σύγχρονης Φιλολογίας του Πανεπιστημίου «Αγ. Κλήμης της Αχρίδας» Σόφιας, όπως και στο Ινστιτούτο Εκμάθησης Ξένων Γλωσσών που υπάγεται στο ίδιο πανεπιστήμιο, στο Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών του Νέου Βουλγαρικού Πανεπιστημίου Σόφιας, στο Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου «Παΐσιος Χιλανδαρινός» Φιλιππούπολης, στο Νοτιοδυτικό Πανεπιστήμιο «Νεόφυτος Ρίλας» Μπλαγκόεβγκραντ και στο Πανεπιστήμιο του Βελίκο Τύρνοβο, όπου καθηγητής της Νεοελληνικής είναι ο Δημήτριος Ρούμπος, ο οποίος είναι και Πρόεδρος της *Εστίας Ελληνικού Πολιτισμού* στη Σόφια (σ.τ.σ.)

⁴²⁰ «Ως επικράτειες της ελληνικής γλώσσας εκτός Ελλάδας ορίζονται εκείνοι οι κοινωνικοί χώροι (π.χ. οικογένεια, σχολείο, χώρος εργασίας, εκκλησία, παροικιακές οργανώσεις, ΜΜΕ) στους οποίους η ελληνική γλώσσα χρησιμοποιείται για την κάλυψη καθημερινών επικοινωνιακών και λοιπών αναγκών και συνδέεται με θεσμικούς ρόλους». Μιχάλης Δαμανάκης (σύνταξη-επιμέλεια), *Αποτίμηση της μέχρι το 2010 ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό και οι προοπτικές της*, Ε.ΔΙΑ.Μ.Μ.Ε, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο, Σεπτέμβριος 2010, σ. 10.

⁴²¹ «Ερώτηση 13» σε *Προφίλ Τμημάτων Ελληνικής Γλώσσας* (Σόφια, Σλίβεν, Μπουργκάς).

52,9% και «Ποτέ» σε ποσοστό 5,9%⁴²². Ενώ ως προς τη χρήση της ελληνικής γλώσσας ανάμεσα στους μαθητές και άλλα μέλη της οικογένειάς τους, προκύπτουν τα ακόλουθα στοιχεία: *Μόνο ελληνικά* χρησιμοποιεί το 50% στην επικοινωνία με τον πατέρα, το 15,4% στην επικοινωνία με τη μητέρα, το 21,1% στην επικοινωνία με τα αδέρφια, το 40,9% στην επικοινωνία με τους Έλληνες παππούδες/γιαγιάδες· *Πιο πολύ ελληνικά* χρησιμοποιεί το 7,7% στην επικοινωνία με τον πατέρα, το 7,7% στην επικοινωνία με τη μητέρα, το 13,6% στην επικοινωνία με τους Έλληνες παππούδες/γιαγιάδες· *Πιο πολύ βουλγαρικά* χρησιμοποιεί το 7,7% στην επικοινωνία με τον πατέρα, το 15,4% στην επικοινωνία με τη μητέρα, το 42,1% στην επικοινωνία με τα αδέρφια, το 27,3% στην επικοινωνία με τους Έλληνες παππούδες/γιαγιάδες· *Μόνο βουλγαρικά* χρησιμοποιεί το 34,6% στην επικοινωνία με τον πατέρα, το 61,5% στην επικοινωνία με τη μητέρα, το 36,8% στην επικοινωνία με τα αδέρφια, το 18,2% στην επικοινωνία με τους Έλληνες παππούδες/γιαγιάδες⁴²³.

Ο ρόλος των παππούδων/γιαγιάδων αναδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντικός καθώς το 74,1% έχει συχνή επαφή μαζί τους⁴²⁴. Στην περίπτωση των παιδιών που παρακολουθούν τα ΤΕΓ που οργανώνει η ΔΟΜΕ, τα παιδιά μιλάνε την ελληνική κυρίως στο σχολείο και λιγότερο στο σπίτι, όπου η χρήση της ελληνικής γίνεται κυρίως χάρις στους παππούδες-γιαγιάδες⁴²⁵.

17. Φορείς και Μορφές (τύποι) της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Βουλγαρία

Όπως και εύστοχα περιγράφεται από τον Μιχάλη Δαμανάκη, στη σχετική έκθεση του ΕΔΙΑΜΜΕ για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό, τα Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας αποτελούν την *«πλέον συνηθισμένη και πολυσύνθετη μορφή ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης, η οποία δεν είναι υποχρεωτική για τους μαθητές, εποπτεύεται περισσότερο από τους φορείς της παρά από τις κρατικές εκπαιδευτικές αρχές, σπανίως διαθέτει δεσμευτικά Προγράμματα Σπουδών και αντίστοιχο εκπαιδευτικό υλικό, κατά κανόνα δεν χορηγεί τίτλους σπουδών και εντούτοις έχει, επί έναν και πλέον αιώνα συμβάλει, στη διατήρηση της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού στη μεταναστευτική διασπορά»*⁴²⁶. Στη Βουλγαρία η ελληνόγλωσση

⁴²² Βλ. «Πίνακας 10», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Γονέων*, σ. 53.

⁴²³ Βλ. «Πίνακας 18, 19, 20, 21, 22, 23», *Αποτελέσματα Ατομικού Δελτίου και Τεστ Μαθητή*, σ. 47.

⁴²⁴ «Πίνακας 11», *Αποτελέσματα Ατομικού Δελτίου και Τεστ Μαθητή*, σ. 46.

⁴²⁵ Εκτίμηση Δ. Τοπαλούδη. Σόφια, Μάιος, Οκτώβριος 2011.

⁴²⁶ Δαμανάκης, οπ.παρ., σ. 11.

εκπαίδευση παρέχεται σχεδόν αποκλειστικά από ΤΕΓ, κυρίως Σαββατιανά, ένα απογευματινό, ενώ υπάρχουν και ΤΕΓ που είναι ενταγμένα στα προγράμματα του σχολείου της χώρας διαμονής. Οι φορείς λειτουργίας των ΤΕΓ είναι κυρίως σύλλογοι, ενώ δεν απουσιάζουν το βουλγαρικό και το ελληνικό κράτος. Αναλυτικότερα:

α) Τα ΤΕΓ που λειτούργησαν-λειτουργούν στο πλαίσιο των ελληνοβουλγαρικών συνδέσμων φιλίας. Κατά τη διάρκεια του 1992 απέκτησαν άδεια λειτουργίας μια σειρά από ελληνοβουλγαρικοί (ή βούλγαροελληνικοί) σύνδεσμοι/σύλλογοι φιλίας σε μια σειρά από πόλεις της Βουλγαρίας και κυρίως του βουλγαρικού Εύξεινου Πόντου, από εναπομείναντες Έλληνες της περιοχής, όπως στην Αγκιάλο, στη Σωζόπολη, στο Μπουργκάς, στην Αγαθούπολη, στη Μεσημβρία, στο Όμπζορ, στον Άσπρο και στη Βάρνα. Οι περισσότεροι από τους συλλόγους αυτούς λειτούργησαν χορευτικά και χορωδιακά τμήματα, όπως και φροντιστηριακά ΤΕΓ (συνήθως το Σάββατο) για ενήλικους και παιδιά. Η κατάσταση ωστόσο σήμερα, αναφορικά με τη διδασκαλία της ελληνικής έχει αλλάξει, και αυτό προς το χειρότερο. Κατά την πορεία της έρευνας προέκυψε ότι: i. Στη Βάρνα, οι δύο από τους τρεις συλλόγους δεν οργανώνουν πλέον μαθήματα⁴²⁷, ενώ δεν κατέστη δυνατή η επικοινωνία με τον τρίτο⁴²⁸. ii. Στο Όμπζορ⁴²⁹ και τον Άσπρο⁴³⁰, κωμοπόλεις ανάμεσα στη Μεσημβρία και τη Βάρνα, δεν γίνονται πλέον μαθήματα· iii. Στη Μεσημβρία επίσης δεν γίνονται πλέον μαθήματα⁴³¹. iv. Στην Αγκιάλο ο «*Βουλγαρο-Ελληνικός Σύλλογος Αγκιάλος-Πομόριε*» συνεχίζει την οργάνωση τμημάτων εκμάθησης της ελληνικής το Σάββατο και την Κυριακή. Έτσι, το σχολικό έτος 2010-2011 τα ΤΕΓ παρακολουθούσαν 15 παιδιά, ηλικίας 7 με 17 ετών⁴³². v. Στον Πύργο ο «*Ελληνοβουλγαρικός Σύνδεσμος*

---

⁴²⁷ Τηλεφωνική επικοινωνία με τη Βικτόρια Ιβανόβα, Πρόεδρο του «*Συλλόγου Βούλγαρο-Ελληνικής Φιλίας Παλαιών Βαρναίων*», η οποία δήλωσε ότι δεν διδάσκει πλέον τα ελληνικά· τηλεφωνική συνομιλία με τον Συμεών Λεφτέροφ, Πρόεδρο του Συλλόγου «*Οδησός*» στη Βάρνα, ο οποίος δήλωσε χαρακτηριστικά ότι μαθήματα ελληνικής στα παιδιά «*γίνονται από το Internet... Μπορείτε να πείτε ότι πρακτικά δεν γίνονται πλέον μαθήματα*». Μάιος 2011.

⁴²⁸ Αδυναμία τηλεφωνικής επικοινωνίας με την Κωνσταντίνα Πολιάκοβα του «*Πρώτου Βούλγαρο-Ελληνικού Συλλόγου Φιλίας*» στη Βάρνα.

⁴²⁹ Τηλεφωνική επικοινωνία με τον Αποστόλ Ντόμπρεφ, Πρόεδρο του τοπικού ελληνοβουλγαρικού συνδέσμου στο Όμπζορ, ο οποίος δήλωσε ότι «*εδώ και δύο χρόνια δεν γίνονται πλέον μαθήματα ελληνικής*», τα οποία προηγουμένως γίνονταν στον Άσπρο. Μάιος 2011.

⁴³⁰ Τηλεφωνική επικοινωνία με την Ιλιάνα Ντόιτσεβα, Πρόεδρο του τοπικού ελληνοβουλγαρικού συνδέσμου στον Άσπρο, η οποία δήλωσε ότι στον Άσπρο δεν γίνονται πλέον μαθήματα ελληνικής. Μάιος 2011.

⁴³¹ Αν και υπήρξε αδυναμία τηλεφωνικής επικοινωνίας με την Τόνια Μπάτσεβα, Πρόεδρο του ελληνοβουλγαρικού συνδέσμου στη Μεσημβρία, από συζητήσεις με εκπροσώπους άλλων ελληνοβουλγαρικών συνδέσμων προέκυψε ότι η διδασκαλία της ελληνικής έχει σταματήσει και στη Μεσημβρία.

⁴³² Επίσκεψη στα γραφεία του συλλόγου και συζήτηση με την Πρόεδρό του, Στέφκα Αλίκοβα, Μάιος 2011.

Φιλίας ο Πύργος», συνέχιζε την οργάνωση μαθημάτων ελληνικής το 2010-2011 κάθε Σάββατο σε τέσσερα μόνο παιδιά⁴³³. vi. Στη Σωζόπολη⁴³⁴ και την Αγαθούπολη⁴³⁵ δεν διδάσκονται πλέον τα ελληνικά· vii. Στη Στάρα Ζαγκόρα, όπου ο τοπικός σύλλογος «*Ρήγας Φερραίος*» οργάνωνε μαθήματα ελληνικής ανελλιπώς από το σχολικό έτος 2004-2005 μέχρι και το 2009-2010, με συνολικό αριθμό παιδιών για την τελευταία χρονιά τα 20 με 30, δεν κατάφερε να οργανώσει μαθήματα για το 2010-2011, καθώς το Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων και Διά Βίου Εκπαίδευσης (στο εξής Ελληνικό Υπουργείο Παιδείας) δεν τους έστειλε αποσπασμένο καθηγητή⁴³⁶.

β) *Η ΔΟΜΕ*. Αν και το 1990 ο αριθμός των εναπομεινάντων πολιτικών προσφύγων στη Βουλγαρία δεν ξεπερνούσε τα 716 άτομα, τον Ιούνιο του 1991 η ΔΟΜΕ επανιδρύθηκε έχοντας ως σκοπό «*να διατηρεί και να εκλαιϊκεύει τις λαϊκές παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα του ελληνικού λαού ... να υποβοηθεί την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από τη νέα γενιά ... Να συμβάλλει με όλες του τις δυνάμεις στην εμφάθυνση και ελεύθερη ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων μεταξύ του βουλγαρικού και του ελληνικού λαού ...*»⁴³⁷. Από το 1995 η ΔΟΜΕ οργανώνει φροντιστηριακά ΤΕΓ συνήθως κάθε Σάββατο, τα οποία και φιλοξενούνται στο κτιριακό συγκρότημα του 48^{ου} βουλγαρικού κρατικού σχολείου «*Γιόσεφ Κοβάτσεφ*», στη Σόφια. Η μείωση του αριθμού των παιδιών που παρακολουθούν μαθήματα ελληνικής στη ΔΟΜΕ είναι εμφανής: έτσι, ενώ τη σχολική χρονιά 1997-1998 οργανώθηκαν μαθήματα χωρισμένα σε τρεις τάξεις «*αρχαρίων, μέσων και προχωρημένων*»⁴³⁸, τα οποία παρακολούθησαν πάνω από 180 μαθητές⁴³⁹, τη σχολική χρονιά 2010-2011 παρακολούθησαν ΤΕΓ συνολικά 40 παιδιά ετών από 7 έως 15 χρονών⁴⁴⁰. Η εργασία των τριών εκπαιδευτικών ήταν και παραμένει σε μεγάλο βαθμό εθελοντική, καθώς λαμβάνουν

---

⁴³³ Επίσκεψη στα γραφεία του Συλλόγου και συζήτηση με τον Πρόεδρό του, από το 1996 μέχρι και σήμερα, Ορξοδόξη Δρακόπουλοφ καθώς και με τη δασκάλα που διδάσκει την ελληνική, Ζόια Κολάροβα. Μάιος 2011.

⁴³⁴ Τηλεφωνική επικοινωνία με την Ασπασία Ποροζάνοβα, η οποία δήλωσε ότι «*εδώ και δύο χρόνια δεν διδάσκεται η ελληνική στη Σωζόπολη*». Μάιος 2011.

⁴³⁵ Τηλεφωνική επικοινωνία με την Νικολίνα Εφτόμοβα, η οποία δήλωσε ότι δεν διδάσκεται πλέον η ελληνική στην Αγαθούπολη.

⁴³⁶ Τηλεφωνική επικοινωνία με τον Γεώργιο Μαυράκη, Πρόεδρο του συλλόγου. Μάιος 2011.

⁴³⁷ Ιδρυτικό καταστατικό της ΔΟΜΕ, αναφέρεται σε Τσέκου, οπ.παρ., σ. 249.

⁴³⁸ Τσέκου, οπ.παρ., σ. 251.

⁴³⁹ Τσέκου, οπ.παρ., σ. 250.

⁴⁴⁰ Συζήτηση με τον Δημήτριο Τοπαλούδη, ένα εκ των τριών δασκάλων της ελληνικής στη ΔΟΜΕ τον Μάιο του 2011. Οι άλλοι δύο ήταν ο αδελφός του Παναγιώτης Τοπαλούδης, ο οποίος ήταν και ο πρώτος Πρόεδρος της επανιδρυμένης ΔΟΜΕ, και η Μόρφου. Ο Παναγιώτης Τοπαλούδης έφυγε από τη ζωή το καλοκαίρι του 2011.

ένα «συμβολικό ποσό» από την ίδια τη ΔΟΜΕ στηριζόμενο στις εθελοντικές εισφορές των μελών της ΔΟΜΕ⁴⁴¹, ενώ η ΔΟΜΕ λάμβανε ετήσια επιχορήγηση από τη Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού μέχρι και το 2009 ύψους 3.000 ευρώ, η οποία επαναλήφθηκε τον Σεπτέμβριο του 2011 μειωμένη κατά 50% (1.500 ευρώ).

γ) τα «Τμήματα Μητρικής Γλώσσας και Πολιτισμού» της Πρεσβείας της Ελλάδος στη Σόφια. Πρόκειται για το Νηπιαγωγείο-Δημοτικό που ίδρυσε και λειτούργησε υπό την εποπτεία της ελληνικής Πρεσβείας στη Σόφια και με επιχορήγηση του Ελληνικού Υπουργείου Παιδείας στην περιοχή Λόζενετς της Σόφιας, εξυπηρετώντας ουσιαστικά τις οικογενειακές ανάγκες της «νέας φουρνιάς» Ελλήνων επιχειρηματιών/εργαζομένων στη Σόφια. Τα μαθήματα γίνονται σε καθημερινή βάση, από τη Δευτέρα μέχρι την Παρασκευή, απογευματινές ώρες (17:00 με 20:30) από αποσπασμένους εκπαιδευτικούς. Το σχολείο παρακολούθησαν το σχολικό έτος 2010-2011 συνολικά 58 παιδιά, 17 στο νηπιαγωγείο και 39 στο δημοτικό, ηλικίας από 6 έως 12 χρονών. Από τις αρχές του 2010 το σχολείο αρχίζει να αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα: το Υπουργείο Παιδείας διέκοψε από 1 Ιανουαρίου 2010 την παροχή ετήσιας οικονομικής επιχορήγησης, γύρω στα 10.000 ευρώ, για την κάλυψη των λειτουργικών εξόδων (ενοίκιο, ρεύμα, θέρμανση, τηλέφωνο, κ.λπ.) δημιουργώντας πρόβλημα στην καθημερινή λειτουργία του σχολείου⁴⁴², ενώ από τον Σεπτέμβριο του 2010 οι αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί μειώθηκαν από 3 (2 δάσκαλοι και 1 νηπιαγωγός) σε 2. Παρά τη διακοπή της τακτικής του χρηματοδότησης, το σχολείο συνέχισε να λειτουργεί χάρις στην κινητοποίηση των γονέων, οι οποίοι δραστηριοποιήθηκαν μέσω του *Ελληνικού Μορφωτικού Συλλόγου Σόφιας «Οδυσσέας Ελύτης»*⁴⁴³.

δ) τα *ΤΕΓ των Σαρακατσάνων*. Μετά τις πολιτικές αλλαγές του Νοεμβρίου 1989 η κοινότητα των Σαρακατσάνων στη Βουλγαρία αρχίζει να οργανώνεται, με τη βοήθεια Σαρακατσάνων της Ελλάδας⁴⁴⁴: στις 28 Δεκεμβρίου 1990 ιδρύθηκε στο

---

⁴⁴¹ Συζήτηση με τους Δ.Τοπαλούδη - Μόρφου, Σόφια Οκτώβριος 2011.

⁴⁴² Ηλίας Ημερίδης, «Κείμενο για Χορηγίες», *Ελληνικός Μορφωτικός Σύλλογος Σόφιας “Οδυσσέας Ελύτης”*, Σεπτέμβριος 2010, Σόφια, <http://geasoe.com/GR-KEIMENO-GIA-XORHGIES.pdf>, πρόσβαση 10/06/2011.

⁴⁴³ Για την ίδρυση και τους στόχους του συλλόγου βλ. παρακάτω.

⁴⁴⁴ Βλ. Γαρούφας, «Τι έγινε και τι πρέπει να γίνει», σε *Οι Σαρακατσάνοι Ομογενείς μας στη Βουλγαρία και την περιοχή των Σκοπίων*, σ.40-41. Ας σημειωθεί ότι ο Δημήτρης Γαρούφας διετελέσε στα τέλη της δεκαετίας του 1980 – αρχές της δεκαετίας του 1990 Γενικός Γραμματέας της *Πανελληνίας*

Σλίβεν η Ένωση Σαρακατσάνων Βουλγαρίας, η οποία και πραγματοποίησε τον Φεβρουάριο του 1991 μια δική της απογραφή των Σαρακατσάνων, υπολογίζοντάς τους στους 10 με 11 χιλιάδες⁴⁴⁵. Το 1991 ο τοπικός σύλλογος Σαρακατσάνων στο Κότελ ξεκίνησε φροντιστηριακά μαθήματα εκμάθησης της ελληνικής⁴⁴⁶, εγκαινιάζοντας ουσιαστικά μια προσπάθεια οργάνωσης φροντιστηριακών μαθημάτων ελληνικής από τους συλλόγους των Σαρακατσάνων. Η ελληνική πολιτεία προσπάθησε διακριτικά να ενισχύσει τους Σαρακατσάνους: φιλοξενώντας παιδιά σε κατασκηνώσεις⁴⁴⁷, παρέχοντας υποτροφίες σε Σαρακατσάνους για την εκμάθηση της ελληνικής σε ελληνικά πανεπιστήμια⁴⁴⁸, ένα μέτρο που γενικεύτηκε αργότερα από το ΙΚΥ, ενώ υπήρχαν και σοβαρές σκέψεις για την εφαρμογή ενός προγράμματος υποδοχής και εγκατάστασης των Σαρακατσάνων στη Δυτική Θράκη, το οποίο εγκαταλείφθηκε καθώς δόθηκε προτεραιότητα σε παλινοστούντες Πόντιους και Βορειοηπειρώτες⁴⁴⁹. Βέβαια ας σημειωθεί ότι όλες οι ελληνικές κυβερνήσεις μετά το 1990 έχουν αποφύγει να θέσουν θέμα αναγνώρισης των Σαρακατσάνων της Βουλγαρίας ως ελληνικής μειονότητας, μην επιθυμώντας προφανώς να υπονομεύσουν το πολύ καλό κλίμα στις διμερείς σχέσεις. Σήμερα πλέον «από τα 20 μέρη (πόλεις και χωριά) της Βουλγαρίας στα οποία ζουν οι Σαρακατσαναίοι, στα 9 λειτουργούν και σύλλογοί τους»⁴⁵⁰. Στη Ρετίτσα, όπου λειτουργεί ο «Εκπαιδευτικός και Πολιτιστικός Σύλλογος Σαρακατσαναίων Ρετίτσας», γίνονται μαθήματα ελληνικής μια ώρα την εβδομάδα στο δημόσιο σχολείο του χωριού, μετά από σχετική άδεια του Βουλγαρικού Υπουργείου Παιδείας, με αποσπασμένο μάλιστα εκπαιδευτικό από την Ελλάδα. Το σχολικό έτος 2010 – 2011 λειτούργησαν συνολικά 3 ΤΕΓ με 36 παιδιά, ηλικίας 7 με 15 ετών. Στο Σλίβεν, παρακολούθησαν τα ΤΕΓ, το σχολικό έτος 2010-2011, 12 παιδιά ηλικίας 7 με 15 ετών⁴⁵¹, ενώ στο Καζανλίκ τα μαθήματα ελληνικής γίνονται σε παιδιά πολύ μικρής ηλικίας (νηπιακής)⁴⁵².

Ομοσπονδίας Συλλόγων Σαρακατσαναίων (της ΠΟΣΣ) με έντονη δράση σε ζητήματα που αφορούσαν τους Σαρακατσάνους της Βουλγαρίας (σ.τ.σ)

⁴⁴⁵ Οπ.παρ. σ. 40-41. Ας σημειωθεί ότι επίσημες εκτιμήσεις στη Βουλγαρία το 2001 έκαναν λόγο για 4.107 Σαρακατσάνους (ή Καρακατσάνους) στη χώρα. Βλ. Sarakatsani”, *Wikipedia*.

⁴⁴⁶ Γαρούφας, «Η προστασία των Ελληνορθόδοξων πληθυσμών στο χώρο των Βαλκανίων και ιδιαίτερα στο «κρατίδιο των Σκοπίων» και τη Βουλγαρία», σε *Οι Σαρακατσάνοι Ομογενείς μας στη Βουλγαρία και την περιοχή των Σκοπίων*, σ. 92.

⁴⁴⁷ Βλ. ενδεικτικά Γαρούφας, «Τι έγινε και τι πρέπει να γίνει», σ. 46

⁴⁴⁸ Οπ.παρ., σ. 45.

⁴⁴⁹ Οπ.παρ., σ. 40-44.

⁴⁵⁰ Συζήτηση με τον Κώστα Μπαλέζτροφ, Πρόεδρο της «Ομοσπονδίας των Πολιτιστικών και Εκπαιδευτικών Συλλόγων Σαρακατσαναίων Βουλγαρίας», Ρετίτσα-Σλίβεν, Μάιος 2011.

⁴⁵¹ Συζήτηση με την Ειρήνη Κάτσεβα, Πρόεδρο του τοπικού συλλόγου Σαρακατσαναίων στο Σλίβεν και δασκάλας στο τοπικό ΤΕΓ. Σλίβεν, Μάιος 2011.

ε) η διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ ξένης γλώσσας σε βουλγαρικά δημόσια και ιδιωτικά σχολεία. Η «έλξη» της ελληνικής τα προηγούμενα χρόνια είχε προσελκύσει ένα σημαντικό αριθμό βουλγαρόπαιδων, που επέλεξαν τη διδασκαλία της ως δεύτερης/ ξένης γλώσσας, έχοντας το συγκεκριμένο δικαίωμα με βάση την ισχύουσα νομοθεσία. Τα μαθήματα διδάσκονται συνήθως από βούλγαρους καθηγητές αποφοίτους πανεπιστημιακών τμημάτων νεοελληνικών σπουδών της Βουλγαρίας. Τέτοιες είναι οι περιπτώσεις του 12^{ου} κρατικού σχολείου «*Τσάρ Ιβάν Ασσέν II*» στη Σόφια, όπου το σχολικό έτος 2010-2011 λειτούργησαν 3 ΤΕΓ ως δεύτερης κατ' επιλογήν ξένης γλώσσας, με συνολικό αριθμό 10 με 14 παιδιά ανά τμήμα⁴⁵³, του κρατικού σχολείου «*Νατσιονάλνα Απρίλεσκα Γκιμνάζια*» στο Γκάμπροβο, όπου το σχολικό έτος 2010-2011 λειτούργησαν τρία ΤΕΓ, ως δεύτερης ξένης γλώσσας επιλογής, με συνολικά 78 παιδιά, από 26 παιδιά σε κάθε τμήμα⁴⁵⁴, και το κρατικό σχολείο «*Κύριλλος – Μεθόδιος*» στη Φιλιπούπολη, στο οποίο λειτούργησαν το σχολικό έτος 2010-2011 τρία τμήματα, με συνολικό αριθμό 70 παιδιών⁴⁵⁵. Στο σχολείο αυτό μάλιστα τα μαθήματα παρέδιδε αποσπασμένος έλληνας καθηγητής⁴⁵⁶. Δυστυχώς τα τελευταία χρόνια το ενδιαφέρον για την ελληνική γλώσσα έχει μειωθεί, ως αποτέλεσμα της κρίσης που περνάει η Ελλάδα και η οποία έχει επηρεάσει αρνητικά την εικόνα της στο εξωτερικό⁴⁵⁷.

στ) η ίδρυση παραρτήματος του Ελληνικού Ιδρύματος Πολιτισμού. Στη Σόφια έχει ιδρυθεί και λειτουργεί από τον Νοέμβριο του 2008 Εστία του Ελληνικού Ιδρύματος Πολιτισμού, στόχος της οποίας είναι να «*συμβάλει στην ανάπτυξη των πολιτιστικών σχέσεων των δύο χωρών ... αναδειξεί τα κοινά πολιτιστικά στοιχεία που ενώνουν τις δύο χώρες και ... προβάλλει τον ελληνικό πολιτισμό στη διαχρονική του διάσταση*». Η Εστία διοργανώνει προγράμματα εκμάθησης νεοελληνικής γλώσσας για αρχαρίους, μεσαίου επιπέδου και προχωρημένους⁴⁵⁸.

---

⁴⁵² Τηλεφωνική επικοινωνία με τη δασκάλα που πραγματοποιεί τα μαθήματα. Μάιος 2011.

⁴⁵³ Συζήτηση με τη Βέρα Ζαχάριεβα, Διευθύντρια του σχολείου. Μάιος 2011.

⁴⁵⁴ Τηλεφωνική επικοινωνία με την Άννα Μαρίνοβα, Διευθύντρια του σχολείου. Ιούνιος 2011.

⁴⁵⁵ Τηλεφωνική επικοινωνία με τον Φραντζεσκάκη, αποσπασμένο καθηγητή της ελληνικής στο συγκεκριμένο σχολείο. Ιούνιος 2011.

⁴⁵⁶ Στο πλαίσιο της έρευνας δεν κατέστη δυνατή η επικοινωνία με την Μαλίνα Έντρεβα, Διευθύντρια του ιδιωτικού Γυμνασίου «*Μπαλκάνικα*», στο οποίο σύμφωνα με τον κατάλογο που παρείχε ο υπεύθυνος μορφωτικών ζητημάτων της ελληνικής πρεσβείας διδάσκεται η ελληνική γλώσσα.

⁴⁵⁷ Εκτίμηση της Βέρα Ζαχάριεβα, Διευθύντριας του σχολείου «*Τσάρ Ιβάν Ασσέν II*». Μάιος 2011.

⁴⁵⁸ Βλ. την Ιστοσελίδα της Εστίας του Ελληνικού Ιδρύματος Πολιτισμού, Σόφια, www.hfc-sofia.com

17.1 Δίγλωσσα προγράμματα (μοντέλα) εκπαίδευσης

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η ελληνική διδάσκεται ως δεύτερη/ ξένη γλώσσα σε βουλγαρικά κρατικά και ιδιωτικά σχολεία.

17.2 Οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης

Η δομή του βουλγαρικού εκπαιδευτικού συστήματος, όπως έχει διαμορφωθεί μετά το 1998, περιλαμβάνει την *προσχολική, βασική* (ή πρωτοβάθμια), *μέση* (ή δευτεροβάθμια) και *ανώτερη* εκπαίδευση. Η προσχολική εκπαίδευση περιλαμβάνει παιδιά από το 3^ο έως το 6^ο ή 7^ο έτος ηλικίας και δεν είναι υποχρεωτική. Η σχολική εκπαίδευση, η οποία περιλαμβάνει τη βασική και μέση, είναι υποχρεωτική από το 7^ο μέχρι το 16^ο έτος ηλικίας και περιλαμβάνει συνολικά 12 τάξεις. Για την εγγραφή του παιδιού στο βασικό επίπεδο, ο μαθητής/μαθήτρια θα πρέπει να έχει παρακολουθήσει υποχρεωτικά ένα έτος προσχολικής εκπαίδευσης (το οποίο παρέχεται στους παιδικούς σταθμούς). Το βασικό επίπεδο εκπαίδευσης, από την 1^η έως την 8^η τάξη, περιλαμβάνει: τα λεγόμενα «σχολεία έναρξης» (началните училища), από την 1^η έως και την 4^η τάξη και τα λεγόμενα «προγυμνασιακά σχολεία» (прогимназиалните училища), από την 5^η έως και την 8^η τάξη. Όσοι μαθητές τελειώνουν με επιτυχία την 4^η τάξη λαμβάνουν *Πιστοποιητικό Αρχικής Εκπαίδευσης* (Удостоверение за начално образование), ενώ όσοι αποφοιτούν από την 8^η λαμβάνουν *Πιστοποιητικό για την Ολοκλήρωση της Βασικής Εκπαίδευσης* (Удостоверение за завършено основно образование).

Η μέση εκπαίδευση διακρίνεται στη λεγόμενη *γενική εκπαίδευση* (общообразователно обучение) με γενικά και εξειδικευμένα σχολεία (общообразователни и специализирани училища) και την *επαγγελματική εκπαίδευση* (професионално обучение). Η γενική εκπαίδευση μπορεί να αποκτηθεί σε γενικά σχολεία ή γυμνάσια (общообразователни училища), με συνολική διάρκεια παρακολούθησης τα 3 ή 4 χρόνια, και σε εξειδικευμένα σχολεία, με συνολική διάρκεια παρακολούθησης τα 4 με 5 χρόνια. Τα εξειδικευμένα σχολεία διακρίνονται σε: *εξειδικευμένα σχολεία με έμφαση στις ξένες γλώσσες* (езикови гимназии) και στα *υπόλοιπα εξειδικευμένα σχολεία*, όπου η έμφαση δίνεται σε θετικές και ανθρωπιστικές επιστήμες, μαθηματικά, αθλητισμό, τέχνες κ.ά. Η είσοδος στα εξειδικευμένα σχολεία γίνεται μετά από την ολοκλήρωση της 7^{ης} ή 8^{ης} Τάξης και

μετά από εξετάσεις που συνδέονται με το συγκεκριμένο προφίλ του σχολείου (όπως εξετάσεις στη βουλγαρική γλώσσα και λογοτεχνία, μαθηματικά, ανθρωπιστικές επιστήμες κ.ά.). Η επαγγελματική εκπαίδευση παρέχεται από επαγγελματικά γυμνάσια (професионални гимназии) ή τεχνικά σχολεία (техническите училища) μετά από ολοκλήρωση της 8^{ης} Τάξης με τετραετή παρακολούθηση, ή μετά από ολοκλήρωση της 7^{ης} Τάξης και πενταετή παρακολούθηση. Μέση εκπαίδευση παρέχουν και τα λεγόμενα τεχνικά επαγγελματικά σχολεία (техническите професионални училища) μετά από ολοκλήρωση της βασικής εκπαίδευσης, με διετή διάρκεια σπουδών.

Το σχολικό έτος ξεκινάει στις 15 Σεπτεμβρίου και ολοκληρώνεται τον Μάιο ή τον Ιούνιο, αναλόγως της τάξης. Οι μαθητές στα γενικά σχολεία δίνουν απολυτήριες εξετάσεις (матура) στα ακόλουθα μαθήματα: βουλγαρική γλώσσα και λογοτεχνία και σε ένα μάθημα επιλογής του μαθητή το οποίο θα πρέπει να περιλαμβάνεται στα υποχρεωτικά μαθήματα κατά την τελευταία σχολική χρονιά. Οι μαθητές στα εξειδικευμένα σχολεία δίνουν απολυτήριες εξετάσεις στα ακόλουθα μαθήματα: βουλγαρική γλώσσα και λογοτεχνία καθώς και στο βασικό μάθημα του εξειδικευμένου σχολείου. Μετά την αποφοίτησή τους οι μαθητές λαμβάνουν *Δίπλωμα Αποφοίτησης από τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση* (Диплома за завършено средно образование). Εκτός από τη δημόσια εκπαίδευση - κρατικά σχολεία (държавни училища) και σχολεία που «ανήκουν» στην τοπική αυτοδιοίκηση (общински училища), υπάρχει και η ιδιωτική (частни училища), η οποία μάλιστα γνωρίζει και μια ανοδική τάση τα τελευταία χρόνια⁴⁵⁹.

18. Αναλυτικά προγράμματα και διδακτικά υλικά (Βουλγαρία)

Από τα Αναλυτικά Προγράμματα (στο εξής ΑΠ) που χρησιμοποιούνται συναντάει κανείς ΑΠ «προσαρμοσμένα στις ανάγκες» των ΤΕΓ, καθώς τα υπάρχοντα ΤΕΓ έχουν ως αντικείμενο κυρίως τη διδασκαλία της Ελληνικής ως *δεύτερης* και ως *ξένης* γλώσσας. Σε σχέση με το διδακτικό υλικό που χρησιμοποιείται, συχνότερη είναι η χρήση υλικού για Ομογενείς, όπως και του *Οργανισμού Έκδοσης Διδακτικών Βιβλίων*

---

⁴⁵⁹ Τα στοιχεία για την οργάνωση και δομή της βασικής και μέσης εκπαίδευσης στη Βουλγαρία έχουν αντληθεί από: “Българската образователна система”, Dynot, Dynamic Onlinetool for Guidance, www.dynot.net/index.php?temid=72&id38&option=com_contact&task=view&long.bg, πρόσβαση 7/10/2011, “Education in Bulgaria”, Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/Education_in_Bulgaria, πρόσβαση 7/10/2011, “Educational System of Bulgaria”, Fulbright - Bulgarian American Commission for Educational Exchange, www.fulbright.bg/en/p-Educational-System-of-Bulgaria-18, πρόσβαση 7/10/2011.

(στο εξής ΟΕΔΒ) της Ελλάδας. Ενδεικτικά, χρησιμοποιούνται τα εξής διδακτικά εγχειρίδια: η σειρά «Μαργαρίτα» (του ΕΔΙΑΜΜΕ) στο Σλίβεν· «Τα Νέα Ελληνικά για Ξένους» (του Ινστιτούτου Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανώλης Τριανταφυλλίδης), στον Πύργο· στο ΤΕΓ της Αγκιάλου η σειρά «Μαργαρίτα»· Στα ΤΕΓ που λειτουργεί η ΔΟΜΕ: για αρχάριους «Η Γλώσσα μου για την πρώτη δημοτικού» (του ΟΕΔΒ), επίσης για αρχάριους «Γλώσσα, Γράμματα, Λέξεις, Ιστορία» (του ΟΕΔΒ), για προχωρημένους «Ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα» Τόμος Ι, ΙΙ και ΙΙΙ, (του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης, Μονάδα Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας, Πάτρα 1987), «Εμείς και οι Άλλοι» (του ΟΕΔΒ), «Εμείς και ο κόσμος. Δ΄ Τάξη» (του ΟΕΔΒ)· Για την περίπτωση των «*Τμημάτων Μητρικής Γλώσσας και Πολιτισμού της Πρεσβείας της Ελλάδος στη Σόφια*»: για το 1^ο Επίπεδο το αντίστοιχο βιβλίο που διανέμεται για την Α΄ Τάξη από τον ΟΕΔΒ, για το 2^ο Επίπεδο το 2^ο τεύχος της Α΄ Δημοτικού που διανέμεται από τον ΟΕΔΒ, για το 3^ο Επίπεδο το 1^ο τεύχος της Β΄ Δημοτικού, για το 4^ο Επίπεδο από τη σειρά «Μιλάω Ελληνικά»⁴⁶⁰ (της Αρχιεπισκοπής Αμερικής και του Υπουργείου Παιδείας) το Νο2, Τεύχος Β, για το 5^ο και 6^ο Επίπεδο το Νο 5, Τεύχος Α της ίδιας σειράς.

19. Χαρακτηριστικά του μαθητικού πληθυσμού (Βουλγαρία)

Στην περίπτωση των «*Τμημάτων Μητρικής Γλώσσας και Πολιτισμού*» της Πρεσβείας της Ελλάδος στη Σόφια τα παιδιά που παρακολουθούν τα μαθήματα μπορούν να ενταχθούν σε τέσσερις κατηγορίες: α) παιδιά Ελλήνων επιχειρηματιών, που αποτελούν και τη μεγαλύτερη ομάδα, β) παιδιά Ελλήνων διπλωματικών υπαλλήλων, τα οποία όπως και στη προηγούμενη περίπτωση, βρέθηκαν στη Σόφια και θα παραμείνουν ένα μικρό χρονικό διάστημα, λόγω των επαγγελματικών υποχρεώσεων των γονέων τους, γ) παιδιά μικτών οικογενειών, και δ) παιδιά αμιγώς βουλγαρικών οικογενειών που αποτελούν και τη μικρότερη ομάδα (για παράδειγμα τα παιδιά Βουλγάρων διπλωματών που υπηρέτησαν στην Ελλάδα ή την Κύπρο και τα οποία θα ήθελαν να συνεχίσουν την εκμάθηση της ελληνικής)⁴⁶¹.

Με βάση τις στατιστικές αναλύσεις των ερωτηματολογίων, που πραγματοποίησε το ΕΔΙΑΜΜΕ, προκύπτει ότι η πλειοψηφία των μαθητών είναι: κορίτσια, έχει γεννηθεί στη Βουλγαρία και έχει περάσει το μεγαλύτερο μέρος της

⁴⁶⁰ Πρόκειται για μια σειρά η οποία έχει συνολικά 6 βιβλία από 2 τεύχη το καθένα (σ.τ.σ.)

⁴⁶¹ Η «ταξινόμηση» των μαθητών έγινε από τον Θανάση Παπαδόπουλο, αποσπασμένο δάσκαλο για 5^η χρονιά στο συγκεκριμένο σχολείο. Σόφια, Οκτώβριος 2011.

ζωής της εκεί, ανήκει στην ηλικιακή ομάδα των 8 έως 11 ετών, πηγαίνει στη 2^η μέχρι την 4^η τάξη και, εκτός μαθημάτων, χρησιμοποιεί την ελληνική σε επικοινωνία κυρίως με τον πατέρα και τους παππούδες/γιαγιάδες. Αναλυτικότερα: α) *ως προς το φύλο*, το 63,3% είναι κορίτσια και το 37,3% αγόρια⁴⁶². β) *ως προς τον τόπο γέννησής τους*, το 66,7% έχει γεννηθεί στη Βουλγαρία και το 33,3% στην Ελλάδα⁴⁶³, ποσοστά που δεν διαφοροποιούνται και ως προς τα χρόνια διαμονής στην Ελλάδα (το 33,3% έχει ζήσει στην Ελλάδα, έναντι του 66,7% που δεν έχει ζήσει καθόλου⁴⁶⁴), ενώ *ως προς τα χρόνια διαμονής στην Ελλάδα* ένα 85,8% έχει ζήσει από 3 έως 6 χρόνια⁴⁶⁵. γ) *ως προς την κατανομή των μαθητών με βάση την ηλικία*, το 77,7% των μαθητών είναι από 8 έως 11 ετών (14,8%, 25,9%, 18,5% και 18,5% αντίστοιχα), και ένα 22,3% από 12 έως 15 ετών (7,4%, 7,4%, 3,7% και 3,7% αντίστοιχα)⁴⁶⁶. δ) *ως προς την κατανομή των μαθητών με βάση την τάξη φοίτησης*, το 81,4% πηγαίνει από την 2^η μέχρι την 4^η τάξη (33,35, 33,3% και 14,8% αντίστοιχα), και το 18,5% από την 5^η μέχρι την 9^η (3,7%, 3,7%, 3,7%, 0% και 7,4% αντίστοιχα)⁴⁶⁷. ε) *ως προς το πόσα χρόνια μαθαίνουν ελληνικά οι μαθητές*, το 14,8% τα μαθαίνουν 1 χρόνο, το 29,6% 2 χρόνια, το 33,3% 3 χρόνια, το 14,8% 4 χρόνια και ένα 7,4% 5 χρόνια⁴⁶⁸. και ζ) *ως προς την κατανομή των μαθητών με βάση τη γλώσσα επικοινωνίας σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας*, «Με τον πατέρα» μιλάει «Μόνο ελληνικά» ή «Πιο πολύ ελληνικά» το ένα 57,7% (50% και 7,7% αντίστοιχα), «Με την μητέρα» μιλάει «Μόνο ελληνικά» ή «Πιο πολύ ελληνικά» ένα 23,1% (15,4% και 7,7% αντίστοιχα), «Με τα αδέρφια» μιλάει «Μόνο ελληνικά» ή «Πιο πολύ ελληνικά» ένα 21,1% (21,1% και 0% αντίστοιχα), «Με τους Έλληνες παππούδες/γιαγιάδες» μιλάει «Μόνο ελληνικά» ή «Πιο πολύ ελληνικά» ένα 54,5% (40,9% και 13,6% αντίστοιχα) και «Με άλλους Έλληνες στο σπίτι» μιλάει «Μόνο ελληνικά» ή «Πιο πολύ ελληνικά» ένα 28,5% (19% και 9,5% αντίστοιχα)⁴⁶⁹.

20. Γονείς (Βουλγαρία)

Με βάση τις στατιστικές αναλύσεις των ερωτηματολογίων, που πραγματοποίησε το ΕΔΙΑΜΜΕ, προκύπτουν τα ακόλουθα στοιχεία για τους γονείς: α) *ως προς τα χρόνια*

⁴⁶² «Πίνακας 5», Αποτελέσματα Ατομικού Δελτίου και Τεστ Μαθητή, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁴⁶³ «Πίνακας 7», Αποτελέσματα Ατομικού Δελτίου και Τεστ Μαθητή, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁴⁶⁴ «Πίνακας 8», Αποτελέσματα Ατομικού Δελτίου και Τεστ Μαθητή, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁴⁶⁵ «Πίνακας 8α», Αποτελέσματα Ατομικού Δελτίου και Τεστ Μαθητή, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁴⁶⁶ «Πίνακας 6», Αποτελέσματα Ατομικού Δελτίου και Τεστ Μαθητή, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁴⁶⁷ «Πίνακας 4», Αποτελέσματα Ατομικού Δελτίου και Τεστ Μαθητή, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁴⁶⁸ «Πίνακας 24», Αποτελέσματα Ατομικού Δελτίου και Τεστ Μαθητή, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁴⁶⁹ «Πίνακας 18, 19, 20, 21, 22, 23», Αποτελέσματα Ατομικού Δελτίου και Τεστ Μαθητή, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

διαμονής τους στη Βουλγαρία (για τον Πατέρα: 1 με 10 χρόνια το 58,8%, 11 με 20 χρόνια το 35,3%, 31 με 40 χρόνια το 5,9%· για τη Μητέρα: 1 με 10 χρόνια το 38,5%, 11 με 20 χρόνια το 7,7%, 21 με 30 χρόνια το 15,4%, 31 με 40 χρόνια το 38,5%)⁴⁷⁰, β) ως προς τα επαγγέλματα που ασκούν (για τον Πατέρα: Ανώτερα διοικητικά στελέχη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα το 17,6%, Επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα το 11,8%, Υπάλληλοι γραφείου το 23,5%, Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών, πωλητές το 23,5%, Ειδικευμένοι εργάτες, τεχνίτες το 17,6%, Χειριστές σταθερών βιομηχανικών εγκαταστάσεων, μηχανημάτων το 5,9%· για τη Μητέρα: Ανώτερα διοικητικά στελέχη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα το 6,7%, Επιστημονικά, καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα το 33,3%, Τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί το 13,3%, Υπάλληλοι γραφείου το 6,7%, Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών, πωλητές το 13,3%, Ειδικευμένοι εργάτες, τεχνίτες το 6,7%, Οικιακά-συνταξιούχοι το 20%)⁴⁷¹, γ) ως προς την εθνοτική τους καταγωγή (για τον Πατέρα: Ελληνικής καταγωγής το 94,1%, Βουλγαρικής καταγωγής το 5,9%· για τη Μητέρα: Ελληνικής καταγωγής το 23,5%, Βουλγαρικής καταγωγής το 76,5%)⁴⁷², δ) ως προς το πόσο συχνά μιλάνε ελληνικά με διάφορα πρόσωπα, προκύπτει ότι η μεγάλη πλειοψηφία (ποσοστό 87,5%) μιλάει «Πολύ συχνά» ελληνικά με τα παιδιά⁴⁷³, ενώ ε) γενικότερα στο σπίτι η πλειοψηφία μιλάει «Πολύ συχνά» ελληνικά στο σπίτι⁴⁷⁴.

20.1 Συλλογικά όργανα γονέων και ο ρόλος τους

Κατά τη διάρκεια της έρευνας δεν προέκυψε να υπάρχουν συλλογικά όργανα γονέων στη Βουλγαρία. Το μοναδικό συλλογικό όργανο μέσω του οποίου έχουν δραστηριοποιηθεί έντονα οι γονείς για ζητήματα εκπαίδευσης είναι ο *Ελληνικός Μορφωτικός Σύλλογος Σόφιας «Οδυσσέας Ελύτης»*, η δράση του οποίου αποδείχθηκε κρίσιμης σημασίας για τη συνεχιζόμενη λειτουργία των *«Τμημάτων Μητρικής Γλώσσας και Πολιτισμού»* της Πρεσβείας της Ελλάδος στη Σόφια. Οι γονείς δραστηριοποιήθηκαν άμεσα μέσω του *Ελληνικού Μορφωτικού Συλλόγου Σόφιας «Οδυσσέας Ελύτης»* συγκεντρώνοντας χορηγίες και συνδρομές οι οποίες επέτρεψαν

⁴⁷⁰ «Πίνακας 3α» και «Πίνακας 3β», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Γονέων*, στο παράρτημα 2 της παρούσης.

⁴⁷¹ «Πίνακας 4α» και «Πίνακας 4β», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Γονέων*, στο παράρτημα 2 της παρούσης.

⁴⁷² «Πίνακας 5α» και «Πίνακας 5β», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Γονέων*, στο παράρτημα 2 της παρούσης.

⁴⁷³ «Πίνακας 7», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Γονέων*, στο παράρτημα 2 της παρούσης.

⁴⁷⁴ «Πίνακας 8», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Γονέων*, στο παράρτημα 2 της παρούσης.

τη συνεχιζόμενη λειτουργία του σχολείου από 1 Ιανουαρίου 2010 και έπειτα. Παράλληλα με τη συγκέντρωση χρημάτων, ο σύλλογος έχει θέσει και μια σειρά από άλλους επιμέρους στόχους για τη καλύτερη λειτουργία του σχολείου⁴⁷⁵.

20.2 Τύποι οικογενειών

Στην περίπτωση των ΤΕΓ της ΔΟΜΕ τα παιδιά είναι μικτών οικογενειών, «3^{ης} και 4^{ης} γενιάς πολιτικών προσφύγων», όπως χαρακτηριστικά λένε. Στην περίπτωση των «Τμημάτων Μητρικής Γλώσσας και Πολιτισμού» της Πρεσβείας της Ελλάδος στη Σόφια, συναντάει κανείς όλους τους τύπους οικογενειών: αμιγώς ελληνικές, μικτές, καθώς και αμιγώς βουλγαρικές. Στα βουλγαρικά κρατικά σχολεία, όπου τα παιδιά διδάσκονται την ελληνική ως δεύτερη ξένη γλώσσα, η συντριπτική πλειοψηφία των παιδιών είναι από αμιγώς βουλγαρικές οικογένειες. Στην περίπτωση του Σλίβεν, το 60% είναι ελληνικής καταγωγής και από τους 2 γονείς και το 40% από μικτούς γάμους⁴⁷⁶. Στην περίπτωση του Πύργου, το 66,6% είναι βουλγαρικής καταγωγής και το 33,3% από μικτούς γάμους⁴⁷⁷.

20.3 Ο ρόλος της οικογένειας σε σχέση με την ελληνόγλωσση εκπαίδευση

Με βάση τις στατιστικές αναλύσεις των ερωτηματολογίων, που πραγματοποίησε το ΕΔΙΑΜΜΕ, προκύπτουν τα ακόλουθα στοιχεία για τους γονείς και το πώς τοποθετούνται σε σχέση με τα ζητήματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας: α) *ως προς τους σημαντικότερους λόγους για τους οποίους θα ήθελαν τα παιδιά τους να μάθουν ελληνικά*: «Εθνική και πολιτισμική ταυτότητα» το 70,6%, «Τα Ελληνικά ως γλώσσα» το 23,5%, «Παλιννόστηση» το 17,6%, «Επικοινωνία με Ελλάδα» το 17,6%⁴⁷⁸. β) *ως προς το πώς αξιολογούν τις γλωσσικές ικανότητες των παιδιών τους*:

---

⁴⁷⁵ «Με τα έσοδά του (συνδρομές, χορηγίες, ενδεχόμενες κρατικές επιχορηγήσεις) ο σύλλογος προτίθεται να: καλύψει όλα τα λειτουργικά έξοδα των τμημάτων (ενοίκια, ρεύμα, θέρμανση, κλπ)· καλύψει έξοδα εκδηλώσεων για τα παιδιά των τμημάτων· καλύψει όλα τα έξοδα του εκπαιδευτικού προγράμματος που οι εκπαιδευτικοί διαμορφώνουν με βάση τις εκπαιδευτικές κατευθύνσεις του ελληνικού Υπουργείου Παιδείας· δημιουργήσει ταινιοθήκη και βιβλιοθήκη για τα παιδιά· δημιουργήσει προϋποθέσεις για συνάντηση των παιδιών με έλληνες διανοούμενους, συγγραφείς, καλλιτέχνες κλπ που επισκέπτονται τη Βουλγαρία· θεσμοθετήσει εκθέσεις παιδικού βιβλίου με την πρόσκληση συγγραφέων από την Ελλάδα για την παρουσίαση συγκεκριμένων βιβλίων ή παιδικών θεμάτων· διοργανώσει εκπαιδευτικές εκδρομές· διοργανώσει δραστηριότητες που φέρνουν κοντά τα παιδιά με τον ελληνικό πολιτισμό, τα ελληνικά ήθη και έθιμα, τις ελληνικές παραδόσεις κλπ· αναπτύξει δραστηριότητες επαφής και γνωριμίας με τη φύση, τις παραδόσεις, τον πολιτισμό και τα έθιμα της χώρας που μας φιλοξενεί». Ημερίδης, «Κείμενο για Χορηγίες».

⁴⁷⁶ Ερωτηματολόγιο: «Προφίλ Τμημάτων Ελληνικής Γλώσσας». Σλίβεν.

⁴⁷⁷ Ερωτηματολόγιο: «Προφίλ Τμημάτων Ελληνικής Γλώσσας». Μπουργκάς.

⁴⁷⁸ «Πίνακας 12», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Γονέων*, στο παράρτημα 2 της παρούσης.

το 88,2% πιστεύουν ότι τα παιδιά τους έχουν «Πολύ καλή δεξιότητα» στο να Καταλαβαίνουν Ελληνικά, 70,6% στο να Μιλάνε Ελληνικά, 50% στο να Διαβάζουν Ελληνικά και 41,2% στο να Γράφουν Ελληνικά⁴⁷⁹. γ) ως προς την ιεράρχηση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά τους στο σχολείο: «Οργανωτικά προβλήματα ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης» το 64,3%, «Οργανωτικά προβλήματα προγράμματος διδασκαλίας» το 42,9%, «Προβλήματα μεταφοράς στο σχολείο» το 14,3%, «Κουραστικό πρόγραμμα» το 7,1%, «Δυσκολίες στη γλώσσα» το 7,1%, «Άλλο», χωρίς να προσδιορίζεται, το 21,4%⁴⁸⁰. ενώ δ) ως προς τη χρήση των νέων τεχνολογιών για την εκμάθηση της ελληνικής το 47,1% δήλωσε ότι οι νέες τεχνολογίες μπορούν να βοηθήσουν «Πολύ» και το 29,4% «Αρκετά»⁴⁸¹.

21. Διδακτικό προσωπικό (Βουλγαρία)

Σύμφωνα με την έκθεση του ΕΔΙΑΜΜΕ για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό μέχρι το 2010, *«οι διάφορες μορφές ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης είναι ο σημαντικότερος χώρος χρήσης και καλλιέργειας της Ελληνικής, ο δε δάσκαλος φαίνεται να είναι το κατεξοχήν πρόσωπο που λειτουργεί και συγχρόνως θεωρείται από τους μαθητές ως ο “εκπρόσωπος” της ελληνικής γλώσσας και του πολιτισμού. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που ο δάσκαλος είναι αποσπασμένος από την Ελλάδα. Στον αντίποδα του αποσπασμένου δάσκαλου, ο οποίος συνήθως δεν είναι εξοικειωμένος με τη νοοτροπία και τους κώδικες επικοινωνίας των ομογενών μαθητών του, βρίσκεται ο ομογενής δάσκαλος, γέννημα θρέμμα στη χώρα διαμονής, απόφοιτος ενός Πανεπιστημίου αυτής της χώρας, με καλή-παιδαγωγική-διδακτική κατάρτιση, αλλά όχι πάντα και με υψηλή γλωσσική επάρκεια στην Ελληνική. Ανάμεσα σ’ αυτούς τους δύο τύπους δασκάλου –που ο μεν πρώτος λειτουργεί ως εκπρόσωπος της Ελλάδας και ως φορέας του ελλαδικού πολιτισμού και της ελλαδικής ελληνικότητας, ο δε δεύτερος ως εκπρόσωπος της παροικίας και φορέας της διασπορικής ελληνικότητας– κινούνται οι τυπολογίες των δασκάλων με διδασκαλική κατάρτιση. Γιατί υπάρχουν και δάσκαλοι που δε διαθέτουν διδασκαλική κατάρτιση (οι λεγόμενοι μη προσοντούχοι) και εντούτοις διδάσκουν κυρίως στα απογευματινά και Σαββατιανά Τμήματα Διδασκαλίας της Ελληνικής, λόγω έλλειψης επαγγελματία δασκάλου»*⁴⁸². Στη Βουλγαρία, στα διάφορα ΤΕΓ θα συναντήσει κανείς όλους τους παραπάνω τύπους δασκάλων.

⁴⁷⁹ «Πίνακας 11», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Γονέων*, στο παράρτημα 2 της παρούσης.

⁴⁸⁰ «Πίνακας 13», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Γονέων*, στο παράρτημα 2 της παρούσης.

⁴⁸¹ «Πίνακας 14», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Γονέων*, στο παράρτημα 2 της παρούσης.

⁴⁸² Δαμανάκης, οπ.παρ., σ. 31.

Αναλυτικότερα, με βάση τις στατιστικές αναλύσεις των ερωτηματολογίων, που πραγματοποίησε το ΕΔΙΑΜΜΕ, προκύπτουν τα ακόλουθα στοιχεία για τους εκπαιδευτικούς: α) ως προς τους τίτλους σπουδών και τα πανεπιστήμια από όπου τους απέκτησαν: 1 είναι απόφοιτος/η ΑΕΙ Ελλάδας με παιδαγωγική κατάρτιση, 2 είναι απόφοιτοι ΑΕΙ από τη Βουλγαρία με παιδαγωγική κατάρτιση, 1 είναι απόφοιτος/η ΑΕΙ της Βουλγαρίας χωρίς παιδαγωγική κατάρτιση, 3 είναι απόφοιτοι ΑΕΙ με παιδαγωγική κατάρτιση χωρίς διευκρίνιση για χώρα, 1 απόφοιτος/η ΑΕΙ χωρίς παιδαγωγική κατάρτιση και χωρίς διευκρίνιση για χώρα, 1 μη προσοντούχος/α και 1 κάτοχος μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου σε θέματα εκπαίδευσης⁴⁸³. β) ως προς τα γνωστικά αντικείμενα που σπούδασαν: 3 έχουν σπουδάσει «παιδαγωγικά», 1 «ξένες γλώσσες», 2 «ελληνική γλώσσα – φιλολογία», 1 «φυσική, χημεία, μαθηματικά, βιολογία, βιοχημεία», 2 «κοινωνιολογία, Φιλοσοφία, θεολογία, ιστορία, τέχνες» και 1 «ψυχολογία, ειδική αγωγή»⁴⁸⁴.

Ως προς τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί, καταγράφηκαν τα παρακάτω: στην περίπτωση της ΔΟΜΕ, το σημαντικότερο πρόβλημα που αντιμετωπίζει το «διδασκτικό προσωπικό» της είναι το οικονομικό, καθώς η διδασκαλία γίνεται σε εθελοντική βάση. Στους δύο πλέον δασκάλους⁴⁸⁵ καταβάλλονται από 70 λέβα το μήνα από την οργάνωση, η οποία στηρίζεται σε εισφορές μελών της ΔΟΜΕ, ενώ η Γενική Γραμματεία Απόδημου Ελληνισμού τους χορηγούσε μέχρι και το 2009 ετήσια επιχορήγηση 3.000 ευρώ, η οποία διακόπηκε το 2009. Η επιχορήγηση μειωμένη κατά 50%, 1.500 ευρώ, επαναλήφθηκε τον Σεπτέμβριο του 2011. Μόνιμο αίτημα των ίδιων των εκπαιδευτικών είναι η καταβολή ενός σταθερού μισθού από το ελληνικό κράτος⁴⁸⁶.

Στην περίπτωση των «*Τμημάτων Μητρικής Γλώσσας και Πολιτισμού*» της Πρεσβείας της Ελλάδος στη Σόφια, όπου διδάσκουν δύο αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί, καταγράφηκαν τα παρακάτω προβλήματα: α) Υπάρχουν πολλά παιδιά και λίγοι εκπαιδευτικοί, η αναλογία είναι 39 παιδιά προς 1 δάσκαλο. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το σχολικό έτος 2010-2011 οι αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί μειώθηκαν από 3 (2 δάσκαλοι, 1 νηπιαγωγός), σε 2 (1 δάσκαλος, 1 νηπιαγωγός), με αποτέλεσμα να υπάρχει ένα «ανενεργό τμήμα», αποτελούμενο από παιδιά της 1^{ης} και 2^{ης}

⁴⁸³ «Πίνακας 13», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Εκπαιδευτικών*, στο παράρτημα 3 της παρούσης.

⁴⁸⁴ «Πίνακας 14», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Εκπαιδευτικών*, στο παράρτημα 3 της παρούσης.

⁴⁸⁵ Από την επανίδρυση των ΤΕΓ της ΔΟΜΕ το 1995, την ελληνική γλώσσα δίδασκαν τρεις δάσκαλοι: οι αδελφοί Τοπαλούδη, ο Παναγιώτης και ο Δημήτρης, καθώς και η Μόρφου. Το καλοκαίρι του 2011 απεβίωσε ο Παναγιώτης Τοπαλούδης (σ.τ.σ.)

⁴⁸⁶ Συζήτηση με τους Δημήτρη Τοπαλούδη και Μόρφου, Σόφια, Οκτώβριος 2011.

Γυμνασίου, το οποίο έπαψε να λειτουργεί, όταν σταμάτησε και η απόσπαση του 3^{ου} εκπαιδευτικού· β) η μείωση του επιδόματος εργασίας που λαμβάνουν οι αποσπασμένοι, το λεγόμενο επιμίσθιο το οποίο έχει μειωθεί από τα 1.079 ευρώ, το σχολικό έτος 2008-2009, στα 815 το σχολικό έτος 2010-2011· γ) η διακοπή από την 01/01/2010 της ετήσιας επιχορήγησης του Υπουργείου Παιδείας, η οποία ήταν απαραίτητη για την κάλυψη των λειτουργικών αναγκών του σχολείου. Η διακοπή της επιχορήγησης θέτει και ζήτημα επιβίωσης του ίδιου του σχολείου· δ) η μη αποστολή διδακτικών βιβλίων από το Υπουργείο Παιδείας για τη σχολική χρονιά 2011-2012, με αποτέλεσμα οι ίδιοι οι γονείς να υποχρεωθούν να αγοράσουν τα βιβλία· ε) ένα τελευταίο ζήτημα που αναφέρεται είναι η επαναλειτουργία του λεγόμενου Συντονιστικού Γραφείου στο Βουκουρέστι ως αρμόδιου γραφείου για τις βαλκανικές χώρες. Υπενθυμίζεται ότι το Συντονιστικό Γραφείο στο Βουκουρέστι λειτούργησε για δύο σχολικά έτη (2008-2009 και 2009-2010), όταν —και από το Σεπτέμβριο του 2010— η Βουλγαρία επανεντάχθηκε στο Συντονιστικό Γραφείο της Μαριούπολης, στην Ουκρανία. Το Συντονιστικό Γραφείο στο Βουκουρέστι, λόγω των συγκριτικών του πλεονεκτημάτων (η περιοχή ευθύνης του περιελάμβανε μικρότερο αριθμό κρατών, μικρότερη απόσταση), ήταν σε θέση να αντιμετωπίσει αποτελεσματικότερα τις ανάγκες της Βουλγαρίας. Εναλλακτικά, έχει προταθεί η ίδρυση Συντονιστικού Γραφείου για τις βαλκανικές χώρες στη Θεσσαλονίκη⁴⁸⁷.

Στην περίπτωση του Πύργου, ο τοπικός σύλλογος πληρώνει μια δασκάλα, την Ζόια Κολάροβα, να κάνει μαθήματα ελληνικών κάθε Σάββατο σε 4 μόνο παιδιά, με τον φόβο ότι *«του χρόνου μπορεί να μην υπάρχουν πλέον παιδιά. Τα παιδιά δεν έχουν κίνητρο να παρακολουθήσουν τα μαθήματα, καθώς μέχρι και πέρυσι ο Σύλλογος Μαύρη Θάλασσα με έδρα τη Θεσσαλονίκη οργάνωνε καλοκαιρινές διακοπές για τα παιδιά σε κατασκήνωση στη Χαλκιδική»*. Τόσο ο Δρακόπουλοφ όσο και η Κολάροβα υπογράμμισαν την ανάγκη παροχής «κινήτρων» για την επιβίωση τόσο των μαθημάτων της ελληνικής όσο και του ίδιου του συλλόγου. Ας σημειωθεί ότι ο σύλλογος δεν έχει καταβάλει ενοίκια 6 μηνών στο κτίριο στο οποίο στεγάζεται⁴⁸⁸.

Στην περίπτωση των ΤΕΓ που λειτουργούν από συλλόγους Σαρακατσάνων, από τα προβλήματα που καταγράφηκαν περιλαμβάνονται το ζήτημα παροχής

⁴⁸⁷ Συζήτηση με τον Θανάση Παπαδόπουλο, Σόφια, Οκτώβριος 2011.

⁴⁸⁸ Επίσκεψη στα γραφεία του Συλλόγου και συζήτηση με τον πρόεδρο του Ορξοδόξη Δρακόπουλοφ καθώς και με τη δασκάλα, Ζόια Κολάροβα. Πύργος, Μάιος 2011.

υποτροφιών σε Σαρακατσάνους σπουδαστές, καθώς το ΙΚΥ έχει μειώσει ή σε πολλές περιπτώσεις σταματήσει τις υποτροφίες που παρέχει για σπουδές στην Ελλάδα⁴⁸⁹.

22. Προϋποθέσεις ηλεκτρονικής μάθησης στη Βουλγαρία

Με βάση τις στατιστικές αναλύσεις των ερωτηματολογίων που πραγματοποίησε το ΕΔΙΑΜΜΕ, προκύπτει ότι η στάση των γονέων και των εκπαιδευτικών είναι θετική όσον αφορά την ηλεκτρονική μάθηση τόσο γενικά όσο και ειδικότερα, ως προς τη χρήση των νέων τεχνολογιών για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας.

Πιο συγκεκριμένα, ως προς τη στάση των γονέων απέναντι στην ηλεκτρονική μάθηση: α) το 100% διαθέτει υπολογιστή στο σπίτι⁴⁹⁰ και σύνδεση με το internet⁴⁹¹. β) για ένα 29,4% των γονέων, τα παιδιά χρησιμοποιούν «Πολύ Συχνά» ή «Αρκετά Συχνά» (17,6% και 11,8% αντίστοιχα) τον υπολογιστή για την προετοιμασία των μαθημάτων τους, ενώ για ένα 70,6% των γονέων, τα παιδιά χρησιμοποιούν «Σπάνια» ή «Ποτέ» (29,4% και 41,2% αντίστοιχα) τον υπολογιστή για την προετοιμασία των μαθημάτων τους⁴⁹². γ) ένα 82,3% των γονέων πιστεύει ότι η ηλεκτρονική μάθηση μπορεί να βοηθήσει «Πολύ» ή «Αρκετά» (58,8% και 23,5% αντίστοιχα) τα παιδιά τους να μάθουν ελληνικά, ενώ ένα 17,7% πιστεύει ότι η ηλεκτρονική μάθηση μπορεί να βοηθήσει τα παιδιά τους να μάθουν ελληνικά «Λίγο» ή «Καθόλου» (5,9% και 11,8% αντίστοιχα)⁴⁹³. δ) ένα 82,4% των γονέων έχει «διάθεση» για χρήση ηλεκτρονικής μάθησης στην οικογένεια, σε σχέση με ένα 17,6% που απάντησε αρνητικά⁴⁹⁴.

Ως προς τη στάση των εκπαιδευτικών απέναντι στην ηλεκτρονική μάθηση προκύπτει ότι: α) ένα 44,4% των εκπαιδευτικών είναι «Πολύ» ή «Αρκετά» (11,1% και 33,3% αντίστοιχα) εξοικειωμένο με τις νέες τεχνολογίες, σε σχέση με ένα 55,5% που δήλωσε «Λίγο» ή «Καθόλου» (22,2% και 33,3% αντίστοιχα)⁴⁹⁵. β) ένα 75% των εκπαιδευτικών έχουν διαθέσιμο υπολογιστή σπίτι τους⁴⁹⁶ και το 100% σύνδεση με το internet⁴⁹⁷. γ) ένα 66,7% των εκπαιδευτικών κάνει χρήση υπολογιστή για

⁴⁸⁹ Συζήτηση με τον Κώστα Μπαλέζντροφ. Σλίβεν, Μάιος 2011.

⁴⁹⁰ «Πίνακας 15», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Γονέων*, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁴⁹¹ «Πίνακας 15B», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Γονέων*, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁴⁹² «Πίνακας 15Δ», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Γονέων*, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁴⁹³ «Πίνακας 16», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Γονέων*, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁴⁹⁴ «Πίνακας 17», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Γονέων*, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁴⁹⁵ «Πίνακας 20», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Εκπαιδευτικών*, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁴⁹⁶ «Πίνακας 21», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Εκπαιδευτικών*, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁴⁹⁷ «Πίνακας 21β», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Εκπαιδευτικών*, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

προετοιμασία του μαθήματος⁴⁹⁸, με το 50% να χρησιμοποιεί τον υπολογιστή για «αναζήτηση υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού από το διαδίκτυο» και το 100% για «προετοιμασία – επεξεργασία υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού»⁴⁹⁹. δ) ως προς τις υποδομές για ηλεκτρονική μάθηση στο σχολείο που διδάσκουν, το 16,7% των εκπαιδευτικών διαθέτει «Εργαστήριο υπολογιστών», το 50% «Πρόσβαση στο internet», το 16,7% «Διαδραστικούς πίνακες» και το 16,7% «Αίθουσα τηλεδιασκέψεων»⁵⁰⁰. ε) το 83,3% των εκπαιδευτικών θεωρεί ότι η ηλεκτρονική μάθηση συμβάλλει «Αρκετά» στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας στη Διασπορά, έναντι του 16,7% που θεωρεί ότι δεν συμβάλλει «Καθόλου»⁵⁰¹. στ) ως προς τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα από τη χρήση Διαδικτυακών Περιβαλλόντων Μάθησης στην τάξη, συμπεριλαμβάνονται το «Ενδιαφέρον μαθητών» (το 50%) και η «Αποτελεσματικότερη μάθηση» (το 50%)⁵⁰². ζ) ενώ ως προς «τις σημαντικότερες δυσκολίες που αντιμετώπισαν κατά τη χρήση Διαδικτυακών Περιβαλλόντων Μάθησης στη τάξη» το 100% ανέφερε τις «Ελλείψεις σε Η/Υ και διαδραστικά συστήματα»⁵⁰³.

23. Συμπεράσματα - προτάσεις για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Βουλγαρία

Η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Βουλγαρία γνώρισε μετά το 1990 μια αξιοσημείωτη ανάπτυξη στο πλαίσιο μιας γενικότερα ευνοϊκής συγκυρίας, η οποία συνοψίζεται στο παρακάτω τρίπτυχο: α) τον εκδημοκρατισμό της Βουλγαρίας, που έκανε δυνατή την επαναδραστηριοποίηση του ελληνισμού στη χώρα, β) τη δύσκολη μετάβαση της Βουλγαρίας στην οικονομία της αγοράς, η οποία έκανε «ελκυστική» την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως χρήσιμο εργαλείο εύρεσης εργασίας, και γ) τη γενικότερη ανάπτυξη των ελληνοβουλγαρικών σχέσεων μετά το 1990, ιδιαίτερα στον οικονομικό τομέα, όπως και της μετακίνησης εργατικού δυναμικού (και προς τις δύο κατευθύνσεις). Τα ΤΕΓ υπήρξαν και συνεχίζουν να είναι η κυρίαρχη μορφή ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Βουλγαρία, έχοντας ιδρυθεί και λειτουργήσει κυρίως από συλλόγους με υποστήριξη, ενίοτε, από το ελληνικό κράτος, με τη μορφή χρηματοδότησης, αποστολής εκπαιδευτικών και παροχής υποτροφιών για σπουδές

⁴⁹⁸ «Πίνακας 21γ», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Εκπαιδευτικών*, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁴⁹⁹ «Πίνακας 21γ1», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Εκπαιδευτικών*, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁵⁰⁰ «Πίνακας 22», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Εκπαιδευτικών*, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁵⁰¹ «Πίνακας 24», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Εκπαιδευτικών*, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁵⁰² «Πίνακας 25β1», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Εκπαιδευτικών*, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

⁵⁰³ «Πίνακας 25β2», *Αποτελέσματα Ερωτηματολογίου Εκπαιδευτικών*, στο παράρτημα 2 της παρούσας.

στην Ελλάδα. Παράλληλα, λειτούργησαν και ΤΕΓ σε βουλγαρικά κρατικά και ιδιωτικά σχολεία, όπου η ελληνική διδάσκεται ως δεύτερη/ ξένη γλώσσα.

Η σοβαρή δημοσιονομική κρίση που αντιμετωπίζει η Ελλάδα τα τελευταία δύο χρόνια έχει αρνητικές επιπτώσεις και για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Βουλγαρία. Καταρχήν, έχει περιορίσει την υλική στήριξη που παρέχει το ελληνικό κράτος, μέσα από τη μείωση της χρηματοδότησης και των υποτροφιών και την περικοπή των αποσπάσεων εκπαιδευτικών, με αποτέλεσμα να προκύψουν σοβαρά προβλήματα λειτουργίας για συγκεκριμένα ΤΕΓ. Αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί «κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου» για το μέλλον της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας στη Βουλγαρία, υπογραμμίζοντας ότι η δραστηριοποίηση ιδιωτών δεν μπορεί να υποκαταστήσει την κρατική στήριξη. Κατά δεύτερο λόγο, η κρίση έχει πλήξει σοβαρά την εικόνα της Ελλάδας στη Βουλγαρία (και λόγω της γεωγραφικής εγγύτητας των δύο χωρών), επηρεάζοντας κατ' επέκταση και το ενδιαφέρον για την εκμάθηση της ελληνικής από Βουλγάρους, αλλά και από τα παιδιά των μικτών οικογενειών που ζουν στη χώρα.

Όσοι «εμπλέκονται» με την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Βουλγαρία – εκπαιδευτικοί ή μη, σύλλογοι, το ελληνικό κράτος, αλλά και εκείνοι οι φορείς στην Ελλάδα που ασχολούνται με την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό–καλούνται να αντιμετωπίσουν μια ιδιαίτερα δύσκολη συγκυρία, η οποία επιδεινώνεται και από το γεγονός ότι οι προβλέψεις για το «άμεσο μέλλον» και την επίλυση της κρίσης κάθε άλλο παρά ευοίωνες είναι. Υπάρχουν προτάσεις, όπως για την επαναλειτουργία του Συντονιστικού Γραφείου στο Βουκουρέστι ή για τη λειτουργία Συντονιστικού Γραφείου στη Θεσσαλονίκη, οι οποίες θα πρέπει να ληφθούν υπόψη από τις αρμόδιες υπηρεσίες, για να βοηθήσουν στην καλύτερη και αποτελεσματικότερη στήριξη της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Βουλγαρία.

24. Συγκριτική παρουσίαση των δύο χωρών: Ρουμανίας - Βουλγαρίας

24.1 Γενικά

Παρότι και οι δύο υπό μελέτη βαλκανικές χώρες αποτελούν προνομιακό χώρο για τον διαχρονικό ελληνισμό και παρατηρείται έντονη παρουσία του ελληνικού στοιχείου στα εδάφη τους, πριν ακόμα από τον σχηματισμό των σύγχρονων κρατών —τα οποία ανήκουν πλέον πολιτικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η ελληνόγλωσση εκπαίδευση σ' αυτές παρουσιάζει σημαντικές διαφορές. Οι διαφορές αυτές οφείλονται στη

διαφορετική σύνθεση του ελληνόφωνου πληθυσμού σ' αυτές αλλά και στις διαφορετικές συνθήκες που διαμορφώθηκαν στην καθεμιά χώρα μετά την πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων, από το 1989 και εντεύθεν.

Θα επιχειρηθεί στη συνέχεια μία συγκριτική παρουσίαση των εκπαιδευτικών δεδομένων κατά χώρα ως προς α) τις μορφές και τους φορείς της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης, β) τους παράγοντες αυτής της εκπαίδευσης (μαθητές, εκπαιδευτικούς, γονείς) και γ) τις εκπαιδευτικές προϋποθέσεις (προγράμματα σπουδών, εκπαιδευτικό υλικό, ηλεκτρονική μάθηση).

24.2 Μορφές και φορείς της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης

Ανακεφαλαιωτικά (αναλυτική παρουσίαση βλ. στα κεφάλαια 7 για τη Ρουμανία και 17 για τη Βουλγαρία) και επιγραμματικά η κατάσταση της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στις δύο μελετώμενες χώρες έχει ως εξής:

Στη Ρουμανία ελληνόγλωσση εκπαίδευση παρέχεται: α) στο Βουλγαρικό Θεωρητικό Λύκειο «Hristo Botev» του Βουκουρεστίου, β) στο Ελληνικό Σχολείο «Αθήνα» των Ελλήνων επιχειρηματιών της Ρουμανίας, γ) στις έδρες των τοπικών παραρτημάτων της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας (στις 22 από τις 25 συνολικά Ελληνικές Κοινότητες), δ) στο Ελληνικό Ίδρυμα Πολιτισμού, παράρτημα Βουκουρεστίου, και ε) στις έδρες ελληνικών σπουδών των Πανεπιστημίων Βουκουρεστίου και Ιασίου.

Στη Βουλγαρία ελληνόγλωσση εκπαίδευση παρέχεται: α) στα Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας (ΤΕΓ) που λειτούργησαν ή και λειτουργούν ακόμα στο πλαίσιο των ελληνοβουλγαρικών συνδέσμων φιλίας, β) στη Δημοκρατική Οργάνωση Μόρφωσης και Πολιτισμού (ΔΟΜΕ) των Ελλήνων πολιτικών προσφύγων στη Βουλγαρία, γ) στα «Τμήματα Μητρικής Γλώσσας και Πολιτισμού» της Πρεσβείας της Ελλάδος στη Σόφια, δ) στα ΤΕΓ των Σαρακατσάνων, ε) σε βουλγαρικά δημόσια ή/και ιδιωτικά σχολεία, όπου η ελληνική διδάσκεται ως δεύτερη/ ξένη γλώσσα, στ) στο παράρτημα του Ιδρύματος Ελληνικού Πολιτισμού στη Σόφια, και, τέλος, ζ) στο Πανεπιστήμιο του Βελίκο Τίρνοβο.

Εύκολα μπορεί να παρατηρήσει κανείς στα ανωτέρω ανακεφαλαιωτικά δεδομένα ότι η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στις χώρες αυτές στερείται κάποιου κεντρικού σχεδιασμού και ελέγχου. Δεν υπάρχει κεντρικός φορέας, ο οποίος να καταγράφει, να μελετά και να αναλύει τις ανάγκες όσων επιθυμούν να λάβουν

ελληνόγλωσση εκπαίδευση, για να σχεδιάσει αναλόγως τα προγράμματα σπουδών και να επιλέξει αντιστοίχως τους εκπαιδευτικούς και το εκπαιδευτικό υλικό. Στη Βουλγαρία η κεντρική εξουσία δε φαίνεται ούτε να ενδιαφέρεται ούτε να παρεμβαίνει στην εκπαιδευτική διαδικασία για τη διδασκαλία της ελληνικής, εφόσον δεν παραβιάζονται οι νόμοι του κράτους. Στη Ρουμανία μόλις τον τελευταίο χρόνο μία κορυφαία δράση της Ένωσης Ελλήνων Ρουμανίας, η Ολυμπιάδα Ελληνικής Γλώσσας, διοργανώθηκε με ευθύνη και συμμετοχή ανώτερου προσωπικού του Υπουργείου Παιδείας της χώρας.

Ενθαρρυντικό είναι το στοιχείο ότι και στις δύο χώρες οι ντόπιοι αλλογενείς και αλλόγλωσσοι επιλέγουν να διδαχθούν την ελληνική γλώσσα ως «γλώσσα γοήτρου» για τον βαλκανικό χώρο. Έτσι φαίνεται η ελληνική γλώσσα να προσφέρεται ως μάθημα επιλογής σε ιδιωτικά ή και δημόσια σχολεία, ενταγμένα στο εκπαιδευτικό σύστημα της κάθε χώρας. Πριν λίγα μόλις χρόνια η επιλογή αυτή συνδυαζόταν με την πιθανότητα εύρεσης εργασίας στην Ελλάδα. Τελευταία, με την οικονομική κρίση που πλήττει τη χώρα μας, ο ενθουσιασμός αυτός έχει μειωθεί αρκετά. Σημαντικό εξακολουθεί να παραμένει το ενδιαφέρον Ρουμάνων ιερέων και μοναχών για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Όπου λειτουργούν Θεολογικές Σχολές —και είναι πολλές στη Ρουμανία— υπάρχει έντονο ενδιαφέρον να φοιτήσουν οι σπουδαστές τους στα σχολεία των τοπικών Ελληνικών Κοινοτήτων, προκειμένου να μάθουν ή να βελτιώσουν τα ελληνικά τους.

Μία τρίτη κατηγορία «φορέων εκπαίδευσης» είναι όσοι θεωρούν ότι βρίσκονται προσωρινά στις χώρες αυτές και θέλουν κατά το διάστημα αυτό να μην στερηθούν τα παιδιά τους την εκπαίδευση στην ελληνική γλώσσα. Τέτοιες είναι οι περιπτώσεις των σχολείων όπου φοιτούν τα παιδιά Ελλήνων επιχειρηματιών (Ρουμανία) ή διπλωματών (Βουλγαρία). Με κάποια διασταλτική ερμηνεία, εδώ θα μπορούσαν να ενταχθούν και τα μαθήματα που γίνονται στο πλαίσιο της ΔΟΜΕ (Βουλγαρία), καθώς αυτοί οι πολιτικοί πρόσφυγες —οι περισσότεροι τουλάχιστον— βρέθηκαν στη Βουλγαρία μετά από μετακίνησή τους από πιο βόρειες χώρες, για να είναι πιο κοντά στην πατρίδα, όπου έλπιζαν ότι κάποτε θα επιστρέψουν.

Άλλη μια —κατά τη γνώμη μας η σημαντικότερη και αυτή που χρήζει ιδιαίτερης φροντίδας από τη μεριά και του ΕΔΙΑΜΜΕ αλλά και των φορέων της Ελληνικής Πολιτείας— κατηγορία είναι οι γηγενείς ελληνογενείς στις χώρες αυτές, οι οποίοι βρέθηκαν εκεί είτε από τα πανάρχαια χρόνια (βλ. Μαύρη Θάλασσα) είτε με τις αλλεπάλληλες μετακινήσεις Ελλήνων στις χώρες αυτές καθόλη τη διάρκεια της

μακραίωνης ελληνικής ιστορίας ως και πολύ πρόσφατα (βλ. σχετικά τα κεφάλαια 4 για τη Ρουμανία και 14 για τη Βουλγαρία). Οι άνθρωποι αυτοί, χωρίς να έχουν πολλοί από αυτούς —και ιδίως οι νεότεροι— κάποια ιδιαίτερη εμπειρία από τη ζωή στην Ελλάδα και από τον ελληνικό πολιτισμό, πασχίζουν με κάθε δυνατό τρόπο και μέσα σε αντίξοες οικονομικές, εκπαιδευτικές αλλά και από άποψη υποδομών και χρόνου συνθήκες να διδάξουν ή να διδαχθούν την ελληνική γλώσσα, καθώς τη θεωρούν εκ των ουκ άνευ για τη διατήρηση της ελληνικότητάς τους. Υπήρξε και στις δύο χώρες συγκινητική —μετά την αρχική απόλυτα κατανοητή επιφύλαξη— η υποδοχή των μελών της ερευνητικής ομάδας που επισκέφτηκαν είτε τις οργανωμένες Ελληνικές Κοινότητες (25 τον αριθμό) της Ρουμανίας είτε τους Συνδέσμους Ελληνοβουλγαρικής Φιλίας και τις κοινότητες των Σαρακατσάνων στη Βουλγαρία. Ήταν έντονη η επιθυμία τους να συνδεθούν με κάποιον φορέα εκπαίδευσης, μέσω του οποίου θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν σύγχρονα προγράμματα σπουδών και επικαιροποιημένο γλωσσικό υλικό.

Είναι εύκολα αντιληπτό, όταν δει κανείς τα πράγματα από κοντά, ότι η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Ρουμανία έχει πολύ καλύτερες προϋποθέσεις ανάπτυξης από ό,τι η αντίστοιχη στη Βουλγαρία. Οι Ελληνικές Κοινότητες στη Ρουμανία είναι αναγνωρισμένες από το κράτος, καθώς η ελληνική είναι μια από τις 17 αναγνωρισμένες μειονότητες της Ρουμανίας, έχουν ομοσπονδιακή οργάνωση (Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας) και ο πρόεδρος της Ομοσπονδίας είναι κάθε φορά βουλευτής του Ρουμανικού Κοινοβουλίου. Μάλιστα στη συγκεκριμένη πολιτική συγκυρία οι μειονοτικοί βουλευτές της Ρουμανίας, οι οποίοι φαίνεται ότι βρίσκουν έναν τρόπο κοινής πολιτικής δράσης, ασκούν «κυβερνητική πολιτική», καθώς στηρίζουν κοινοβουλευτικά την Κυβέρνηση. Η ομοσπονδιακή οργάνωση των Ελλήνων στη Ρουμανία και η πολιτική ισχύς που απορρέει από αυτήν είναι ευνοϊκές προϋποθέσεις, για την αξιοποίηση των οποίων πρέπει να προβληματιστούν όλοι οι εμπλεκόμενοι στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Διασπορά ελληνικοί φορείς. Ο πολύ ισχυρός δεσμός των Κοινοτήτων με την Ομοσπονδία (τον οποίο η μελετητική μας ομάδα διαπίστωσε έντονα, καθώς τίποτα δεν μπορούσε να κινηθεί, π.χ. ερωτηματολόγια, συνεντεύξεις κ.λπ., χωρίς το θετικό νεύμα του Προέδρου της Ομοσπονδίας) είναι ευνοϊκή προϋπόθεση για μια καλά σχεδιασμένη και αποτελεσματική διδακτική παρέμβαση στη Ρουμανία.

Τέλος, και στις δύο χώρες διαπιστώθηκε η δραστηριοποίηση του Ιδρύματος Ελληνικού Πολιτισμού, το οποίο —εκτός των άλλων— παρέχει και ελληνόγλωσση

εκπαίδευση. Καλό και πιο αποτελεσματικό θα ήταν, αν οι προερχόμενοι από την Ελλάδα φορείς οι οποίοι ασχολούνται με το ίδιο αντικείμενο (π.χ. εκπαίδευση) μπορούσαν να συντονιστούν προς την κατεύθυνση της εξοικονόμησης πόρων και ανθρώπινου δυναμικού αλλά και την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των εκεί παραγόντων (προέδρων κοινοτήτων ή συνδέσμων φιλίας), χωρίς να δίνεται η εντύπωση ότι οι δράσεις αυτές αναπτύσσονται ασυντόνιστα ή και ανταγωνιστικά.

Η διερεύνηση της μελέτης και διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας σε επίπεδο πανεπιστημιακών ιδρυμάτων δεν αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας της μελετητικής ομάδας στη συγκεκριμένη φάση.

24.3 Παράγοντες της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης

24.3.1 Μαθητές

Οι μαθητές που φοιτούν στα ΤΕΓ είτε στα σχολεία όπου διδάσκεται η ελληνική γλώσσα στη Ρουμανία και τη Βουλγαρία παρουσιάζουν αρκετά κοινά χαρακτηριστικά αλλά και διαφορές.

Όσον αφορά την οικογενειακή τους προέλευση: α) υπάρχουν και στις δυο χώρες παιδιά Ελλήνων επιχειρηματιών ή διπλωματών, τα οποία θεωρείται ότι διαμένουν προσωρινά στις χώρες αυτές, β) υπάρχουν και στις δυο χώρες παιδιά μικτών οικογενειών, γ) στη Ρουμανία (λιγότερο στη Βουλγαρία) υπάρχουν παιδιά ελληνικής καταγωγής, των οποίων όμως οι γονείς είναι πια τρίτης ή τέταρτης γενιάς κάτοικοι της χώρα διαμονής, και δ) στη Βουλγαρία υπάρχει μια μικρή ομάδα παιδιών αμιγώς βουλγαρικών οικογενειών (παιδιά Βουλγάρων διπλωματών που υπηρέτησαν στην Ελλάδα ή την Κύπρο, τα οποία θα ήθελαν να συνεχίσουν την εκμάθηση της ελληνικής).

Και στις δύο χώρες υπερτερούν ελαφρώς σε αριθμό τα κορίτσια· σε μεγάλο ποσοστό (πάνω από 90%) οι μαθητές της ελληνικής γλώσσας έχουν γεννηθεί στη Ρουμανία, ενώ δύο στους τρεις μαθητές της Βουλγαρίας έχουν γεννηθεί στη χώρα αυτή· στη μεγάλη τους πλειονότητα βρίσκονται σε ηλικίες μεταξύ 10 και 15 ετών, οπότε φοιτούν ταυτόχρονα και στα σχολεία των χωρών διαμονής τους· πάνω από τους μισούς μαθητές και στις δύο χώρες μαθαίνουν ελληνικά από 2 ως 3 χρόνια και, τέλος, η μεγάλη διαφορά είναι ότι οι μαθητές της Βουλγαρίας φαίνεται να χρησιμοποιούν σημαντικά πιο συχνά την ελληνική γλώσσα έξω από την αίθουσα διδασκαλίας. Η διαφορά αυτή εξηγείται από το γεγονός ότι στη Ρουμανία, βλ.

κεφάλαιο 11, οι γονείς των μαθητών είναι μεν ελληνογενείς —μάλιστα μερικές φορές και οι δύο— όμως, λόγω της μακρόχρονης παρουσίας των οικογενειών τους στη χώρα αυτή, φαίνεται ότι έχουν αφομοιωθεί γλωσσικά σε μεγάλο βαθμό, αφού ούτε οι παππούδες πολλών από αυτά τα παιδιά γνωρίζουν επαρκώς την ελληνική γλώσσα.

24.3.2 Εκπαιδευτικοί

Το προσωπικό το οποίο —υπό οποιαδήποτε ιδιότητα, εκπαίδευση και σχέση εργασίας— προσφέρει εκπαιδευτικές υπηρεσίες για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Διασπορά έχει καθοριστική συμβολή στην ποιότητα και αποτελεσματικότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης αλλά —κυρίως— στην ελκυστικότητα των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών. Από αυτή την άποψη το εκπαιδευτικό προσωπικό αυτών των χωρών δε διαφέρει σημαντικά από το αντίστοιχο των άλλων χωρών της ελληνικής Διασποράς. Στη Ρουμανία και τη Βουλγαρία οι εκπαιδευτικοί είναι δύο κατηγοριών: οι ντόπιοι αυτοδίδακτοι μη προσοντούχοι και οι αποσπασμένοι από την Ελλάδα.

Στην πρώτη κατηγορία συναντά κανείς ανθρώπους κυρίως της τρίτης ηλικίας, πολύ πρόθυμους και ενθουσιώδεις αλλά με ελάχιστες ως και μηδενικές δυνατότητες να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις μιας σύγχρονης εκπαιδευτικής διαδικασίας. Κάποιοι από αυτούς είναι ολιγογράμματοι οι ίδιοι και ο μόνος λόγος για τον οποίο εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι ο πόθος τους να συμβάλουν στη διατήρηση της πιο ορατής έκφρασης του ελληνισμού, της ελληνικής γλώσσας. Δεύτερος λόγος —και αυτός απολύτως κατανοητός, αν λάβει κανείς υπόψη του την οικονομική κατάσταση στις χώρες αυτές— είναι η πενιχρή συνήθως αποζημίωση την οποία λαμβάνουν. Με αυτούς είναι πάρα πολύ δύσκολο να προχωρήσει κανείς σε ανανέωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων, εκπαιδευτικού υλικού και υποστήριξης της ηλεκτρονικής μάθησης για λόγους και μορφωτικούς αλλά και βιολογικούς —οι περισσότεροι είναι σε ηλικία που ούτε θέλουν ούτε μπορούν να μάθουν καινούργια πράγματα. Όσοι είναι μορφωμένοι οι ίδιοι λόγω του επαγγέλματος που άσκησαν ή ασκούν είναι σε καλύτερη θέση ασφαλώς ως προς τη δυνατότητα να εκσυγχρονίσουν τη διδασκαλία τους, αν βέβαια θελήσουν να απαγκιστρωθούν από «την πεπατημένη οδό» του τύπου: *«αυτό ξέρω να κάνω καλά, δεν υπάρχει λόγος να δοκιμάσω κάτι άλλο»*.

Η δεύτερη κατηγορία είναι οι αποσπασμένοι από την Ελλάδα εκπαιδευτικοί, για τους οποίους ισχύει λίγο ως πολύ ό,τι και παντού αλλού: άλλοι βρίσκονται εκεί εξ

ανάγκης για προσωπικούς λόγους (π.χ. μικτός γάμος, συνυπηρέτηση), άλλοι για οικονομικούς λόγους (διπλές αποδοχές) και κάποιοι, ασφαλώς, για να υπηρετήσουν την ελληνόγλωσση εκπαίδευση. Επειδή τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν εσχάτως στη λειτουργία τους τόσο την προσωπική όσο και των σχολείων όπου υπηρετούν έχουν αυξηθεί (μείωση των «διπλών» αποδοχών, μείωση των χρηματοδοτήσεων για τη λειτουργία των σχολείων κ.λπ.) τα συνήθη παράπονα για έλλειψη σύνδεσης της Διασποράς με τον μητροπολιτικό ελληνισμό έχουν ενταθεί. Επειδή βλέπουν την απόσπασή τους εκεί ως προσωρινή και —εν μέρει— αναγκαστική, δεν είναι διατεθειμένοι να λειτουργήσουν με τη λογική ότι πρέπει να χρησιμοποιήσουν όποιο υλικό υπάρχει για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας και κάνουν τη βολική επιλογή του υλικού που χρησιμοποιούσαν και την εποχή που βρισκόταν στην Ελλάδα.

Σημαντικό συντονιστικό πρόβλημα και για τις δύο χώρες είναι η κατάργηση της έδρας του συντονιστή εκπαίδευσης στο Βουκουρέστι. Λόγω των συγκριτικών του πλεονεκτημάτων (η περιοχή ευθύνης του περιελάμβανε μικρό αριθμό κρατών, μικρές αποστάσεις για παροχή επιτόπου βοήθειας), ήταν σε θέση να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις ανάγκες και των δύο χωρών. Η υπαγωγή των χωρών αυτών πλέον στον συντονιστή εκπαίδευσης της Μαριούπολης της Ουκρανίας αυξάνει τα διαχειριστικά και συντονιστικά προβλήματα τόσο των ίδιων των εκπαιδευτικών όσο και των σχολείων όπου υπηρετούν. Λόγω της γειννίας των χωρών αυτών με την Ελλάδα φαίνεται πολύ ρεαλιστική η ίδρυση ενός Συντονιστικού Γραφείου για τις βαλκανικές χώρες στη Θεσσαλονίκη.

Συμπερασματικά, αν στο μέλλον —από ό,τι φαίνεται λόγω της περιοριστικής πολιτικής της ελληνικής Πολιτείας σε θέματα ανθρώπινων πόρων αλλά και υλικών μέσων— η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στις χώρες αυτές πρέπει να στηριχθεί σχεδόν αποκλειστικά στους ντόπιους εκπαιδευτικούς, επιβάλλεται επειγόντως να ληφθεί μέριμνα, ώστε αυτοί να υποστηριχθούν από το μητροπολιτικό κέντρο και σε εκπαιδευτική γνώση μέσω επιμορφωτικών σεμιναρίων μικρομεσαίας διάρκειας και μέσω της παροχής τού πιο επικαιροποιημένου παιδαγωγικά και διδακτικά εκπαιδευτικού υλικού. Η ένταξή τους στις κοινότητες μάθησης και η προσπάθεια ενίσχυσής τους μέσω ηλεκτρονικών δρόμων και τρόπων θα ήταν —για όσους από αυτούς θα ήθελαν και θα μπορούσαν— μια κάποια λύση.

24.3.3 Γονείς

Η οικογένεια στην ελληνική Διασπορά παίζει καθοριστικό ρόλο στην επιβίωση του ελληνισμού και στη διάσωση των ελληνικών πολιτιστικών στοιχείων, βασικότερο των οποίων είναι γλώσσα. Για το λόγο αυτό έχει ιδιαίτερα μεγάλη σημασία να καταγραφούν οι απόψεις των γονέων για τα ερευνώμενα ζητήματα.

Η κατάσταση και τα χαρακτηριστικά των οικογενειών οι οποίες δείχνουν ενδιαφέρον για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Ρουμανία παρατίθενται αναλυτικά στο κεφάλαιο 11, όπως προέκυψαν από την αποδελτίωση των ερωτηματολογίων τα οποία διακινήθηκαν· για τη Βουλγαρία αντίστοιχα στο κεφάλαιο 20.

Συγκριτικά μελετώντας τα στοιχεία αυτά για τις δύο χώρες προκύπτουν τα εξής:

α) ως προς τα χρόνια διαμονής τους:

στη Ρουμανία οι γονείς που απάντησαν στα ερωτηματολόγια δήλωσαν ότι ως προς τον πατέρα τους διαμένουν σε ποσοστό ~90% πάνω από 40 χρόνια στη χώρα· ως προς τη μητέρα τους επίσης σε ποσοστό ~90% πάνω από 30 χρόνια.

στη Βουλγαρία η κατάσταση είναι αντεστραμμένη: ως προς τον πατέρα τους διαμένουν σε ποσοστό ~90% από 1-20 χρόνια στη χώρα· ως προς τη μητέρα τους επίσης το σύνολο δήλωσε ως 40 χρόνια, με ένα ποσοστό ~40% να δηλώνει 1-20 χρόνια.

Εάν τα ευρήματα αυτά είναι ενδεικτικά και όχι συμπτωματικά, επιβεβαιώνουν την πιο μακρά παρουσία των Ελλήνων στη Ρουμανία, κυρίως στις ακτές της Μαύρης Θάλασσας.

Ως προς το επάγγελμα που ασκούν:

Για τον πατέρα προκύπτει ότι το μεγαλύτερο συγκριτικά ποσοστό (αθροιστικά γύρω στο 40-50%) είναι υπάλληλοι γραφείου και απασχολούνται κυρίως στην παροχή υπηρεσιών.

Για τη μητέρα (αθροιστικά γύρω στο 40-50%) ότι ασχολούνται με καλλιτεχνικά και συναφή επαγγέλματα ή απασχολούνται στην παροχή υπηρεσιών. Σημαντικό για τη Ρουμανία (15%) είναι το ποσοστό των γυναικών εκπαιδευτικών.

γ) ως προς την εθνοτική τους καταγωγή:

Ως προς τον πατέρα ελληνικής καταγωγής είναι κατά 26% στη Ρουμανία και κατά 94% στη Βουλγαρία.

Ως προς τη μητέρα ελληνικής καταγωγής είναι κατά 20% στη Ρουμανία και κατά 23,5% στη Βουλγαρία.

δ) Ως προς τη συχνότητα χρήσης της ελληνικής προκύπτει ότι οι γονείς μιλάνε ελληνικά με τα παιδιά του «πολύ συχνά» στη Βουλγαρία, ενώ «πολύ σπάνια» στη Ρουμανία. Αν αυτό το εύρημα συνδυαστεί με τον χρόνο διαμονής στη χώρα, επιβεβαιώνεται ο μεγαλύτερος βαθμός ενσωμάτωσης των Ελλήνων της Ρουμανίας από αυτούς της Βουλγαρίας. Επομένως ο μόνος χώρος όπου μπορεί να καλλιεργηθεί η ελληνική γλώσσα (κυρίως στη Ρουμανία) είναι εκεί που διεξάγονται τα μαθήματα.

Συλλογικά όργανα των γονέων δεν υπάρχουν —πλην μεμονωμένων εξαιρέσεων— στις χώρες αυτές. Στη Ρουμανία μάλιστα δεν είναι συνήθης μια τέτοια πρακτική, αλλά στην περίπτωση μας παρέλκει κιάλας, λόγω της ύπαρξης της τοπικής Ελληνικής Κοινότητας, όπου αντιμετωπίζονται και τα θέματα εκπαίδευσης. Εξαίρεση για τη Ρουμανία αποτελεί ο σύλλογος των Ελλήνων Επιχειρηματιών, οι οποίοι ίδρυσαν και συντηρούν σχολείο για τα παιδιά τους και ο Ελληνικός Μορφωτικός Σύλλογος στη Σόφια, ο οποίος δραστηριοποιείται γύρω από τη λειτουργία των Τμημάτων Μητρικής Γλώσσας για τα παιδιά των διπλωματών. Φαίνεται, λοιπόν, ότι όσοι αισθάνονται προσωρινοί στη χώρα που τώρα διαμένουν φροντίζουν μέσα από τις δομές αυτές να αναπτύξουν τη συλλογική τους δράση.

Όσον αφορά τους τύπους οικογενειών στις δυο χώρες παρατηρείται και εδώ αρκετή μεταξύ τους διαφοροποίηση:

Στη Ρουμανία οι περισσότερες οικογένειες είναι μικτές, όπου όμως υπήρχε ελληνικό στοιχείο πριν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο υπάρχουν και αμιγείς ελληνικές, οι οποίες πάντως, όπως φάνηκε και στη χρήση της ελληνικής, είναι απολύτως γλωσσικά αφομοιωμένες, αφού μερικές φορές ούτε οι παππούδες δε γνωρίζουν επαρκώς την ελληνική γλώσσα.

Στη Βουλγαρία τα παιδιά που φοιτούν στα μαθήματα της ΔΟΜΕ είναι μικτών οικογενειών 3^{ης} και 4^{ης} γενιάς. Αμιγείς ελληνικές οικογένειες υπάρχουν σε ποσοστό 60% στις κοινότητες των Σαρακατσάνων του Σλίβεν.

Και στις δύο χώρες υπάρχουν νεότευκτες οικογένειες οι οποίες προέκυψαν μετά το 1989-90 και είναι στη συντριπτική τους πλειοψηφία μικτές.

Ως προς τον ρόλο τέλος των οικογενειών και το πώς τοποθετούνται σε σχέση με τα ζητήματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας προκύπτουν τα εξής:

α) οι σημαντικότεροι λόγοι για τους οποίους θα ήθελαν να μάθουν τα παιδιά τους ελληνικά είναι:

για τη Ρουμανία: η εθνική και πολιτισμική ταυτότητα κατά 45%, τα Ελληνικά ως γλώσσα κατά 42%,

για τη Βουλγαρία: η εθνική και πολιτισμική ταυτότητα σε ποσοστό 71%, τα ελληνικά ως γλώσσα σε ποσοστό 23,5%, ενώ η παλιννόστηση περιορίζεται πλέον στο 17,6% και το ίδιο ποσοστό το κάνει για επικοινωνία με την Ελλάδα.

Παρά το περιορισμένο δείγμα επιβεβαιώνεται και εδώ ο μεγαλύτερος βαθμός ενσωμάτωσης των Ελλήνων της Ρουμανίας, οι οποίοι αποδέχονται σε μεγαλύτερο ποσοστό την αφομοίωσή τους από τον περικείμενο πολιτισμό.

Την κατανόηση της ελληνικής γλώσσας από τα παιδιά τους οι γονείς της Ρουμανίας τη θεωρούν σε ποσοστό ~40% αρκετά καλή· στη Βουλγαρία το ποσοστό αυτό είναι πολύ μεγαλύτερο, αγγίζοντας μεσοσταθμικά το 70%. Κι αυτή η απάντηση επιβεβαιώνει προηγούμενα ευρήματα για τη διαφορά των βουλγαρικών από τις ρουμανικές ελληνικές οικογένειες.

Κανένα πρόβλημα δηλώνει το 73% ότι δεν αντιμετωπίζουν τα παιδιά τους στο ελληνικό σχολείο στη Ρουμανία, απόρροια προφανώς της κοινοτικής και ομοσπονδιακής οργάνωσης· στη Βουλγαρία φαίνεται να υπάρχουν οργανωτικά προβλήματα στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση σε ποσοστό 64% και προβλήματα στην οργάνωση του προγράμματος διδασκαλίας σε ποσοστό 43%.

Τέλος, πιο πολύ οι γονείς της Ρουμανίας αλλά σε ικανοποιητικό βαθμό και οι γονείς της Βουλγαρίας δηλώνουν ότι πιστεύουν ότι η ηλεκτρονική μάθηση θα ενισχύσει την ελληνομάθεια στη χώρα τους και δηλώνουν επαρκείς και διατεθειμένοι να βοηθήσουν σ' αυτό.

24.4 Αναλυτικά προγράμματα, διδακτικά υλικά και ηλεκτρονική μάθηση

Τα προγράμματα σπουδών που εφαρμόζονται και το διδακτικό υλικό το οποίο χρησιμοποιείται στη γλωσσική διδασκαλία αποτελούν σημαντικό παράγοντα επιτυχίας αλλά και ελκυστικότητας ενός προγράμματος διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας στη Διασπορά.

Στη Ρουμανία, όπως έχει φανεί και σε άλλους συνεξεταζόμενους μέχρι τώρα τομείς, υπάρχει μέριμνα και έλεγχος εκμέρους της κυβέρνησης της χώρας για τα συζητούμενα θέματα. Έτσι, και το πρόγραμμα σπουδών αλλά και το εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιείται (το δίγλωσσο εγχειρίδιο που εξέδωσε η Ένωση Ελλήνων Ρουμανίας με τίτλο *Învăț grecește - Μαθαίνω Ελληνικά*) τελούν υπό την έγκριση του Υπουργείου Παιδείας και Έρευνας της Ρουμανίας.

Στη Βουλγαρία διαπιστώνεται μια πανσπερμία διδακτικών επιλογών και σε επίπεδο προγράμματος και σε επίπεδο εκπαιδευτικού υλικού, γεγονός το οποίο αναδεικνύει επίσης την παντελή έλλειψη κεντρικού σχεδιασμού είτε από την κυβέρνηση της Βουλγαρίας είτε από το Εθνικό Κέντρο. Έτσι διαπιστώνεται η χρήση και των βιβλίων του Οργανισμού Έκδοσης Διδακτικών Βιβλίων (ΟΕΔΒ) (π.χ. «Η Γλώσσα μου» για την πρώτη δημοτικού «Γλώσσα, Γράμματα, Λέξεις, Ιστορία» για προχωρημένους), αλλά και άλλων φορέων όπως του ΕΔΙΑΜΜΕ (π.χ. η σειρά «Μαργαρίτα»), του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης, Μονάδα Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας, του Πανεπιστημίου Πατρών (π.χ. «Ελληνικά ως δεύτερη γλώσσα»), της Αρχιεπισκοπής Αμερικής και του Υπουργείου Παιδείας («Μιλάω Ελληνικά»), κ.ά.

Από τη συνοπτική αυτή παρουσίαση προκύπτει σαφώς η ανάγκη ενός κεντρικού σχεδιασμού και συντονισμού του όλου εκπαιδευτικού έργου, καθώς σπαταλώνται και ανθρώπινοι και υλικοί πόροι με αμφίβολο αποτέλεσμα. Στη Ρουμανία η ομοσπονδιακή οργάνωση των Ελληνικών Κοινοτήτων μπορεί να λειτουργήσει θετικά προς την κατεύθυνση ενός κεντρικού σχεδιασμού· για τη Βουλγαρία πρέπει να βρεθεί άλλος τρόπος επικοινωνίας με τους κατά τόπους Συνδέσμους Ελληνοβουλγαρικής Φιλίας και όσους άλλους φορείς (π.χ. ΔΟΜΕ) ασκούν εκπαιδευτική πολιτική.

Ως προς την ηλεκτρονική μάθηση, τέλος, προκύπτει ότι η στάση των γονέων και των εκπαιδευτικών είναι θετική τόσο γενικά όσο και ειδικότερα, ως προς τη χρήση των νέων τεχνολογιών για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Πιο συγκεκριμένα:

Το σύνολο των βουλγαρικών οικογενειών του δείγματος δήλωσε ότι διαθέτει ηλεκτρονικό υπολογιστή με σύνδεση στο Διαδίκτυο· για τη Ρουμανία το ποσοστό αυτό είναι 75%. Οι τέσσερις στους πέντε για τη Βουλγαρία και οι δύο στους τρεις για τη Ρουμανία γονείς θεωρούν ότι οι νέες τεχνολογίες και το διαδίκτυο μπορούν να αποτελέσουν εκπαιδευτικά εργαλεία για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας.

Τα παιδιά και στις δύο χώρες χρησιμοποιούν συχνά τον υπολογιστή στο σπίτι και για την προετοιμασία των μαθημάτων τους, αλλά και για παιχνίδια και κοινωνική δικτύωση (Facebook, Twitter κ.λπ.).

Το λειτουργικό σύστημα Windows είναι το πιο συχνόχρηστο και η σύνδεση στο Διαδίκτυο εμφανίζει ικανοποιητικές ταχύτητες και downlink και uplink.

Όσον αφορά τους εκπαιδευτικούς τα πράγματα είναι εξίσου —αν όχι περισσότερο— ενθαρρυντικά, καθώς και στις δύο χώρες δύο στους τρεις εκπαιδευτικούς βρίσκονται σε πολύ πλεονεκτική θέση όσον αφορά: την ύπαρξη και χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή, τη σύνδεση στο διαδίκτυο, την εμπειρία στη χρήση λογισμικών (ανάμεσα σ' αυτά και του ΕΔΙΑΜΜΕ) για την προετοιμασία των μαθημάτων για το σχολείο και τις κοινωνικές τους επαφές (εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης), ακόμη και στην χρήση διαδραστικών πινάκων και αιθουσών τηλεδιάσκεψης. Πολύ θετική, τέλος, είναι η στάση τους στην ερώτηση για τη συμβολή της ηλεκτρονικής μάθησης (e-learning) της ελληνικής γλώσσας στη Διασπορά.

Όλα αυτά τα στοιχεία, για τα οποία υπάρχουν αναλυτικές πληροφορίες στα οικεία κεφάλαια (βλ. 13^ο κεφάλαιο για τη Ρουμανία και 22^ο για τη Βουλγαρία) δείχνουν ότι και στις δύο χώρες συντρέχουν ευνοϊκές προϋποθέσεις υποβοήθησης της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας από τις νέες τεχνολογίες της πληροφορικής και της επικοινωνίας (ΤΠΕ).

Βιβλιογραφία

- Baumann, V.H. *Prezența elenilor la Tulcea*, Ελληνική Ένωση Ρουμανίας, Βουκουρέστι, 2005.
- Berciu, D. *Geți și greci la Dunărea de Jos din cele mai vechi timpuri până la cucerirea romană*, Βουκουρέστι, 1965.
- Bulei, I. *Ιστορία των Ρουμάνων*, εκδόσεις Αντ. Σταμούλης, μετάφραση Τσιπριάν Σούτσου, Θεσσαλονίκη, 2008.
- Camariano, N. «L'organisation et l'activité culturelle de la Compagnie des marchands grecs de Sibiu», στο περιοδικό *Βαλκάνια*, τόμος VI, Βουκουρέστι, 1943.
- Cândea, I. *Comunitatea greacă de la Brăila din cele mai vechi timpuri până în sec al XIX-lea*, Brăila, 2004.
- Cicanci, O. *Companiile grecești din Transilvania și comerțul european în anii 1636-1746*, εκδόσεις Ρουμανικής Ακαδημίας, Βουκουρέστι, 1981.
- Cicanci, O. *Presa de la limba greacă din România în veacul al XIX-lea*, Βουκουρέστι, 1995.
- Cotovu, B. & Constantinescu, P. *Monografia orașului Tulcea – trecutul, prezentul și viitorul*, Κωστάντζα, Institutul de arte Grafice al ziarului «Dobrogea Jună», 1928, σ. 9.
- Croitoru, I. *Ορθοδοξία και Δύση στην πνευματική παράδοση των Ρουμάνων*, εκδόσεις Αθ. Σταμούλης, Αθήνα, 2011.
- Curelaru, V. *Istoria Bisericii Grecești "Buna Vestire" din București*, εκδόσεις University Studio Press, Θεσσαλονίκη, 2005.
- Education in Bulgaria, *Wikipedia*, http://en.wikipedia.org/wiki/Education_in_Bulgaria
- Educational System of Bulgaria, *Fulbright - Bulgarian American Commission for Educational Exchange*, www.fulbright.bg/en/p-Educational-System-of-Bulgaria-18
- Greeks in Bulgaria, *Wikipedia*, http://en.wikipedia.org/wiki/Greeks_in_Bulgaria
- Iorga, N. *Istoria comerțului român. Drumuri, mărfuri, negustori și orașe*, τόμος α': *Până la 1700*, εκδόσεις «Neamul Românesc», Vălenii-de-Munte.
- Jireček, C. *Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters*, I-III, Wien, 1901-1903
- Papacostea-Danielopolu, C. *Comunitățile grecești din România în secolul al XIX-lea*, Βουκουρέστι, 1996.

Papacostea-Danielopolu, C. *Convergences culturelles gréco-roumaines (1774-1859)*, Θεσσαλονίκη, 1998.

Rosetti Al., *Istoria limbii române*, 1968, Editura pentru literatură

Sandfeld Kr., *Linguistique Balkanique. Problèmes et résultats*, Paris, 1930

Sarakatsani, Wikipedia, <http://en.wikipedia.org/wiki/Sarakatsani#Bulgaria>

Scalcău, P. & Rățoi, T. *Prezența elenă la Mehedinți*, Βουκουρέστι, 2008.

Scalcău, P. *Grecii din România*, εκδόσεις Omonia, Βουκουρέστι, 2005.

Αγτζίδης Βλάσης, «Οι Έλληνες της Βουλγαρίας», σε Κώστας Λουκέρης, Κυριακή Πετράκη, *Οι δρόμοι των Ελλήνων. Η ιστορία των ελληνικών κοινοτήτων στις πέντε ηπείρους*, Εκδόσεις Polaris, Αθήνα, Πρώτη έκδοση Δεκέμβριος 2009, Δεύτερη έκδοση Νοέμβριος 2010.

Българската образователна система, Dynot, Dynamic Onlinetool for Guidance, www.dynot.net/index.php?/temid=72&id38&option=com_contact&task=view&long.bg,

Γαρούφας Δημήτρης, *Οι Σαρακατσάνοι Ομογενείς μας στη Βουλγαρία και την περιοχή των Σκοπίων*, Εκδοτικός Οίκος Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1992.

Δαμανάκης Μιχάλης (σύνταξη-επιμέλεια), *Αποτίμηση της μέχρι το 2010 ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό και οι προοπτικές της*, Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο, Σεπτέμβριος 2010.

Даскалов Георги, *Гръцката политемиграция в България 1946-1989*, Университетско издавателство "Св. Климент Охридски", Σόφια 2008.

Ελένη Γαβρά, *Εμπορικοί σταθμοί των Ελλήνων στη Ρουμανία. Ανάδειξη και προβολή του πολιτισμικού μνημειακού αποθέματος του μείζονος ελληνισμού*, εκδόσεις University Studio Press, Θεσσαλονίκη.

Ελληνικού Μορφωτικού Συλλόγου Σόφιας «Οδυσσέας Ελύτης», <http://geasoe.com>

Ζαφείρης, Χ. *Βαλκάνιος Πραματευτής. Οδοιπορία μνήμης σε ελληνικές κοινότητες και παροικίες*, εκδόσεις Εξάντας, Αθήνα, 1998

Ημερίδης Ηλίας, «Κείμενο για Χορηγίες» του Ελληνικού Μορφωτικού Συλλόγου Σόφιας «Οδυσσέας Ελύτης», <http://geasoe.com/GR-KEIMENO-GIA-XORHGIES.pdf>

Θεοκλίεβα-Στοιίτσεβα Ευτέρπη, «Οι Έλληνες της Βουλγαρίας μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ως σήμερα», σε *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό*

τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού, Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, Θεσσαλονίκη, 1999.

Ιστοσελίδα της Εστίας του Ελληνικού Ιδρύματος Πολιτισμού, Σόφια, www.hfc-sofia.com Ιστοσελίδα

Καζαμιάς Γεώργιος, «Η νομική θέση των Ελληνικών Κοινοτήτων στη Βουλγαρία», σε Ξ. Κοτζαγεώργη (επιμ.), *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού*.

Καραθανάσης, Α. *Elenismul în Transilvania* (στη ρουμανική γλώσσα), εκδόσεις Omonia, Βουκουρέστι, 2003.

Κοντογεώργης, Δ. *Οι ελληνικοί σύλλογοι στη Ρουμανία κατά το 19^ο αιώνα. Συμβολή στη μελέτη της ανάπτυξης του συλλογικού φαινομένου στον παροικιακό ελληνισμό*, Εγκυκλοπαίδεια Μείζονος Ελληνισμού.

Κοτζαγεώργη Ξανθίπη, «Εισαγωγή. Αντικείμενο, Μεθοδολογία και υλικό της έρευνας», σε *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού*.

Κοτζαγεώργη Ξανθίπη, «Οι Έλληνες της Βουλγαρίας σε αριθμούς, 1888-1934», σε *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού*.

Κοτζαγεώργη Ξανθίπη, «Σωματειακή Οργάνωση – Κοινωνικός βίος – Πολιτισμός (Μέσα 19^{ου} αι. – Αρχές 20^{ου})», σε *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού*.

Κοτζαγεώργη-Ζυμάρη Ξανθίπη, «Πνευματική και Πολιτιστική Κίνηση», σε *Έλληνες της Βουλγαρίας*, Περιοδικό *Ιστορικά της Ελευθεροτυπίας*, No. 102, 27 Σεπτεμβρίου 2001.

Κοτζαγεώργη-Ζυμάρη Ξανθίπη, *Η Ελληνική Εκπαίδευση στη Βουλγαρία (1800-1914). Η ιστορία, οι δομές και ο ρόλος της*, Εκδόσεις Φαιστός, Θεσσαλονίκη 1997.

Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής, Θεσσαλονίκη, 1998, Ίδρυμα Νεοελληνικών Σπουδών

Μαρινέσκου, Φ. *Οι Ρουμάνοι. Ιστορία και πολιτισμός*, εκδόσεις Ιολκός, Αθήνα, 2007.

Μιχαηλίδης Ιάκωβος, Παναγιωτοπούλου Άννα, «Η πορεία προς τη συρρίκνωση», σε *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας*, Περιοδικό *Ιστορικά της Ελευθεροτυπίας*, No. 102, 27 Σεπτεμβρίου 2001.

Μπαμπινιώτη Γ., Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Αθήνα, 1998, Κέντρο Λεξικολογίας

- Παναγιωτοπούλου Άννα, «Β'. Οι Έλληνες της Βουλγαρίας στο Μεσοπόλεμο και η μετανάστευση τους στην Ελλάδα βάσει της συνθήκης του Νεϊγύ», σε *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού*.
- Παπακωνσταντίνου, Μ. 2003. Βαλκάνια: η άγνωστη γειτονιά μας. Αθήνα, , Εκδόσεις Μελάι
- Στεριόνοφ Στέλιαν Διμιτρόφ «Η ελληνική παρουσία», σε *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας*, Περιοδικό *Ιστορικά της Ελευθεροτυπίας*, Νο. 102, 27 Σεπτεμβρίου 2001
- Στοιχεία της έρευνας που διεξήγαγαν οι συγγραφείς στο πλαίσιο του συγκεκριμένου προγράμματος του *Εργαστηρίου Διαπολιτισμικών και Μεταναστευτικών Μελετών* (Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ), Μάιος – Οκτώβριος 2011.
- Τσέκου Κατερίνα, *προσωρινώς διαμένοντες... Έλληνες Πολιτικοί Πρόσφυγες στη Λαϊκή Δημοκρατία της Βουλγαρίας (1948-1982)*, Εκδόσεις Επίκεντρο, Θεσσαλονίκη 2010.
- Χατζηαναστασίου Τάσος, «Α'. Οι Ελληνικές Κοινότητες της Βουλγαρίας. Σύντομη ιστορική εισαγωγή», σε *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού*.
- Χατζηαναστασίου Τάσος, «Η οικονομική ζωή των ελληνικών Κοινοτήτων», σε *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού*.

